

BİLGİ TEKNOLOJİLERİ VE İLETİŞİM KURUMU

**İLETİŞİM ARAÇLARI KULLANIMININ
YARATTIĞI BAĞIMLILIĞIN SOSYAL
İZOLASYON ÜZERİNDEKİ ETKİSİ, CEP
TELEFONU KULLANICILARI ÜZERİNDE
BİR ÇALIŞMA**

Selma AY

İdari Uzmanlık Tezi

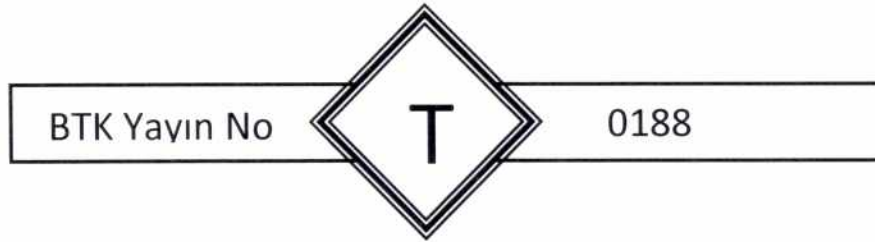
Mayıs 2013

İzmir

©Bu eserin tüm telif hakları
Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumuna aittir.
Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.

Bu yayında öne sürülen fikirler eserin yazarına aittir;
Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumunun görüşlerini yansıtmaz.

BİLGİ TEKNOLOJİLERİ VE İLETİŞİM KURUMU

**İLETİŞİM ARAÇLARI KULLANIMININ
YARATTIĞI BAĞIMLILIĞIN SOSYAL
İZOLASYON ÜZERİNDEKİ ETKİSİ, CEP
TELEFONU KULLANICILARI ÜZERİNDE
BİR ÇALIŞMA**

Selma AY

İdari Uzmanlık Tezi

Mayıs 2013

İzmir

Selma AY tarafından hazırlanan “**İletişim Araçları Kullanımının Yarattığı Bağımlılığın Sosyal İzolasyon Üzerindeki Etkisi, Cep Telefonu Kullanıcıları Üzerinde Bir Çalışma**” adlı bu tezin İdari Uzmanlık tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Yrd. Doç. Dr. Cemile ÇETİN
Tez Danışmanı

Bu çalışma, tez savunma komisyonumuz tarafından İdari Uzmanlık tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan :

Üye :

Üye :

Üye :

Üye :

Bu tez, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu tez yazım kurallarına uygundur.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	iii
TEŞEKKÜR	v
TABLolar LİSTESİ	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	ix
GİRİŞ.....	1
1. İLETİŞİM OLGUSU VE İLETİŞİM ARAÇLARI	6
1.1. İletişim Kavramı.....	6
1.2. İletişimin Önemi ve Gerekliği	8
1.3. İletişim Süreci.....	9
1.4. İletişimin Sonuçları	12
1.5. İletişim Türleri.....	13
1.5.1. Sözlü iletişim.....	14
1.5.2. Sözsüz iletişim	14
1.5.3. Yazılı iletişim.....	15
1.6. İletişim Şekilleri.....	15
1.6.1. Kişilerarası iletişim	15
1.6.2. Kitle iletişimi.....	16
1.7. Bireysel ve Toplumsal İletişim Araçları	16
2. BAĞIMLILIK VE BAĞIMLILIK TÜRLERİ	21
2.1. Bağımlılık Kavramı	21
2.1.1. Bağımlılığın nedenleri	23
2.1.1.1. Bağımlılık ve ergen ilişkisi	24
2.1.1.2. Bağımlılık ve beyin ilişkisi.....	25
2.1.2. Bağımlılık türleri	26
2.1.2.1. Madde bağımlılığı.....	28
2.1.2.2. Davranışsal bağımlılık	30
3. BAĞIMLILIĞIN SONUÇLARI VE SOSYAL İZOLASYON.....	75
3.1. İnternet ve Mobil Telefon Bağımlılığının Sonuçları	75
3.1.1. Psikolojik sonuçları	77

3.1.2.	Fiziksel sonuçları	80
3.1.3.	Sosyolojik sonuçları	83
3.2.	Sosyal İzolasyon	93
3.2.1.	Yalnızlık tipleri.....	96
3.2.2.	Yalnızlıkla baş etme yöntemleri	98
3.2.3.	Yalnızlık ve yaşam doyumu ilişkisi.....	99
3.2.4.	Yalnızlık ve ergen ilişkisi.....	101
3.2.5.	Yalnızlık ile internet ve mobil telefon bağımlılığı etkileşimi	104
4.	ARAŞTIRMA VE ANKET ÇALIŞMA	109
4.1.	Araştırmanın Amacı.....	109
4.2.	Araştırmanın Örneklemi	109
4.3.	Araştırmanın Ana Hipotezi	109
4.4.	Alt Hipotezler	110
4.5.	Araştırma Süreci.....	114
4.5.1.	Veri toplama.....	114
4.5.2.	Mobil telefon kullanım alışkanlığı anketi	115
4.5.3.	Araştırmanın kısıtlılıkları	115
4.5.4.	Uygulama.....	116
4.5.5.	Veri Analizi.....	116
4.6.	Bulgular	116
4.6.1.	Demografik değişkenlerin tanımsal analizleri.....	117
4.6.2.	Mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutları betimleyici istatistik analizleri.....	122
4.6.2.1.	Mobil telefon kullanımının özel hayata etkisi alt boyutu ölçek ifadelerinin betimleyici istatistik analizi.....	123
4.6.2.2.	Mobil telefon kullanımının genel kullanım alanı alt boyutu ölçek ifadelerinin betimleyici istatistik analizi	124
4.6.2.3.	Mobil telefon kullanımının sorun çözümüne etkisi alt boyutu ölçek ifadelerinin betimleyici istatistik analizi	126
4.6.2.4.	Mobil telefon kullanımının kullanım amacı alt boyutu ölçek ifadelerinin betimleyici istatistik analizi.....	127

4.6.2.5. Mobil telefon kullanımının genel etkisi alt boyutunun ölçek ifadelerinin betimleyici istatistik analizi.....	128
4.6.3. İstatistikî Veri Analizleri.....	129
4.6.3.1. Mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutlar ve cinsiyet için Mann-Whitney U Farklılık Testi.....	129
4.6.3.2. Mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutları ve gelir getirici bir işte çalışma için Mann-Whitney U Farklılık Testi	130
4.6.3.3. Mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutları ve yatariken telefonun kapalı olma durumu için Mann-Whitney U Farklılık Testi ..	131
4.6.3.4. Mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutları ve sağlığa etkisi hakkında bilgi sahibi olma durumu için Mann-Whitney U Farklılık Testi	133
4.6.3.5. Mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutları ve yaş için Kruskal-Wallis Testi	134
4.6.3.6. Mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutları ve kardeş sayısı için Kruskal-Wallis Testi.....	136
4.6.3.7. Mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutları ve eğitim alınan sınıf için Kruskal-Wallis Testi	138
4.6.3.8. Mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutları ve telefon yanında olmadığındaki hisler için Kruskal-Wallis Testi	140
4.6.4. Korelasyon analizleri.....	142
SONUÇ VE ÖNERİLER	150
KAYNAKLAR	163
EKLER.....	177
Ek-1 Mobil telefon kullanım düzeyi anketi	177
Ek-2 Bilişim ve İletişim Araçları Kullanım Yönergesi	179
ÖZGÜNLÜK BİLDİRİMİ	181
ÖZGEÇMİŞ.....	182

ÖZET

BİLGİ TEKNOLOJİLERİ VE İLETİŞİM KURUMU	
Tezin Adı	İletişim Araçları Kullanımının Yarattığı Bağımlılığın Sosyal İzolasyon Üzerindeki Etkisi, Cep Telefonu Kullanıcıları Üzerinde Bir Çalışma
Türü	İdari Uzmanlık Tezi
Yazar	Selma AY
Teslim Tarihi	09/05/2013
Anahtar Kelimeler	Mobil telefon, bağımlılık, sosyal izolasyon
Tez danışmanı	Yrd.Doç.Dr.Cemile ÇETİN
Sayfa Adedi	xi+182
<p>İletişimin değişen yapısı giderek teknoloji odaklı olmaktadır. Yüz yüze ilişki ve iletişim oransal olarak azalırken yerini bilgisayar, mobil telefon gibi araçlarla gerçekleştirilen iletişime bırakmaktadır. İletişimde zaman ve mekândan bağımsızlığı sunan bu değişim psikolojik, fiziksel ve sosyal sonuçları ile sorunlarını da yaratmaktadır.</p> <p>Nitekim hem dünyada hem de Türkiye’de “teknolojik bağımlılık” olarak tanımlanan sorunların merkezinde özellikle son yıllarda mobil telefon kullanımına bağlı sonuçlar yer almaktadır. Bu noktada çalışmada, mobil telefon kullanımının yarattığı sonuçlardan biri olan ve son yıllarda giderek artan sayıda çalışmanın konusu olmaya başlayan bağımlılığın, sosyal izolasyon ile bağlantılı sonuçlarından yalnızlık üzerindeki etkisi ele alınmaktadır. Bunun için öncelikle mobil telefon kullanımına ilişkin yıllar itibari ile kullanıcı sayısında artan verilere yer verilmiştir. Bunu mobil telefonların çeşitlenen ve artan fonksiyonlarına dayalı olarak ortaya çıkmış olan internet destekli bağımlılık bilgileri ve verileri izlemektedir.</p> <p>Son olarak da, mobil telefon kullanan üniversite öğrencileri üzerinde</p>	

gerçekleştirilmiş bir anket çalışmasında öğrencilerin %65'i mobil telefonu olmadığına "eksiklik hissettiğini" ifade etmektedir. Ayrıca, "mobil telefonumu evde unuttuğumda eve geri dönerim" diyen öğrenciler aynı zamanda mobil telefonlarını öncelikli olarak "alarm" için ikinci öncelikte ise "mesaj gönderme" için kullandıklarını belirtmişlerdir. Örneklem sınırlılığında elde edilen sonuçlar bağımlılığa ilişkin önemli ipuçları oluşturmaktadır. Yapılan anket çalışması sonucunda mobil telefon kullanımının bağımlılık ve izolasyona dayalı yalnızlık yaratıcı etkilerini kullanıcıların fark etme ve bu durumdan korunma konusunda yeterince bilgi sahibi olmadıkları tespit edilmiştir. Buna rağmen teknolojinin sağladığı imkânlardan fazlasıyla yararlandıkları gözlemlenmiştir.

ABSTRACT

INFORMATION AND COMMUNICATIONS TECHNOLOGIES AUTHORITY	
Thesis	A Study on Effect of the Use of Communication Tools Addiction on Social Isolation and Mobile Phone Users
Type	Administrative Expertize Thesis
Author	Selma AY
Submission Date	09/05/2013
Key Words	Mobile phone, addiction, social isolation
Advisor	Assistant Professor Cemile ÇETİN
Total Page	xi+182
<p>The changing nature of the communication gradually becomes to be technology-focused. While face-to-face relationship and communication decrease proportionally; instead of it, communication held with tools such as computer and mobile phone takes place. This change that presents independence of time and space in communication, creates problems besides psychological, physical and social consequences as well.</p> <p>However, both in Turkey and the world, consequences related to using mobile phones take place in the center of the problems which are defined as “technological addiction” especially in recent years. At this point in this study, the effects of addiction on the loneliness, which is one of the consequences by the use of mobile phones in recent years, as an increasing number of studies and the results are starting to be associated with social isolation, are discussed. For this reason, the use of mobile phone data for the years by the increasing number of users are presented in the study. After then, Internet-based information and data that have emerged on the basis of the varying and increasing functions of mobile phones, are discussed.</p>	

Finally, with the help of a survey conducted on the university students using mobile phones, 65 % of the sample says that they “feel deficiency” when they are without of their mobile phones. In addition, the students who say that “I go back home when I forget my mobile phone at home.” also state that they use their mobile phones for the “alarm” as the first priority and “sending message” as the second priority. The results obtained within the limitations of the sample are important clues for the addiction. Addiction and isolation as a result of the survey made based on the use of mobile phone users have been identified to notice the creative effects of loneliness, saying that they do not have sufficient knowledge about prevention of this condition. Despite this, it has been observed that they greatly benefit from the facilities provided by the technology.

TEŞEKKÜR

Çalıőmam boyunca değerli yardım ve katkılarıyla beni yönlendiren danışmanım Yrd. Doç. Dr. Cemile ÇETİN'e, yine kıymetli tecrübelerinden faydalandığım Bölge Müdürüm Ahmet TOR ve Bölge Müdür Yardımcım Hasan OVAK'a, ayrıca sosyal destekleriyle her an yanımda olan tüm çalışma arkadaşlarıma, manevi destekleriyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan çok değerli aileme, bilgisinden faydalandığım kız kardeşim Semra AY ve sabırla teyzesini bekleyen yeğenim Efe TAVUS'a teşekkürü bir borç bilirim.

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 3.1. İnternet kullanımı sonrası diğer kitle iletişim araçlarıyla ilişki.....	89
Tablo 3.2. Bireyin yalnızlıkla baş etme yöntemleri.....	99
Tablo 4.1. Katılımcıların cinsiyet ve yaş değişkenleri açısından dağılımı ...	117
Tablo 4.2. Katılımcıların eğitim düzeyi ve kardeş sayısı açısından dağılımı	118
Tablo 4.3. Katılımcıların aile yapısı ve çalışma durumlarına ilişkin sonuçlar	119
Tablo 4.4. Kullanıcı alışkanlığına ilişkin bilgiler.....	120
Tablo 4.5. Katılımcıların mesaj kullanma sıklıkları.....	121
Tablo 4.6. Mobil telefonunuz yanınızda olmadığında ne hissedersiniz?" Dağılımı	121
Tablo 4.7. Alt boyut ölçek puanlarının betimleyici istatistik bilgileri.....	123
Tablo 4.8. Mobil telefon kullanımının özel hayata etkisi ölçek ifadeleri ve ölçek puanının betimleyici istatistik bilgileri.....	124
Tablo 4.9. Mobil telefon kullanımının genel kullanım alanı alt boyutu ölçek ifadelerinin betimleyici istatistik bilgileri	125
Tablo 4.10. Mobil telefon kullanımının sorun çözümüne etkisi ölçek ifadeleri ve ölçek puanının betimleyici istatistik bilgileri.....	126
Tablo 4.11. Mobil telefon kullanımının kullanım amacı alt boyutu ölçek ifadelerinin betimleyici istatistik analizi	127
Tablo 4.12. Mobil telefon kullanımının genel etkisi ölçek ifadeleri ve ölçek betimleyici istatistik bilgileri.....	128
Tablo 4.13. Cinsiyet için Mann-Whitney U Test.....	129
Tablo 4.14. Cinsiyet için Mann-Whitney U Test.....	130
Tablo 4.15. Gelir getirici bir işte çalışma durumu için Mann-Whitney U Test	130
Tablo 4.16. Gelir getirici bir işte çalışma durumu için Mann-Whitney U Test	131
Tablo 4.17. Yatarken mobil telefonun kapalı olma durumu için Mann-Whitney U Test.....	132

Tablo 4.18. Yatarken mobil telefonun kapalı olma durumu için Mann-Whitney U Test.....	132
Tablo 4.19. Mobil telefonun sağlığa etkisi hakkında bilgi sahibi olma durumu için Mann-Whitney U Test	133
Tablo 4.20. Mobil telefonun sağlığa etkisi hakkında bilgi sahibi olma durumu için Mann-Whitney U Test	134
Tablo 4.21. Yaş için Kruskal-Wallis Test	134
Tablo 4.22. Yaş için Kruskal-Wallis Test	135
Tablo 4.23. Kardeş sayısı için Kruskal-Wallis Test	136
Tablo 4.24. Kardeş sayısı ve eğitim için Kruskal-Wallis Test.....	137
Tablo 4.25. Eğitim alınan sınıf için Kruskal-Wallis Test	138
Tablo 4.26. Eğitim alınan sınıf için Kruskal-Wallis Test	139
Tablo 4.27. "Mobil telefonunuz yanınızda olmadığına ne hissedersiniz?" için Kruskal-Wallis Test.....	140
Tablo 4.28. "Mobil telefonunuz yanınızda olmadığına ne hissedersiniz?" sorusu için Kruskal-Wallis Test.....	141
Tablo 4.29. Mobil telefon kullanım alışkanlığı etkilerinin alt boyutları arasında Kendall's tau_b korelasyon analizi sonuçları	142
Tablo 4.30. Mobil telefon kullanım alışkanlığı etkileri alt boyutları ile aylık ortalama gönderilen mesaj sayısı arasında Kendall's tau_b korelasyon analizi sonuçları.....	143
Tablo 4.31. Mobil telefon kullanım alışkanlığı etkileri alt boyutları ve aylık mobil telefon değiştirme nedeni arasında Kendall's tau_b korelasyon analizi sonuçları.....	144
Tablo 4.32. Mobil telefon kullanım alışkanlığının özel hayata etkisi alt boyutu ve "Kendinizi sizin yaşınızdaki diğer öğrencilerle karşılaştıracak olursanız, okulda ne derece başarılı olduğunuzu düşünüyorsunuz?" soruları arasındaki ilişkinin Kendall's tau_b korelasyon analizi sonuçları.....	145
Tablo 4.33. Hipotezler tablosu	146

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Temel iletişim modeli	10
Şekil 1.2. İletişimin bireysel ve toplumsal fonksiyonları	13
Şekil 2.1. Dünyada internet kullanımı ve nüfus istatistikleri	34
Şekil 2.2. Temel göstergeler 2007-2012.....	35
Şekil 2.3. İnternet bağımlık süreci	38
Şekil 2.4. AB ve Türkiye’de mobil abone başına ortalama görüşme (dk/ay) .52	
Şekil 2.5. Türkiye ve bazı Avrupa Ülkeleri'nin mobil penetrasyon oranları (%)	53
Şekil 2.6. Farmville	60
Şekil 2.7. BİT kullanım alışkanlıkları	67
Şekil 2.8. Akıllı telefonların kullanım alanı	68
Şekil 2.9. Türkiye bilişim sektörü verileri (Milyar TL).....	72
Şekil 4.1. Mobil telefonunuz yanınızda olmadığında ne hissedersiniz? Dağılımı	122

KISALTMALAR LİSTESİ

<u>Kısaltma</u>	<u>Açıklama</u>
AB	Avrupa Birliği (European Union)
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AREM	İçişleri Bakanlığı Araştırma ve Etütler Merkezi
BBC	Britanya Yayın Kuruluşu (British Broadcasting Corporation)
BİT	Bilgi ve İletişim Teknolojileri (Information and Communication Technology)
BKM	Bankalar Arası Kart Merkezi
BTK	Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (Information And Communications Technologies Authority)
BTTK	Bilgi ve İletişim Teknolojileri Terimleri Kılavuzu
CCWTR	Cisco Connected Dünya Teknoloji Raporu (Cisco Connected World Techonology Report)
DEF	Dünya Ekonomik Forumu (World Economic Forum)
DSM-4	Psikolojide Mental Hastalıkların Teşhis ve İstatistiği El Kitabı-4 (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders-4th Edition)
EGEBAM	Ege Üniversitesi Çocuk ve Ergen Alkol, Madde Bağımlılığı Araştırma ve Uygulama Merkezi
EKAP	Elektronik Kamu Alım Platformu
EU KIDS ONLINE	Avrupa Çevrim İçi Çocuklar
E-atık	Elektronik atık
E-kitap	Elektronik kitap
E-posta	Elektronik posta
E-ticaret	Elektronik ticaret
GfK	Pazar Araştırması Şirketi (Gesellschaft für Konsumforschung)

GSM	Küresel Mobil Haberleşme Sistemi (Global System for Mobile Communication)
ITU	Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (International Telecommunication's Union's)
İTÜ	İstanbul Teknik Üniversitesi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MMS	Çoklu Ortam Mesajlaşma Hizmeti (Multimedia Messaging Service)
MTV	Motorlu Taşıtlar Vergisi
M-ticaret	Mobil ticaret
MoU	Abone Aylık Ortalama Konuşma Süresi (Minutes of Usage)
NBA	National Basketball Association
NFC	Yakın Saha İletişimi (Near Field Communication)
ODTÜ	Ortadoğu Teknik Üniversitesi
OFCOM	İngiltere İletişim Sanayi için Bağımsız Düzenleyici ve Rekabet Kurumu ((Independent Regulator And Competition Authority For The UK Communications Industries)
PIK	Patolojik İnternet Kullanımı
RTÜK	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SAR	Özgül Soğurma Oranı (Specific Absorbtion Rate)
SMS	Kısa Mesaj Hizmeti (Short Message Service)
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TAYA	Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması
TİB	Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı
TDK	Türk Dil Kurumu
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TÜBİSAD	Türkiye Bilişim Sanayicileri Derneği
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSEV	Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı

TV	Televizyon
UYAP	Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi
WHO	Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization)

GİRİŞ

İnsan ile iletişim birbirinden ayrılmaz iki unsurdur. İnsanın varlığına dayalı bir süreklilik olarak “bir canın diğer bir cana dokunması” (Cüceloğlu, 2013) şeklinde ifade edilen iletişim, günümüz koşullarında farklı özelliklere sahip araçlarla yoğun olarak gerçekleştirilebilir hale gelmiştir. Araştırmalara göre bir kişi günlük yaşamının yaklaşık %70’ini konuşarak, dinleyerek, izleyerek ya da yazarak yani iletişimde bulunarak geçirmektedir (Tosun, 2013).

Doğumdan ölüme canlı cansız her yerde ve her şeyle var olan iletişim; sorun çözücü olmanın yanı sıra gerçekleştirilmesinde aracı olan unsurlar devreye girdiğinde sorunların nedeni de olabilmektedir. Son yıllarda baş döndürücü hızla yaşanan teknolojik değişimlerin ürünü olarak ortaya çıkan farklı iletişim araçları çözüm ve sorunları ile insan hayatının büyük bir kısmını meşgul etmektedir.

İnsanın hareketli doğasına hareketli bir çözüm getiren Bilgi ve İletişim Teknolojileri (Information and Communication Technology (BİT¹)) ile iletişimin şekli farklılaşmış, mekândan bağımsız kişiye ulaşılma biçimine dönüşmüştür (Cooper, 2013). Gerek satın alma kolaylığı gerekse giderek artan oranda saygınlık olarak kabul edilme niteliği BİT’lerden özellikle mobil² telefon ve kullanıcılarını çalışma konusu olarak ele almaya değer bir noktaya taşımaktadır. Zaman ve mekân sınırsızlığının yanı sıra fonksiyonel sınırsızlığı ile de baş döndürücü gelişmeler yaşanan mobil telefon kullanımı başta yaş faktörü olmak üzere pek çok özellik açısından, bugünden yarına kişilerden hareketle toplumların gelebileceği noktaları özellikle iletişim odaklı olarak tanımlamayı gerektirmektedir.

¹ BİT, elektronik ortamda her türlü bilginin üretilmesinde, toplanmasında, işlenmesinde, depolanmasında, kullanıcıların hizmetine sunulmasında yararlanılan iletişim ve bilgisayar teknolojilerini de kapsayan, teknolojiler bütünü olarak tanımlanabilir (DPT, 2011).

² Mobil telefonlar araç telefonu, cep telefonu ve akıllı telefonları kapsamakla beraber çalışmamızda mobil telefonlar olarak cep telefonları ve akıllı telefonlar incelenecektir (BTTK).

Türkiye'de Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (Information And Communications Technologies Authority (BTK)) 2012 3.çeyrek verilerine göre yaklaşık 67,16 milyon mobil telefon abonesi bulunmaktadır (BTK, 2012). Türkiye nüfusu 31 Aralık 2012 tarihi itibarıyla 75,627,384 kişidir (TÜİK, 2012b). Mobil cihazların genellikle 9 yaş üstü bireyler tarafından kullanıldığı varsayıldığında yetişkin nüfusumuzun %100'nün mobil telefon kullanıcısı olduğu değerlendirilmektedir. Bir diğer veri de Avrupa Birliği (European Union (AB)) ülkeleri ile kıyaslandığında mobil telefonlardan en çok konuşan ülke olduğumuzdur. Mobil telefonlardan internete bağlanma oranında dünya birincisi olan Türkiye, akıllı telefonlardan internete bağlanma oranında ise Japonya'nın ardından ikinci sırada yer almaktadır (Deloitte, 2012). Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (International Telecommunication's Union's (ITU)) 2012 yılı Haziran ayı verilerine göre ise, dünyada 2011 yılı sonunda altı milyar mobil telefon aboneliği gerçekleşmiştir.

Mobil telefonların internete bağlanma ve fonksiyonlarındaki çeşitlilik artışına dayalı olarak kullanıcılarda özellikle de gençlerde bağımlılık yarattığı gözlemlenmektedir. İşletmeciler de cazip reklam ve kampanyalarla bu yaş grubunu etkilemekte ve davranış değişikliği gerçekleştirebilmektedirler.

Küreselleşen dünyada her şeyin çok hızlı oluştuğu, kullanıldığı ve tüketildiği bir ortamda iletişim de hızla farklılaşmakta bu durum ilişkilerimizi, dilimizi ve kültürümüzü giderek artan oranda etkilemektedir. Özellikle son yıllarda internet kullanımında bağımlılık odaklı olarak ele alınan "sosyal izolasyon" ile birlikte internet, gazete, radyo, televizyon (TV) benzeri bir çok iletişim aracını bünyesinde barındıran mobil telefonların yaratabileceği olumsuz sonuçlardan biri olarak yalnızlık olgusu da ele alınmaktadır.

Bu çerçevede tezin amacı; ağırlıklı ve öncelikli olarak internet üzerinde gerçekleştirilen çalışmalarda bağımlılığın sonucu olarak ortaya konulmuş bulunan sosyal izolasyon bulgularının mobil telefon kullanımına dayalı olarak gerçekleşip gerçekleşmediğini ortaya koymaktır.

Her ne kadar tez konusu başlığımız kitle iletişim araçlarının yarattığı bağımlılığın sosyal izolasyon üzerindeki etkilerini içermekte ise de her bir araç (TV, radyo, telefon, gazete, kitap, dergi) ayrı çalışma konusu olabilecek önemde olduğundan çalışma konumuz mobil telefon kullanımının gençler üzerinde yarattığı bağımlılığın sosyal izolasyon üzerindeki etkileri ile sınırlandırılacaktır. Ancak mobil telefonlardan internete bağlanma oranlarının yüksekliği, internetten sesli görüşme yapılabilmesi, bu iki ortamın birbiriyle iç içe olması nedeni ile sınırlarını çizmek mümkün görünmemektedir. Bu nedenle çalışmamız da kitle iletişim araçlarından radyo ve TV kısaca incelenmekte ağırlıklı olarak, mobil telefonlar ve internet üzerinde durulmaktadır. Ayrıca mobil telefon ve internet bireysel iletişim aracı görülmelerine karşın TV izleme, gazete okuma gibi eklenen özellikleri ile de kitle iletişimine olanak tanımakta bu da etki alanlarını arttırmaktadır.

Ülke nüfusumuzun %16,6'sı (12,591,641 kişi) gençlerden oluşmaktadır. Bu oran AB ülkelerinde %11,8, Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'de ise %14,1'dir (TÜİK, 2012b). Mobil telefon kullanıcılarının çoğunluğunun gençler olması, gündelik yaşam aktivitelerine mobil telefon kullanımını en hızlı adapte eden ve mobil telefonları ile nerede ise 7/24 iletişime açık olan gençler inceleme grubu olarak uygun görülmektedir. Mobil telefon kullanımını en yoğun kullanan ve etkileri konusunda toplumun diğer kesimlerine göre bilinçli oldukları düşünülen üniversite öğrencileri de araştırmamızda hedef kitle olarak seçilmiştir.

Tezin birinci bölümünde iletişim olgusu ve iletişim araçları tanımlanmaktadır. İletişimin önemi, türleri ve şekilleri ile bireysel ve toplumsal iletişim araçları hakkında bilgiler verilmektedir.

Tezin ikinci bölümünde; bağımlılık ve bağımlılık türleri incelenmektedir. Bağımlılığın nedenleri, türleri ile sonuçları hakkında genel bilgiler verilmektedir. Davranışsal bağımlılıklardan radyo ve TV kullanımı ile etkileri hakkında kısa bilgilerden sonra davranışsal bağımlılıklardan internet ve mobil telefonların fonksiyonları, servisleri, kullanım alanları ile bireysel ve toplumsal

etkileri, ülkemizde ve dünyada yapılan çalışmalardan yararlanılarak ele alınmaktadır.

Tezin üçüncü bölümünde internet ve mobil telefon bağımlılığının sonuçları ile sosyal izolasyon kavramı incelenmektedir. İnternetin ve mobil telefon bağımlılığının psikolojik, fiziksel ve sosyolojik etkileri özellikle gençler ve çocuklar dikkate alınarak incelenmektedir. Sosyal izolasyon kavramı ve devamında ortaya çıkan yalnızlık olgusu tanımlanarak internet ve mobil telefon bağımlılığı ile yalnızlık ilişkisi de irdelenmektedir.

Tezin dördüncü bölümünde ise hedef kitle olarak belirlenen Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileri ile anket çalışması gerçekleştirilmektedir. Mobil Telefon Kullanım Düzeyi Anketi ile kullanıcıların mobil telefon kullanım alışkanlıkları ile elde edilen verilerin bağımlılık ve sosyal izolasyon bağlamında oluşturduğu sonuçlar analiz edilerek değerlendirmeler yapılmakta, öneriler sunulmaktadır.

BTK Bilgi Teknolojileri Dairesi Başkanlığı'nın görevleri arasında "İnternetin toplum üzerindeki sosyal, kültürel, psikolojik ve benzeri muhtemel etkileri ile ilgili araştırmalar yapmak ve bu hususla ilgili gerekli tedbirleri almak" da bulunmaktadır. Bu yönü ile de çalışma konumuz BTK'nın görevleri ile ilişkilendirilmekte ve sunulacak öneriler ile de toplumsal yarar sağlanacağı değerlendirilmektedir.

İnternet risklerine karşı bazı hukuki önlemler alınmasına karşın³ mobil telefonlardan kaynaklanan risklerin önlenmesi ile ilgili mevzuat henüz oluşturulmamıştır. Bu da konunun önemini artırmaktadır.

Tezin sonuç bölümünde elde edilen bulgular ışığında mobil telefon bağımlılığı ve sosyal izolasyon sonucunda oluşan ve oluşacak olan olumsuz etkilerin

³ BTK Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB) tarafından 22 Kasım 2011 tarihinde başlatılan Güvenli İnternet Hizmeti.

önlenebilmesi için BTK, işletmeciler ve toplumun ilgili kurumları ile bireyler açısından alınabilecek önlemler hakkında öneriler sunulacaktır.

1. İLETİŞİM OLGUSU VE İLETİŞİM ARAÇLARI

1.1. İletişim Kavramı

İlk çağlardan beri doğa ile etkileşim içerisinde bulunan insan, beslenme, barınma, güvenlik gibi fiziksel gereksinimlerini iletişim aracılığı ile sağlamaktadır. İnsanlar seyahat, giyim kuşam, eğitim, ulaşım, spor, sağlık, eğlence benzeri akla gelebilecek her durumda ve her yerde iletişim aracılığı ile günlük yaşamlarını devam ettirebilmektedirler. İletişimde bulunma durumu, bireyin kendiliğinden nefes alıp vermek gibi farkında olmadan gerçekleştirdiği bir eylemi olarak ifade edilmektedir (Demiray ve Eroğlu, 2008, s.3).

Adler ve Rodman (1991)'a göre birey, fiziki gereksinimlerini iletişim ile sağlamanın yanı sıra sosyal gereksinimlerinin giderilmesi için de iletişimden yararlanmaktadır. Günlük yaşamı içerisinde çevresindeki bireylerle sürekli ilişki halinde bulunan birey temel sosyal gereksinimlerinden katılım, kontrol, sevgi ve karşılıklı saygı gereksinimlerini iletişim aracılığı ile elde etmektedir. Bireyin kendine olan özgüveni de çevresindeki bireylerle olan iletişiminden olumlu ya da olumsuz yönde etkilenmektedir (Akt. Yumlu, 1994, s.1). İnsan hayatı için bu kadar vazgeçilmez olan iletişim ile ilgili çeşitli tanımlar yapılmıştır. İletişim kavramı dilimizde, İngilizce 'communication' sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmaktadır. Önceki yıllarda haberleşme sözcüğü kullanılırken günümüzde iletişim sözcüğü tercih edilir olmuştur.

Türk Dil Kurumu (TDK) Sözlüğünde iletişim iki şekilde tanımlanmaktadır;

1. Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, komünikasyon,
2. Telefon, telgraf, TV, radyo vb. araçlardan yararlanarak yürütülen bilgi alışverişi, bildirişim, haberleşme, muhabere, komünikasyon,

Literatürde yer alan bazı iletişim tanımları da aşağıda yer almaktadır.

İletişim; toplumsal yaşam içerisinde benzer ortamlarda yer alan bireylerin yaşadıkları her türlü olay, etkilendikleri nesnelere ve sorunlar karşısında birbirlerine değişimlerle ilgili bilgileri aktarma biçimi veya topluluk içerisinde duygularını ifade ederken sergiledikleri davranış, yargı, düşünce ve duygu bildirimleri olarak adlandırılabilir (Oskay, 2011, s.9).

“İletişim, tutum, bilgi, düşünce, duygu ve davranışların kaynaktan hedefe doğru aktarılmasıdır” (MEGEP, 2011a, s.8). Bir başka ifade ile iletişim bir aklın başka bir aklı etkileyebileceği bütün süreçler olarak tanımlanmaktadır (Göksel ve Yurdakul, 2004, s.63).

İlk akla gelen iki insanın birbiriyle ortak bir dilde yüz yüze konuşması olarak anlandırılan iletişim gerçekte çok daha karmaşık bir süreç içermektedir. Yüz yüze konuşmada, işitsel, görsel ve dokunsal öğeler mevcuttur. Beden dili, jest ve mimikler, dinlenen müzik, kullanılan markalar ve giyim kişi ile ilgili mesaj iletirken bulunulan sosyal statü ve kültür ortamını da yansıtmaktadır (Oskay, 2011, s.3).

İletişim doğru olarak gerçekleştirildiğinde mutluluğun, olumlu duyguların ve heyecanların kaynağı olmaktadır (MEGEP, 2011a, s.9). Yukarıdaki tanımlar esas alındığında iletişim;

- Toplumun temelini oluşturan bir sistem,
- Örgütsel ve yönetsel yapının düzenli işleyişini sağlamak için gerekli bir araç,
- Bireysel davranışları görüntüleyen ve etkinleştiren bir teknik,
- Toplumsal yaşamın devamı için zorunlu bir bilim,
- Toplumsal uyum için bir sanat şeklinde ifade edilebilmektedir.

1.2. İletişimin Önemi ve Gerekliliği

İletişim, sosyal ve düşünebilen bir varlık olan insanın vazgeçilmezidir. Özel hayat, kişilerarası, topluluklar arası ve uluslararası ilişkiler ile eğitim, sağlık, siyaset, eğlence, ekonomi, savunma vb. birçok alanda iletişim hayati önem taşımaktadır.

Canlının olduğu her an her yerde her faaliyette değişik türden ve farklı yoğunlukta iletişimden söz edilmektedir. İletişim olmadan kişisel hayat ya da grup çalışması mümkün görünmemektedir. Duygu, davranış ve düşünceler iletişim aracılığı ile diğer canlılara iletilebilmektedir (Göksel ve Yurdakul, 2004, s.63). Günümüzde bireysel ve toplumsal yaşamın içerisinde, giderek daha çok iletişimden faydalanılmakta ve daha çok iletişime bağımlı hale gelmektedir (Demiray ve Eroğlu, 2008, s.3).

Çocuklar açısından aile içi iletişim onları bir yaşam boyu etkileyecek düzeyde önem taşımaktadır. İletişim ve eğitim ailede başlar. Çocuğun hafızası sinema gibidir. Gördüğü her şeyi filme alır. Çocuklar anne baba ya da geniş ailelerde nine ve dedelerinden gördükleri davranış biçimlerini benimserler. İlk toplumsal kurallar da öncelikli olarak aile de öğrenilir. Sonra ki süreçte okul gelir. Aile içi iletişimde anne ile babanın birbirleriyle kurdukları ilişkiler konuşma, anlaşma, hal ve davranışlarındaki olumluluk ve olumsuzluklar çocuklarına da yansımaktadır.

Dünya ölçeğine bakıldığında ise iletişimin geldiği nokta çarpıcıdır. Kanadalı iletişim bilimci Mc Luhan'a göre günümüzde yeni BİT'ler sayesinde dünya hızla tek bir küresel köye dönüşmektedir. İletişim ortamında sınırlar kalkmış, her türlü yerel ve uluslararası haber, politika, iş, eğitim, seyahat, eğlence, sağlık, spor, sosyal ve kültürel her türlü bilgi TV, internet, mobil telefonlar, gazete ve dergiler, sinema, konser, tiyatro vb. aracılığı ile paylaşılabilir hale gelmiştir (Akt. Onat ve Aşman, 2012, s.1114). Savaşlar bile naklen yayınla

tüm dünyada aynı anda izlenebilmiştir.¹ Amerika'da bir hastanede görevli doktor, internet aracılığı ile Türkiye'deki bir hastanın ameliyatını eş zamanlı olarak izleyebilmekte, meslektaşlarına görüşlerini anlık olarak iletebilmekte ve katkı koyabilmektedir. Örnekleri çoğaltmak mümkündür. Okuma, yazma, dinleme, izleme, konuşma gibi farklı şekillerde ve farklı araçlarla gerçekleşen iletişim faaliyetleri yaşantımızın büyük bir bölümünü kapsamaktadır.

1.3. İletişim Süreci

İletişim süreklilik arz eden bir olgudur. Oskay (1982)'a göre bireyin diğer bireyler ile iletişimi gerçekleşirken, anlam yüklü simge ve işaretlerin gönderilmesi, alınması, işlenmesi ve bunların sürekli tekrarı ile çift yönlü bir işlem söz konusu olmaktadır. Kişiler, gruplar veya toplumlar arasında gerçekleşen bu değişim süreçleri iletişim ile açıklanabilmektedir. Enformasyonda² ise tek yönlü bir akış bulunmaktadır. Gönderen tarafından hazırlanan ileti başka bireyler ve topluluklara ulaştırılmaktadır (Akt. Yumlu,1994 s.12).

Şekil 1.1'de görüldüğü gibi iletişim süreci dört temel öge ve ikincil öğelerden oluşmaktadır (MEGEP, 2011a, s.14). Temel öğeler;

1. Kaynak (iletişimci),
2. Mesaj (ileti),
3. Kanal,
4. Hedef (alıcı ya da izleyici)

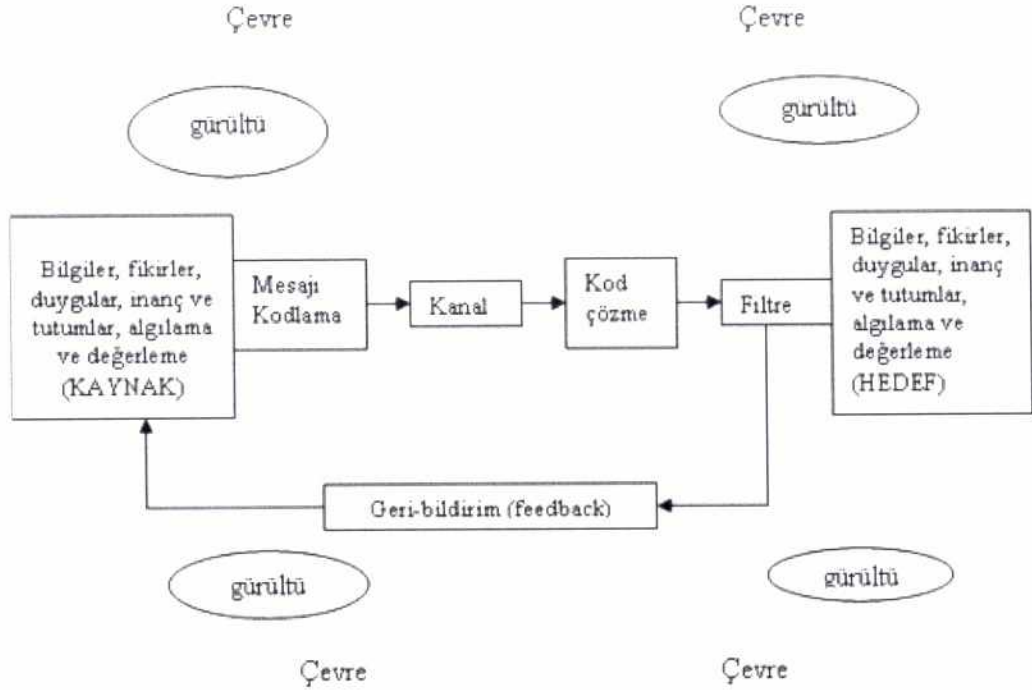
İkincil öğeler kod (gönderici ve alıcının algılama ve değerlendirme biçimi), geri besleme (feed-back) ile gürültüdür.³

¹ CNN, 2003 yılında ABD-Irak Savaşını naklen yayınlayarak tarihe geçmiştir.

² Enformasyon: a. 1. Danışma, tanıtma. 2. Haber alma, haber verme, haberleşme(TDK)

³ Gürültü: mesajın iletilmesini engelleyen her türlü bozucu çevresel etkidir.

Şekil 1.1. Temel iletişim modeli

Kaynak: MEGEP, 2011a

Bireylerarası karşılıklı iletişimin olabilmesi için en az iki kişinin varlığına ihtiyaç duyulmakta iken TV, gazete, internet haberleri gibi iletişimlerde genellikle tek yönlü bilgi gönderimi (enformasyon) söz konusu olabilmektedir. Sağlıklı ve doğru bir iletişimin yapılabilmesi için gerekli olan öğelerin tanımı şu şekilde yapılmaktadır (Açıköğretim Fakültesi, 2013).

Kaynak: Bireysel iletişim süreci kişinin paylaşmak istediği konuyu karşı tarafa anlatmak istemesi ile başlar. Kaynak iletişim sürecini başlatandır. Zihninde canlandırdığı ve iletmek istediği düşüncelerini sembollere dönüştürür. Bu aşamada **kodlama** gerçekleştirilmiş olur. Ortamın gereğine ve kişinin terciğine göre uygun bir kanal ile ses, mimik ve hareketler (mesaj), yazı vb. çeşitli kanallar aracılığı ile alıcıya iletilir. Algılama ve değerlendirme aşamasında bireyler kendilerine ulaşan mesajları değerlendirir. Bir başka deyişle **filtre** eder, kodlarını çözer ve yorumlar.

Mesaj: Kaynak tarafından paylaşılmak istenilen duygu ve düşüncelerin, çeşitli semboller kullanılarak iletilebilir duruma getirilmiş halidir. Kaynağın duygu ve düşüncesi ancak kodlandığında mesaj anlamı taşır. İletilecek mesajın kanala ve alıcıya uygun olması, açık, anlaşılır, doğru ve inandırıcı olması iletişimin niteliği açısından önem taşımaktadır.

Kanal: İletilmek istenilen mesajı alıcıya ulaştıracak araç, yöntem ve tekniklerdir. Mesaj alıcıya, duyu organlarından bir ya da birkaçı aracılığıyla ulaşmaktadır. İletişimde yazılı, sözlü ya da sözsüz iletişim tekniklerinin tümünden kanal olarak yararlanılabilir. Yeni iletişim teknolojileri ile birlikte yazı, ses ve görüntü ileten araçlar da iletişim kanalı olarak kullanılmaktadır. Telefon görüşmelerinde kanal, telefon hatlarıdır. Çevre koşulları, mesajın iletişim kanalı içindeki akışını etkileyebilmektedir. Örneğin **gürültü** bir çevre koşuludur. Aynı şekilde, hava şartlarının radyo dalgaları üzerindeki etkisi, TV'deki karlanma, telefon görüşmelerindeki parazitlenme hep çevre koşullarından kaynaklanmaktadır.

Hedef: Mesajın ulaşması istenilen kişi ya da kişiler iletişim sürecinde alıcı (hedef) olarak tanımlanmaktadır. Kaynakla alıcının yaşam tarzları ve ortaklığı mesajın doğru ve çabuk algılanması, yorumlanması açısından önemlidir. Alıcı mesajı çözümlediğinde gönderenin anlatmak istediği ile alıcının anladığı düşünce aynı ise başarılı bir iletişim gerçekleştirilmiş olmaktadır. İletişim sürecinde bireyler karşılıklı olarak hem alıcı hem de verici konumda olabilmektedir.

Geri bildirim: Mesajı alan alıcı, gönderilen mesajın kodunu açar, onu algılar; yani yorumlar ve bu yorumuna göre tepkisini kodlayıp geri gönderir (geri bildirim). Alıcının, mesajı taşıyan sembolleri algılaması ve geri bildirimde bulunması ile iletişim süreci tamamlanır (Açıköğretim Fakültesi, 2013).

1.4. İletişimin Sonuçları

İnsanların anlık, günlük, yaşam paylaşımları ya da gelecek ile ilgili uzun süreçlerin planlanması, eyleme geçirilmesi ihtiyacı ancak iletişim ile mümkün olabilmektedir. İnsanlar diğer insanları anlayabilmek, kendilerini anlatabilmek ve bir arada olabilmek için yaşadıkları toplumla sürekli iletişim halindedirler. Kişi diğerleriyle iletişim kurduğunda kendisiyle olan iletişimi de anlam kazanmaktadır. İletişim kişilerden hareketle, örgütleri toplumları yaratan ve bir arada tutan, toplumun birleştirici en önemli ögesi (harcı) kabul edilmektedir (Demiray ve Eroğlu, 2008 s.244). Bir toplumu oluşturan tarihsel geçmişi, kültürü ve dil birliği ancak iletişim ile mümkün olabilmektedir. Taşlara, mağara duvarlarına kazınan resimlerden, kil, tablet, mermer, balmumu tabletler, papirüs'ün ve parşömen'in kullanılması arkasından matbaanın icadından sonraki gelişmeler, insanlığın tarihsel gelişiminde yazılı iletişimin önemini ortaya koymaktadır. Örneğin Orhun Yazıtları, Türk dili, tarihi, edebiyatı, sanatı, töresi hakkında önemli bilgiler, Dede Korkut Hikâyeleri gibi söylenceler de iletişim sayesinde günümüz kuşaklarına kadar ulaşabilmiştir (Dil, 2012).

Doğru ve etkili iletişim bireysel ve toplumsal başarı ile mutluluğu da beraberinde getirmektedir. İnsanların aile yaşantısından iş, okul, eğlence ve siyasal yaşamına kadar her alanda iletişimin etkisi büyük olmaktadır. Güzeliş (2011, s.8)'e göre "İletişim aracılığıyla insan, bireysel varlığını ve toplumsal ilişkilerini sürdürür. İletişim araç ve eylemlerini kullanma yeteneğinden yoksun bir birey, toplum dışı bir yaşam sürmeye zorunlu kalmaktadır"

İletişimin bireysel ve toplumsal fonksiyonları incelendiğinde önemi daha iyi anlaşılacaktır (MEGEP, 2011a, s.12).

Şekil 1.2. İletişimin bireysel ve toplumsal fonksiyonları

İLETİŞİMİN BİREYSEL VE TOPLUMSAL FONKSİYONLARI	
Bireysel Fonksiyonlar	Toplumsal Fonksiyonlar
Enformasyon toplar ve dağıtır	Toplumunu bilgilendirir
Duygu ve düşünceler paylaşılır	Öğrenme sürecini destekler
Karar destek sistemi sağlar	Kültürel yakınlaşma sağlar
Toplumsal statü kazandırır	Kültürel aktarma sağlar
Birey kendini gerçekleştirir	Toplumsal yakınlaşma sağlar
Temsil yeteneği kazandırır	Toplumunu motive eder
Sosyalleşme sürecine katkı sağlar	Toplumunu yönlendirir.

Kaynak: MEGEP, 2011a

Doğru, etkili ve iyi iletişimin bireyler arasında kurulamadığı durumlarda ise bireysel yalnızlık, bağımlılık, sosyal çevreden kopmuş başarısız ve mutsuz bir gençlik, birbirini anlamayan eşler, kuşak çatışması yaşanan aileler oluşabilmektedir. Sağlıklı ve doğru iletişimin gerçekleştirilemediği toplumlarda birbirini anlamayan ve anlayamayan gruplar da söz konusu olabilmektedir. Böyle bir toplumda verimli üretim, mutlu paylaşım, ortak geleceğe umutla bakan bireyler yer almadıkları gibi sosyal patlamalar ve çatışma olasılıkları da göz ardı edilememektedir.

1.5. İletişim Türleri

İletişim türleri, sözlü, sözsüz ve yazılı iletişim olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. Son yıllarda önemi gittikçe artan elektronik iletişim de yeni bir iletişim türü olarak değerlendirilmektedir. İletişim bir başka şekliyle de kişinin kendisi ile iletişimi, kişiler arası iletişim, grup iletişimi, örgütsel iletişim ve kitle iletişimi olarak sınıflandırılmaktadır. Kullanılan kanallar göz önüne alındığında ise iletişim, görsel ve işitsel iletişim, dokunsal iletişim, telekomünikasyon ve kitle iletişimi şeklinde ayrılmaktadır. Zaman ve mekân boyutuna göre iletişim

de yüz yüze ve uzaktan iletişim olarak sınıflandırılabilir (MEGEP, 2011, s.36).

İletişim teknolojilerindeki değişim ve yenilikler iletişim türlerini de değiştirmekte bazılarını da dönüştürmektedir. Mobil telefonlardan yazılı kitap-gazete okuyabilme, görüntülü konuşabilme günümüzde ki değişimlere örnek gösterilebilir.

1.5.1. Sözlü iletişim

Sözlü iletişim, konuşma dili olarak tanımlanır. Yüz yüze görüşmeler, karşılıklı sohbet, toplantı ve seminerler, halka seslenme, telefonla yapılan konuşmalar hep bu türdeki iletişim biçimidir. Sözlü iletişim, yüz yüze olabileceği gibi radyo, TV, internet ve telefon aracılığı ile de kurulabilmektedir. Sesin, sözlü iletişimde büyük bir etkinliği vardır. İnsanın tutumu, duyguları ve iç dünyası ses aracılığı ile karşı tarafa yansıtılabilmektedir (MEGEP, 2011a, s.32).

1.5.2. Sözsüz iletişim

Sözsüz iletişimde, yüz ifadesi, göz ve el hareketleri, duruş, giyim, sesin özellikleri önem taşımaktadır. Sözsüz iletişim, kısaca beden dili olarak tanımlanabilmektedir. İletişimde mesajın iletilmesi ile ilgili olarak sözcükler ortalama %10, ses tonu %30 ve beden dilinin %60 etkili olduğu kabul edilmektedir. Beden dili evrenseldir ancak kullanılan simge ve işaretler değişik kültür ve toplumlarda farklı anlamlar içerebilmektedir. Beden dilinde dokunma ise en ilkel ve etkili toplumsal davranış olarak kabul edilmektedir. Jest ve mimikler de mesajın aktarılmasında oldukça etkili olmaktadır. Yüzün ifadesi ile mimikler, baş, el, kol, ayak, bacak ve bedenin kullanımı jestleri oluşturmaktadır (MEGEP, 2011a, s.33).

1.5.3. Yazılı İletişim

Yazı, insanın ve toplumların geçirdiği toplumsal ve kültürel evrim sürecinin bir göstergesidir. Toplumların ortak kültürleri, gelenek ve görenekleri, dil ve dinleri geçmişten günümüze yazı aracılığı ile taşınabilmiştir. Toplumların ortak kültürlerinin, bilimin, sanatın ve ortak değerlerin geleceğe taşınmasında yazı önemini hala korumaktadır. Yazılı iletişim kişilerden çok örgütsel yapılar (yasalar, kurallar) açısından önemli bulunmaktadır (MEGEP, 2011a, s.34-35). Elektronik iletişim araçları aracılığı (mobil telefonlar, internet) ile iletişimde ise bireyler eş zamanlı yazılı ve sesli olarak iletişimde bulunabilmektedirler.

1.6. İletişim Şekilleri

İletişim şekilleri kişinin kendisi ile iletişimi, kişiler arası iletişim, grup iletişimi, örgütsel iletişim ve kitle iletişimi olarak sınıflandırılmaktadır. Ancak çalışmamızın kapsamı açısından bu bölümde yalnızca kişilerarası iletişim ve kitle iletişimi kısaca ele alınacaktır.

1.6.1. Kişilerarası İletişim

Kişilerarası iletişim, kaynağını ve hedefini insanların oluşturduğu, iki ya da daha çok kişi arasında gerçekleşen iletişimdir. Kişilerarası olumlu bir iletişim için ilk izlenim ve göz ifadeleri çok önemli olmaktadır. Beden dili, yakınlık ve yöneliş de kişilerarası iletişimde önem kazanmaktadır. Kişilerarası başarılı bir iletişim için öz saygı, öz sunum kadar özgüven de oldukça etkilidir. Kendine güvenen kişinin başkalarına da güven duyacağı kabul edilmektedir (Tosun, 2013).

Kişilerarası iletişim yüz yüze kurulabildiği gibi iletişim araçları (mektup, telefon, internet, faks vb.) ile de gerçekleştirilebilmektedir. Özellikle gündelik yaşamda iletişim kanallarının açık olması ve etkin kullanılabilmesi, bireylerin başarı ve mutluluğu için gereklidir (MEGEP, 2011a, s.36).

Kişilerarası ilişkilerdeki eksiklik ve yetersizlik bireyi mutsuzluğa, yalnızlığa sürükleyebilmektedir. Günümüzde bu alanda en yaygın kullanılan iletişim araçları olarak mobil telefon ve internet sayılabilmektedir.

1.6.2. Kitle iletişimi

Kitle iletişimi, birlikte yaşamının temel özelliği olan sosyalliğin bir sonucu olarak kurulan iletişim biçimidir. Sosyal bir yaşam, ancak toplum içinde ortaklaşa bir yaşam şeklinde sürdürülebilmektedir. İnsanların düşünebildiklerini başkalarına ifade edebilme yetenekleri sosyal bir varlık olmalarından kaynaklanmaktadır. Kitle iletişimi, toplumu bilgilendirme, bir kurumu veya kişiyi yüceltme, gözden düşürme ve savunma amacıyla da kurulabilmektedir. İletişim insanın toplumsal yaşamının temelini oluşturmaktadır. İnsanoğlunun düşünce ve duygu alışverişini kısıtlamak, genişletmek ya da değiştirmek yaşam biçiminde de değişikliklere neden olabilmektedir. Eski dönemlerde fiziksel yürüyüş mesafesinde ulaşılan insanlarla iletişim kurulabilmekteydi. Mahalle komşuları, köy halkı, akrabalar, dostlar yoğun ilişkiler kurulabilen insanlar olarak çevremizde bulunmaktaydılar. Ancak iletişim araçlarının gelişmesi ile çevremizdeki ilişki ağı genişlemekte, iletişim araçları aracılığı ile kasaba, kent ya da ülke sınırlarını aşan arkadaşlıklar ve dostluklar kurulabilmektedir. Aynı binada oturan komşu ile tanışılmazken, Amerikalı bir müzisyenin kahvaltıda ne yediğinden haberdar olunabilmektedir (MEGEP, 2011a, s.48).

1.7. Bireysel ve Toplumsal İletişim Araçları

Bireyler buldukları ortamda birbirleri ile yüz yüze doğrudan iletişimde bulunurken, ses, beden dili, koku, renk, mekân, vb. iletişimde yeterli olabilmektedir. Ancak insanoğlu ilk çağlardan bu güne araya mesafeler girdiğinde, iletişimin tarafları (alıcı/verici) farklı coğrafik ortamlarda bulduklarında da, iletişim ihtiyacı hissetmiş, çözüme yönelik yöntem ve araçlar geliştirmişlerdir. Bu yöntem ve araçlar kültürlere göre farklı şekillerde

kullanılmıştır. Kızılderililer dumanla, Çinliler kule direklerine fenerler asarak birbirleriyle haberleşmişlerdir. Posta güvercinleri, ıslık, ünlemek (Anadolu'da hala kullanılmaktadır) iletişim biçimleri olarak kullanılmıştır. En yaygın olarak postacılar, yaya ve atlı olarak toplumların hizmetinde olmuşlardır. Taşlara, mağara duvarlarına kazınan resimlerden, kil, tablet, mermer, balmumu tabletler, papirüs'ün ve parşömen'in kullanılması arkasından matbaanın icadı da kitle iletişimüne geçişi sağlamıştır. Mektup ve telgraf uzun süre önemli iletişim biçimi ve araçları olarak kullanılmıştır (Akbulut, 2011).

Günümüzde posta, telgraf, telefon, faks gibi bireysel haberleşme araçları ile gazete, radyo, TV gibi kitle iletişim araçları kullanılmakla birlikte, uydular, bilgisayarlar, mobil telefonlar (internet ve mesajlar) iletişimin ayrılmaz parçaları durumuna gelmişlerdir. Kitle iletişim araçları, kaynaktan uzakta bulunan, birbirlerinden ayrı konumlanmış çok sayıda insanla aynı anda ilişki kurabilen teknolojik ortamlardır. Bu araçlarla homojen olmayan kitlelere, mekânsal bağ olmaksızın seslenilebilmektedir. Farklı gruplara her yerde ve aynı anda olay aktarabilme özelliğine sahip olan kitle iletişim araçları sürekli düzenli ve halkın kolaylıkla ulaşabileceği ucuzluktadırlar. Kolay ulaşılabilirlik ve ucuzluk doğal olarak kitle iletişim araçlarının kullanımını da arttırmaktadır (Uslu, 2011, s.15). Örneğin Türk halkının %91,9'u TV izlemektedir (TAYA, 2011).

Kitle iletişim araçları, bireylerin toplum ile bütünleşmelerinde kaynaşmalarında toplumun kültürel değerlerini algılamalarında ve yeni değerler eklemelerinde, inanç, tutum ve davranışlarındaki değişimlerde önemli roller üstlenmektedirler. Bu etkileşimde bireylerin bilgi düzeyi, önyargıları ve bu araçları ne sıklıkta kullandıkları büyük önem taşımaktadır (Temizel, 2013)

Küreselleşme⁴ süreciyle birlikte kitle iletişim araçlarının teknolojik olarak gelişmesi, çeşitlenmesi bireylere aynı zamanda seçme özgürlüğü de tanımaktadır. Kitle iletişim araçlarındaki gelişmeler devlet hizmetlerine yansımakta, dünyanın birçok ülkesinde devlet hizmetleri elektronik ortam aracılığı ile vatandaşlara sunulmaktadır (Şensoy, akt, Özkan, 2006, s.3). Türkiye’de de e-devlet uygulamaları ile eğitimden sağlığa, güvenlikten ulaşım ve birçok alanda vatandaşların devlet hizmetlerinden hızlı, güvenli, şeffaf bir şekilde kolaylıkla yararlanmaları sağlanmaktadır. Devlet de her türlü, vergi harç ve trafik cezaları gibi gelirlerini tahsil edebilmekte, sağlık, adalet vb. vatandaşlık bilgilerini bu uygulama sayesinde hızlı bir şekilde kontrol edebilmektedir.

Kitle iletişim araçları (TV, gazete, dergi, internet vb.) bireylerin gündelik yaşamlarını sürdürebilmelerinde büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Birey sabah nasıl giyineceğine, hangi yoldan işe gidip geleceğine TV’de hava ve yol durumu haberlerini izleyerek kararını verebilmektedir. Hafta sonu hava tahmin raporları, şehirdeki kültürel ve sportif faaliyetler medya aracılığı ile öğrenilebilmekte, yapılacak etkinlikler de dağcılık, bisiklet, denizcilik, gezi, kamp programları vb. seçimleri ona göre yapılabilmektedir.

Kitle iletişim araçları, ihtiyaçların yanı sıra toplumu ilgilendiren, siyasi, ekonomik kültürel alanda da önemli roller üstlenmektedir. İnsanlar yerel, toplumsal, evrensel birçok bilgi edinimi ve paylaşımını kitle iletişim araçları aracılığı ile gerçekleştirmektedir. Ekonomik ve toplumsal hayat buna göre düzenlemekte, hatta siyasi tercihler de medyanın yönlendirici etkisi altında kalılabilmektedir (Toruk, 2013, s.475). Son yıllarda birçok ülkenin siyasi yapısını değiştiren toplumsal olayların internet ortamında örgütlenmesi, bireylerin yönlendirilmesi de kitle iletişim araçlarının bireyleri ve toplumu etkileme gücünün geldiği noktayı ortaya koymaktadır.

⁴ Küreselleşme; ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda bazı ortak değerlerin yerel ve ulusal sınırları aşarak dünya çapında yayılması olarak tanımlanmaktadır.

Bireysel ve toplumsal gerekliliği ve etkililiği kitle iletişim araçlarının uzun yıllardan beri sorgulanmasını, etki alanlarının araştırılmasını kaçınılmaz kılmakta, bu konuda yurt içinde ve yurt dışında farklı alan ve düzeye araştırmalar yapılmaktadır. Özellikle ocuklar, gençler, kadınlar, aile yapısı, eğitim, toplumsal ahlak ve kültür, şiddet ve cinsellik önemle üzerinde çalışılan konuların başında gelmektedir (Yumlu, 1994, s.38).

Işık'ın 2007 yılında medya (kitle iletişim araçları) ve internet bağımlılığı üzerine yaptığı tez çalışmasında, bireylerin kitle iletişim araçları ile bağımlılık ilişkisi geliştirdiklerinden ve bazı amaçları için gerekli kaynaklara ancak iletişim araçları aracılığı ile ulaşabileceklerinden, kitle iletişiminin en önemli etkisinin bireyler üzerinde gerçekleştiğinden söz edilmektedir (Işık, 2007, s.84).

Birçok lkede kitle iletişim araçları yasama, yürütme, yargı gibi halkı ilgilendiren ve kamuoyu oluşturabilen bir g ögesi olarak görüldüğünden dördüncü kuvvet olarak da kabul edilmektedir (İletişim, 2012).

Çağımızda hızlı teknolojik gelişmelerin sonucunda bilgisayarlar, kablolu TV, uydu yayıncılığı, teleteks, elektronik posta, video konferans, mobil telefonlar gibi yeni iletişim teknolojileri kullanımı yaygınlaşmıştır. Yeni iletişim araçlarının üretimi radyo, TV gibi bazı geleneksel iletişim araçlarını ortadan kaldırmamış, ancak internetten gazete okuma, mobil telefonlardan TV izleme gibi dönüşümler gerçekleşmiştir (zağlayan,1998, akt. zkan, 2006, s.8).

Günümüzde kullanılan iletişim araçları altı sınıfa ayrılabilir (İletişim, 2013).

- 1. Bilişsel iletişim araçları:** Sanal ortamda bilgi teknolojilerini kullanarak gerçekleştirilen bireysel veya toplu iletişim araçlarıdır. Elektronik posta (e-posta)'lar, forumlar, sohbetler, görüntülü kameralar, günlükler vb.

2. **Görsel-işitsel iletişim araçları:** Göze ve kulağa hitap eden, çoklu iletişim teknolojilerini kullanan araçlardır. TV, sinema, radyo, vb.
3. **Telekomünikasyon iletişim araçları:** Göze ve kulağa hitap eden, elektrik, elektronik/elektromanyetik, optik teknolojileri kullanarak gerçekleştirilen iletişim araçlarıdır. Telefon, mobil telefonlar, fax, vb.
4. **Kali-grafik iletişim araçları:** Yazı ve çizi ile oluşturularak formatlandırılan ve basım – yayım araçları ile yapılan iletişim araçlarıdır. Gazete, dergi, afiş, el ilanı, tabela, mektup, kitaplar, vb. olabilmektedir.
5. **Organizasyon iletişim araçları:** Ekip çalışması gerektiren, kişi veya topluma aktarılacak mesajların tanıtım, eğlence, eğitim, gezme biçiminde etkinliklerle sağlandığı iletişim araçlarıdır. Fuarlar, ürün tanıtım konserleri, defileler, seminerler vb.
6. **Sanatsal iletişim araçları:** Her türlü sanatsal faaliyet veya sanatçı ile gerçekleştirilen iletişim araçlarıdır. Dans, resim, müzik, şarkı, tiyatro, heykel, seramik, animasyon vb.

Ayrıca engelli iletişimi, politik iletişim, kültürel ve psikolojik iletişim de günümüzde kullanılan diğer iletişim araçları olarak sayılabilmektedir.

2. BAĞIMLILIK VE BAĞIMLILIK TÜRLERİ

2.1. Bağımlılık Kavramı

Bağımlılık, oldukça geniş anlamları içeren ve sosyolojik olgularla, gözlemlerle günden güne çeşitlendirilen bir kavramdır. Bağımlılık; kelime olarak Latince'de 'adamak; kendini başkasına adamak' anlamlarına gelen 'addicere' kelimesinden türemiştir (Tarhan ve Nurmedov, 2011, s.156).

Vaillant (1992), bağımlılık tanımının güçlüğünü "kullanıma hazır, sıkı bir tanım bulmaya çalışmak yerine, onu bir dağa ya da mevsime benzetmeliyiz, tıpkı yaşandığı zaman görülen bir şeymiş gibi" sözleriyle açıklamaktadır (Akt. Dinç, 2010, s.13).

Genel anlamı ile bağımlılığı, bir nesneye kişiye ya da varlığa sürekli önlenemez bir şekilde istek duyma veya bir başka iradenin güdümünde olma durumu olarak tanımlamak mümkündür. Bağımlı bireyler, ruhsal ve bedensel sağlıkları, sosyal yaşamları tehdit altında olmasına karşın, engellenemez bir istekle takıntılı eylemlerini sürdürmeye devam etmektedirler (Sağlam, 2008 s.5).

Şahin (2007), tarafından da bağımlılık, en geniş anlamıyla herhangi bir maddenin tedavi amacı güdülmeksizin, fizyolojik bir gereksinim ihtiyacı olmadan, giderek artan miktarda kullanılması olarak tanımlanmıştır (Akt. Dinç, 2010, s.14).

Tansel (2006)'e göre bağımlılık "geçici değil sürekli bir hastalıktır". Birey madde kullanımı ve sanal alıştırıcılara kendi isteği ile başlamakta ancak zaman içerisinde gittikçe bağımsızlığını kaybedebilmektedir (Akt. Günüş, 2009, s.1).

1930'larda bağımlılık üzerine bilimsel çalışmalara başlanıldığında, madde bağımlılığının ahlaki bir sorun olduğu; ancak ahlaki zaafı olan kişilerin bağımlı olabileceği düşünüldüğünden, bağımlılığı önleyici, koruyucu önlemlerden çok cezai yaptırımlar söz konusu olmuştur (Tarhan ve Nurmedov, 2011, s.18).

Bağımlılığı anlayabilmek için bilinmesi gereken üç durum söz konusudur (Madde, 2012).

Kötüye kullanım, bir ilaç veya maddenin tedavi dışı amaçlarla kullanılmasıdır. Neşelenmek, rahatlamak daha enerji dolu olmak gibi nedenlerle madde kullanımınıdır.

Alışkanlık, fiziki bağımlılık ve direnç artımı(tolerans) olmadan psikolojik olarak bir maddenin sürekli kullanılması durumudur.

Tutkunluk, bireyin psikolojik ve fiziksel olarak belli bir süre kullandığı maddeye bağımlı hale gelmesidir. Direnç artımı ile beraber kullanılan dozda artışlar gözlenmektedir. Birey bağımlı olduğu maddeye karşı çok fazla istek duymakta, elde edebilmek için her yolu denemektedir. Maddeyi alamadığında yoksunluk belirtileri baş gösterir. Tutkunluk, kişiye, çevresine topluma zarar veren bir süreç içermektedir.

Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization (WHO))'de tutkunluk ve alışkanlık düzeyinde madde kullanan bireylerin durumunu birlikte değerlendirerek bağımlılık olarak tanımlamayı önermektedir (Madde, 2012).

Mevcut bilgilerden hareketle bağımlılığı tanımlarsak; herhangi bir kişi, durum, nesne ve olgu ile ilişkide, başlangıcı ağırlıklı olarak kişisel tercih ile gerçekleşen ancak zaman içinde artan kullanım, ilişki ve iletişim düzeyi ile kontrolün kişiden çıktığı ve gizlice ilerleyen, tedavi gerektiren patolojik bir sonuçtur.

2.1.1. Bağımlılığın nedenleri

Keyif verici veya uyuşturucu madde kullanımı insanlık tarihi kadar eskidir. Yüzyıllardır insanların yaşamlarında zevk verici ve rahatlatıcı maddeleri kullanması, yaşamın stres ve problemlerinden arındırıcı bir unsur olarak görülmüştür. Madde kötüye kullanımı kültürünün oluşması ve yaygınlaşmasında, efsanelerde, mitolojik öykülerde, şarkılarda, edebi eserlerde yer almasının katkısının olduğu bir gerçektir (Sağlam, 2008, s.5).

İnsanlığın var oluşundan günümüze dek gelen bu kültürel birikim farklı toplumlarda farklı şekillerde ortaya çıkmıştır. Örneğin Fransa'da şarap içmek olağan karşılanırken, Hollanda'da uyuşturucu kullanımı serbest bırakılmıştır.

Gelişen teknoloji, bağımlılık yapıcı maddelerin üretilmesi ve pazarlanmasında da etkisini göstermiş, maddeye ulaşılabilirlik kolaylaşmıştır. Ancak teknoloji hızına paralel denetimin olmayışı ve yasal kısıtlamaların getirilemeyişi ile uygulamadaki gecikmeler, madde bağımlılığının artışına neden olan etmenlerden biri olarak görülmektedir. Göç olgusu da bireyin, sosyal yaşantısında ve psikolojik yapısında önemli değişiklikler, travmalar yaratabilmektedir. Bu nedenle göç de madde bağımlılığının nedenlerinden biri sayılmaktadır. Ailede bağımlılık rol modeli olduğunda, alkol kullanımı, sigara kullanımı, bilgisayar oyunu oynama ve benzer bağımlılıklarda, çocuklarında da görülme olasılığı artabilmektedir. Madde veya sanal alıştırıcıların hoş görüldüğü ortamlarda da bireyin bağımlı olma olasılığı artabilmektedir (Madde, 2012).

Bireyin madde veya sanal alıştırıcı bağımlılığının nedenlerini Tarhan ve Nurmedov (2011)'da şöyle açıklamaktadırlar;

- Kendini iyi hissetmek için, başlangıçta alınan madde örneğin kokain gibi uyarıcılar, yoğun haz duygusu yaşatmakta, kişi kendisini özgüvenli ve enerjik hissedebilmektedir,

- Olumsuz duygulardan kaçınmak için, birey stresli ve üzüntülü durumlarda, depresyonda, mutsuzluğuna neden olan duygularını yok etmek amacıyla madde kullanımına başvurabilmektedir,
- Merak ve başkaları yaptığı için, ergenler arkadaşlarının çok fazla etkisi altındadırlar. Ergen daha fazla heyecan ve daha cesur davranışlarda bulunma isteği ile madde kullanımına başlayabilmektedir.
- “Daha iyi” olmak için, bazı kişiler atletik veya bilişsel performanslarını arttırmak veya iyileştirmek amacıyla kimyasal madde kullanımına yönelebilmektedirler (Tarhan ve Nurmedov, 2011, s.41).

Ottomanelli (1995)'ye göre **fırsat, erişim, yatkınlık** ve **güçlendirme** bağımlılığın bazı unsurları olarak sayılmaktadır. Yeterli denetimlerin olmayışı, koruyucu önlemlerin yetersizliğinin de bağımlılık unsurlarına erişimi olanaklı kıldığı ifade edilmektedir (Akt. Günüç, 2009, s.2).

2.1.1.1. Bağımlılık ve ergen ilişkisi

Bağımlılıklar özellikle genç nesli tehdit etmektedir. Yavuzer (1995)'e göre, gençlik kavramının içerisinde ergenlik dönemi de yer almaktadır. Ergenlik, çocukluk ile yetişkinlik arasında, bireyin bedensel, zihinsel ve ruhsal açıdan olgunlaştığı dönem olarak tanımlanmaktadır. Gençlik yaşı için çeşitli öngörüler olmasına karşın, Birleşmiş Milletler Örgütü'ne göre 12 ile 25 yaş arası bireyler genç tanımına uymaktadır (Akt. Günüç, 2009, s.12).

Çocuk ilk iletişimi aile bireyleri ile kurmaktadır. Ailede edinilen bilgi ve görgü çocuğun tüm yaşamının şekillenmesinde temel olmakta, etkileri bir ömür boyu sürebilmektedir. Kreş, anaokulu ve devamında ilköğretimde çocuklar kendilerini farklı bir sosyalleşmenin içinde bulmakta, karşı cinsin de yer alabileceği oyun grupları içinde sosyalleşme deneyimleri edinmektedirler. Çocuğun sosyalleşmedeki başarısı ailenin ilgi ve desteği ile olumlu yönde etkilenmektedir (Yavuzer,1995. akt. Günüç, 2009, s.14). Çocuklar ergenlik

döneminde kendi yeteneklerine göre genelde ekonomik ve sosyal yönden benzer aile çocukları ile birlikte vakit geçirmeyi tercih etmektedirler. Karşı cins ile yakınlaşmalar bu dönemde başladığı gibi sıkı arkadaşlıklar da bu dönemde kurulabilmektedir (Başaran (1974) akt. Günüş, 2009, s.14). Sosyalleşme sürecinde dağcılık, yelken, yüzme, futbol vb. sportif faaliyetler ile müzik, resim gibi sanatsal faaliyetler genç bireylerin gruplaşarak ortak amaçları için bir araya gelmelerini sağlamaktadır. Bu dönemde istedikleri gruba katılma ve kabul görme ihtiyacı genç birey tarafından önemsenmektedir. Kendine uygun arkadaşlar edinemeyen ergenler yalnızlık ve can sıkıntısı çekmekte sosyal ve psikolojik etkilerle karşı karşıya kalabilmektedirler. Bireyin sosyalleşmesinde ailesinin olduğu kadar, okul, mahalle, takım arkadaşının veya etkileşimde bulunduğu toplumun herhangi bir bireyinin de önemli katkısı olabilmektedir. Mahalle ve okul bireyin ailesinde edindiği bilgi ve görgülerini uyguladığı, davranış biçimlerini sergilediği sosyal alanlardandır (Akyüz,1991; Başaran, 1974. akt. Günüş, 2009). Bireyin bu alanlardaki tavrı, tutumu, insanlarla olan iletişimi onun sosyalleşmedeki başarısının da göstergesi olmaktadır. Ailesinde yeterli ilgi ve sevgiyi bulamayan, gerekli eğitimi alamayan çocuklar ileri yaşlarda sorunlu gençler haline gelebilmektedirler. Toplumun geneli tarafından kabul görmeyen yanlış tutum ve davranış sergileyen bu tip bireyler grup dışında bırakılabilmekte, toplumdaki uzaklaşarak yalnız kalabilmektedirler (Başaran, 1974. akt Günüş, 2009 s.14). Yalnızlaşan genç bireyler bağımlılık tuzağına kolaylıkla düşebilmektedirler (Ögel vd., 2004 akt. Günüş, 2009). Bu nedenle hem tanının konulması aşamasında hem de bağımlılığın tedavi edilme sürecinde aile ve yakın arkadaş çevresinin desteğinin alınması çok büyük önem taşımaktadır.

2.1.1.2. Bağımlılık ve beyin ilişkisi

Bağımlılık beyindeki bazı biyolojik değişiklikler sonucu ortaya çıkmaktadır. Aşırı mutluluk duyguları beyin kimyasal değişimleriyle bağlantılıdır. Bu tepkileri kontrol ile görevli beyin sinir sistemi, ödül, ceza ve keşfin de dâhil

olduğu birçok aktiviteyi düzenleyen beyin habercisini, sinir ileticisi dopamini içermektedir. Bağımlıların peşinde koştuğu o aşırı mutluluk dopamin ile sağlanmaktadır. Onlar dopamini ya uyuşturucudan, alkolden, kumardan ya da internet ve mobil telefon kullanımından alabilmektedirler. Bağımlı, internete girmediğinde ya da uyuşturucu almadığında aşırı istek duymakta, açlık çekmektedir (yoksunluk belirtisi). Birkaç bardak alkol alma ya da internete bağlanma davranışı gerçekleştiğinde dopamin beynin mutluluk merkezlerine mesaj iletmektedir. Bağımlı ilk mutluluğu algılamasa ve olumsuz sonuçların farkında olmasa da aynı davranışı sürekli tekrar etmek istemektedir (nüksetme). Dopaminin beyin sinir sisteminde yarattığı zihinsel ödül uyarısı, bağımlı olmayanların da hissettiği güçlü bir duygudur. Güzel bir yemek de bilgisayar oyunu oynamak da dopamini harekete geçirebilmekte, bireyler aşırı haz duyabilmektedirler (Small ve Vorgan, 2009 s.67-68).

Bağımlılık Psikiyatrisi Derneği Başkanı Dilbaz, Avrupa'da yapılan bir araştırmada günde 4 saatten fazla internette gezen kişilerde kumar bağımlılarına benzer biçimde beyinde insanın kendisini iyi hissetmesini sağlayan adrenalin gibi bir kimyasal olan dopamin birikmesi meydana geldiğinin tespit edildiğini ifade etmektedir. Tedavi edilebilen bir beyin hastalığı olan internet ve mobil telefon bağımlılığı kontrol edildiğinde dopamin düzeyi de normale dönmektedir Diğer bağımlılıklarda maddenin, alkolün, kumar ve sanal kumarın tamamen terk edilmesi söz konusu iken, teknoloji bağımlılığında amaç kontrollü ve verimli bir şekilde iletişim aracının kullanımının sağlanabilmesidir (Dilbaz,2013b).

2.1.2. Bağımlılık türleri

İlk akla gelen madde kullanımı bağımlılığı alkol, sigara, uyuşturucu. vb. gibi türleri olmakla birlikte, kumar oynama, alışveriş, yemek yeme, internet kullanımı gibi davranışsal bağımlılık örnekleri ile de sıklıkla karşılaşılmaktadır.

Kullanılan maddeye bağlanma derecesine göre de bağımlılık türleri şöyle tanımlanabilmektedir (Tarhan ve Nurmedov, 2011 s.39-40):

- **Psikolojik bağlanma**, madde veya sanal alıştırıcının alınmasına karşı tolerans¹(direnç artımı) oluşmaz. Bireyde maddeyi arama ve yeniden o etkiyi yaşama isteği aşırı düzeyde artmaktadır.
- **Fiziksel bağlanma**, kullanılan maddenin veya sanal alıştırıcının kesilmesi ya da azaltılması sonucunda yoksunluk belirtileri görülmekte, tolerans gözlenmektedir.

Toleransta ilk günlerde bir tane hap veya bir bardak alkol, ya da bir birim zaman (bağımlıya göre değişen zaman dilimi) sanal alıştırıcı yeterli gelirken, bu dozlar zamanla iki üç katına çıkmaktadır. Bu durumda beyin hücreleri maddeye uyum sağlamakta ve o madde veya sanal alıştırıcı olmadan işlevlerini yerine getiremez hale gelmektedirler.

Yoksunluk belirtileri, madde alımı kesildiğinde veya alınan doz azaltıldığında bireyde oluşan belirtilerdir (terleme, titreme, mide bulantısı vb.).

Yukarıdaki tanımlama içerisinde yer alan sanal bağımlılıklar kapsamında değerlendirilen internet, bilgisayar ve mobil telefon bağımlılığı bireylerde psikolojik olduğu kadar fiziksel etkilere de neden olabilmektedir. Birçok özellikleri ile konuşma dışında da vazgeçilemez konuma gelen mobil telefonların kullanımındaki sıklık ve süre göz önüne alındığında özellikle gençler açısından bağımlılık bağlamında incelenmesi ve önleyici-koruyucu önlemlerin alınması toplum sağlığı açısından önem arz etmektedir. Bağımlılıklar genellikle **Madde bağımlılığı** ve **Davranışsal bağımlılıklar** olarak iki grupta incelenmektedir (Dilbaz, 2013b).

¹ Tolerans (tolerance): öncekilere benzer etkinin oluşması için, belirli eylemin miktarının arttırılma sürecidir.

2.1.2.1. Madde bağımlılığı

Bağımlılık dediğimizde akla en çok gelen ilaç tanımına da uyan bazı kimyasal veya bitkisel maddelere bağlanma durumu olmaktadır (Sağlam, 2008, s.5).

“Madde; Merkezi Sinir Sistemi dediğimiz beyin ve bağlantılı alt sistemleri içeren işlevsel yapı üzerinde sahte bir “iyi oluş” hali oluşturan tıp içi ve tıp dışı unsurlardır.” (Belgeler, 2013)

Tıpta belli hastalıklar ve sınırlılıklar içerisinde kullanılan bazı ilaçlar, gerçek tedavi amacının dışında ve kontrolsüz bir şekilde kullanılarak bağımlılık yapıcı madde haline gelebilmektedir. Tıp ilacı dışında olan ilaç özelliği taşımayan çoğu madde tıp ilaçlarının benzeri maddelerdir. Ancak bu tıp maddeleri kötüye kullanım söz konusu olabilmektedir (Belgeler, 2013).

WHO tarafından gruplandırılan madde bağımlılığı tipleri şunlardır; Opyat Tipi Bağımlılık, Alkol-Barbütürat-Benzodiazepin Tipi Bağımlılık, Esrar Tipi Bağımlılık, Kokain Tipi Bağımlılık, Uyarıcı Tipi Bağımlılık, Hallusinojen Tipi Bağımlılık, Solunan Çözücü Tipi Bağımlılık ve Tütün Tipi Bağımlılık'tır.²

Türkiye’de 1991 yılından beri lise öğrencileri arasında sigara, alkol ve madde kullanım yaygınlığı ile ilgili çalışmalar incelendiğinde madde bağımlılığında hızlı bir artışın yaşandığı gözlemlenmektedir. İstanbul’da 15 ilçenin lise ikinci sınıf öğrencileri ile yapılan bir çalışmada, öğrencilerin %5,8’inin esrar, %5,9’unun uçucu madde %3,1’inin ekstazi ve %1,6’sının eroini hayat boyu kullandıkları saptanmıştır. Lise ikinci sınıf öğrencileri ile 2001 yılında yapılan benzer bir çalışma ile karşılaştırıldığında, esrar kullanımı %75,7, uçucu madde kullanımı %40,5, ekstazi kullanımı %287,5 ve eroin kullanımı artışının %100 olduğu ortaya çıkmıştır (Bağımlılık, 2013).

² Madde bağımlılığı için ayrıntılı bilgi <http://www.belgeler.com/blg/1b5/bağımlilik-nedir-türleri-ve-bağımliliğin-sonuçları>

Madde bağımlılığı hem dünyada hem de Türkiye’de en önemli halk sağlığı sorunlarının başında gelmektedir. Yapılan araştırmalarda çeşitli bağımlılıkların akciğer kanseri ve AIDS gibi hastalıkların oluşumundaki etkileri nedeniyle psikiyatri dışında diğer tıp dallarını da ilgilendirdiği bilinmektedir. Bağımlılık sosyal, ekonomik ve kültürel etkileri açısından tıp dışındaki dalların da ilgi alanına girmektedir. Bağımlılığa yol açan maddeler yaşamı sürdürmek için gerekli olmadığı halde keyif almak amacıyla tüketilmektedir (Belgeler, 2013).

Bağımlılık başlangıçta bireysel olmakla birlikte, sorunların ortaya çıkması ve artması ile aileden başlayarak bireyin çevresini ve içinde bulunduğu toplumu da etkilemektedir. Bağımlı kişilerde psikiyatrik bozukluklar daha sık görülmektedir. Antisosyal kişilik bozukluğu, dikkat eksikliği, hiperaktivite karşılaşılan rahatsızlıklardan bazılarıdır. Kişilik ve davranım bozukluğu olan hastalarda madde kullanımı genelde bir sonuçtur. Madde kullanan bireylerde ise bu kullanımın sonucu olarak psikotik bozukluklar, şizofreni ve depresyon görülebilmektedir (Uyaroğlu, 2013). Madde bağımlılığının en önemli sonucu bireyde meydana gelen fiziksel sorunların bireyin yaşamını yitirebileceği düzeyde etkilere neden olabilmesidir (Henderson, 2001, Günüş, 2009, s.5).

Madde bağımlılığı;

- Bireylerin iş yerinde verim düşüklüğüne, üretim kaybına, tıbbi harcamalarda artışa neden olabilmekte,
- Psikososyal bir sorun olarak suça yöneltmede ve trafik kazalarında etkili olabilmekte,
- Hamile kadınların bebekleri gelişimleri tamamlanmadan doğabilmekte ve gelecekte madde bağımlılığı riski taşıyabilmekte,
- Bağımlılık sonucu ergenlerin okul başarısında düşüş yaşanabilmekte hatta okuldan atılma veya ayrılmalar söz konusu olabilmekte,
- Bağımlılar düşüncelerinde netlik, hafıza kaybı ve dikkat problemleri yaşayabilmekte,

- İş performansları ve özel hayatı, ilişkileri zarar görebilmekte,
- Ailede ebeveynlerin bağımlı olması çocukların mutsuz, çatışma yaşanan, sevgisiz bir ortamda yaşamalarına ve ihmal edilmelerine yol açabilmekte,
- Bu tip ailelerde yaşayan çocuklar entelektüel gelişimlerini tamamlamada, bedensel ve ruhsal sağlıklarını kazanmada güçlük yaşayabilmekte,
- Ailenin rol model olması çocukların madde kullanma riskini de arttırabilmektedir (Tarhan ve Nurmedov, 2011, s.19-20).

2.1.2.2. Davranışsal bağımlılık

Marlatt, Baer, Donovan ve Kivlehanın tanımına göre bağımlılık yapıcı davranış; kişilik ve sosyal problemlerle bağlantılı olarak hastalık riskini arttıran, sürekli tekrar edilen davranış örnekleridir (Akt. Laramie, 2007 s.20).

Tarhan ve Nurmedov (2011)'da kumar bağımlılığı, sanal kumar, cinsel bağımlılık, alışveriş, toplama, biriktirme, istifleme bağımlılığı ve bilgisayar oyunlarını özellikle çocuklar açısından inceleyerek davranışsal bağımlılık olarak değerlendirmişlerdir. Bu uzmanlar aynı zamanda davranışsal bağımlılıklardan teknolojik bağımlılıkları (internet, bilgisayar, mobil telefon vb.) sanal bağımlılık olarak adlandırmaktadır (Tarhan ve Nurmedov, 2011 s.66-68).

Uzbay (2011)'a göre ise davranışsal bağımlılıklar tıbbi tedavi gerektiren hastalıklar olarak tanımlanmakta ve önemle üzerinde durulması gerektiği ifade edilmektedir (Uzbay, 2011).

Griffiths (1999)'de, insan-makine etkileşiminin olduğu teknolojik bağımlılıkları davranış tabanlı bağımlılıklar içerisinde değerlendirmektedir. Teknolojik bağımlılıklar açısından kitle iletişim araçları bağımlılığı (radyo-TV),

internet, bilgisayar ve mobil telefon bağımlılığı özellikle incelenmesi gereken sorunlar olarak görülmektedir (Akt. Günüş, 2009, s.5).

2.1.2.2.1. Radyo ve radyo bağımlılığı

Elektromanyetik dalgaların diğer adıyla "radyo dalgaları"nın varlığı İngiliz fizikçi James Maxwell tarafından (1865) keşfedilmiştir. Bu dalgalar, radyo-TV yayınları ile mobil telefonlara, uzaktan kumandalı oyuncaklara kadar birçok alanda kullanılmaktadır (MEGEP, 2011b, s.3). İtalyan bilim adamı Marconi 1901'de, Atlantik ötesi ilk radyo sinyalinı göndererek "**kablosuz iletişim**"in ilk büyük adımı atılmıştır. Bilinen ilk radyo yayını ABD'de 1906 yılında gerçekleştirilmiş ve dünya ülkelerinde hızla yayılmıştır (Marconi, 2013).

Türkiye'de ilk radyo yayınları 1927'de İstanbul'da başlamış, 1964 yılında Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) kurulmuş, 1980'li yıllara gelindiğinde radyo yayınları tüm ülkeyi kapsayacak hale gelmiştir (TRT, 2013).

Dünya örneğinde radyo bağımlılık ilişkilerine bakıldığında, Almanya'da Hitler tarafından propaganda amacıyla kullanılan radyonun o dönemde insanlar üzerindeki etkileri ve ikna gücünün yarattığı şartlanma hatırlanmaktadır. Amerika'da ise radyonun altın çağını yaşadığı dönemde bireyler üzerindeki etkisi o kadar büyük olmuştur ki 1938'de H.G. Wells'in "Dünyalar Savaşı" adlı romanından, Marslıların dünyayı işgale geldikleri ile ilgili bölüm, haber tarzında okunduğunda tam bir panik havası yaşanmış, intihar olaylarına bile rastlanmıştır (MEGEP, 2011b). Türkiye'de de 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ile ilgili haberler radyonun çok sık nerede ise 24 saat dinlenmesine yol açmıştır.

2.1.2.2.2. Televizyon ve televizyon bağımlılığı

İlk düzenli TV yayınları 1936 da İngiltere'de başlamıştır. Bu gün ABD, sinema sektöründeki üstünlüğünü TV yayıncılığı alanında da devam ettirmekte,

Amerikan TV'leri hazırladıkları programları veya program formatlarını diğer ülkelere ihraç ederek önemli bir ekonomik gelir elde etmektedirler (MEGEP, 2011b). Son yıllarda Türk dizilerinin de özellikle Ortadoğu'da ve Türk Cumhuriyetleri'nde tercih edilir olması, ülkemizde bu sektörün canlanması ile toplumsal ekonomik ve kültürel kazanımları da beraberinde getirmektedir.

Türkiye'de ilk TV yayını İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) tarafından 1952 yılında başlatılmış, TRT'de 31 Ocak 1968 yılında ilk deneme yayınlarına başlamıştır. Onu 1970 yılında İzmir ve 1971 yılında da İstanbul TV yayınları izlemiştir (MEGEP, 2011b).

TV kanalları görsel ve işitsel yayınlarını her yerde ve her saatte tüm insanlara sunmakta geniş bir izleyici kitlesi bulabilmektedirler. İnternet ortamında ve mobil telefonlarda da onlarca kanal izlenebilmektedir.

TV'nin eğitsel, kültürel, sosyal faydaları olduğu bir gerçektir. Ancak bireyin, yaşına, zamanına, eğitimine, kültürel ve psikolojik yapısına uygun programların ayırt edilmeksizin izlenmesinin zararlı olduğu uzmanlarca belirtilmektedir. Özellikle çocuklar ve gençler açısından önem kazanan araştırma sonuçları önlem alınmadığı takdirde kontrolsüz TV izlemenin toplum yapısını bozacak nitelikte olduğunu göstermektedir (Dilbaz, 2013a).

Çakır ve Çakır'ın 2010 yılında yaptıkları çalışmada Türk halkının %10'unun TV bağımlısı olduğu ortaya konulmuştur. Bir başka sonuç da katılımcıların %46,6'sının kendilerini toplum içinde yalnız hissettiklerini ifade etmeleridir. Yaş ve yalnızlık duygusu arttıkça TV izleme süresi de artmaktadır (Çakır ve Çakır, 2010). Araştırmalar, Türkiye'deki çocukların TV izleme süresi ile sosyal sorunlar, suça yönelik davranış, saldırgan davranış ve toplam sorunlar ile doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Dilbaz, 2013a). Aşırı TV izleme çocukları yaşlıları ile oyun oynamaktan da mahrum bırakarak, yeterince oyun oynamamış, sokaklarda koşmamış, arkadaşsız, uyumsuz,

mutsuz bireylere dönüştürebilmektedir. Yalnızlık çeken çocuklar içlerine kapanmakta sosyal izolasyon gerçekleşmektedir (Tönel, 2007 s.19-31).

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK)'nun 2009 yılında TV İzleme Eğilimleri Araştırması-2 sonuçları dikkat çekmektedir. Katılımcıların %73,3 ü ev ve çocuklar ile yeterince ilgilenilmediğini, % 80,8'i geç uyunduğunu, % 81,6'sı yeterince kitap okunmadığını, % 75,3'ü çevre ile etkileşimin azaldığını belirtmişlerdir. Deneklerin %83,7'si ise TV izlemenin insanları bağımlı hale getirdiği, %79,6'sı da toplumda şiddeti arttırdığı ile ilgili kanaat bildirmişlerdir (RTÜK, 2009). TV bağımlılığının en vahim sonuçlarından biri de insanların toplumdan uzaklaşması, yalnızlaşmasıdır. Bu durum sosyal ilişkileri azaltmakta ve bireyselleşme ön plana çıkarılmaktadır (Akt. Tönel, 2007 s.42).

2.1.2.2.3. İnternet ve internet bağımlılığı

Terim olarak internet, uluslararası ağ anlamına gelen **International Network** sözcüklerinden türetilerek kullanılmaya başlanılmıştır (Günüç, 2009, s.7).

Yalçın (2003), interneti dünyanın farklı coğrafi mekânlarında bilgisayarların birbirlerine bağlanarak oluşturdukları ve milyonlarca kullanıcının aynı anda veya farklı zamanlarda kullandığı bir iletişim ağı veya ağlar ağı olarak tanımlamaktadır (Akt. Turnalar, 2008, s.8).

20. yüzyılın sonunda bilgisayarların kullanımı ile insan beynine destek olabilecek bir araç olarak geliştirilmiştir. Bu araç sayesinde insan kendi başına yapabileceği hesaplamaları çok daha hızlı yapılabilmektedir. 21. yüzyıla girildiğinde internetin yaygın kullanımı ve birçok internetin birbiriyle bağlantılı olması iki önemli değişikliği de beraberinde getirmiştir. Bunlar uzaktaki bilgilere hızlı ulaşabilme ve sayısal haberleşmedir (Yılmazel, 2012).

2.1.2.2.3.1. Dünya'da ve Türkiye'de internet kullanımı

İçinde yaşadığımız yüzyılda, internet, ülkelerin, gelişmişlik düzeyleri başta olmak üzere, sosyal, ekonomik, eğitim vb. birçok alanda dünyadaki konumlarını belirleyen önemli bir ölçme aracı haline gelmiştir (AREM, 2013). Önemi, özellikleri ve kullanım yaygınlığı her yıl hızla artan internetin 2000-2012 yılı istatistiklerine göre dünya nüfusu ve internet kullanıcı sayılarına bakıldığında, ne kadar hızlı bir artış yaşandığı Şekil 2.1'de rahatlıkla ayırt edilebilmektedir.

Şekil 2.1. Dünyada internet kullanımı ve nüfus istatistikleri

DÜNYA İNTERNET KULLANIMI VE NÜFUS İSTATİSTİKLERİ (30.06.2012)						
Dünyanın Bölgeleri	Nüfus	İnternet kul.	İnternet kul.	Penetrasyon	Büyüme	Kullanıcı %
	2012	31.12.2000	En son veriler	Nüfus %	2000-2012	Tablo
Afrika	1.073.380.925	4.514.400	167.335.676	% 15.6	% 3.606.7	% 7.0
Asya	3.922.066.987	114.304.000	1.076.681.059	% 27.5	% 841.9	% 44.8
Avrupa	820.918.446	105.096.093	518.512.109	% 63.2	% 393.4	% 21.5
Orta Doğu	223.608.203	3.284.800	90.000.455	% 40.2	% 2,639.9	% 3.7
Kuzey Amerika	348.280.154	108.096.800	273.785.413	% 78.6	% 153.3	% 11.4
Latin Amerika	593.688.638	18.068.919	254.915.745	% 42.9	% 1,310.8	% 10.6
Okyanusya	35.903.569	7.620.480	24.287.919	% 67.6	% 218.7	% 1.0
DÜNYA	7.017.846.922	360.985.492	2.405.518.376	% 34.3	%566.4	%100.0

Kaynak: Internet World Stats, 2012

2000 yılında dünyada 360.985.492 olan internet kullanıcı sayısı, 2012 yılına gelindiğinde 2.405.518.376 kişiye ulaşmıştır. Artış %566,4'lük bir oranı ifade etmektedir. 2012 yılında dünya nüfusu 7.017.846.922'dir ve dünya nüfusunun %34,3'ü internet kullanıcısı konumundadır. Türkiye'nin de içinde yer aldığı Avrupa'da ise 2000 yılında 105.096.093 olan internet kullanıcı sayısı, 2012 yılında %393,4'lık bir artışla 518.512.109 kişiye ulaşmıştır. Avrupa nüfusu

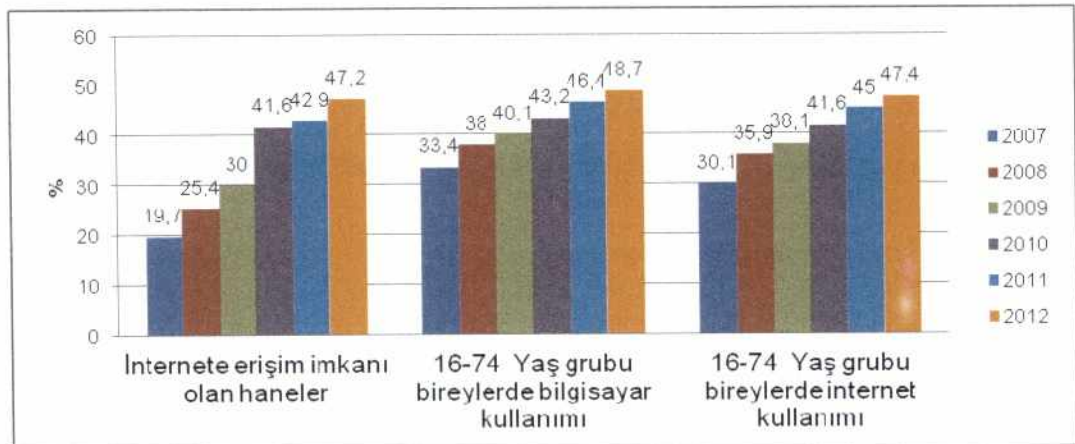
toplamda 820.918.446 kişi iken nüfusun % 63,2'si internet kullanmaktadır. İnternet kullanım sayıları 30 Haziran 2012 tarihi baz alınarak verilmiştir.

Bir başka araştırma da Facebook kullanıcı sayıları üzerinden yapılmıştır. 31 Aralık 2012 tarihi itibarıyla tüm dünyada Facebook kullanıcı sayısı 975.943.960 kişidir. Avrupa'da Facebook kullanıcı sayısı ise 250.934.000 kişidir. Nüfusun ortalama %63,2'sinin Facebook kullanıcısı olduğu görülmektedir. Türkiye'deki Facebook kullanıcı sayısı ise 32.131.260 olarak belirtilmiştir. Bu da nüfusun %45,7'sine karşılık gelmektedir (İnternet World Stats, 2012).

Türkiye'de 2008 yılında 6 milyon geniş bant internet abonesi bulunmakta iken dört yılda üç kattan fazla artışla 2012 yılında çevirmeli internet dâhil toplam internet abone sayısı 19.350.000 seviyesine ulaşmıştır. Toplam internet abone sayısının yıllık artış oranı ise %50,3 olarak gerçekleşmiştir (BTK, 2012).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK, 2012a) tarafından 2012 yılı nisan ayında yapılan Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması sonuçları da Türkiye genelinde internet kullanılan hane sayısındaki artışı ortaya koymaktadır.

Şekil 2.2. Temel göstergeler 2007-2012

Kaynak: TÜİK, 2012a

Şekil 2.2'de görüleceği üzere 2007 yılında internet erişim imkânı bulunan hane oranı %19,7, 2011 yılının nisan ayında %42,9 olarak belirlenmiştir. 2012 yılına gelindiğinde internet erişim imkânı bulunan hane oranı %47,2 olarak tespit edilmiştir. Evden internet erişim imkânı bulunmayan hanelerin %27,6'sı bunun nedenini internet kullanma ihtiyacı hissetmediklerini ifade ederek belirtmişlerdir.

Kentlerde internet erişim imkânı olan hane oranı %55,5 olarak gerçekleşirken, kırsal yerlerde bu oran %27,3'e düşmektedir. Bilgisayar ve internetin en yüksek kullanım oranı 16-24 yaş aralığındaki genç grupta gerçekleşmektedir. Bilgisayar ve internet kullanımı tüm yaş gruplarında erkeklerde daha yüksek orandadır.

Tüm yaş grubu bireylerin (16-74) 2012 yılı ilk üç ayında %37,8'inin düzenli internet kullandığı (hemen hemen her gün veya haftada bir defa) ve en fazla evlerinden internete girdikleri (%70) görülmektedir.

2012 yılının ilk üç ayında bireylerin %23,7'si ev ve işyeri dışında internete kablosuz bağlanmak için mobil telefon veya akıllı telefon, %15,6'sı diz üstü bilgisayar, %1,3'ü de dokunmatik ekranlı tablet bilgisayar kullanmışlardır. İnternet kullanımında çoğunlukta olan genç grubun kablosuz internete bağlanmada öncelikli olarak mobil telefon tercih ettikleri değerlendirilmektedir.

TÜİK'in aynı araştırmasında yer alan bireylerin özel hayat amaçlı internet kullanımına ilişkin verileri de şöyledir:

2012 yılı ilk üç ayında bireyler interneti, en fazla %72,5 ile çevrimiçi haber, gazete ya da dergi okuma, haber indirme için kullanmışlardır. Bunu, e-posta gönderme/alma %66,8, mal ve hizmetler hakkında bilgi alma %61,3 ile oyun, müzik, film, görüntü indirme ve oyun oynama %49,1 izlemiştir. Kullanıcıların yaklaşık %50'sinin interneti eğlence amaçlı kullandığı gözlemlenmektedir.

İnternet kullanıcılarının internet üzerinden mal ve hizmet siparişi verme ya da satın alma oranı ise 2012 yılı için %21,7'dir. Başka bir deyişle İnternet kullanan beş kişiden biri internet üzerinden alışveriş yapmaktadır.

Bireylerin kamu kurum ve kuruluşları ile iletişimlerinde (bilgi edinme, şikayet, sorun çözme, iş takibi, hastane randevu, okul kaydı vb.) interneti kullanma oranında da bir önceki yıla göre artış gözlemlenmektedir. 2011 yılı Nisan ayı ile 2012 yılı Mart ayı arasındaki bir yıllık dönemde bireylerin, kamu kurum ve kuruluşları ile iletişimde interneti kullanma oranı %45,1 olarak gerçekleşirken bu oran geçtiğimiz yıl (2010 Nisan/2011 Mart) %38,9'dur (TÜİK, 2012a).

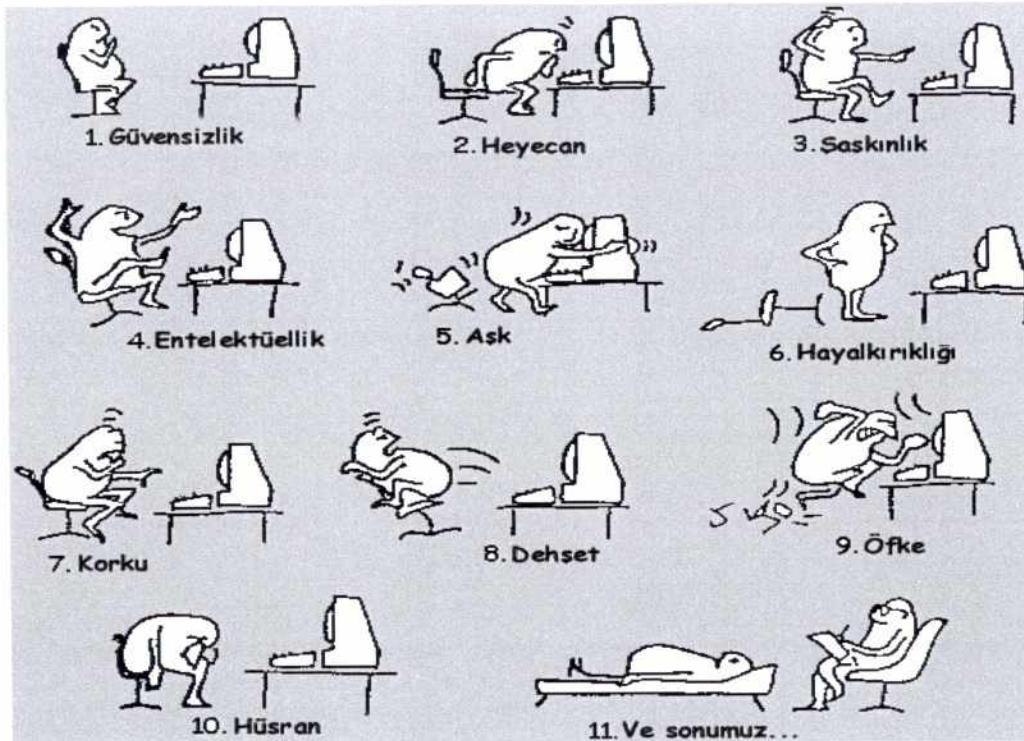
2.1.2.2.3.2. İnternet bağımlılığı

İnternet ve mobil telefonlar gittikçe artan oranlarda, bireylerin günlük yaşantısında her an her yerde hızlı ve yaşamı kolaylaştıran etkileri ile önemli bir yer tutmaktadır. Bireylerin davranış biçimlerinde ki değişimler göz önüne alındığında bağımlılık ilişkisi açısından internet ve mobil telefon kullanımı, incelenmesi gereken alanların başında yer almaktadır.

İnternet, sınırsız işlevleri, bireylere katılım ve yönlendirme yetkisi verebilmesi ile yenilikçi bir kullanım ortamı haline gelmiştir. Zamandan ve mekândan bağımsız sanal bir iletişim ortamı sunan internette, sanal müzeler gezilebilmekte, mezar ziyaretleri yapılabilmekte, çiçek, bitki bakılabilmekte, birçok oyun oynanabilmektedir. Uydu aracılığı ile bütün dünyayı, kentler, mahalleler, dağlar, denizler olarak gezebilmek de mümkün hale gelmiştir. Uç örnekleri çoğaltmak mümkündür. İnternet, geleneksel iletişim araçlarından çok farklı bir biçimde insan-makine etkileşimi içerisinde insanlığın hizmetinde olmaktadır. BİT'lerdeki bu gelişmeler sonucu olayların zaman, fiziksel varlık ve bulunulan konum ile bağları kopmakta sanal bir gerçeklik varmış gibi duyumsanabilmektedir (Işık, 2007, s.14).

İnternet ile ilk tanışmadan bağımlılığa giden süreçte, insanlar bu yeni teknolojiye önce güvensizlikle yaklaşmışlar, heyecan ve şaşkınlık içerisinde kalmışlardır. Şekil 2,3'de internet ile bireyin tanışıklığı ve bağımlılığa giden süreç mizahi bir dille anlatılmaktadır.

Şekil 2.3. İnternet bağımlılık süreci

Kaynak: MEB, 2003

İnternet ev ve iş ortamında günlük yaşamı kolaylaştıran etkisi ile bireylerin sorun çözücüsü durumunda olmasının yanı sıra bireyler interneti arkadaş, eş bulma, tanıdıkları ile iletişimde olma gibi sosyalleşme amaçlı kullanabilmektedirler. İnternet kullanımı, ödev yapma, araştırma hobiler ve kişisel merak, can sıkıntısını giderme, problemlerden kaçma, eğlenme kendini ifade etme şeklinde de gerçekleşebilmektedir. Bazı devlet veya özel kurumların internet ortamında hizmet vermesi, bireye zaman kazandırmakta, yaşamını kolaylaştırmaktadır (Bayraktutan, 2005, akt, Günüş, 2009, s.8).

İnternet ve mobil telefonlar çocuk ve ergenlere eğitim, eğlence ve gelişimlerini desteklemede sonsuz imkân ve fırsatlar sunarken kullanıcılardaki olumsuz etkiler de en fazla çocuk ve ergenler üzerinde görülmektedir. Bunda ergenlerin, meraklı ve yeni denemelere açık olma istekleri, yansız olamama ve doğru karar verme becerilerinin yeterince gelişmemiş olması, anda yaşama istekleri, risk almaya meyilli olmaları, ebeveyn, okul gibi üzerlerinde hissettikleri otoriteye karşı çıkma gibi eğilimleri etken olabilmektedir. Büyük kentlerde yaşayan bu özelliklerdeki ergen ve çocuklar genellikle çalışan ebeveynlere sahiptirler. Çalışan anne babaların yeterince kontrol edemediği bu grup, değişik alt kültür grupları ile tanışmakta, kitle iletişim araçlarının yönlendirici etkisi altına da girebilmektedir. Kentlerde boş zamanlarını değerlendirebilecekleri yerlerin, kırsal kesimde ise aktivite çeşitliliğinin yetersizliği çocuk ve ergenlerin yeni arayışlar içerisine girmesine neden olabilmekte, internet en çok tercih edilen araç konumuna gelmektedir (Alikashiöglu, 2012).

Bilgisayar oyunlarının kontrollü ve özenli seçilerek oynandığında çocuklar ve gençler üzerinde geleneksel oyunlar gibi (mendil kapmaca, çelik çomak, saklambaç vb.) geliştirici etkileri olduğu kabul edilmektedir. Bu etkiler sakinleştirici, kontrol edici, üstünlük duygusu kazandırıcı, gergin anlarda bile soğukkanlı kalmayı sağlayıcı olarak tarif edilebilmektedir. Ancak bilgisayar oyunları için çok fazla zaman harcanması oyun içeriğine dikkat edilmemesi kişiyi bu oyunlara karşı bağımlı hale getirebilmektedir. Özellikle şiddet içeren oyunlar, öğrenme çağındaki genç beyinleri kolaylıkla ele geçirebilmekte ve bağımlılık gerçekleşebilmektedir (TBMM, 2012, s.479).

İnternet bağımlılığı araştırmacılar tarafından farklı şekillerde adlandırılmıştır. Bunları, internet bağıllığı, patolojik internet kullanımı, aşırı internet kullanımı, internet istismarı olarak saymak mümkündür (Dinç, 2010, s.17). İnternet bağımlılığı ya da patolojik internet kullanımı (PİK), genel olarak internetin aşırı kullanılması isteğinin önüne geçilememesi, internete bağılı olmadan geçirilen zamanının önemini yitirmesi, yoksun kalındığında aşırı sinirlilik hali

ve saldırganlık olması ve kişinin iş, sosyal yaşam ve aile ilişkilerinin giderek bozulması şeklinde tanımlanmaktadır (Arısoy, 2009). Yapılan çalışmalarda bağımlı bireylerin, bağımlı olmayan bireylere oranla daha uzun süre internette kaldıkları saptanmıştır (Chen vd., 2001, akt. Günüç, 2009, s.20).

Young (1996) yaptığı klinik araştırmada, Psikolojide Mental Hastalıkların Teşhis ve İstatistiği El Kitabı (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders-4th Edition (DSM-4))'nda kumar bağımlılığı için kullanılan ölçütleri aşırı internet kullanan bireyler üzerinde çalışmıştır. Young internet bağımlılığı için önerdiği tanı ölçütlerini şöyle sıralamıştır:

- Sürekli interneti düşünme,
- İnterneti hep daha fazla sürelerde kullanma ihtiyacı,
- Başarısız internet kullanımını azaltma girişimleri,
- İnternet kullanımını azalttığında veya kestiğinde tedirgin, sıkıntılı, depresif olma hali,
- Niyet edilenden daha fazla internete bağlı kalma,
- İnternete fazla zaman ayırması nedeniyle aile, arkadaş, iş ilişkileri ve kariyerinde problem yaşama,
- İnternet kullanım süresi ile ilgili ailesine, arkadaşlarına yalan söyleme,
- Depresyon, yalnızlık, vb. problemlerden kaçış olarak interneti kullanmadır (Young, 2013).

İnternet kullanımında zorunlu uygulamalar dışındaki (iş, akademik araştırma vb.) 6 aylık süreçte, yukarıda yer alan 8 sorudan, 5 ve daha fazlası ile uyumlu bireyler "internet bağımlısı" olarak kabul edilmektedir (Işık,2007, s.46). İnternet bağımlılığı terimi ilk kez Dr.Ivan Golderberg tarafından kullanılmış, DSM-4'de bulunan ve patolojik kumar bağımlılığı ile çok benzer belirtiler gösterdiği kabul gören ölçütlere uygulanmıştır (Gürçay ve Kümbül, 2001).

İnternet bireylerarası sosyal iletişimi arttırdığı gibi bağımlılık boyutunda kullanıldığında ve yalnızca sanal ortamda kalındığında bireyin yalnızlık

hissetmesine neden olabilmektedir. Sorun bireylerin internet ve bilgisayara bağlanmaları değil, işlevlerine olan bağılıktan kaynaklanmaktadır. Kullanım çeşitlerine göre internet bağımlılarını beş grupta sınıflandırmak mümkündür;

- Sanal-seks meraklıları: Erotik ve pornografi sayfalarına meraklı bağımlılar. Araştırmalarda pornografi sayfalarını ziyaret edenlerin yaklaşık % 85'inin erkek olduğu tespit edilmiştir.
- Arkadaş arayanlar: Sanal ilişki meraklıları bu grupta yer almaktadır. Buluşma yerleri sohbet odaları, forumlardır. Birçok kişi gerçek hayattan kaçarak burada mutluluğu aramaktadır.
- Çevrimiçi kumarbazlar: Sanal kumarhaneler ve elektronik ticaret (e-ticaret) müşterileri bu grupta yer almaktadır.
- Bilgi bağımlıları: Yeni bilgilere ulaşmak için saatlerce gezinirler. Siteden siteye dolaşıp bilgi biriktirmekten hoşlanmaktadırlar.
- Bilgisayar kurtları: Bu grupta ise bilgisayara ve bilgisayar teknolojisine kafa takmış, genelde futbol ve oto yarışı gibi bilgisayar oyunlarına meraklı gençler ve yetişkin erkekler bulunmaktadır (Aksoy, 2013b).

TV'nin aksine internet ve bilgisayar pasif değil aktif bir eğlence aracıdır. İnternet ve bilgisayarda eğlenceye aktif olarak katılabilme aynı zamanda da ödül alma (level atlama) mümkün olabilmektedir (Aksoy, 2013a).

Madde bağımlılığında birey maddenin kendine bağımlı iken internet bağımlılığında sunulan içeriğe (oyun, sosyal ağlar) bağımlılık söz konusu olmaktadır. Madde bağımlılığı tedavisinde amaç maddeden vazgeçilmesi ve tekrar başlanılmaması iken, internet bağımlılığında amaç, uygun zaman kullanımı ile birlikte kontrollü ve yararlı bir biçimde teknolojiyi kullanabilmektir (Irwansyh, 2005, akt. Günüç, 2009, s.21).

Gençler üzerinde yapılan bir çalışmada sohbet, oyun gibi bağımlılık yapan etkenlerin filtrelenmesi yani erişiminin engellenmesi durumunda internet kullanıcılarının, interneti bilgi ve haber amaçlı kullanmaya yöneldikleri ve

interneti daha az süre kullandıkları gözlemlenmiştir (Günüç ve Kayri, 2010, s.222).

İnternet bağımlılığı ile ilgili Türkiye'de yapılan çeşitli araştırma sonuçlarından bazıları ile ilgili değerlendirmeler şöyledir.

Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği tarafından 2004-2005 yılında İstanbul'da 2306 lise öğrencisi ile yapılan Gençlik Aile Anketi Çalışmasında katılımcıların %32,6'sının internet bağımlısı olduğu tespit edilmiştir. Erkeklerde internet bağımlılığı görülme olasılığı kızlara göre yaklaşık olarak 3,6 kat daha fazla olarak saptanmıştır. Bu çalışmada en dikkat çekici durum internet bağımlılarında, madde bağımlılığının görülme oranının internet bağımlısı olmayanlara göre iki kat daha fazla görülebilmesidir. Bu sonuç bağımlılıkların birbirlerine eşlik edebileceğini açıklayan diğer araştırmalarla benzerlik göstermektedir (Cömert, 2013, s.15).

Cömert ve Ögel'in 2006 yılında 2209 kişi ile yaptıkları çalışmada, İstanbul'da yaşayan lise öğrencileri arasında internet ve bilgisayar bağımlılığı yaygınlığı %4,5 olarak saptanmıştır (Tarı ve Ögel, 2009).

Bir başka araştırmada, öğretmen adaylarının internet bağımlılığı konusunda bazı bilgilerinin olduğu, ancak tam anlamı ile internet bağımlılığı konusunda bilinçli olmadıkları sonucuna varılmıştır. Benzer bir bulgu da erkek öğretmen adaylarının kız öğretmen adaylarına göre daha fazla internet bağımlısı oldukları şeklindedir (Karaman ve Kurtoğlu, 2009).

Günüç (2009, s.88-91)'ün Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nde internet bağımlılığı çalışması üniversite öğrencileri ile yapılmıştır. Çalışmada bağımlı öğrenci sayısı tüm öğrencilerde, %10,1, bağımlı olmayanlar %34,1, eşik grup (bağımlı ya da bağımlı olmama durumunda bir eğilimi olmayanlar) %29,4, bağımlılık riski taşıyan (olası bağımlı) %26,4 saptanmıştır. Çalışmada dikkat çeken diğer bulgular ise öğrencilerin interneti ortalama 1-3 yıldır kullandıkları,

ancak kullanılan yıl ve süre arttığında bağımlılık ilişkisinin de arttığıdır. Bu çalışmada bağımlı grubun interneti günde ortalama, 4,3 saat, risk grubunun 3,2, eşik grubun 2,2 ve bağımlı olmayan grubun 2 saat kullandığı tespit edilmiştir.

İnternet bağımlılığı tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de hızla yayılmaktadır. Ege Üniversitesi Çocuk ve Ergen Alkol, Madde Bağımlılığı Araştırma ve Uygulama Merkezi (EGEBAM) Müdürü Yüncü, 50’ye yakın teknoloji bağımlısı genç hastanın merkezlerinde tedavi gördüğünü ifade etmektedir (Yüncü, sözlü görüşme, 2013). Özellikle çocuk ve ergenlerin internet bağımlılığı riski ile karşı karşıya oldukları bilinmektedir. Balıklı Rum Hastanesi Vakfı Psikiyatri Bölümü Doktorları da internet bağımlılığı saptanan bazı vakalarda, bağımlılığa eşlik eden diğer psikiyatrik bozuklukların da bulunduğunu, bunlardan sosyal fobi, dikkat eksikliği, hiperaktivite bozukluğu ve depresyonun sıklıkla karşılaşılan durumlar olduğunu belirtmektedirler. Bazı vakalarda ise ailede başka davranış bağımlılığı (patolojik kumar, madde kötüye kullanımı) örüntülerinin bulunduğu belirtilmektedir. Uzmanlarca internet bağımlılığının sosyal problemlere yol açabilecek, diğer madde bağımlılıkları kadar risk taşıdığı ve gelecekte önemle üzerinde durulması gereken psikiyatrik tanı kategorisinde olduğu değerlendirilmektedir (Odabaşoğlu, vd., 2007, s.46-51).

İçişleri Bakanlığı Araştırma ve Etütler Merkezi (AREM)’nin bu konuda hazırladığı kitapta, internet ve olası tehlikeleri ile alınacak önlemler yer almaktadır. Bu tehlikeler,

- E-posta grupları, sosyal ağlar, günlükler, tartışma forumları, web sayfaları, sohbet odaları aracılığı ile doğruluğu sorgulanmamış bilgilerin, bilgi kirliliği oluşturması, kamuoyunun yanıltılabilmesi,
- Özellikle çocuk ve gençlerin uyuşturucu, terör, pornografi gibi tehlikelerle karşı karşıya kalabilmesi,

- Gençliğin uyuşturucu, alkol, sigara, kumar ve bahis oyunları gibi kötü alışkanlıklarla tanışabilmesi, etkilenebilmesi,
- Gençlerin, satanizm gibi sapkın akımlarla ve düşünce grupları ile kolay bir şekilde tanışabilmesi, katılabilmesi,
- Kontrolsüz bilgisayar ve internet kullanımından kaynaklanan psikolojik hastalıklar, bağımlılıklar ve beraberinde gelen fiziksel rahatsızlıklar olarak sıralanmıştır (s.6).

2.1.2.2.4. Mobil telefon ve mobil telefon bağımlılığı

Mobilite³ (hareketlilik), iletişim alanında birçok yenilik meydana getirmiştir. Mobilite, kullanıcılara bilgiye ya da kişiye ulaşırken kablo bağlantısı olmaksızın mekândan bağımsız olarak iletişim kurabilme fırsatı sunmaktadır. Özellikle mobil telefonların ve taşınabilir bilgisayarların yaygınlaşması, mobilite kavramının günümüzde iletişimi ne derece etkilediğinin kanıtıdır. İletişim sürecinde kullanılan mobil⁴ iletişim araçları mobil telefonlar (bünyesinde akıllı telefonlar) ve tabletlerdir.

Mobil sosyal iletişim mobil telefonlar ile sağlanırken, mobil telefonların üç önemli özelliği öne çıkmaktadır. Bu özellikler;

1. Mobil olma
2. Bireysel araç olma
3. Ulaşılabilir olmadır (Özaşçılar, 2009, s.16).

Birincisi, mobil telefon hareketlilik özelliği ile mekândan bağımsız haberleşmeye olanak sağlamaktadır. Rahatlıkla taşınabilen boyutta ve ağırlıkta olmaları, kablosuz iletişim sağlama olanağının bulunması mobil telefonların bireylerin her anında yanlarında bulundurmalarını

³ Mobilite (hareketlilik) Bilgi ve İletişim Teknolojileri Terimleri Kılavuzu (BTTK).

⁴ Mobil devingen, gezgin, gezer, mobil (TBD Bilişim Terimleri Karşılıklar Sözlüğü) 24.02.2013

kolaylaştırmaktadır (Özaşçılar, 2009, s.16). Mobil telefonların hareketlilik özelliği ile yolda, otobüste, vapurda, trende hatta uçaklarda iletişim kurulabilmektedir. Türkiye’de uçaklarda internet ve mobil telefon kullanımı amacıyla BTK⁵ tarafından bazı hava yolu şirketlerine deneme izinleri verilmiş durumdadır.

İkinci önemli özelliği de mobil telefonun bireysel bir araç olarak kabul edilmesidir. Mobil telefon bireylerin rahatsızlık duymadan her zaman her yerde yanlarında bulundurdukları bir iletişim aracı konumundadır (Özaşçılar, 2009, s.16). Yapılan çalışmalarda bireylerin mobil telefonun zil sesini, ekran görüntüsünü, duvar kâğıdını, melodilerini, renklerini ya da aksesuarlarını kullanarak mobil telefonlarını özelleştirdikleri görülmektedir (Sugiyama, 2006, akt. Özaşçılar, 2009, s.33).

Mobil telefonun üçüncü önemli özelliği ise ulaşılabilir olma durumudur. Bireyler mobil telefonları ile her an her yerde ulaşılabilir ve ulaşabilir durumdadırlar (Özaşçılar, 2009, s.16). Mobil telefon ile mekândan ve zamandan bağımsız ulaşılabilirlik sosyal hayatı da etkilemektedir. Örnek olarak aileler güvenlik endişesi ile küçük yaşlarda çocuklarına mobil telefon alabilmektedir. Trafik kazaları, kalp krizi gibi vakalarda hızlı arama ve ulaşılabilirlik hayati önem taşımaktadır. Ulaşılabilirlik özelliği ile yer belirlemenin yapılabilmesi bireye ve topluma çok büyük fayda sağlamaktadır. Örnek olarak Van Depremi’nde birçok kazazede enkaz altından mobil telefon ile yardım isteyebilmiştir (Demir, 2011).

2.1.2.2.4.1. Mobil telefon kültürü

İletişim çağı bireylere kolaylık, hız ve eğlence vaat ederken toplum da iletişim araçları ile etkileşim içine girmektedir. Bu karşılıklı etkileşimin sonucunda toplumsal yaşamda bazı değerler kaybolurken bazı değerler de dönüşüme

⁵ THY’ye Ait Uçaklarda Gösterim Amaçlı GSM 1800 Deneme İzni ve THY’ye Ait Uçaklarda Gösterim Amaçlı Wi-Fi İnternet Sistemi Deneme İzni (BTK, 21.03.2013).

uğramaktadır. Akıllı telefon ve tablet kullanıcıları arasında tercih edilen medya üyelik hizmetleri arasında ilk sırada film ve video servisleri gelirken, ikinci sırada çevrimiçi gazete aboneliği, üçüncü sırada ise çevrimiçi müzik servisleri yer almaktadır (Deloitte, 2012).

Avea Müşteri Profil Endeksi 2012 ise Avea Müşterilerinin ilginç kullanım alışkanlıklarını da içermektedir. Çalışma sonucunda, 2012 yılında en çok kadınların konuştuğu, Çoklu Ortam Mesajlaşma Hizmeti (Multimedia Messaging Service (MMS)) ve Kısa Mesaj Hizmeti (Short Message Service (SMS)) göndermede yine kadınların önde olduğu belirtilmektedir. Erkeklerin ise data ve akıllı telefon kullanımında kadınlardan önde olduğu görülmektedir. Gençlerin 25 yaş üstü müşterilere oranla daha çok mesaj gönderdiği, en çok konuşan ve en çok data gönderen kentin İstanbul, SMS' de lider kentin İzmir olduğu açıklanmaktadır. Endeks verileri Avea abonelerinin öncelikli olarak giysi sektörü kampanyalarından yararlandıklarını bu sektörü gıda, e-ticaret ve ulaşımın izlediğini ortaya koymaktadır. Erkeklerin çiçek göndermeyi sevdiği, astroloji servisini kadınlara göre %26 oranında ve magazin servisini kadınların iki katı oranında kullandıkları ortaya çıkmaktadır. Avea'lı genç erkekler teknoloji ve astroloji servislerinden sonra en çok National Basketball Association (NBA) servisine ilgi gösterirken, genç kadınlar ise haber sitelerini takip etmektedirler. 2011 yılı verilerine oranla 25 yaş üstü müşterilerde akıllı telefon sahiplik oranı 2 kat artarken, 25 yaş altı gençlerin akıllı telefon sahiplik oranı 3 kat artmıştır. Avea'nın akıllı mobil telefon kullanan abone sayısı 2,8 milyona, Turkcell'in akıllı mobil telefon kullanan abone sayısı ise 5,5 milyona ulaşmıştır (Avea, 2012 ve Turkcell, 2013a).

Intel'in Mobil Etiket Araştırmasının dikkat çeken bir sonucu, mobil iletişim araçlarının yaşam şeklimizi nasıl değiştirdiği ile ilgilidir. Türkiye ile birlikte 16

ülkede⁶ gerçekleştirilen araştırmaya katılan kullanıcıların %67'si sabah evden çıkmadan e-posta ya da mesajlarını kontrol etmekte, hatta ilk mesajlarını atmaktadırlar. Kullanıcıların %23'ü tüm bunları daha yataklarındayken yapmaktadırlar. Türk kullanıcılar da sabah ilk iş olarak mobil cihazlarını kontrol etmektedirler. Mobil telefon kullanımının bireylerin sosyal davranışlarında değişiklik yarattığı da raporda yer almaktadır (İntel, 2013).

Yeni iletişim teknolojilerinin hayatımıza bu denli hızlı girmesiyle ve gelişmesiyle birlikte insanlar günlerinin büyük bir bölümünü, bilgi almak veya boş zaman değerlendirmek için bu teknolojilerle geçirmeye başlamışlardır. Evdeki, işteki günlük alışkanlıklarımız, ev içi, arkadaşlar arası, komşuluk ilişkileri hep bu teknolojilere hayatımızda ayırdığımız yere ve zamana göre belirlenmektedir (Alankuş, 2003, akt. İlhan, 2005, s.2).

İntel'in 2013 araştırmasına göre; arkadaş ortamında kahve içerken Facebook sayfasına göz gezdirmek, hafta sonu tatilinde diz üstü bilgisayarla ilgilenmek ve yatak odasında mobil cihazları kullanmak, tüm ülkelerdeki kullanıcılar tarafından artık eskisi kadar rahatsız edici olmayan davranışlar olarak görülmektedir. Yolda mesaj atmaya çalışırken dalgınlıkla kendisine çarpan biri olduğunda katılımcıların %84'ü hoşgörüle davranabildiklerini belirtmişlerdir. Söz konusu kullanıcıların neredeyse yarısı (%46) arkadaş ortamında da cihazlarını kullanmaya devam edeceklerini ifade etmişlerdir. Yatak odasında mobil cihazını yanına alanların oranı da aynı şekilde %46'dır. Bu kadar vazgeçilemez statüye yükselen mobil telefonların verdiği rahatsızlıklar konusunda araştırmaya katılanlara düşünceleri sorulduğunda alınan sonuçlar şu şekilde özetlenmektedir. Tüm ülke katılımcılarının genellikle rahatsızlık duydukları davranışlar, araba kullanırken mesaj yazmak, klavye kullanmak (%67) ve halka açık alanlarda yüksek sesle

⁶ İngiltere (1.000), Fransa (1.009), İtalya (1.036), Almanya (1.005), İspanya (1.013), Romanya (500), Hollanda (506), Güney Afrika (507), Çek Cumhuriyeti (1.000), İsveç (1.122), Belçika (502), Polonya (1.004), Türkiye (1.007), Suudi Arabistan (510), Birleşik Arap Emirlikleri (501), Mısır (539)

telefonla konuşmak (%67)'dir. Türk halkının mobil cihazların kullanımıyla ilgili en önemli şikâyeti de halka açık alanlarda telefonla yüksek sesle konuşulması (%75)'dir. Bunu sırasıyla araç kullanırken mesaj veya yazı yazmak (%69), rahatsız edici zil sesleri veya halka açık alanlarda sesi çok fazla açmak (%67), mesaj yazarken sohbete karşı ilgiyi kaybetmek (%63), başkalarıyla birlikteyken mesaj veya yazı yazmak (%59) izlemektedir (İntel, 2013).

Türkiye'de 2012 yılında üçüncü üç aylık dönemde SMS sayısı %10,5 oranında bir artışla yaklaşık 46.166 milyon olarak gerçekleşmiştir. 2011 yılında ciddi bir artış da MMS gönderiminde yaşanmış, toplam gönderim miktarı 78,3 milyona ulaşmıştır. MMS gönderiminde devam eden yükselişte işletmecilerin başlattığı kampanyalar da etkili olmaktadır (BTK, 2012). Akıllı telefon sahipliği hızla artan gençlerin SMS ve MMS gönderenlerin çoğunluğunu oluşturduğu değerlendirilmektedir.

Günümüzde, bireyler ne oldukları ve ne yaptıklarından çok neleri satın aldıkları ve ne kadar para harcadıkları ile değerlendirilmektedir. Üretici toplumun disiplin, kendine ve çevresine saygı, özdenetim, bireysel yeterlilik ve sorumluluk gibi özellikleri değerini yitirmiş gözükmektedir. Gruba uyum sağlama, benzer yaşam tarzına sahip kişilerle kaynaşma, diğerleriyle aynı olma şeklindeki değerler ön plana çıkarılmaktadır. Bu moda yaşam tarzları düşünsel değil maddesel değerlerle ölçülmekte, tüketim toplumuna kaynaklık etmektedir. Mobil telefonu, fonksiyonlarının ötesinde bir kimlik ve moda öğesi olarak kullanan gençler için telefonun markası, modeli, rengi, şekli ve reklamlarda sunuluş tarzı satın almada önemli belirleyiciler olmaktadır. Tüketim toplumunda satın alma, ihtiyacın ötesinde kullanmayla gelen birlikte hareket etme ve aidiyet duygusuyla desteklenmeye çalışılmaktadır. (Ertem, 2006, s.33). Gençlerin mobil telefon satın alma ve hat seçiminde bağlılığı arttırmak amacıyla reklamlar, promosyonlar kadar gençlik kulüplerinin kurulması, dergi çıkartılması ve hoşlarına giden nesnelere (Fenersel, Galatasaray Mobile ve Kartalcell) kullanılması örnek olarak verilebilmektedir.

Gençlerin teknolojiye özellikle de iletişim teknolojilerine yatkınlıkları görünen bir gerçektir. Mobil telefon ve mesajlar en büyük başarıyı genç insanlar arasında yakalamıştır. Mobil telefondan mesajlaşma 1990'lardan sonra genç insanlar arasında hızla yaygınlaşmıştır. Mesajlaşma genç kullanıcılara sessiz, özel ve iletişimin pahalı olmayan yapısını kullanma olanağı sunmaktadır. Gençler mesajlar aracılığıyla arkadaşları ve aile yakınları ile sınıfta, yolda, her yerde ve zamanda gece de dâhil kesintisiz iletişimlerini sürdürebilmekte, sosyallik ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktadırlar. Mobil telefonlar gençlerin günlük yaşamlarını düzenlemelerine, randevu değişikliklerine de olanak tanımaktadır (Im, 2007 s.19). Aileler de mobil telefon aracılığı ile gençleri buldukları yer açısından denetleyebilme huzurunu yaşayabilmektedirler (Ertem, 2006, S.34). Yapılan araştırmalarda gençlerin mobil telefonlarını sürekli açık tuttıkları, nerede ise 7/24 iletişime açık halde oldukları saptanmaktadır (CCWTR, 2013). Bunda kuşkusuz gençlere yönelik zaman sınırlı mobil telefon tarifelerinin ve kampanyalarının da etkisi olabilmektedir.

Genç bireyler, sosyal ilişki ağları ve iletişim süreçleri, birbirleri ile sürekli etkileşim halindedirler (Castells, 2006, akt. Özaşçılar, 2009. S.19).

Dünya üzerinde yaygınlaşan sınır tanımayan iletişim, yeni ortak kimliği genç mobil kültürü ortaya çıkarmıştır. Mobil telefon iletişimde kullanılan dil ve kısa mesaj servislerinde kullanılan semboller ile ortak bir kimlik oluşmaktadır. Özellikle gençlerin en çok tercih ettikleri sembollerin Avrupa, Asya ve Amerika'da aynı anlamı ifade ettikleri görülmektedir (Castells, 2006, akt. Özaşçılar, 2009 s.18).

Karaca (2007)'ya göre de bireyler arası doğal iletişim biçimi olan yüz yüze ilişkilerde kullanılan beden dilinin, sanal ortamda kullanılamaması, onu karşılayacak yeni iletişim sembolleri ihtiyacını getirmektedir (Karaca, 2007, s.185-186). Duygular ve istekler bir şekilde karşı tarafa iletmeye çabalanmaktadır. Mobil telefondan gönderilen mesajlara resim, müzik

eklenmesi, eskiden yazılan mektuplara parfüm sıkılması ya da arasına kuru çiçek konulmasını andırmaktadır. Çünkü iletişim kanallarının evrimine rağmen insanlar duygularını gösterme ihtiyacındadırlar (Ertem, 2007 s.12).

İnternet ve mobil telefon ortamında yeni mesajlaşma türü ile iletişim dilinin yapısı farklılaşmakta, dilin bozulması yalnızca ülkemizde değil dünyanın sorunu olarak dikkat çekmektedir. Forbes Dergisi'nde yayımlanan bir makaleye göre, ABD'de sanal ortamdaki yazışmaların %97'si kısaltma ve sembollerden oluşmaktadır. Kullanıcılar sözü dolandırmak yerine doğrudan ve en kısa biçimde yazmayı tercih etmektedirler (Barış, 2013).

Mobil telefonda mesajlar 160 karakterle sınırlı olduğundan kullanıcılar daha az karakter ile daha fazla bilgi aktarımını gerçekleştirmeyi istemektedirler. Bu kullanım daha hızlı iletişimi de mümkün kılmaktadır (Im, 2007 s.20-22).

Sanal ortamda sesli harfleri atlayarak yazmak yerleşen bir kullanım biçimi olmuştur (nbr, slm, mrb, cmylmz vb.).

Dilin bozulmasına diğer bir örnek Türkçe hecelerle İngilizce heceleri birleştirip yeni melez sözcükler türetilmesidir (is-mail, saatchi, yeniiletisimtech).

Sanal iletişim dilinin kullanılma biçimi çocuk ve gençlerin dil ve kültürlerini olumsuz yönde etkilemektedir. İstenilen düzeyde dilin gelişimi, o dilin kelime hazinesinin ve zenginliklerinin öğrenilmesi, kavranabilmesi ve sürekli kullanılabilmesi ile mümkün olabilmektedir. Ancak hız çağında gençlerin okumaya yeterince vakit ayıramamaları, konuşmada tembellik etmeleri, aceleci davranmaları dildeki bu gelişmeyi olumsuz yönde etkilemektedir. İnternet ve sanal ortam da bu olumsuzluğu arttırmaktadır. Gençlerin sanal dünyada duydukları anlamsız bazı sözcükleri, deyimleri sıkça kullandıkları, giderek sanattan edebiyattan koştukları gözlemlenmektedir (Karaca, 2007, s.185-186).

Oysaki yeryüzündeki tüm kültürlerin kendine özgü mitolojik öyküleri, masalları gelenekleri, görenekleri, ahlaki değerleri, tarihi, kısaca ortak bilinçleri vardır. Evrensel bir iletişim aracı olan dil, bir kültürün oluşmasında ve sonraki nesillere aktarılmasında en başta gelen araç olarak kabul edilmektedir (Parsa, 2013).

2.1.2.2.4.2. Dünya’da ve Türkiye’de mobil telefon kullanımı

ITU 2012 yılı Haziran ayı verilerine göre dünyada 2011 yılı sonunda 6 milyar mobil telefon aboneliği gerçekleşmiştir. Küresel penetrasyon⁷ da %86’ya ulaşmıştır. Mobil telefon aboneliğindeki büyümenin gelişmekte olan ülkeler tarafından sağlandığı görülmektedir. 2011 yılında 660 milyon yeni mobil telefon aboneliği gerçekleşirken, Hindistan’da 142 milyon yeni abone eklenmiştir. Bu sayı Afrika Ülkelerinde yapılan aboneliğin iki katına denk düşmektedir. Raporda yer alan dikkat çekici bir veri de dünyada kendi nüfusundan fazla mobil telefon abonesi olan 105 ülke bulunmasıdır. Botswana, Gabon, Namibia, Seychelles, Güney Afrika gibi ülkeler bu grupta yer almaktadır (ITU, 2012). 2013 yılı Şubat ayında Ericsson Firması tarafından yayınlanan rapora göre ise 2012 yılı sonunda dünyada toplam 6,3 milyar mobil kullanıcı abone vardır ve 2018 yılı sonuna kadar 9,3 milyar mobil kullanıcı aboneye ulaşılması beklenmektedir. 2012 yılında dünya mobil penetrasyon oranı %89 olarak gerçekleşmiştir (Ericsson, 2013).

Türkiye Elektronik Haberleşme Sektöründe 1994 yılından bu yana sunulmaya başlanan mobil telekomünikasyon hizmetleri kapsamında Avea İletişim Hizmetleri A.Ş., Turkcell İletişim Hizmetleri A.Ş. ve Vodafone Telekomünikasyon A.Ş olmak üzere üç işletmeci tüketicilere hizmet vermektedir. Türkiye’de yaklaşık %89,9 penetrasyon oranına karşılık gelen toplam 67,16 milyon mobil telefon abonesi bulunmaktadır. Türkiye Nüfusu 31 Aralık 2012 tarihi itibarıyla 75,627, 384 kişidir (TÜİK, 2012b). Mobil cihazların

⁷ Mobil penetrasyon oranı: Bir pazardaki mobil cihaz kullanıcı sayısının nüfusa oranıdır.

genellikle 9 yaş üstü bireyler tarafından kullanıldığı varsayıldığında Türkiye’de yetişkin nüfusta mobil penetrasyon oranının %100’ün üzerine çıktığı değerlendirilmektedir. Ülkemizde mobil telefon bulunan hane sayısı ortalama olarak %93,2, kentlerde %95,1 ve kırsalda %88,5’tir (TÜİK, 2012c). Temmuz 2009’da sunulmaya başlanan 3G hizmeti ile Eylül 2012 itibarıyla kullanıcı sayısı 40,3 milyona ulaşmıştır.

Şekil 2.4. AB ve Türkiye’de mobil abone başına ortalama görüşme (dk/ay)

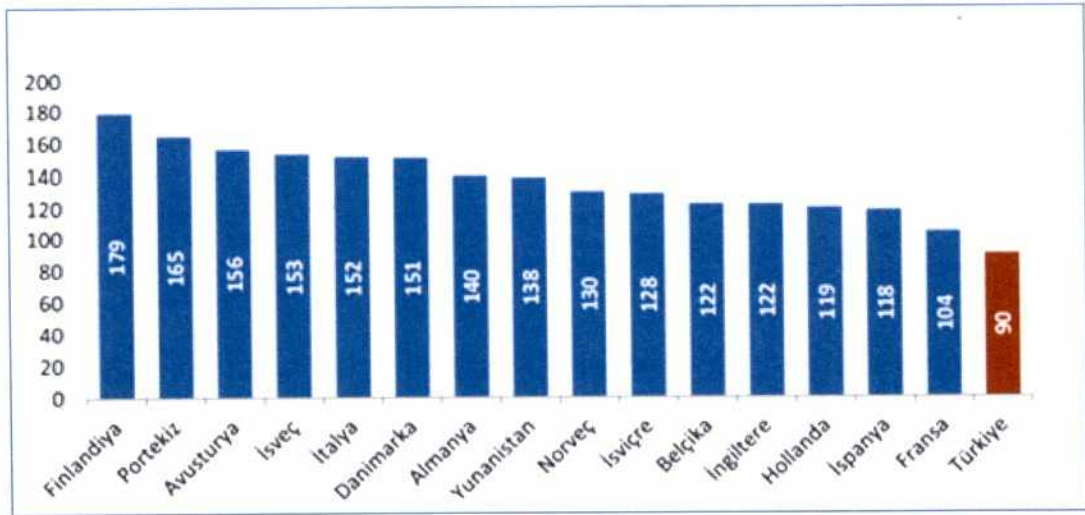
Kaynak: Wireless intelligence, BTK, 2012

Bir abonenin aylık ortalama konuşma süresi olarak tanımlanan (Minutes of Usage (MoU)) mobil telefon kullanım seviyesinin ölçümünde yaygın olarak kullanılan bir gösterge olup, Türkiye’de faaliyet gösteren üç işletmecinin MoU değeri, Turkcell 251 dakika, Vodafone 343 dakika ve Avea 356 dakika olarak gerçekleşmiştir. Türkiye 2012 yılının üçüncü çeyreğinde 299 dakika MoU değeri ile birçok AB Ülkesini⁸ geride bırakarak mobilden en çok konuşan ülke olmuştur (Şekil 2.4).

⁸ Bu ülkeler, İspanya, Belçika, İsveç, Almanya, İtalya, Fransa, Finlandiya, Yunanistan, İsviçre, Avusturya, Norveç, Portekiz, İngiltere, Danimarka ve Hollanda’dır.

2012 üçüncü çeyreği itibarıyla Avrupa ülkeleri içinde en yüksek mobil penetrasyon oranına sahip ülkeler Finlandiya, Portekiz, Avusturya, İsveç ve İtalya olarak görülmektedir. İncelenen ülkelerin ortalama mobil penetrasyon oranı %136,09'dur. Türkiye'de ise Eylül 2012 itibarıyla mobil penetrasyon oranı yaklaşık %90 seviyesindedir (Şekil 2.5).

Şekil 2.5. Türkiye ve bazı Avrupa Ülkeleri'nin mobil penetrasyon oranları (%)

Kaynak: Wireless intelligence, BTK, 2012

Bu konudaki 2012 yılının en dikkat çekici araştırma raporu sonuçlarından biri Deloitte Türkiye tarafından yayınlanmıştır. Araştırma sonuçlarından da anlaşılacağı üzere, Türk katılımcılar internete bağlanmak için mobil telefonlarını da yoğun bir şekilde kullanmaktadırlar.

Türkiye, mobil telefon ile internete bağlanma oranında dünyada birinci sıraya yerleşirken, akıllı telefonlar ile internete bağlanma oranında ise Japonya'nın ardından ikinci sırada yer almaktadır (Deloitte, 2012).

İnternete bağlanmak için akıllı telefon kullanım oranı gelişmiş ülkelerde %79 iken, aralarında Hırvatistan, Güney Afrika ve Brezilya gibi ülkelerin de yer

aldığı gelişmekte olan ülkeler sıralamasında Türkiye %91 kullanım oranıyla listenin en başında yer almaktadır. Türkiye’de her on kullanıcıdan ikisi birden fazla akıllı telefona sahiptir ve bu oran tabletlerde %5’te kalmaktadır (Deloitte, 2012).

Dünyada en fazla akıllı telefon 18-24 yaş aralığı gençler tarafından kullanılırken, Türkiye’de ise mobil telefon kullanıcıları arasında 25-34 yaş grubu %50 oranında akıllı telefon sahipliği ile en yoğun kullanıcı kesim olarak göze çarpmaktadır.

Çevrimiçi iletişimde mobil telefon kullanımındaki artış sosyal ağların gelişimini de etkilemektedir. Mobil telefon kullanıcıları hafta da 3,1 saat sosyal ağ sitelerinde zaman geçirirken 2,2 saatini de e-postaya ayırmaktadırlar. Sosyal ağ kullanımında ki hızlı artış sonucunda en yoğun kullanan ülkeler; Malezya (haftada 9 saat), Rusya (haftada 8,1) ve Türkiye (haftada 7,7 saat)’tir (TİB, 2013).

Dünya Ekonomik Forumu (World Economic Forum (DEF))’ nun raporuna göre, Türkiye mobil kapsamada dünyada birinci sıradadır. Uzmanlar, 2013 yılında mobil telefon kullanımında patlama yaşanacağını öngörmektedirler. 3G kullanımıyla birlikte büyük bir dönüşüm yaşanmakta olduğu ifade edilirken bu dönüşümü belirleyecek üç eğilim şöyle sıralanmaktadır (Çimen, 2013).

- Yakın Saha İletişimi (Near Field Communication (NFC)) mobil telefon aracılığı ile ödeme sistemleri,
- Makineler arası iletişimin sağladığı imkânlar ile gerçekleşen akıllı enerji, akıllı endüstri, akıllı sağlık, akıllı tarım, akıllı araç ve akıllı ev uygulamaları,
- Bulut bilişim,⁹ yayıncılık ve eğitim, sağlık alanlarındaki büyük projelerdir.

⁹ Bulut Bilişim Kavramı, alıcının söz konusu kaynakları ihtiyaç duyduğu zaman kolayca alıp, sair zamanda kolayca elden çıkarabildiği ve kaynakların kullandığı kadarı için ödeme yaptığı, bir başka ifadeyle kaynakları kiraladığı bir hizmet modelini nitelendirir.

2.1.2.2.4.3. Mobil telefonun fonksiyonları ve servisleri

Mobil telefonlar ile sağlanan hizmetler, telefonun modeline ve servis sağlayıcıya göre değişmektedir. Sesli görüşme ve SMS en yaygın kullanım şeklidir. Ancak üçüncü nesil telefonların kullanılması ile birlikte görüntülü görüşme ve MMS kullanımı tüm dünya ile birlikte Türkiye’de de hızla artış göstermektedir. Bu kullanımlarla birlikte TV ve film izleme, gazete ve kitap okuma, radyo ve müzik dinleme, oyun, video oyunları, veri transferi, alışveriş, bankacılık, ödeme yapma ve hatta ofis uygulamaları gibi diğer tüm bilgisayar işlevlerini de bünyesinde barındıran mobil telefonlar, bu fonksiyonlarını işletmecilerin sunduğu servisler aracılığı ile gerçekleştirmektedir. Mobil telefonlar, işletmecilerin sundukları bu servisler aracılığı ile adeta izlemeye yetişemediğimiz bir hızla kullanım alanlarını genişletmekte, yaşamımızı en derinden etkilemeye devam etmektedirler. İşletmecilerin internet sayfalarından derlenen, abonelerine sundukları servislerden bazıları ve kullanım alanları şöyle sıralanabilir;

- Mobil telefonlar, NFC teknolojisi ile anahtar, bilet, kredi kartı, ve nakit paraya dönüştürebilmekte, mobil imza olarak kullanılabilir (Ilgıcıoğlu, 2013).
- Bakanlıklar ile işbirliği çerçevesinde abonelerini devlet hizmetlerinden yararlandırabilmektedirler. Güvenlik Butonu Projesi¹⁰, E-İçişleri Projesi, Elektronik Kamu Alım Platformu (EKAP), Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Veli Bilgilendirme SMS Servisi, Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) SMS, TÜİK’ten İstatistiksel Bilgiler, Motorlu Taşıtlar Vergisi (MTV) Borç Sorgulama Servisi ve mobil imza ile uyumlu uygulamalar kullanılabilir.

¹⁰ Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü ile ortaklaşa gerçekleştirilen kadına yönelik şiddetin önlenmesi kapsamında uygulamaya geçirilmiştir.

- Bazı üniversiteler de öğrencilerine gerekli bilgileri SMS aracılığı ile iletebilmektedir. Gazi Üniversitesi Bilgi, ODTÜ Mobil Bilgi, Açık Öğretim Fakültesi Mobil Bilgi vb. örnek verilebilmektedir.
- Sağlık hizmetleri çerçevesinde, Uzaktan Hastalık Takibi, AloDoktorum, Psikologbilgi Servisleri, Aile Hekimliği ve Nöbetçi Eczane uygulamaları ile ilgili hizmetler,
- Kadın ve Yaşam, Aile Danışma Hattı, Pratik Ev Bilgileri Sağlıklı Beslenme, Lezzet Sırları vb. Servisi,
- 10 Adımda Düğün Paketi, Bebeğimi Beklerken, Anne Oluyorum, Bebeğim Büyürken vb.
- Orda Kimse Var mı? Neredeyim, Yol Servisi, Deprem Bilgi Servisi vb.
- Çocuğum Güvende Servisi,¹¹
- TV kanalları, dizi paketleri, bilgilendirme servisleri güncel ve finansal haberler ile hava durumu haberleri,
- Hasarlı Araç Sorgulama Servisi, İkinci El Araç Bilgileri vb.
- Erkek Ekstra Paket Servisi, Şans Sorgulama, Futbol maç sonuçları bilgileri,
- Emlak Ofis Uygulamaları,
- Tarım ve çiftçilere yönelik uygulama servisleridir.
- İşitme Engelliler İçin Çalarken Dinlet (aradığınız kişi işitme engellidir. SMS veya MMS atabilirsiniz anonsu), Hayal Ortağım(Görme Engelliler için), Sesli Abonelik Sözleşmesi (görme engellilere özel)
- SMS Arşivleme, Kartvizit vb. (görüşme sonrası iş, ev telefonu, adres bilgileri iletme)
- Sinema Servisi, Chat, Komedi, Eğlence, Oyun servisleri, Facebook Chat,
- Mobil Kitaplık, Dergilik,
- Ramazan Servisi (İftar ve sahur saatleri bildirme), Sigarayı Bırakma,

¹¹ Ebeveynler 7-14 yaş arası çocuklarının mobil telefon hareketlerini izleyebilmektedirler.

- Sözlük Bilgi Servisi (Türkçe-Almanca-Fransızca-İngilizce), Döviz Bilgi Servisi, Mobil Çevirmen Servisi (Rusça, Çince, Fransızca, Almanca, İngilizce canlı çeviri hizmeti),
- Aşk Kılavuzu Servisi, Olumlama Servisi (evrenden dilekleri getirmesi için), Tarot Servisi, İsim Analizi Servisi, Aşk Kuantumu Teknikleri servisleridir.

Her üç işletmeci de abonelerine ücretli/ücretsiz çeşitli oyunlar, internet, telesekreter hizmeti, sunulan hizmetler ve fatura bilgileri ile ilgili danışma hizmetleri de sunmaktadır. Her üç işletmeci de uygun ödeme koşulları ile mobil telefon özellikle akıllı telefon ve en son moda tablet ve oyunları abonelerine satmaktadırlar. Önemli bir diğer ortak özellikleri ise gençlere yönelik cazip kampanya, promosyon ve programlardır.

Avea, Turkcell ve Vodafone çeşitli kampanyalarla abonelerine hem indirimli iletişim hizmetleri sunmakta hem de anlaştıkları kuruluşlarla indirimli alışveriş olanağından yararlandırmaktadır.

Avea gençlere yönelik Mobil Öğrenci Tarifesi ile tarife içindeki herkesle 1000 dakika konuşma hizmetini bedava sunarken, Türkiye' deki diğer herkesle her yöne konuşma ise 10 dakikası 60 kuruş olarak tarifelendirilmektedir (Avea, 2013).

Turkcell'in gençlere yönelik sitesi Gencturkcell ile de gençlere yeme-içme, alışveriş, eğlence vb. konularda birçok indirim ve promosyonlar sunulmaktadır. En son sitede reklamı yapılan kampanya ise, "Gündüz Harcadığımız Kadar TL Gece Hediye" gündüz saat sabah 09.00'dan akşam 21.00'e kadar harcanan TL karşılığı kullanım miktarı kadar, akşam 21.00 den sabah 09.00 kadar 5 TL ile sınırlı olmak kaydı ile hizmet verilmektedir (Turkcell, 2013b).

Bir Başka cazip kampanya ise Gecedен Sabaha Bedava 10 TL'ye 30 gün boyunca her yöne 1000 SMS ve gece 22.00, sabah 06.00 saatleri arasında Turkcel'lilere kendi aralarında bedava mesajlaşma hizmeti sunulmasıdır.

Diğer cazip bir reklam da şöyledir: Sosyal Medya Bağımlısı mısın? O zaman Yaşadın Sınırsız Facebook, sınırsız Twitter + 20 Mb aylık 4 TL. Gencturkcell'in ilginç bir hizmeti de üniversite öğrencilerine yönelik, ders notlarının kampüs sitesinde yayınlanmasıdır (Turkcell, 2013b).

Vodafone'un Çiftçi Kulübü ve gençlere yönelik Vodafone FreeZone gibi siteleri de bulunmaktadır. Bu sitelere üye olanları çeşitli kampanyalar ve fırsatlar beklemektedir. Vodafone Çiftçi Kulübü'ne üye olan çiftçilere çekilişle traktör hediye edilmektedir. Vodafone FreeZone kampanyası kapsamında ise faturasız hat alan 18 yaş altı gençlere 20 TL. yükleme karşılığında 6 ay boyunca Vodafone'lularla sınırsız mesajlaşma hizmeti sunulmaktadır (Vodafone, 2013).¹²

Gençler arasındaki en popüler eğlence ürünü müziktir. Video klipler ve film tanıtımları gençler arasında büyük ilgi görmekte, mobil oyunlar oynamayı da çok sevmektedirler. Mobil TV yayınları da gençler arasında yeni eğlence alanı olarak gösterilmektedir. Yetişkin kullanıcılar da en çok mobil TV uygulamalarına ilgi göstermektedirler. İşletmecilerin eğlence amaçlı sunduğu, maç, müzik, haber, TV kanalları, oyun servisleri, filmler, diziler, fallar, astroloji içerikli servisler bireylerin eğlence amacına hizmet etmektedir. Bahis oyunları ve ödüllü yarışmalar da kullanıcıların ilgi gösterdiği bir başka alan olarak dikkat çekmektedir.

¹² BTK gelen bir şikayet üzerine Vodafone FreeZone'la Devir Değişti Kampanyası ile 18 yaşından küçük abonelere kısa mesaj, çağrı merkezi gibi yöntemler ile bilgilendirme yapılarak, yasal işletmeciye ebeveynleri aracılığı ile muvafakatname formu teslim edilmesi istenilmiştir. Ayrıca 18 yaşından küçük tüketicilerin yasal temsilcilerinin onaylarının alınmasında gecikme yaşanması nedeniyle Vodafone Telekomünikasyon AŞ'nin uyarılması (BTK, Kurul Kararı) hususları karara bağlanmıştır.

İdefix'ten elektronik kitap (e-kitap) satın alınabildiği gibi mobil telefonlardan gazete-dergi ve kitap okunabilmekte, hediye de edilebilmektedir (E-kitap, 2013). Bireylerin mobil telefonlardan sosyal ağlara bağlanmaları, internette gezinmeleri, alışveriş (mobil ticaret (m-ticaret) ve e-ticaret uygulamaları), önemli ve zevkli zaman geçirme biçimleri olmaktadır. Mobil telefonların fotoğraf ve video çekilebilme özelliği ile gezginler buldukları yerlerden yakınlarına anlık fotoğraf gönderebilmekte, insanlar zengin arşivlerini bir birlerine göndermekten, sosyal ağlarda paylaşmaktan hoşlanmaktadırlar.

Sunulan servislerle üç milyondan fazla şarkı indirilebilmektedir. Birçok radyo kanalı dinlenebilmekte, mobil telefonlardan etkileşimli canlı konserler izlenebilmektedir. Türkiye'de ilk kez interaktif olarak gerçekleştirilen Turkcell'in Nil Karaibrahimgil Konseri, mobil telefon ve internetten canlı yayınlanmış, dileyen hayranlarına karşılıklı konuşma imkânı verilmiştir (Turkcell, 2013a).

Aveamüzik' de Avea abonelerine, Kayahan'ın evinden verdiği Yeni Yıl Konserini canlı yayınlı izlettirmiştir (Avea, 2012).

Geçtiğimiz yıl Turkcell kullanıcılarının akıllı telefon günlük kullanımı 77 dakika olarak gerçekleşmiştir. Bu sürenin, 24 dakika oyunlara, 24 dakika sosyal ağlara, 12 dakika haberlere, 10 dakika eğlence ve 7 dakika da diğerlerine ayrıldığı görülmektedir. En popüler sosyal ağlar olarak Facebook ve Twitter öne çıkmaktadır. Ayrıca Turkcell 12 milyon genç abone sayısı ile Türkiye'nin en büyük gençlik kulübüdür (Turkcell, 2013a).

Bankacılık işlemlerinden hava durumuna, sosyal ağ kullanımından oyuna ve ticari reklamlara kadar birçok farklı uygulama akıllı telefon kullanıcılarına ulaşmaktadır. Ancak dünya ölçeğinde bakıldığında mobil telefonlarda en büyük ilgiyi çeken, en fazla zaman ve para harcanan servisin oyunlar olduğu görülmektedir. 2011 yılında 12 milyar dolarlık hacme ulaşan mobil oyun pazarında en çok tercih edilen oyunlar, Farmville (Şekil 2.6), Word With

Friends, Scramble With Friends'tir. Angry Birds ise 700 milyondan fazla kullanıcı tarafından oynanmaktadır.

Şekil 2.6. Farmville

Kaynak, Gönenli, 2013

Akıllı telefon mobil oyun endüstrisinin 2016 yılında bugünkü hacminin 6 katına erişeceği tahmin edilmektedir (Turkcell, 2012). Türkiye'de ise bilgisayar oyunları pazarının hızla gelişmekte olduğu her yıl yaklaşık %20 büyümenin kaydedildiği ve oyun pazarı hacminin bu yıl 650 milyon doları geçmesinin beklendiği de haberlerde yer almaktadır (Oyun, 2013). İnternet ve mobil telefon servisleri aracılığı ile satranç, iskambil, bilardo, briç, okey, tavla vb. oyunların oynandığı Gamyun Net'in internet sitesi incelendiğinde 2007 Temmuz ayı itibarıyla üye sayılarının 1,7 milyon olduğu görülmektedir (Gamyun, 2007).

Özellikle reklam mesajlarının, özel gün kutlamalarının, satış tekliflerinin, promosyon davetlerinin mobil araçlar kullanılarak mobil kullanıcılara iletilmesiyle gerçekleştirilen m-ticaret geleceğin alışveriş eğilimi olarak hem

dünyada hem de ülkemizde hızla gelişmektedir. İnternet'le birlikte gelişen e-ticaret reklamlarla başlamış, yönelim daha sonra ticari satışlarla devam etmiştir. Günümüz ise m-ticarete endekslenmiş durumdadır. M-ticaretin hedef kitlesi de mobil telefonu en yaygın ve fonksiyonlarını en iyi kullanabilen gençler olmaktadır (Aksu, 2007 s.11-18). Yapılan bazı kampanya sonuçları değerlendirildiğinde mobil telefonlardan pazarlamanın genç hedef kitlelere ulaşmada etkili bir yöntem olduğu anlaşılmaktadır. Ancak mobil telefon kampanyalarında dikkatli olunmalı kullanıcıya rahatsızlık verebilecek ortamlardan kaçınılmalıdır. Bu konuda uyulması gereken ilkeler şöyle sıralanmaktadır (Michael ve Salter, akt .Aksu, 2007, s.65);

- Yasal
- Etik
- Dürüst
- Güvenilir
- İzin temelli
- Sorumlu
- Geri bildirim açık
- Saygılı

Türkiye'de m-ticareti de kapsayacak olan Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Yasa Tasarısı gündemde olup, kanunlaşması halinde mobil telefon kullanıcılarına özellikle istenmeyen SMS'ler konusunda yarar sağlayacağı öngörülmektedir.

Gündelik hayatın her alanında kullanılan mobil telefonlar toplumsal dayanışmaya aracılık ederek hem yardım ve bağışta bulunan bireyleri mutlu etmekte hem de ihtiyaç sahiplerine önemli maddi katkılar sağlanabilmektedir. En güzel örnekler, fidan bağışı kampanyaları, Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı'nın kampanyaları, Kızılay'ın Van Depremine Yardım, Somali'ye Yardım Kampanyaları ile Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Arakan Müslümanlarına Yardım Kampanyaları vb. sayılabilmektedir. Avea A.Ş., Turkcell A.Ş. ve

Vodafone A.Ş. aracılığıyla sürekli yardım ve bağışlar toplanmakta, ihtiyaç sahiplerine aktarılabilmektedir¹³. Örneğin; 47 farklı vakıf ve dernekle yapılan bağış kampanyaları sonucunda Vodafone abonelerinden 2011/12 mali yılında toplam 2,7 milyon bağış mesajı ile 13,8 milyon TL tutarında bağış toplanarak ilgili kuruluşlara aktarılmıştır (Vodafone, 2012). Ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığı'nın da uygun gördüğü şekilde, mobil telefonlar aracılığı ile ihtiyaç sahiplerine fitre, zekat ve bağış iletilebilmektedir.

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV)'nin bildirdiğine göre mobil telefonlar birçok Sivil Toplum Kuruluşu (STK)'nun geniş kitlelere daha hızlı ve etkili şekilde ulaşabilmelerinde de önemli rol oynamaktadır. STK'lar bağış kampanyalarını ve kaynak geliştirme faaliyetlerini mobil telefonlar aracılığıyla daha hızlı bir şekilde gerçekleştirebilmektedirler (TÜSEV, 2012).

Dünya da ise 2011 yılında Dünya Doğal Yaşamı Koruma Vakfı (World Wildlife Fund (WWF))'nin kaplanları kurtarmak için başlattığı "Kaplan cebinizde" adlı kampanya başarılı bir uygulama olarak kabul edilmektedir. Geçtiğimiz yıllarda ABD'de yaşanan Katrina Kasırgası'ndan sonra başlatılan kampanyalarda toplanan bağışların %75-80'inin SMS yoluyla toplandığı açıklanmıştır (TÜSEV, 2012).

WHO'nun anne ve çocuk sağlığını korumak amacıyla mobil telefonlardan faydalanılan Mobil Sağlık Bilgi Programlarının uygulandığı ülkelerden bazıları Bangladeş, Güney Afrika ve Hindistan'dır. ABD eski Dışişleri Bakanı Clinton, kalkınma sorunlarını çözmek için yeni teknolojilerin kullanımını heyecan verici bir yaklaşım olarak nitelendirmekte, anne adayları ve yeni anneler için hayati önemde sağlık bilgileri sunmakla, anne, çocuk ve aile sağlığını iyileştirmenin hedeflendiğini belirtmektedir (MAMA, 2013).

¹³ BTK Elektronik Haberleşme Vasıtasıyla Yardım ve Bağış Toplanması Hizmeti ile ilgili 28.03.2012 tarihli, 2012/DK-08/134 Kurul Kararı ile düzenleme getirilmiştir.

Bireysel iletişim aracı olarak tanımlanan mobil telefonlar toplu SMS özelliği ile kitle iletişimine de olanak sağlamaktadır. TV'lerde yarışma programlarına SMS ile oy verme (O ses Türkiye, Yetenek Sizsiniz), radyolardaki programlara katılım, haber programlarına görüş bildirme, SMS'in hayatımızda kullanılan diğer ortamları olmaktadır.

2.1.2.2.4.4. Mobil telefon bağımlılığı

Mobil iletişim günlük yaşamın önemli bir parçası haline gelmektedir. 1980'lerin başından beri teknolojiye bağlı olarak mobil telefon hizmet sağlayıcılarının abone sayısı etkileyici bir şekilde artmaktadır (Ling, 2005, s.4 akt. IM, 2007). Mobil telefonlar yaygın olarak, 1990 yılında Avrupa Ülkeleri'nde 1994 yılında da Türkiye'de kullanılmaya başlanmıştır. Ülkemizde mobil telefon kullanımında hızlı bir artış yaşanmış, 1994 yılında 80 bin olan mobil telefon kullanıcı sayısı günümüzde 67,6 milyon kişiye ulaşmıştır (BTK, 2012).

Gençler açısından bakıldığında en çok kullanılan mobil telefon fonksiyonu SMS'lerdir. Sesli iletişime oranla daha ucuz olan ve içeriği düşünceyi karşısındaki kişiye daha kolay iletebilme özelliği ile çok ekonomik ücretlere binlerce SMS hakkı verilmesi bu servisleri öne çıkarmaktadır. Gençlerin en fazla rağbet ettiği kullanım alanlarından biri de sosyal ağlardır. Sosyal ağlara, (Yahoo, Google, Youtube, Facebook, Twitter vb.) mobil telefonlardan doğrudan ulaşılabilir.

Dünyada mobil telefonlardan indirilen uygulama sayısı Eylül 2012 yılı itibarıyla 81 milyardır. Kişi başına 12 uygulama düşmektedir. Turkcell aboneleri Ramazan Bayramı'nda (18-21 Ağustos 2012) sevdikleriyle bayramlaşmak için 1,1 milyar dakika konuşmuşlardır. 3.1 milyon MMS gönderilmiş, 613,3 milyon MB data kullanılmıştır (Turkcell, 2013a).

Benzer kullanımlar diğer işletmecilerin sayfalarında da yer almaktadır. 14 Şubat Sevgililer Gününde Avea'lılar 116 milyon 831 bin 606 dakika konuşma gerçekleştirirken, 116 milyon 603 bin 589 SMS gönderme ile zirve yapmışlardır. Data kullanımı ise en yüksek düzeyde yılbaşında gerçekleşmiştir. Resmi bayramlarda en fazla data kullanımı Cumhuriyet Bayramı'nda gerçekleşirken, Beraat Kandil'inde data kullanımı, Regaip Kandili'nde ise ses trafiği artmıştır (Avea, 2013).

Vodafone'da ise ses trafiği geçen yılın aynı dönemine göre %22,9 oranında artarak 38,4 milyar dakika olarak gerçekleşmiştir (Vodafone, 2012).

Mobil telefon bağımlılığı ile ilgili çalışmalar literatürde giderek artmaktadır. Basında yer alan haberler konuyu yetişkin ve çocukların telefonla konuşma ve mesaj atmalarını bağımlılık yapısı içinde ele almaktadır. Bağımlı insanların telefon kullanmadıkları zaman kızgın, rahatsız ve endişeli oldukları belirtilmektedir (Laramie, 2007 s.2-6).

Kuzey Kore'de mobil telefon kullanımı oldukça yaygındır. Bunun nedeni Kuzey Kore'de telefon hattının bulunmayışıdır. Mobil telefonu ilk kullananlar zengin işadamları olmuştur. Bu yüzden de Kuzey Kore'de mobil telefon sahipliği, başarının sembolü olarak algılanmaktadır (Kim, 2002, akt. Özaşçılar, 2009, s.20).

Mobil telefon kullanıcılarının davranışsal eğilimlerini belirlemek için Teleconomy'nin İngiltere'de yaptığı bir araştırmada 1400 kişi ile 2004 niteliksel ve niceliksel görüşme gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar mobil telefonunun günlük yaşamlarında çok önemli bir yer tuttuğunu ifade edip, "benim parçam" olarak tanımlamışlardır. Katılımcıların %26'sı mobil telefonsuz yaşayamayacağını belirtmiştir. Çocuk güvenliği ve aile grubunda yer alan bir baba ise çocuğunun okulda yemek için harcayacağı 20 pound ve daha fazlasını arkadaşlarına mesaj atmak için kullandığını söylemiştir. "Bir adet mesaj gelmesi bir tür rahatlamadır" ve "Mesaj pinpon topu gibidir. Bir

tane gönderirsin bir tane gelir” şeklinde tanımlanmakta, çok sayıda insan bunu böyle yaşamakta, bir sorun olarak görmemekte ve nasıl tedavi edileceğini bilmemektedir (Laramie, 2007 s.2-13).

Britanya Yayın Kuruluşu (British Broadcasting Corporation (BBC))’nun bildirdiğine göre, mesaj bağımlılığı ile ilgili ilk olay İskoçya’dadır. 19 yaşındaki bir erkek çocuğu haftada 700 mesaj göndermekte ve mesajlaşmak için 1 yılda 4500 sterlin harcamaktadır. Alkol tedavisi ile uğraşan bir komisyon tarafından tedavisine başlanılmıştır (Irvine, 2005).

İngiltere İletişim Sanayi için Bağımsız Düzenleyici ve Rekabet Kurumu (Independent Regulator And Competition Authority For The UK Communications Industries (OFCOM)) tarafından yayınlanan yeni bir araştırma raporu da İngiltere’nin akıllı telefon bağımlısı bir ülke olduğunu göstermektedir. Ülkede mobil telefon veri hizmetlerinin son üç yılda 40 kat arttığına ve yetişkinlerin dörtte birinden fazlasının, gençlerin ise yarısının akıllı telefon sahibi olduğuna dikkat çekilirken akıllı telefonlar ile ilgili veriler de yayınlanmıştır. Yetişkinlerin %37’si ve gençlerin %60’ı mobil telefonlarına aşırı bağımlı olduklarını kabul etmektedirler. Yetişkinlerin %22’si, gençlerin %47’si tuvalet veya banyoda iken çalan telefonlara cevap verdiklerini de ifade etmektedirler. Yetişkin erkeklerin %58’i yetişkin kadınların %42’si akıllı telefon sahibidir (Şenyuva, 2013).

İtalya’nın önde gelen gazetelerinden La Repubblica da mobil telefon bağımlılığı ile ilgili ABD’de yapılan bir araştırma sonuçlarını sayfalarına taşımıştır. Kaliforniya eyaletinde yapılan çalışmada mobil telefon kullanıcısı kadınların %70’i, erkeklerin ise %61’i telefonsuz kalmaktan korktuklarını dile getirmişlerdir. Araştırmada, akıllı telefon sahipleri için internet bağlantısının kesilmesinin, telefon pilinin veya kontörünün bitmesinin ciddi bir kaygı kaynağı olduğu ortaya konulmaktadır (Karahasan, 2012).

Time dergisinin bir araştırmasına cevap verenlerin %50'si mobil telefonlarını uyurken de yanlarından ayırmadıklarını belirtmişlerdir. Güney Kore'de ise hükümetin tahminlerine göre 22,5 milyon kişi akıllı telefon bağımlısı durumundadır (Karahasan, 2012).

Gençlerin sosyal ağlarda var olan arkadaş çevrelerini güçlendirme ve genişletmelerinde mobil telefonlar temel iletişim biçimi olmuştur. Bu konuda yapılan çalışmalarda gençlerin yakın arkadaşlarıyla, aile ve iş arkadaşlarının bulunduğu küçük sosyal gruplarında mobil telefonlar ile iletişimi tercih ettikleri görülmektedir (Thulin ve Vilhemson, 2007, Taylor ve Harper, 2003 akt. Özaşçılar, 2009)

2012 yılı mobil telefon ile ilgili araştırmalarda Türkiye'ye de yer verilmiştir. Genellikle yabancı kaynaklı araştırma şirketlerinin yaptığı özellikle gençlerin mobil telefon kullanımlarını irdeleyen anket çalışmalarının bazıları konumuzu ilgilendiren yönleri ile aktarılmaktadır.

2012 Cisco Connected Dünya Teknoloji Raporu (Cisco Connected World Technology Report (CCWTR))'nun Türkiye' de ve bazı dünya ülkelerinde "Y nesli"¹⁴ nin internet alışkanlıkları üzerine yaptığı çalışmada, Intel'in Mobil Etiket Araştırması'na benzer sonuçlar ortaya konulmuştur. Çalışma 18-30 yaş arası 1800 birey üzerinde, Türkiye ile birlikte 18 ülkede¹⁵ gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda gençlerin alışverişten arkadaşlığa ve aile hayatlarının her aşamasında "bağlantıda olma" ihtiyacı hissettikleri açıklanmaktadır. Ankete katılan kullanıcıların, Türkiye'de %97'si ve tüm dünyada %90'ı sabah giyinme, diş fırçalama ile birlikte ilk iş olarak akıllı

¹⁴ "Y nesli," internet nesli, Y kuşağı, dijital nesil" gibi adlarla anılmakta ve genel olarak 1980 yılı sonrasında doğanları içine almaktadır ("Y nesli" 2013).

¹⁵ ABD, Kanada, Meksika, Brezilya, Arjantin, İngiltere, Fransa, Almanya, Hollanda, Rusya, Polonya, Güney Afrika, Hindistan, Çin, Japonya, Güney Kore, ve Avustralya

telefonlarını, e-postalarını, mesajlarını ve sosyal ağ hesaplarını kontrol etmeyi rutin işleri olarak sıralamaktadır (Şekil, 2.7).

Dünya'da gençlerin %60'ı bilinçsizce veya "takıntılı" bir vaziyette sürekli akıllı telefonlarından, sosyal ağlarını, mesajlarını ve e- postalarını kontrol ettiklerini ifade etmektedir. Türkiye'de ise bu oran %93'e çıkmaktadır. Dünya ortalamasında kadınlar daha çok çevrimiçi kaldıklarını itiraf etmektedirler. Kadınların %85'i, erkeklerin %63'ü kendilerini sıklıkla takıntılı bir biçimde akıllı telefonlarını kontrol ederken bulduklarını söylemektedir.

Şekil 2.7. BİT kullanım alışkanlıkları

Kaynak: CCWTR, 2013

Türk katılımcıların %77'si sürekli akıllı telefonlarını kontrol etmezlerse, geri planda kaldıklarını ve "bir parçaları eksikmiş gibi telaşa kapıldıklarını" ifade etmektedir. Verilen yanıtlar ve bu oranlar gençlerin mobil telefonlarına bağlı mı, bağımlılar mı? Sorusunu akla getirmektedir. Akıllı telefonlar her yerde ve her an kullanılmakta, gençler iş saati ve özel zaman arasında pek fazla ayırım

yapmamaktadır. Türkiye’de çalışmaya katılan kullanıcıların %70’i akıllı telefonlarını yatakta da kullanmaktadır. Türk katılımcıların %11’i akıllı telefonlarını tuvalette kullanırken bu oran dünyada %30’a çıkmaktadır. Tüm dünyada katılımcıların yaklaşık yarısı (%46) aileleri ve arkadaşları ile yemek yerken mesaj ve e-posta yazdığını ve sosyal ağlarını kontrol ettiklerini belirtmektedir. Türkiye’de ise bu oran (%59) Amerika, Kanada ve Hindistan ile benzerlik göstermektedir. Türkiye’de ve dünyada kullanıcıların yaklaşık 1/5’i tehlikeli olduğunu bilmesine rağmen araba kullanırken mesajlaştığını itiraf etmektedir (Şekil 2.8).

Şekil 2.8. Akıllı telefonların kullanım alanı

Kaynak: CCWTR, 2013

Türkiye’de ve diğer katılımcı ülkelerde ankete katılan gençlerin yaklaşık %70’i mobil uygulamaların günlük hayatlarında önemli olduğunu söylemektedir. Türkiye’den katılanların %47’si mobil uygulamaları oyun ve eğlence için kullandığını söylerken %44’ü iş için kullandığını ifade etmektedir. Araştırmaya katılan tüm katılımcıların sadece dördte biri (%24) 10 ile 25 arasındaki

uygulamayı düzenli kullanmaktadır. Hindistan, Çin ve Güney Kore uygulamaların daha fazla kullanıldığı ülkeler olarak göze çarpmaktadır. Türk katılımcıların %20'si mobil uygulamaların beklentilerini karşılamadığını belirtmektedir.

Akıllı telefon kullanıcılarının internete bağlanma oranında dünyada birinci olan Türkiye'nin bu pazarlar için büyük bir fırsat olduğu ortadadır.

Türkiye'de ve dünyada katılımcıların 2/5'si iş cihazlarını özel hayatları için kullanmanın yasaklanmış olduğunu söylemektedir. Ancak Türk katılımcıların %71'i bu kurallara her zaman uymadıklarını belirtmektedir. Türkiye'de "Y nesli"nin %97'si de internetten alışveriş yapmaktadır.

Katılımcıların %62'si paylaşmak ve saklamak için internet sitelerine video yüklemekte, Türkiye'de bu oran %85'i bulmaktadır.

Katılımcıların %87'si, Türk katılımcıların ise %94'ü Facebook'ta yer almaktadır. Dünyada 1/10, Türkiye'de ise 1/4 kullanıcının Facebook sayfasının sürekli açık olduğu belirtilmektedir. Türk "Y" nesli Arjantin ve Meksika ile birlikte Facebook'ta en aktif gruplar arasındadır. Dünyada Twitter hesabı sahipliği %56, Türkiye'de %64'tür (Turkcell, 2013b).

Mobil telefonunu bırakmamak için bir haftalığına nelerden vazgeçebileceği sorulan Türk kullanıcılardan çikolata, tatlı, çay ve kahvenin yanı sıra %7'si sevgilisinden ya da eşinden, %14'ü de tatil gününden feragat edebileceğini söylemektedir (Intel, 2013).

Son yıllarda mobil telefon iletişim sektörünün önde gelen Küresel Mobil Haberleşme Sistemi (Global System for Mobile Communication (GSM)) işletmecileri arasında yoğun bir rekabet yaşanmaktadır. Bu rekabette önde olmak ve abone sayısını arttırabilmek amacıyla işletmeciler, farklı sosyal gruplardaki abone adaylarının ihtiyaçlarına göre çeşitlendirdikleri tarife ve hizmetleriyle kendilerine sadık müşteri kitlesi oluşturma yarışındadırlar.

Özellikle son dönemlerde GSM işletmecileri farklı hizmet ve promosyon faaliyetlerini içeren pazarlama stratejileri ile üniversite öğrencilerini hedeflemektedirler (Savaşçı ve Günay, 2008).

Gerek teknolojiye uyum gösterme gerekse mobil telefonlardan müzik dinleme, internet, navigasyon, fotoğraf ve video çekme gibi daha birçok özellik nedeniyle öğrenciler mobil telefon talep etmektedirler. Milyonlarca aboneye sahip sektör müşterilerinin önemli bir kısmını da üniversite öğrencileri oluşturmaktadır (Uzgören, 2012 s.57).

Erciyes Üniversitesi'nde öğrencilerle yapılan bir anket çalışmasının sonuçlarına göre öğrencilerin %78,3'ü GSM işletmecilerinin kendilerine yönelik hizmet verdiği görüşünü paylaşmaktadır. Öğrenciler mobil öğrenci ve kampuscell gibi öğrenciye özel tarifelerin ve gencturkcell gibi kampanyaların kendilerine yönelik olduğunu, çok uygun tarifelerle öğrencilerin desteklendiğini, promosyonlar düzenlendiğini, indirimler ve bedava sinema bileti gibi aktiviteler yapıldığını, çok az fiyata daha uzun süreli konuşabilme imkânı sağlandığını ifade etmişlerdir. Ankete katılan öğrencilerin %21,8'i ise GSM işletmecilerinin öğrencilere yönelik hizmet verdiklerini düşünmediklerini belirtmişlerdir. Neden olarak da kampanya fiyatlarının yüksek olduğunu, öğrencilere uygun olmadığını, beklenmedik şekilde değişerek genel bir kampanyaya dönüştürüldüğünü, verilen hizmetin yeterli gelmediğini, faturalardan çok fazla vergi alındığını, genel bir kullanıcı kitlesi ve herkese ayrı imkân sunulduğunu, öğrencilere yönelik tarife ve etkinliklerin gerçekleştirilmediğini, telefon kullanma alışkanlıklarının çok iyi analiz edilmediğini söylemişlerdir (Savaşçı ve Günay, 2008).

Dünya'da ve Türkiye'de mobil telefon sektörü sürekli büyümektedir. Türkiye'de 67.16 milyon mobil telefon abonesi bulunduğu dikkate alındığında sektörün boyutları daha iyi anlaşılacaktır. Yıllar itibarıyla artış eğiliminde olan mobil gelirler 2010 yılında 13,84 milyar TL olarak gerçekleşirken, 2011 yılında bir önceki yıla göre %8,3 oranında artarak 14,98 milyar TL'ye

ulaşmıştır. 2012 yılı üçüncü çeyrek itibarıyla abone başına aylık gelir Turkcell için 21,97 TL, Vodafone için 22,30 TL ve Avea için 22,57 TL'dir (BTK, 2012).

Nielsen Adex'de 1-14 Şubat 2013 tarihleri arasında en fazla reklam yatırımı yapan firmaların bilgisini basına açıklamıştır. TV'de 1-14 Şubat tarihleri arasında en fazla reklam yatırımı yapan 10 firma arasında Türkiye'de faaliyet gösteren üç GSM işletmecisi ve bir adet de internet servis sağlayıcısı bulunmaktadır. Turkcell A.Ş. 219,344 sn. ile ikinci sırada yer almaktadır. TTnet 169,729 sn. üçüncü sırada yer alırken, Vodafone A.Ş. 164.778 sn. ile dördüncü sırada yer almakta onu 58.743 sn. ile Avea A.Ş. izlemektedir (Reklam, 2013).

Türkiye Bilişim Sanayicileri Derneği (TÜBİSAD)'nin açıkladığı "Atılım İçin Bilişim: Türkiye Ekonomisi için Bilgi ve İletişim Teknolojileri Sektörü" raporunda, dünya ticaretinde BİT Sektörü payının %14, Türkiye'de bu oranın %3 olduğu açıklanmıştır. Raporda ayrıca Türkiye'nin 2023 yılında dünyanın en büyük 10 ekonomisi arasında yer alma hedefine ulaşılmasının BİT'lere gereken önemin verilmesi ile mümkün olabileceği de belirtilmektedir (Atılım, 2013).

TÜBİSAD, Pazar Araştırması Şirketi (Gesellschaft für Konsumforschung (GfK)) Türkiye, Bankalar arası Kart Merkezi (BKM) ve BTK'nın işbirliği ile hazırladığı "Bilişim Sektörü Verileri" çalışmasına göre 2011 yılında Türkiye'de bilişim sektörünün büyüklüğü 66,7 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Pazar verilerine göre 2011 yılında büyüklükler ise şöyle oluşmuştur (TÜBİSAD, 2011).

Donanım Pazarı: 8,9 milyar TL

Yazılım ve Hizmet Pazarı: 4,2 milyar TL

Elektronik Haberleşme Pazarı: 27,6 milyar TL

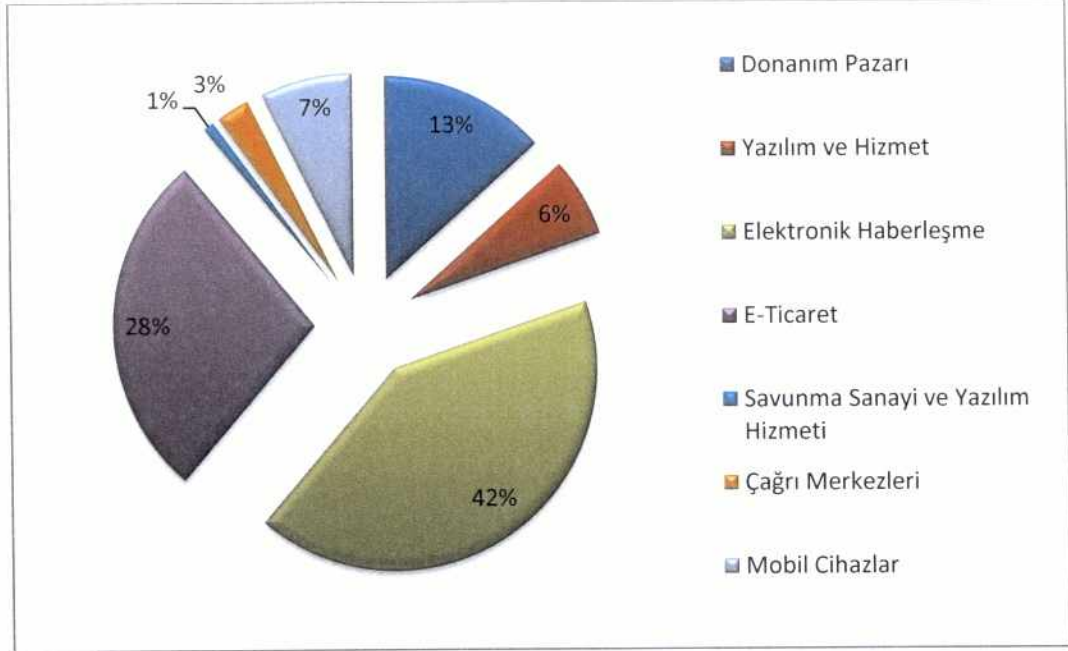
E-ticaret: 18,4 milyar TL

Savunma Sanayi Yazılım ve Hizmet Pazarı: 0,6 milyar TL

Çağrı Merkezleri: 1,8 milyar TL

Mobil Cihazlar Pazarı: 4,9 milyar TL

Şekil 2.9. Türkiye bilişim sektörü verileri (Milyar TL)

Kaynak: TÜBİSAD, 2011

Görüldüğü üzere pasta büyüktür. Bu nedenle yurtiçi ve yurtdışı yatırımcılar için rekabete değebilecek bir pazarın olduğu değerlendirilmektedir. Türkiye’de genç nüfusun, mobil telefon özellikle akıllı telefon kullanımına olan eğilimleri tetiklenmekte, sürekli olarak daha fazla kullanıma özendirilmektedirler.

Oyun bağımlılığı, sohbet bağımlılığı, seks bağımlılığı, kumar bağımlılığı, mobil telefonun bünyesinde sürekli yer bulan servis¹⁶ uygulamalarıdır. Bu servislerin asıl amacı, gelir doğurmasıdır. Ağırlıklı cinsel temaların sunulduğu servisler erkek kullanıcıları hedeflemektedir. Servis satın alma, mobil telefon kullanıcısının yaşına bakılmaksızın gerçekleşmektedir. Bu durumda mobil telefon kullanıcılarına yönelik olumsuz etkiler yeteri kadar önlenememektedir (Ertem, 2006 s. 24-s.45).

¹⁶ Sözü edilen servisler, mobil telefon işletmecilerinin yasal servisleri dışında kalan diğer servislerdir.

Yüzyıllardan beri insanlar birbirleriyle iletişimde farklı yöntemler kullanmışlardır. Ancak günümüzde insanlar yüz yüze konuşmadıkları ya da o cesareti kendilerinde bulamadıklarında sanal ortamda varlıklarını hissettirme çabası içinde olabilmektedirler. Mobil telefonda saatlerce sohbetler, mesajlaşmalar yeni bağımlılıklar yaratmakta, farklı davranışlar içine girilebilmektedir (Ertem, 2006. s.62).

Bireyler iletişimi sürekli hale getiren mobil telefonlar aracılığı ile yalnızlık endişelerini giderebilmektedirler (Townsend, 2000). Bireylerin, yalnızlıklarını giderebilmek amacıyla mobil telefon kullanımı kabul edilmekte ancak karşılanmayan sosyal ihtiyaçlarını mobil telefon ile gidermeye başladıkları noktadan itibaren mobil telefonun bağımlılık boyutundan söz edilmektedir. Duygusal hazzın devreye girdiği andan itibaren mobil telefon kullanımı iletişimi sağlayan bir araç olmaktan çıkmakta, mobil telefon kullanımına sosyal anlamlar yüklenmektedir (Griffiths ve Dancaster, 1995; Finn, 1997 akt.Özaşçılar, 2009).

Ling'in Kore'de üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdiği çalışmada, bireylerin mobil telefonlarını zaman geçirme ve alışkanlık edinilmiş bir araç olarak tanımladıkları saptanmıştır (Ling, 2005, Özaşçılar, s.28).

Günümüz insanı yaşamsal faaliyetlerinin her alanında ve her anında yer alan mobil telefonlar ile fiziksel, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktadır. Mobil telefonlar iletişim aracı, güvenlikçi, sağlık danışmanı, psikolog, doktor, eczacı, arkadaş, yol bulucu, yer gösterici, sağlıklı beslenme, çevirmen, eğitmen, kitap, dergi, aşk kılavuzu, çocuk ve gençleri hatta eşleri kontrol, hobiler, çocukluk arkadaşları, hava durumu, tarım, dualar, oyun, bahis, eğlence, TV, film, müzik, konser, kamera, tatil planlayıcı, el feneri, bankacı, eğitmen, alarm, işe kaldırıcı, sekreter vb. kısacası her durumda yanımızdadırlar. Böylesine işlevsellikleri olan birinden ayrılabilir misiniz? Alışkanlıklar bağımlılığa dönüşmez mi?

Mobil telefonun mucidi Cooper'da mobil telefonların hayal edilemeyecek yükseliş ve kullanım yaygınlığı karşısında "siz telefonun kölesi olmayın, telefon sizin köleniz olsun" uyarısında bulunmaktadır (Cooper, 2013).

Türkiye'de mobil telefon kullanımının diğer ülkelerle kıyaslandığında yüksek olmasının birçok nedeni olmakla birlikte insanlarımızın kültürel özellikleri, eğitim düzeyi ve reklamlar da bu konuda oldukça etkili olmaktadır (TTB, 2013).

Başlangıçta bireysel haberleşme aracı olarak üretilen mobil telefonlar, günümüzde radyo, TV, gazete, kitap, dergi, sinema, tiyatro, film vd. bütün kitle iletişim araçlarını da bünyesinde barındırmakta, bu çok yönlü ve gittikçe artan kullanım alanları ile fonksiyonları bireyleri, özellikle gençleri kendine bağlamaktadır.

3. BAĞIMLILIĞIN SONUÇLARI VE SOSYAL İZOLASYON

3.1. İnternet ve Mobil Telefon Bağımlılığının Sonuçları

Görme, duyma, koku, dokunma vb. insan sıcaklığının hiçbir zaman bulunmadığı, yüz yüze iletişimin mümkün olmadığı teknolojik iletişimin yaygın ve uzun süreli kullanımı, zaman ve süreç içerisinde bağımlılığa dönüşebilmektedir. Davranışsal bağımlıklardan biri olarak değerlendirilen teknoloji bağımlılığı, gençler ve özellikle hayatlarının başlangıcında olan çocukların, psikolojik, fiziksel, sosyal ve entelektüel gelişimleri açısından ciddi tehdit ve tehlike arz edebilmektedir (Dinç, 2010, s.10-16).

Teknoloji bağımlılığı adı altında kullanımının esas olduğu bağımlılık türlerinden bahsetmek mümkündür. Mobil telefonlar ve akıllı telefonlar ile konuşma, mesaj gönderme, internet, bilgisayar, playstation, ipod vb. bağımlılığı teknoloji bağımlılığı örnekleri olarak sayılabilmektedir.

Yapılan bir çalışmada İngiltere ve İrlanda'da tüm internet kullanıcılarının %5-10'unda patolojik düzeyde bağımlılık tespit edilmiştir. Amerika ve Kanada'da boşanma ile sonuçlanan evliliklerin %30'unda internet bağımlılığı etkisi olduğu saptanmıştır (Beşkardeş, 2013).

Dünya'da internet bağımlılığı ortalama %6 düzeyinde iken Türkiye'de %2-3 dolayındadır. İnternet bağımlılığı en fazla Uzakdoğu Asya Ülkeleri'nde görülmektedir. Güney Kore ve Çin'de bağımlılık düzeyi %20'lere ulaşmış durumdadır. Hatta ABD, Çin, Güney Kore ve Tayvan'da internet bağımlılığı ulusal bir problem olarak tanımlanmaktadır (Kurucan, 2012).

İnternet bağımlılığı tedavisi, ABD'de (45 günlük tedavi ücreti) 14 bin dolara mal olurken, Çin'de bir aylık tedavi ücreti 1.000 dolar civarındadır. Türkiye'de ise teknoloji bağımlılığı, depresyon vb. hastalıklar adı altında tedavi edilmekte ve masraflar Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) tarafından karşılanmaktadır.

Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde geçen yıl açılan İnternet Bağımlılığı Polikliniği'ne ilk üç ayda yetmiş başvuru yapıldığı ve çoğunluğunun internet bağımlılığı nedeniyle okuldan ayrılan gençler olduğu açıklanmaktadır (SGK, 2013).

İnternet bağımlılığı için ilk yataklı tedavi merkezi 2006 yılında Pekin'de açılmıştır. Halkın %98'inde internet bağlantısı olan Güney Kore ise internet bağımlılığının en yoğun yaşandığı ülkedir. Güney Kore'de çevrimiçi oyunlar için on binlerce siber kafe açılmış durumdadır. Dünyada çevrimiçi oyunlar turnuvasını en çok kazanan ülke olan Güney Kore bu konuda birçok olumsuz haber ile de gündeme gelmektedir. Ülkede 159 teknoloji bağımlılığı tedavi merkezi, 148 teknoloji bağımlılığı danışma ve rehabilitasyon merkezi ile bağımlılara hizmet verilmektedir (Kurucan, 2012).

Türkiye'deki aktif internet kafe sayısı 27 bin 500 civarındadır (Anadolu Ajansı, 2013) Ülkemizde de internet ve mobil telefon bağımlılığı hızla yayılmakta hem önlem almak hem de tedavi amaçlı çabalar yoğunlaşmaktadır. Birçok üniversite ve araştırma hastanesi ile birlikte özel tedavi merkezleri de uzun zamandan beri teknoloji bağımlılarını tedavi etmektedir. Çalışma sürecinde istatistiksel bir veriye ulaşamamıştır.

Bilimsel veriler mobil telefonların ve benzeri elektronik araçların kullanımının daha da yaygınlaşacağını ifade etmektedir. Uzun dönemde mobil telefon kullanımının veya baz istasyonu yakınında bulunmanın sağlığa olumsuz etkilerinden söz edilmektedir. Ancak kanıtlanmış bir veri bulunmamaktadır. WHO'da sağlıklı olmayı sadece hasta olmamak ya da belli bir hastalık ile ilişkilendirmekten çok "fiziksel, ruhsal ve sosyal olarak iyi durumda olmak" olarak tanımlamaktadır (Sevgi, 2013).

Mobil telefon bağımlılığını yaratan en temel unsurlardan biri akıllı telefonlar aracılığı ile internete bağlanılabilmesidir. Mobil telefon bağımlılığı ile internet bağımlılığına ilişkin sonuçları kesin hatlarla birbirinden ayırmak çok mümkün

olamamaktadır. Bu nedenle internet ve mobil telefon bağımlılığı sonuçları birlikte ele alınacaktır. Bu sonuçların psikolojik, fiziksel ve sosyolojik etkileri üç bölümde incelenecektir.

3.1.1. Psikolojik sonuçları

Surrey Üniversitesi tarafından Londra, Paris ve Madrid'de yapılan bir araştırmada, bu kentlerde yaşayan insanların mobil telefonlarını çok sevmeleri ortak bir nokta olarak saptanmıştır. Araştırmacı Lasen (2004) insanların mobil telefonlarıyla fiziksel bir bağ geliştirdiklerini, kullanmadıkları zaman bile ellerinde taşıdıklarını belirtmektedir. Bu bağımlılığı tespih çekmeye benzeten Lasen, mobil telefonlar ile beynin meşgul edildiğini, tanıdık bir nesneye dokunmanın insanlara kendilerini iyi hissettirdiğini ifade etmektedir.

Diğer bağımlılıklarda görüldüğü gibi internet bağımlılığında da bağımlı bireyin yakın çevresinden başlamak üzere (aile, okul ve iş arkadaşları) etkileşimde olduğu bireylerle ilişkileri bozulabilmektedir. Bireyin sanal âlemde bulunduğu sosyal destek anlamlı ilişkiler ve eğlence, gerçek yaşamındaki bireyler karşısında üzülebilmesine, iç çatışma ve suçluluk hissetmesine neden olabilmektedir (Tüzün, 2002, s.48). Alikeşifoğlu internet bağımlılarının karşılaştıkları psikolojik sorunları; dikkat eksikliği, hiperaktivite sendromu, depresyon, anksiyete, sosyal fobi, kompulsif bozukluk, otistik davranışlar, madde bağımlılığı olarak tanımlamaktadır (Alikeşifoğlu, 2012).

Psikolog Yabancı'ya göre de son zamanlarda toplumdaki değişimler, ebeveynlerin her ikisinin de çalışıyor olması, ekonomik zorluklar eğlence anlayışının değişmesi gibi sosyal nedenler insanları ev merkezli yaşamaya yönlendirmektedir. İnternet üzerinde her türlü (fatura ödeme, kredi kartı, alım satım, kiralama, arkadaşlık, iş ve eş bulma vb.) işlemin yapılabilmesi bireyleri bilgisayara adeta bağımlı hale getirebilmektedir. Sosyal hayata ilgi azalmakta, yüz yüze iletişim en aza indirgenmektedir. İnternet kullanıcılarının çoğu bilgisayar başında iken kendisiyle ilgili başka konulara ilgi

duymamaktadır. Adeta dış dünya ile iletişimi keserek içine kapanan bu kişiler “asosyallik” denilen sorunla baş başa kalıp bu kişilik sorununun farkında olmadan yaşamaktadırlar (Yabancı, 2013).

E-posta ve mobil telefon mesajlarının zekâ ve konsantrasyonu olumsuz yönde etkilediği, İngiltere’de yapılan bir deneyle ortaya konulmuştur. Çalışmada 1100 kişiye çeşitli sorular yöneltilmiş, dikkatli olmaları gereken durumlarda e-posta ya da mobil telefon mesajı gönderilmiştir. Deneyin sonunda sürekli gelen e-posta ve mesajlar nedeniyle katılımcıların konsantrasyonlarının, önemli ölçüde bozulduğu, beyin faaliyetlerinin yavaşladığı, uyku düzeninin bozulduğu ve çalışan verimliliğinin de düştüğü tespit edilmiştir (Ekici, 2005).

Aynı konuda benzer bir görüş de Pedagog Akgül tarafından bildirilmiş; mobil telefon ve internetin açık olduğu sürece her an her yerde gelebilen uyarıcı mesajların zihnin yoğunlaşma alanını dağıttığı, bu durumun zaman içerisinde alışkanlık haline dönüştüğü, kalıcı dikkat dağınıklığı ve odaklanma sorunlarına yol açtığı ifade edilmiştir (Akt. Turan, 2010).

SMS ile ilgili bir diğer çalışmada, insanların mobil telefonu konuşmaktan çok mesaj yazmak için kullandığı, konuşan (talkers) yerine mesaj yazan (texters) olduğu belirlenmiştir. Mobil telefon kullanma alışkanlıklarının ele alındığı 143 soruluk çalışmada, mesaj yazanların (texters) konuşanlara (talkers) göre daha yoğun sosyal endişe ve yalnızlık yaşadığı tespit edilmiştir (Reid ve Reid, 2004, akt. Laramie, s.11-12).

Okul çağındaki çocuklar açısından incelendiğinde ise oyun bağımlısı çocukların şiddet içeren oyun oynamaları bilgisayarın, internetin ve mobil telefonların uzun süreli kullanımını getirmekte, uygun olmayan siteler gezilebilmekte, uygunsuz ve gereksiz sohbetler yapılabilmektedir. Bu bağımlılığın sonucu çocuklarda yorgunluk, uykusuzluk, dikkat bozuklukları, çevreye ilgisizlik, gerçek hayattan kopma gözlemlenmektedir. Ailelere

yüklenen ekonomik zorluklar da sorunun başka bir boyutu olarak ifade edilmektedir (Dilbaz, 2013c).

Bilgisayar oyunu bağımlısı çocuk ve gençlerin beyinde değişimler olduğunu anlatan Nöroloji Uzmanı Yavuz'a göre de hızla akan oyun kareleri, kişiyi hızlı düşünme ve hızlı hareket etmeye sevk etmektedir. Beyni hızlı ama yüzeysel düşünmeye programlayan bilgisayar oyunları, üst düzey öğrenme ve algılamayı engellemekte, derinliğine analiz ve değerlendirme yapılamamaktadır. Bu durum derslerine yoğunlaşmakta güçlük çeken çocukların ve gençlerin okul başarılarının düşmesine neden olabilmektedir. Şiddet içerikli bilgisayar oyunlarının suça eğilimi olan bağımlı bireyleri suça teşvik edebileceği yönünde de uyarıda bulunmakta, bilgisayar oyunlarının kişinin beyinde denge bozukluğuna yol açtığı ve toplu katliamlara neden olabileceği uzmanlarca belirtilmektedir. Norveç'te 92 kişiyi öldüren suçlunun bilgisayar oyunu bağımlısı olduğu ifade edilmektedir (Yavuz, 2013).

Balıkli Rum Hastanesi Anatolia Kliniği'nde de 2007 yılından beri internet bağımlısı çocuk ve gençlerin tedavi edildiği açıklanmaktadır. Dışarıda arkadaşları ile buluşmak yerine bilgisayarı tercih eden özellikle 12-18 yaş grubu ergenlerin aileleri tarafından hastaneye getirildiği Dr. Pektaş tarafından belirtilmektedir. Çok farklı örneklerin olduğu, 13 yaşında bir erkek çocuğun evden hiç çıkmadığı, günün 14 saatini internette geçirdiği, ailesi bilgisayarı kapatmak istediğinde ise saldırganlaştığı aktarılmaktadır. Bir diğer vaka ise ağlayarak yardım isteyen bir annenin bilgisayar başından gece gündüz hiç kalkmayan çocuğunun ambulansla hastaneye getirilmesi ve tedavi altına alınmasıdır. Hastaneye gelen internet ve oyun bağımlısı hastalarda karşılaşılan sorunlar;

- Evden dışarı çıkmama, okula gitmeme, özel hayata bakımda eksiklik (günlerce banyo yapmama vb.), internet kafeye para yetiştirebilmek için evden eşyalar çalma ve satma,

- Okulda ders başarısının düşmesi, devamsızlık, aile ile çatışma, intihar girişiminde ve saldırgan davranışlarda bulunma,
- Bilgisayar başından kalkmamak için hazır yiyecekler tüketme, kilo alma, arkadaşları ile diyaloga girmeme

olarak özetlenmektedir (Acar, 2009, s.188-190).

Araştırmalar internet bağımlılığına eşlik eden başka psikiyatrik bozuklukların internet bağımlılığının sebebi ya da sonucu olabileceğini göstermektedir. Sosyal fobi ya da depresyon internet bağımlılığı olan kişilerde görülebilen rahatsızlıklardandır. Tüm bunların sonucunda yaşam kalitesinin bozulması da birey üzerindeki diğer olumsuz bir etki olarak belirtilmektedir (Acar, 2009, s.188-190).

3.1.2. Fiziksel sonuçları

İnternet bağımlısı bireylerde uzun süreli bilgisayar kullanımının getirdiği fiziksel sorunlar az ya da çok herkes de görülebilmektedir. Bilgisayarın yoğun kullanımı ve çalışma alışkanlıkları sonucu bazı bedensel bozukluklar ve sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Bu sorunları kısaca özetlemek gerekirse,

- El bileği sendromu: Klavye ve fare kullanırken yapılan küçük hareketlerin çok sayıda tekrarlanması, aylar hatta yıllarca süren bu kullanım sonucu özellikle el bileğindeki yapılarda bozulma meydana gelmektedir. Elde uyuşukluk, ağrı, başparmak hareketlerinde ve el sıkma gücünde azalma olabilmektedir.
- Boyun kaslarında tutulma: Aynı pozisyonda uzun süreli durmak boyun kaslarının kasılmasına neden olmaktadır. Bu kasılma bazen boyunla beraber başın arka kısmında ağrı, sertlik ve uyuşmaya yol açabilmektedir.
- Uyku saatlerinde azalma: Bağımlı bireyler geç saatlere kadar bilgisayar başında vakit geçirdiklerinden, uyku yetersizliği sonucu

sürekli yorgunluk hissetmekte, iş ve okul başarısında düşüşler gözlemlenmektedir.

- Gözlerde yorulma: Sürekli sabit bir noktaya bakmak gözleri yormaktadır. Aşırı bilgisayar kullanımında göz yorgunluğu ile birlikte, gözlerde kızarıklık ve yanma da meydana gelmektedir (Dilbaz, 2013c).

Mobil telefonların ve baz istasyonlarının insan sağlığına etkileri toplumda endişe uyandırmaktadır.

El ve El Bileği Cerrahisi Uzmanı Dr. Kılıç yaptığı yazılı açıklamada mobil telefonlarda fazla mesajlaşmanın el ve bilek sağlığını olumsuz yönde etkileyebildiğini ifade etmektedir. Kılıç,

"Alışılmadık hareketlilik düzeyine maruz kalan el eklemlerinde zorlanmaya bağlı aşınma ve ona bağlı yırtılmalar olabilir. Çok fazla mesajlaşma öncelikle eklem kapsüllerinin ve kas kirişlerinde yaşanan el sorunu ilerleyerek ilgili eklemlerde kireçlenme (artroz) ile sonuçlanabiliyor. Bununla beraber karpal tünel gibi diğer el ve el bileği sorunları da klinik tabloya eklenebiliyor."

uyarısında bulunmaktadır (Kılıç, 2013).

Yapılan çalışmalarda mobil telefonlardan yayılan elektromanyetik dalgaların beyin fonksiyonları üzerine kısa süreli etkileri gösterilmiştir. Ancak bu değişimlerin nöropsikolojik bozukluklarla uzun süreli ilişkisini gösteren kısıtlı sayıda araştırma mevcuttur (Kuloğlu, 2011).

Mobil telefon kullanımında özellikle baş ve kulakla yakın temas halinde bulunulduğundan daha çok başın bu bölgesinde yer alan motor ve duyu innervasyonundan sorumlu sinirler radyasyondan olumsuz şekilde etkilenmektedir (Hocking ve Wes-terman, 2001, akt. Kuloğlu, 2011). Mobil telefon kullanımına bağlı fiziksel sorunlar sadece sempatik ve parasempatik

sinir sistemi ile ilgili olarak değil, uyku-uyanıklık, dikkat ve bellek gibi bilişsel yetilerle ilgili bulgular olarak da ortaya çıkabilmektedir (Kuloğlu,2011).

Ege Üniversitesi ve Dokuz Eylül Üniversitesinin ortaklaşa yaptıkları bir çalışmada Bornova'da 2150 lise öğrencisinin mobil telefon kullanımı ile ilişkili semptomlarına ilişkin bazı sonuçlar şöyledir (Durusoy, 2011).

- Öğrencilerin mobil telefon sahipliği oranı yüksek olup ön ödemeli hat kullanmakta ve kısa mesaj kampanyalarından faydalanmaktadırlar.
- Mobil telefon ile yapılan günlük konuşma süresi iki dakikadan fazla olanlarda, konuşma anında rahatsızlık hissi ve kulağın ısınması şikayet oranı yüksek bulunmuştur.
- Günlük konuşma sayısı ikiden fazla olduğu durumlarda, konuşma anında rahatsızlık, kulakta ısınma ve iğnelenme daha fazla hissedilmektedir.
- Mobil telefonu kullanımı sıklığı ve süresi arttıkça (bağımlılık) rahatsızlıklarla ilgili belirtilerin sıklığı da artmaktadır.

Çalışmada mobil telefon kullanımına ilişkin ortopedik rahatsızlıklarla ilgili araştırmalar yapılmasının gereği üzerinde de durulmaktadır.

İsveç ve Norveç'te yapılan diğer bir çalışmada da benzer şekilde en yaygın semptomun kulak çevresinde ısınma ve yanma olduğu ortaya konulmuştur (Akt. Kuloğlu, 2011).

Suudi Arabistan'da yapılan bir çalışmanın sonucunda, katılımcılardan mobil telefonu bağımlılık derecesinde uzun süreli ve sık kullananlarda; yorgunluk, baş ağrısı, kulak üzerinde ve arkasında yanma, bulanık görme, işitme kaybı ve vertigo gibi semptomların ortaya çıkabileceği de yer almaktadır (Al-Khlaiwi ve Meo 2004, akt. Kuloğlu, 2011).

Fransa'da yapılan bir çalışmada ise mobil telefon kullanan kadınlarda, mobil telefon kullanan erkeklere oranla anlamlı düzeyde daha fazla uyku bozukluğu saptanırken, mobil telefon kullanmayan kadınlar ve erkekler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır (Akt. Durusoy, 2011).

İngiliz uzman Sigman'ın tıp dergisi Biologist'te yayınladığı makalesinde; Facebook gibi sitelerin insanların sosyal yaşamının zenginleştirilmesi ve birbirlerine yaklaştırılması amacıyla yola çıktığı ancak yapılan çalışmalarda, sosyalleşme amacıyla bilgisayar önünde uzun süre oturmanın genlerin çalışma biçimini değiştirebileceği, bağışıklık sisteminin tepkilerini etkileyebileceği, hormon seviyelerini değiştirebileceği, damar sisteminin fonksiyonlarını ve kişinin ruh halini bozabileceği ifade edilmektedir. Bütün bunların, kişinin kanser, kalp krizi, beyin kanaması ve bunama gibi ciddi sağlık riskleriyle karşı karşıya kalmasına yol açabileceği de makalede yer almaktadır (Sigman, 2009).

3.1.3. Sosyolojik sonuçları

Bağımlılık başlangıçta bireysel olmakla birlikte, sorunların ortaya çıkması ve artması ile aileden başlayarak bireyin çevresini ve içinde bulunduğu toplumu da etkilemektedir (Uyaroğlu, 2013). İnternet ve mobil telefon bağımlılığı cinsiyet açısından incelendiğinde erkek bağımlı sayısının bağımlı kızlara göre 2-3 kat daha fazla olduğu ifade edilmektedir. İnternette girilen içerikler cinsiyetler açısından incelendiğinde de kızlar daha çok okuma, araştırma ya da sohbet etmeye ilgi gösterirken, erkekler spor ve şiddet oyunlarına ilgi duymaktadırlar (Tarhan, 2011).

İnternet bağımlılığı yaşamın her anında, her yaşta ve durumda insanlarda görülebilmektedir. Gençler, üniversite öğrencileri, ev hanımları, ellili yaşlardaki işadamları, on yaşın altındaki çocuklar bile bilgisayar oyunlarına,

internet uygulamalarına bağımlı olma riski taşımaktadır (Small ve Vorgan, 2009 s.67-68).

İnternet ve mobil telefon teknolojilerine uzak olup kullanmakta güçlük çeken ebeveynlerin, çocuklarının aşırı kullanıma tepkilerinin daha fazla olduğu belirtilmektedir. Kuşak farkının en fazla hissedildiği teknoloji kullanımı ortamında genç kesimin mobil telefonla ve internetle gerekli olandan fazla vakit geçirmesi, aileler tarafından faydalı kullanım amacından saptıkları ve boşa harcanan zaman olarak değerlendirilmektedir (İlhan, 2005, s.129). Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması¹ (TAYA) 2011'nda da benzer sonuçlar ortaya konulmuştur. Ebeveynler ile çocukları arasında sorun yaşanan alanların başında internet kullanımı, bilgisayar oyunları ve mobil telefon kullanımının gelmekte olduğu araştırma bulgularında yer almaktadır. Ancak eşler arasında ya da çocuklarla yaşanan sorunlar yalnızca birbirlerine zaman ayırma kaynaklı değildir. İnternette veya mobil telefonda başkalarıyla kurulan ilişkiler veya istenmeyen içerikler aile içinde eşleri veya ebeveynle çocukları karşı karşıya getirebilmekte, olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir (TBMM, 2012 s.474). Yapılan bir araştırmada internet bağımlılığının olumsuz etkilerinin en çok evlilik ve duygusal birliktelikler üzerinde hissedildiği ifade edilmektedir. İnternet bağımlısı olan bireylerin internette daha çok vakit geçirebilmek için aile ve arkadaşlarıyla birlikte olmaları gereken zamandan çaldıkları da ortaya konulmuştur (Sayar, 2012).

Bağımlı bireylerin her an her yerde iletişim halinde olmak isteği, sabırsızlıkları araç kullanırken mobil telefon ile konuşma, mesajlaşma ya da internet kullanmaları dikkat dağınıklığı yaratarak trafik kazalarına neden olabilmektedir. Karayolu Güvenliği Derneği'nin (Governors Highway Safety Association) yaptığı bir araştırmada Amerika'da hemen her gün yaşanan trafik kazalarında dikkat dağınıklığı payının %15 ile %25 arasında değiştiği

¹ Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması (2011), 12.056 hanede yüz yüze görüşülen 18 yaş üstü 23.379 birey ile 18 yaş altı sadece demografik bilgileri alınan 16.059 birey ile yapılmıştır.

açıklanmıştır. Araç kullanırken dikkat dağınıklığının nedeni ise ağırlıklı olarak mobil telefon vb. elektronik cihazların kullanılması olarak gösterilmektedir. Araç içinde mobil telefon vb. cihaz kullanımının oluşturduğu dikkat dağınıklığı sonucu 2009 yılında 5500'e yakın ölümlü sonuçlanan trafik kazası meydana geldiği ve yarım milyona yakın kişinin de yaralandığı bildirilmektedir (Cellphones, 2011). Birçok ülkede² olduğu gibi Türkiye'de de araç kullanırken telefon kullanan sürücülere para cezası verilmekte ve sürücü ehliyetlerine ceza puanı da işlenmektedir. 2012 yılında araç kullanırken mobil telefon ile konuşan 235 bin 408 sürücüyü kişi başına 72 lira tutarında idari para cezası uygulandığı haberi gazetelerde yer almaktadır (Dünya, 2013).

Toplumsal açıdan değerlendirildiğinde, her türlü bağımlılığın işyerlerinde verim azlığına ve işgücü kaybına yol açtığı bilinmektedir.

Aileler güvenlik amacıyla çocuklarına küçük yaşta mobil telefon alabilmektedirler. Ancak başlangıçta iletişim amaçlı kullanılan mobil telefonlar da, oyun, SMS, film ve diğer kullanımlar sonucu faturalara yansıyan yüksek ücretler de ailelerde sorun yaratabilmektedir (Ertem, 2006 s.62-63).

Mobil telefon bağımlılığı yüksek olan gençler ise zorunlu hale gelmemiş bile olsa herhangi bir arıza, bozulma olmaksızın telefonlarını değiştirebilmekte, son moda telefonları satın almayı isteyebilmektedirler. Genellikle yurtdışından ithal edilen mobil telefonların bu akıl dışı alımlarının aile ekonomisini olduğu kadar ülke ekonomisini de olumsuz yönde etkilediği değerlendirilmektedir.

Mobil telefon endüstrisi de müzik çalar, kamera, internet ve radyo gibi yeni tasarım ve uygulamaları gençlerin tercihlerine göre tasarlamaktadır (Thulin ve Vilhelmson, 2007 akt.Özaşçılar s.11). Son moda telefonlar piyasaya sürülmekte, tüketim arttırılmaya çalışılmaktadır. Mobil telefonlar fonksiyonel

² Fransa, Almanya, İtalya, ve İspanya'da da uygulanmaktadır.

olarak kullanım ömürleri tamamlanmadan yenisi ile değiştirilmekte, mobil telefon çöplüğü oluşmaktadır. Günümüzde tüm dünya elektronik atık (e-atık) adı verilen yeni bir çöp türü ile karşı karşıyadır (TÜRKAY, 2009). E-atıklar, yer kaplamaları ve zehirli maddeler içermelerinden dolayı dünyada gittikçe büyüyen bir sorundur. Türkiye’de bu konuda Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın Atık Elektrikli ve Elektronik Eşyaların Kontrolü Yönetmeliği 22 Mayıs 2012 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Ancak önemli olan bilinçli tüketimle elektronik cihazları verimli kullanmak ve e-atıkları en aza indirgeyebilmektir.

Günümüzde bireyselliği, gösterişi ön plana çıkaran tüketim kültürü, sanayileşmiş (ABD, Almanya, Fransa vb.) ülke politikalarının ürünüdür. Ne var ki bu ülkeler üreterek tüketmekte iken sorun az üreten ama daha çok tüketen ülkeleri kapsamaktadır (Odabaşı, 1999: 18 akt. İlhan, 2012). Ülkemizin de yer aldığı bu grup, gelişmekte olan ülkelerde mobil telefon kullanımının hızlı artışına kaynaklık etmektedir (ITU, 2012).

Genç grubun içinde en yoğun mobil telefon kullanıcılarının üniversite öğrencileri olduğu bilinmektedir. Dumlupınar Üniversitesinde yapılan bir araştırmada öğrencilerin %90,2’sinin mobil telefonlarını değiştirdikleri tespit edilmiştir. Öğrencilerin %6,3’ü yılda birkaç kez değişim yaparken, %38,9’u 2 yıl ve daha fazla sürede telefon değiştirdiklerini belirtmişlerdir. Ankete katılan öğrencilerin, ilk kullanmaya başladıkları günden bugüne %55,2’sinin 1 ile 3 arasında ve geriye kalanların da 3’ten daha fazla mobil telefonlarını değiştirdikleri görülmektedir (Uzgören, 2012, s.65). Yapılan bir çalışmada modanın bireylerin mobil telefon seçimlerinde etkili olduğu belirtilmekte, mobil telefon değiştirme sıklığının telefonun marka ve modeline verilen önemle doğru orantılı olduğu da ifade edilmektedir (Katz ve Sugiyama, 2006, akt. Özaşçılar, 2009, s.2).

Bağımlı birey zamanın büyük bölümünü artan bir şekilde internette geçirirken, gerçek yaşamla bağları gittikçe azalmaktadır. Birey sanal ortamda kendi

geliştirdiği sanal kimliğiyle var olmakta, gerçek yaşamdaki kimliğine döndüğünde çelişkiler yaşayabilmektedir. Çünkü çift kimliklilik kafa karışıklığına ve kişilik bunalımına neden olabilmektedir (Sayar, 2012).

Mobil telefon bağımlılığın bir diğer sonucu da özellikle sessiz olunması gereken yerlerde telefonun açık bırakılması ya da unutulması sonucu çalarak gürültü çıkarmasıdır. Örnek olarak resmi iş toplantıları, sinema, tiyatro, otobüs, cenaze töreni, cami, okul alanları sayılabilir. Bu ortamlarda mobil telefonun çalması diğer insanları rahatsız etmekte tepki de gösterilebilmektedir. Ailenin topluca birlikte olduğu anlarda (akşam yemeği) da çocukların ve gençlerin mobil telefonları ile meşgul olmaları kuşak çatışmalarının yaşandığı bir diğer etken olabilmektedir (İlhan, 2005, s.129).

Birçok insana, bilgiye, habere, danışmaya ve eğlenceye insanları ulaştırabilen mobil telefonlar diğer yandan da insanların yüz yüze iletişimlerini azaltmakta onları sosyal hayatlarından uzaklaştırmaktadır. Aile, arkadaş ortamında geçirilen vakitler azaldığında bireyin yalnızlaşması da kaçınılmaz olmaktadır (Ertem, 2006, S.28).

Nie'de e-posta ve mesajların insanların aile ve arkadaşlarıyla iletişimlerini arttırdığını ve bunun iyi bir iletişim yolu olduğunu ancak e-posta ve mesajla biriyle çay, kahve içmenin ya da sarılmanın mümkün olamayacağını ifade etmektedir (O'toole, 2013).

TV, internet ve mobil telefon kullanımının okuma eylemlerini azaltıcı etkilerinin olduğu bir gerçektir. Son yıllardaki hızlı teknolojik gelişme ile görsel, işitsel medya araçlarının cazibesinin çocukların okuma alışkanlıklarını etkilediği gözlemlenmektedir. Kitap, dergi, gazete vb. okuma alışkanlıkları bireyin, zihinsel ve toplumsal yönlerini geliştirmelerine olanak sağlamaktadır. Ancak 2005 yılında Ankara'da TV izleyen ve bilgisayar kullanan ilkökul çocukları ile yapılan araştırmada, öğrencilerin boş zamanlarında bilgisayar kullanma ve TV izlemeyi tercih ettikleri, üçüncü sırada kitap okumayı

seçtikleri sonucuna varılmıştır. Ayrıca öğrencilerin, bilgisayar kullanmaya ve TV izlemeye ayırdıkları zaman ile kitap okuma sıklığı arasında ters orantılı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Türkiye’de kitle iletişim araçlarından dergi, gazete okuma, radyo dinleme ve TV izleme oranları şöyledir (Aksaçlıoğlu ve Yılmaz, 2007);

- Dergi okuma oranı : % 4
- Gazete okuma oranı : % 22
- Radyo dinleme oranı : % 24
- TV izleme oranı : % 95

Birleşmiş Milletler İnsani Gelişim Raporunda kitap okuma oranında Türkiye, Malezya, Libya ve Ermenistan gibi ülkelerin bulunduğu 173 ülke arasında 86. sıradadır. Türkiye, kitap okuma konusunda çoğu Afrika Ülkesinin gerisinde kalmış durumdadır.

- Japonya'da toplumun % 14'ü,
- Amerika'da %12' si,
- İngiltere ve Fransa'da % 21'i düzenli kitap okurken,
- Türkiye'de durum % 0,01 yani on binde birdir.
- Toplam nüfusu sadece 7 milyon olan Azerbaycan'da ortalama 100.000 kitap basılırken, Türkiye’de yılda 2000- 3000 civarında kitap basılmaktadır.

Türkiye'de okuma alışkanlığına sahip olan kişi sayısı ortalama 40 bin kişiye ulaşabilmektedir (Kitap, 2011).

BİT’lerin gelişmesi ve yaygınlaşması dergi ve kitap okuma alışkanlıklarını da değiştirmekte, dönüştürmektedir. İnternette ve mobil telefonlardan gazete ve kitap okuma yaygınlaşmaktadır. Yapılan bir araştırmaya göre Amerikan halkının %39'u haberleri internette takip etmektedir (Newsweek, 2012).

Işık (2007, s.106)'ın Gazi Üniversitesi'nde 563 öğrenci ile yaptığı çalışmada bireylerin internet kullanımı sonrası diğer iletişim araçlarıyla ve sosyal çevre ile ilişkileri de incelenmiş ve bazı bulgulara aşağıda yer verilmiştir. Yer alan veriler değerlendirildiğinde, genel olarak internet kullanımının geleneksel kitle iletişim araçları kullanımını ve biçimlerini önemli sayılabilecek derecede etkilediği sonucuna ulaşılmaktadır (Tablo 3.1).

Tablo 3.1. İnternet kullanımı sonrası diğer kitle iletişim araçlarıyla ilişki

		Çok azaldı	Azaldı	Değişmedi	Arttı	Çok arttı	Zaten yoktu	Toplam
TV izleme	Yüzde	17.4	32.5	42.6	2.8	1.8	2.8	100
	Frekans	98	183	240	16	10	16	563
Radyo dinleme	Yüzde	10.7	17.4	55.2	4.6	2.0	10.1	100
	Frekans	60	98	311	26	11	57	563
Basılı Gazete Okuma	Yüzde	5.7	20.4	57.7	10.7	4.4	1.1	100
	Frekans	32	115	325	60	25	6	563
Basılı Dergi Okuma	Yüzde	6.0	17.9	59.7	9.9	2.5	3.5	100
	Frekans	34	101	336	56	14	22	563
Basılı Kitap Okuma	Yüzde	5.9	11.7	60.7	12.4	6.2	3.0	100
	Frekans	33	66	342	70	35	17	563
Mektup-kartpostal yazma	Yüzde	25.2	10.8	31.6	1.2	1.2	29.8	100
	Frekans	142	61	178	7	7	168	563

Işık, 2007

Gazete okuyucularının bağımlılık ilişkileri üzerine yapılan bir araştırmada da okuyucuların gazete ile ilişkilerinde bağımlılık geliştirdikleri ortaya konulmuştur (Işık, s.174).

Geleceğin gençleri ve yetişkinleri çocukların yeni iletişim teknolojilerine uyum sağlayabilmeleri, bilgi sahibi olmaları ve korunmaları önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. TV ile büyüyen günümüz çocukları 10-12 yaşlarında internet ve mobil telefon ile tanışmaktadır (EU, 2010 ve Nokia, 2005).

Mobil telefonların özellikle 11-15 yaş grubundaki çocuklar için yeni bir sorun getirdiğinin altı çizilmektedir. Mobil telefon kullanıcısı çocuklar cinsel istismara açık duruma gelmektedirler. Mobil telefonlar, özellikle ailelerin kontrol altında tutamadıkları çocuklarının pedofillerin hedefi olma ve cinsel

istismar mağduru olma risklerini arttırmaktadır (Valentine ve Holloway, 2001; Holloway ve Valentine, 2003 akt.Özaşçılar, 2009, s.21).

Aynı şekilde internette de pornografi yetişkin kullanıcılar için sorun oluşturmazken, çocuklar için önlem alınması gereken tehlikeleri barındırmaktadır. Çocuklar iki şekilde pornografiden olumsuz etkilenmektedirler. Birincisi, internet başında kalan çocuklar ödev sitelerine, araştırma amaçlı bilgi sayfalarına girdiklerinde karşlarına cinsel içerikli sayfalar açılabilir. İkincisi de çocukların doğrudan pornografi materyali olarak kullanılması, bu görüntülerin internet aracılığı ile yayılmasıdır (Hunter, 2000, akt. Yalçın, 2003, s.81).

Türkiye bu konuda yaptığı çalışma ile dünyaya örnek olmaktadır. İnternet erişiminde Güvenli Çocuk ve Güvenli Aile seçenekleri ile kullanıcıların tercihine bağlı olarak zararlı içeriklerin önlenmesi amaçlanmaktadır. Çocukların çevrimiçi teknolojilerin zararlı içeriklerinden korunabilmesi amacıyla tüm dünyada olduğu gibi Avrupa'da ve ülkemizde de araştırmalar yapılarak önlem alınmaya yönelik çabalar sürdürülmektedir.

Bu konuda yapılan araştırmalardan bir tanesi de Ulaştırma Bakanlığı İnternet Kurulu, ODTÜ ve TİB'in desteği ile yapılan 9-16 yaş arası çocukların internetteki davranışlarına yönelik Çocukların Sosyal Paylaşım Sitelerini Kullanım Alışkanlıkları Araştırması Raporu, 2011 yılında yayınlanmıştır. Rapora göre çocukların yaklaşık %70'i en az günde bir defa internete bağlanmakta, %66'sı da günde en az bir kere sosyal ağları kullanmaktadır. Çocuklar günde ortalama 72,19 dakikalarını internette geçirmekte ve çoğunlukla da sosyal ağlara bağlanmaktadır. Facebook %99'luk bir oranla en çok kullanılan sosyal ağ konumundadır. Çocukların %60'ı bu durumun ders çalışma sürelerine olumsuz etkisi olduğunu kabul etmektedir. %24'ü arkadaşlarına ve %21'i de ailelerine ayırdıkları zamanın azaldığını söylemektedirler. 9-16 yaş grubundaki çocukların sosyal paylaşım sitelerinde kişisel bilgilerin gizliliğini korumaya yönelik kuralları bilmedikleri de çıkan bir

diğer sonuç olmuştur. Katılımcı çocukların %48'i tanımadığı kişilerden gelen arkadaşlık tekliflerini uygun bulurlarsa kabul ettiklerini, %13'ü gelen tüm arkadaşlık tekliflerini kabul ettiklerini, %37 ise tanımadığı kişilerden gelen tüm arkadaşlık tekliflerini reddettiklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların %44'ü kişisel bilgilerini sosyal paylaşım sitelerinde yayınlamayı güvenli, %40'ı ise güvensiz bulmaktadır. Grubun %16'sı da bu konuda bir fikrinin olmadığını belirtmiştir (TİB, 2011).

Avrupa Çevrimiçi Çocuklar (EU Kids Online) Projesi Türkiye bulguları ise 21 Ekim 2010 tarihinde bir basın toplantısı ile kamuoyuna açıklanmıştır. Raporda, Türkiye'de 9-16 yaş grubundaki çocukların 10 yaşında internet kullanmaya başladıkları ve günlük ortalama 74 dakika internet kullandıkları belirtilmektedir. Projenin amacı, çevrimiçi teknolojilerin³ Avrupa'da çocuklar üzerindeki sosyal, kültürel ve düzenleyici etkilerini belirlemek, çocukların ve ailelerin bu teknolojilerin fırsat ve riskleri konusundaki bilgi ve davranışlarını tespit etmektir. Bu bulguların sonucunda ise Avrupa çapında önleyici ve düzenleyici politikaların geliştirilmesine olanak sağlamaktır. Araştırmada Türkiye'deki çocukların internet kullanımları diğer Avrupa Ülkeleri ile karşılaştırıldığında en düşük düzeydedir. Türkiye'de ebeveynlerin yaklaşık %29'u internet kullanırken bu oran gelişmiş Avrupa Ülkelerinde %84,4'tür.

Türkiye'de çocukların %60'ı internete okuldan bağlanırken, %51 internet kafelere gitmektedir. Neredeyse çocukların yarısı ailelerin kontrolü dışında kalmaktadır. Ülkemizde ortak kullanılan alanda bilgisayar bulunma durumu %33 iken bu oran Avrupa'da %49'dur. Çocuklar kendilerini rahatsız eden durumlarda ebeveynlerinden çok arkadaşlarına danışmaktadırlar ve çocukların yarısı internette karşılaştıkları risklerle ilgili hiç kimseye bir şey anlatmamaktadır. Sosyal paylaşım sitelerine üye olma yaş sınırı 13 yaş olmasına karşılık, üye olan çocukların üçte biri 13 yaşın altındadır. Türkiye'de çocukların sosyal paylaşım sitelerinde herkese açık seçeneğini kullanma

³ Çevrimiçi teknolojilerden internet ve mobil telefonlar tez çalışmamızın konusu olmaktadır.

oranı %46'dır. Bu oran Macaristan'da %55 ve Romanya'da %44'tür. Çocukların %19'u adres bilgilerini, %18'i de telefon numaralarını sosyal ağlarda paylaşmaktadır. Diğer Avrupa Ülkeleri ile karşılaştırıldığında, Türkiye'deki çocukların daha az kullanımdan dolayı daha az riske maruz kaldıkları açıklanmıştır. Cinsel içerikli mesaj geldiğinde rahatsız olan çocukların oranı Türkiye'de %40 iken bu oran Avrupa'da %25'tir. İnternette tanışmadığı kişilerle konuşan çocukların oranı Türkiye'de %18, Avrupa'da %30 iken bu insanlarla yüz yüze görüşme oranı Türkiye'de %3 Avrupa'da ise %9'dur. Rapora göre çocuklar istenmeyen mesajları almayı önleyebilecek, bilgi doğruluğunu denetleyebilecek ve kişisel bilgilerinin paylaşılmasını engelleyebilecek özel araçlara ihtiyaç duymaktadırlar (EU, 2010).

Ancak Türkiye'de yeni yapılan bir anket çalışması ile çocuk ve gençlerin nasıl bir tehlike altında olduğu gözler önüne serilmektedir. Basında yer alan habere göre Psikolog Çelik tarafından gençlerin sosyal medyada tanıştıkları kişilerle bir araya gelme oranının yaklaşık %50 olduğu ve bu durumda gençlerin yaşamla, insanlarla ve geliştirdikleri davranışlarla ilgili bilinç eksikliği içerisinde buldukları ifade edilmektedir. Mobil telefondan internete bağlanan çocukların oranının ise %31,64 olduğu belirtilerek akıllı telefon kullanan çocuk sayısının yükseklğine dikkat çekilmektedir. Bazı gençlerin sosyal medyayı karşı cins ile yakınlaşma amaçlı kullandıkları ancak devamında yüz yüze görüşmelerin tehlikeli sonuçları olabildiği de açıklanmaktadır. Özellikle kızların kandırıldığı ve birçok tecavüz mağdurunun Adli Tıp Kurumuna başvurduğu açıklanmaktadır (Sanal, 2013).

Çocukların internette ve mobil telefonlarda karşı karşıya kaldıkları bir diğer sorun ise siber zorbalıktır. Sanal ortamda 'küçük düşürücü saldırı' anlamına gelen siber zorbalık, gençler arasında hızla yayılmaktadır. İnternet ve mobil telefonlar aracılığı ile gece gündüz herhangi bir saatte gönderilen mesajlarla bireyler rahatsız edilmektedir. Mesaj içeriğinde alay etme, küçük düşürücü sözler, fotoğrafların izinsiz kullanılması olabildiği gibi sahte kimlikle sosyal paylaşım sitelerine üye yapma, bireyler hakkında asılsız haberler yayma,

şifre ele geçirme, hesabını ele geçirme şeklinde farklı birçok yöntemle yapılan davranışlar bireylerin yaşamında büyük sorunlara yol açabilmektedir. Siber saldırı sonucu ruh sağlığı bozulan çocuklar okulu bırakabilmekte, hatta intihara teşebbüs edenler de bulunmaktadır. Türkiye’de ODTÜ Eğitim Fakültesinin lise öğrencileri arasında yaptığı bir çalışmanın sonucunda siber zorbalığa maruz kalan katılımcı öğrenci oranının %30’a ulaşmış olduğu tespit edilmiştir. Bu oran Belçika’da %18 Amerika’da ise %21’dir (Siber, 2013).

Bilgi güvenliği uzmanı Oktay’a göre ise sosyal ağların ve mobil telefonların kullanım yaygınlığı ile telefonlar gençler ve çocuklar için büyük tehlike barındırmaktadır. Ebeveynler bilgisayarlarına güvenlik amacıyla antivirüs programları kurduurmaktadır. Ayrıca güvenli internet seçenekleri de bulunmaktadır. Ancak akıllı telefonların yüzde 70’inde antivirüs programı bulunmamaktadır. Ebeveynler çocuklarının mobil telefonlardan internete bağlanmasını ve diğer servislerin kullanımını denetleyememektedirler. Bu durumda mobil telefon kullanıcısı gençler ve çocuklar doğrudan tehditlere maruz kalabilmektedirler. Bu konuda Emniyet Müdürlüğü de çocukları korumaya yönelik ihbar hattını devreye koymuştur (Siber, 2013).

3.2. Sosyal İzolasyon

Sosyal yaşamdaki değişimler ve teknolojik yenilikler bireylerarası ilişkileri değiştirirken uyum sorunları da bireyleri özellikle gençleri tehdit etmektedir. Kentleşme, iletişim biçimindeki yenilikler, bireyselliğin ön plana çıkarılması paylaşım ve dayanışmanın yerini farklı değerlerin alması sonucunda bireyler sosyal ilişkilerini daha yalıtılmış, soyutlanmış (izole) olarak yaşamaktadırlar. Peplau ve Perlman (1982), Amerikan toplumunun dörtte birinin kendisini yalnız hissettiğini ve toplam nüfusun %10’ unun sosyal izolasyon yaşadığını ifade etmektedir (Kozaklı, 2006 s.14).

Yeni iletişim araçlarının kullanım yaygınlığı bireyin talep ettiği kültürün sunumunu da görselleştirmiş, yüzeyselleştirmiştir. TV, internet ve mobil

telefonlar ile kuşatılan modern insan yalnızlaşmaktadır. Nesnelere bütünleşen kullan-at tüketim anlayışı, ilişkilere de yansımakta, doğadan ve doğal olandan uzaklaşan insanlar yalnızlık duygusu yaşar duruma gelmektedirler (Göksel, 2005, akt. İlhan, 2005, s. 298). Bu durum bireylerde sosyal ilişki yoksunluğuna neden olabilmektedir. Eski zamanlarda bir araya gelip sohbet etmenin, bayramlaşmanın, birlikte yemenin, eğlenmenin yerini akıllı TV'ler, akıllı telefonlar, internet ve sanal sohbetler almakta, insanlar kendi başlarına zaman geçirmeyi yeğlemektedirler (Çağır, 2010, s.26).

Türkiye'de mobil telefonlardan konuşma ve internete bağlanma oranlarında büyük artış yaşanmaktadır (BTK, 2012). Bu durumun yanı sıra bayram ve kandil kutlamalarında milyonlarca SMS, MMS gönderilmekte, milyonlarca dakika sesli görüşme yapılmaktadır (Turkcell, 2013, avea, 2013, vodafone, 2013). Bu kadar hızla yaygınlaşan internet ve mobil telefon kullanımı sonucu birbirleriyle bir arada olarak sosyalleşme ihtiyacını gideremeyen insanların paylaşma ve iletişim ihtiyaçlarını sanal ortamda gidermeye çalıştıkları değerlendirilmektedir.

Sosyal ilişkilerin bu nitelikte yaşanmasıyla arzu ettiği sosyal ilişki biçimine sahip olamayan bireyler toplumsal hayattan uzaklaşmakta, sosyal izolasyon gerçekleşmektedir. Sosyal izolasyonun bireyi etkileyen en önemli çıktısı ise yalnızlık olarak yaşanmaktadır (Kozaklı, 2006, s.14).

İstenmeyen ve hoş olmayan bir deneyim olarak açıklanmakta olan yalnızlık, bilinenin aksine ileriki yaşlardan çok, ergenler ve genç yetişkinler arasında sıklıkla ortaya çıkmaktadır (Çeçen, 2007, 180-181).

Literatür tarandığında sosyal izolasyon ve yalnızlık kavramlarının eş anlamlı kullanıldıkları görülmektedir. TDK Sözlüğünde yer alan yalnızlık sözcüğüne karşılık gelen bilgi şu şekildedir; yalnızlık, yalnız olma durumu, kimsesizlik, kimse bulunmama durumu, ıssızlık, tenhalık vb. İkinci tanım da, yalnızlık, İngilizce : "Isolation" bir nesnenin bağlı olduğu coşkudan kopup ayrılması.

Yalnızlık, tanımı yapılması güç ve karmaşık bir olgudur (Yaşar, 2007, 237). Peplau ve Perlman'a göre yalnızlık, bireyin gerçekte var olan sosyal ilişki ile olmasını istediği sosyal ilişki arasındaki farklılığı algılaması sonucu yaşanan ve hoş olmayan bir duygu durumu olarak tanımlanmaktadır (Akt. Batıgün ve Hasta, 2010, s.214).

Diğer bir tanım da Gierveld'e aittir. O da yalnızlığı veya sosyal izolasyonu kişinin birtakım sosyal ilişkilerde eksikliğini yaşadığı ve bu yüzden rahatsız olduğu bir durum olarak ifade etmektedir. Bu tanım var olan ilişkilerin beklentileri karşılamadığı ve ilişkilerde istenilen yakınlığın kurulamamış olduğu durumları içermektedir (Bilgi, 2005, s.44).

Weiss (1973), sosyal izolasyona sahip bireyin can sıkıntısı yasayabileceğini ve kendisini topluma yabancılaşmış hissedeceğini söylerken, Adler de bireyin toplumla olan bağlarının koptuğu noktada yalnızlık ve kaygı hissedeceğini ifade etmektedir (Çağır, 2010, s.26, 31).

Köknel (1997) ise yalnızlığa başka bir açıdan yaklaşmaktadır. Ona göre çağdaş insan yalnızdır. Kişiliği geliştikçe geçmiş yaşantılar ile geleceğin beklentileri arasında yeni bileşimler yapıp, bağlantılar kurdukça kendine özgü bir dünya oluşturmaktadır. Fakat bu özel dünyada temel olan duygu, yalnız olmanın ve bir başına kalmanın yarattığı kaygı durumudur (Bilgi, 2005, s.44).

Entelektüel insan her ne kadar kendi başınlıktan hoşlansa ve bir parça kendini diğer insanlardan izole etse de bu tercih her zaman yeterli mutluluk ve doyumunu verememektedir.

Yalnız kişi, tek başına yaşayan ve bir yıl içinde yakınları, arkadaşları ile ayda bir defadan daha az ilişki kurabilen kişiler olarak tanımlanmaktadır. Psikolojik olgular içerisinde anlaşılması en güç olan yalnızlığa aynı zamanda üzüntü sıkıntısı, kaygı, çaresizlik gibi olumsuz duyguların da eşlik ettiği bilinmektedir.

Ancak yalnızlık bazen kişinin seçimine göre tek başınalık olduğunda mutluluk ile de anlamlandırılabilir (Yaşar, 2007, s. 237).

Mutlu yalnızlık bireyin bir seçimidir. Dua etmek için inzivaya çekilmek, düşünmek, kitap yazmak, bilimsel çalışmalar ve resim yapmak için yalnızlığı seçmek bir tercihtir. Bu tür bir yalnızlık kişiyi besleyen ve yaratıcılığını, buluş ve keşif yapma yönünü ortaya çıkaran ortamlar olarak kabul edilmektedir.

Çalışma yalnızlığın olumsuz yönü ile ilgilidir. İnsan, yalnız olduğunun, doğadan ayrı olduğunun farkında olan ve kendisini başkaları aracılığı ile gerçekleştirme ihtiyacında olan tek varlıktır. Ortega için yaşamak kökten yalnızlık anlamındadır. Rank da anne karnında, ait olma, sarılıp sarmalanma, güven duygusu ve sınırsız hazzı yaşayan çocuğun hayatı boyunca o duyguyu aradığını ve insanın yalnızlık kaygısının çocuğun anneden ayrılması ile başladığını belirtmektedir (Akt. Yaşar, 2007, s. 237). Gerçek yalnızlık insanın kendisini anlaşılmamış ve kimsesiz hissettiği, insana büyük acı veren ve ürküten bir duygudur. İnsan içine düştüğü bu duygu durumu ile baş edebilmek için her türlü çabayı gösterebilmektedir (Geçtan, 1988, s.109).

3.2.1. Yalnızlık tipleri

Kavram ile ilgili yapılan incelemelerde iki tip yalnızlıktan söz edildiği görülmektedir (Eldeleklioğlu, 2008, s.127);

Sosyal (fiziksel⁴) yalnızlık: Sosyal ilişki ağının eksikliğinden kaynaklanan, depresyon ve sıkıntı ile birlikte yaşanan yalnızlık türüdür. Bireyin yalnızlık duygusunu yaşarken kaç kişi ile birlikte olduğu önemli değildir. Önemli olan bu kişilerle ilişkisini nasıl yaşadığı ve nasıl yorumladığıdır. Bireyin kendisini nasıl algıladığı ile ilgilidir. İçsel bir yalnızlıktır. Kalabalıklar içinde yalnız hissetmek böyle bir duygu durumunu anlatmaktadır.

⁴ Fiziksel ve psikolojik yalnızlık tanımı Geçtan (1997)'a aittir.

Duygusal (psikolojik) yalnızlık: Bireyin çevresindeki diğer insanlarla yakın ve içtenlikli ilişkiler kurmada başarılı olamaması sonucunda kaygı ve üzüntü yaşanması söz konusu olmaktadır.

Herkesin her an yalnız kalması mümkündür (Yaşar, 2007, 237). Bazı araştırmacılar tarafından yalnızlık yaşanan süreye göre anlamlandırılmaktadır (Yazıcı, 2012);

- Durumsal (geçiş) yalnızlık: İlişkilerinde doyum sağlayan bireyin geçici bir süre ilişkilerinden doyum alamaması sonucu ortaya çıkmaktadır. Bireyin yaşamında meydana gelen değişikliklerden etkilenen yalnızlık durumudur. Boşanma ve eş kaybı örnek olarak verilebilir. Bu tür yalnızlıkta psikolojik ve fiziksel rahatsızlıklar (anksiyete, baş ağrısı, depresyon, uyku bozuklukları) da ortaya çıkabilmektedir.
- Geçici yalnızlık: İnsanların günün herhangi bir saatinde hissedebildiği yalnızlık türüdür ve genellikle başka birisi onlarla konuşunca son bulur. Geçici yalnızlık diğerlerine oranla en fazla hissedilen yalnızlık türüdür.
- Kronik yalnızlık: Uzun süreli davranışsal ve duygusal düzensizlikler sonucu oluşan yalnızlık türüdür. Kronik yalnızlık yaklaşık birkaç yıl kadar uzun sürer. Durumsal ve geçici yalnızlık genellikle çevresel olayların ürünüdür. Kronik yalnızlık ise çevreden çok duygusal durumları içeren iç etmenlerle ilgilidir (Yazıcı, 2012).

Yapılan araştırmalarda yalnızlık yasayan kişilerin düşük benlik saygısına sahip oldukları ve sürekli kendilerini eleştirme davranışında buldukları sonucuna varılmaktadır (Koçak, 2003 akt. Çağır, 2010, s.26). Weiss (1973)'de yaptığı çalışmada ergen yalnızlığı ile utangaçlığın, risk alamama, sosyal beceri eksikliği ve ilişki kurmada zorluk çekme ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu özelliklere sahip bireyler yalnızca toplumdan izole olmakla kalmamakta, samimi ve doyurucu ilişkiler de kuramamaktadırlar (Akt. Çağır, 2010, s.28).

Yalnız bireyleri diğer insanlardan ayırt edici özellikler şu şekilde sıralanabilmektedir (Özodaşık 1989, Akgün 2001, akt. Yılmaz ve Altınok, 2009, s.456).

- Kendilerinin çevrelerindeki insanlarla uyumlu hissedemezler,
- Sosyal faaliyetleri oldukça azdır,
- Sorumluluk almaktan kaçınırlar,
- Arkadaşlık kurmak ve devam ettirmekte zorlanırlar,
- İççe dönük yapıdadırlar, ilişkileri yüzeyseldirler, derinleşemezler,
- Olayları olumsuz bakış açısı ile yorumlarlar,
- Benmerkezci davranış geliştirirler.

3.2.2. Yalnızlıkla baş etme yöntemleri

İnsanların yalnızca diğer bireyler tarafından karşılanabilecek değer görme, onaylanma, sevgi vb. istekleri bulunmaktadır. Bu isteklerin karşılanmaması durumunda birey sorunlar yaşayabilmekte, yalnızlık hissedebilmektedir. Yalnızlık bazen sorunların nedeni, bazen de sonucu olabilmektedir. Yalnızlıkla baş etmede bireyler farklı yöntemler geliştirmektedirler. Jones ve Hebb (2003)'e göre yalnız bireyler kendilerini mutlu edecek davranışlara yönelmektedirler. Aşırı yemek yeme, içki içmek, TV izlemek, alışveriş, kumar, internet ve mobil telefon kullanmak örnek olarak verilebilir. Bireyler yalnızlıktan kurtulmak için kendilerine samimi buldukları yakınları ile yeniden ilişki geliştirmeye de çalışmaktadırlar. Rokach ve Orzeck (2003) ise bireylerin yalnızlıkla baş etme amacı ile alkol ve madde bağımlılığını seçebildiklerini ifade etmektedirler (Akt. Kozaklı, 2006, s.41).

Son yıllarda yalnızlıkla baş etme ile ilgili çalışmalarda bilgisayar ve internet kullanımının etkileri de incelenmektedir. Ancak sonuçlar farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Mc Kenna (2002)'ya göre bilgisayar ve internet yalnızlıkla baş etmede yoğun olarak kullanılmaktadır. Ancak bilgi edinme dışında özellikle oyun oynama amaçlı kullanımda sosyal yalıtımın bulunması, yüz

yüze iletişimin olmaması ile yalnızlık düzeyi arasında bir ilişkiye dikkat çekilmektedir (Akt. Kozaklı, 2006 s.41).

Yalnızlıkla baş etme yöntemleri konusunda Rubenstein ve Shaver'in 1982 yılında 23.500 kişiyle yaptıkları çalışması ile Rokach ve Brock (1998)'un yalnızlıkla davranış ve zihinsel baş etme yöntemleri ile oluşturulan Tablo 3.2 şu şekildedir (Akt. Kozaklı, 2006, s.42).

Tablo 3.2. Bireyin yalnızlıkla baş etme yöntemleri

<p>Tek Başına Yapılan Aktiviteler</p> <p>Çalışma, yazı, müzik dinleme, egzersiz, yürüyüş, hobby uğraşları, seyahat</p>	<p>Yoğunlaşan Aktiviteler</p> <p>Bireyin kendini işine adanması veya tek başına zevk aldığı etkinliklerle uğraşması</p>
<p>Sosyal İletişim</p> <p>Arkadaş davet etme veya birisini ziyaret</p>	<p>Sosyal Destek Ağ</p> <p>Sosyal ilişkilerini arttırmak, diğer insanlarla iletişimi ve romantik ilişkileri arttırmak</p>
<p>Hareketsizlik</p> <p>Ağlama, uyuma, sürekli oturma, sürekli TV izleme</p>	<p>Kaçmak ve inkâr</p> <p>Yatıştırıcı madde veya ilaç kullanımı, yalnızlığını inkâr, kendini yalıtıma ikna etme</p>

Kaynak, Rubenstein ve Shaver-1982, Rokach ve Brock- 1998 akt. Kozaklı, 2006, s.42

3.2.3. Yalnızlık ve yaşam doyumu ilişkisi

Yalnızlık, son yıllarda özellikle genç kuşakta olmak üzere toplumumuzda artış gösteren bir sorun haline gelmiştir. Yalnızlık insanın tüm yaşamını etkileyebilen bir ruh halidir. Kişinin kendisini amacı olmayan, yararsız, gereksiz biri gibi düşünebilmesine neden olmakta, kişide boşlukta ve terk edilmiş hissi oluşabilmektedir (Akgün, 2001, akt. Yılmaz ve Altınok, 2009, s.456). Bu duygusal durum kişinin yaşamdan aldığı doyumu da etkileyebilmektedir. Yaşam doyumu kişinin beklentilerinin ne oranda karşılandığı ile ilgili bir durumdur. Kişi, iyi yaşamın ne olduğu ile ilgili doyum

ölçütlerini kendi belirlemekte, aile, okul, iş, arkadaş gibi alanlardaki değerlendirmesini bu ölçütlere göre yapmaktadır (Christopher, 1999, akt. Yılmaz ve Altınok, 2009, s.456).

Maslow'a göre de insan ihtiyaçları, birbirini tamamlayan hiyerarşik bir gelişme düzeni içerisinde gerçekleşmektedir. Bir ihtiyaç ancak bir önceki sırada yer alan ihtiyacın tatmin edilmesinden sonra ortaya çıkabilmektedir. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi sırası aşağıdaki biçimdedir.

1. Temel ihtiyaçlar: Yaşamsal faaliyetler için gerekli ihtiyaçlar, su, hava, yemek, uyku, cinsellik gibi fizyolojik ihtiyaçlardır.
2. Güvenlik ihtiyacı: Emniyet ve güvenlikte olma isteğidir. İş, barınma, aile, komşuluk ihtiyaçlarıdır.
3. Sevgi ve yakınlık: Romantik ilişkiler, insanın sevebileceği ve güven duyabileceği insana olan ihtiyacıdır.
4. Saygı ve itibar ihtiyacı: Kişinin kendine olan saygısı ve başkalarının gözündeki değeridir. Güç, başarı, yeterlilik, özgürlük, ün, şöhret, statü gibi ihtiyaçlardır.
5. Kendini gerçekleştirme ihtiyacı: Kişinin var olan potansiyel ve enerjisini tümüyle yaşama geçirmesi, kendi farkındalığının bilincinde olması durumudur.

Bağımlılıkta bireysel özgürlük kaybolmaktadır. Bağımlı olunan nesne ya da kişiye ihtiyaç hissedilmektedir. Çaresizlik, mutsuzluk ve yalnızlık en çok hissedilen duygu olmaktadır. Sevgi, şefkat, korunma, güven, beslenme, sıcaklık gibi ihtiyaçlar, bağımlılık ihtiyaçları olarak görülmektedir. Bağımlılık, güvenlik ihtiyacının bir göstergesi durumundadır (Ögel, 2013, s.33).

Yaşam doyumunu üç bölümde değerlendirmek mümkündür. Birincisi, bireyin yaşamını dış ölçütlerle karşılaştırdığında hissettiği iyi oluş hali olarak, ikincisi, kendi yaşamında öz eleştiri yaptığında hissettiği duygu durumu, üçüncüsü ise

günlük yaşamındaki ilişkilerden memnun olma durumu olarak tanımlanmaktadır (Serin ve Özbulak, 2006, akt. Yılmaz ve Altınok, 2009, s.456).

Psikolojik bir olgu olan yaşam doyumu, insanların yaşama bakışları, yaşama ait beklentileri ve bu beklentilerin ne oranda karşılandığı ile yakından ilgili bir duygu durumudur. Bireyin yaşam doyumunun azalması, sosyal ilişkilerinin bozulması sonucu ortaya çıkan yalnızlık ruh hali, bireylerin iş, aile, okul, arkadaş tüm yaşamına etki edebilmektedir (Yılmaz ve Altınok, 2009, s.456). Yalnızlık bireyin sosyal ilişkilerinde önemli eksiklikler bulunduğu bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Kişilerarası ilişkiler bu noktada çok büyük önem taşımaktadır. Yaşamdan alınan zevk ve mutluluğun kaynağını diğer insanlarla olan ilişkiler oluşturmaktadır. Günlük yaşam içerisinde başka insanlarla ne kadar iyi iletişim kurulabilirse yaşam doyumu da o oranda artmaktadır. Eşler arası ilişkiler, anne-çocuk ilişkisi, öğretmen-öğrenci, komşuluk ilişkileri örnek olarak verilebilir. Kişilerarası ilişkilerdeki iletişimin yetersizliği; yalnızlık, ailede sorunlar, iş başarısızlığı, doyumsuzluk, stres, fiziksel ve psikolojik hastalıklar gibi birçok hayati önem taşıyan alanları olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Batıgün ve Hasta, 2010, s.214).

3.2.4. Yalnızlık ve ergen ilişkisi

Mobil telefon ve interneti yoğun kullananların özellikle gençler olduğu gerçeğinden yola çıkarak, ergenlerin yalnızlık duygu durumları ile ilişkilerini incelemek gerekmektedir.

Toplumumuzda bağımlı ergen sayısının gittikçe artmakta olması yalnızlık duygusunun ergenler açısından önemini ortaya koymaktadır. Bireyler çevrelerinde içten, samimi, kendilerini ait hissedebilecekleri, güven duyabilecekleri bir grubun sosyal desteğine ihtiyaç duymaktadırlar. Özellikle ergenler akranları ile birlikte olmayı istemektedirler. Ancak ergenler diğer bireylerle arzu ettikleri sosyal ilişkiyi başlatma, devam ettirme becerisine

sahip değillerse, ihtiyaç duydukları sosyal desteği bulamazlarsa yalnız kalabilmektedirler. Yapılan bir araştırmanın sonucunda Türk ergenlerin arkadaşlık ilişkilerinden aldıkları sosyal desteğin aile ile ilişkilerinden alınan sosyal desteğe göre daha önemli olduğu ifade edilmektedir. Aynı zamanda ergenlerin sahip oldukları sosyal becerilerin arkadaşlık, dostluk ilişkilerinin başlatılmasında, geliştirilmesinde ve alınan psikolojik doyumda önemli olduğu görülmektedir (Eldeleklioğlu, 2008, s.128-129). Sosyal beceriler gençlerin ortak noktada buluşmalarını sağlayan dağcılık, yüzme, müzik vb. hobileri, basketbol, masa tenisi vb. spor etkinlikleri ile tiyatro, resim vb. sanatlar olabilmektedir.

Sosyal destek kavramı, Lepore, Evans ve Schneider (1991) tarafından “bireylerin sevildiklerine, korunduklarına inandıkları bir sosyal sisteme bağlanması, gerçek kabul ettikleri yardımı sağlamaları veya önemli, değerli bulunduğu sosyal gruba bağlılık geliştirmeleri” olarak açıklanmıştır (Akt. Kozaklı, 2006, s.44). Sosyal destek bireyin yalnızlığının üstesinden gelebilmesi için ailenin, arkadaşlarının, komşularının vd. yardımını alabilmesidir.

Yapılan bir araştırmada akademik başarı düzeyi yüksek ergenler, sosyal yaşamda ilişkide buldukları herkesten (okul, aile, arkadaş çevresi vb.) ilgi saygı ve sevgi görmekte, övülmektedirler. Bu durumda akademik başarısı yüksek ergenlerin yalnızlık düzeyi daha düşük olabilmektedir. Akademik başarısızlık da ergenlerin yalnızlık hissi yaşamalarında etkili olabilmektedir. Yalnızlık duygusu yaşayan ergenler ya utanıp içe kapanmakta ya da düşmanca davranışlar sergileyebilmektedir (Yazıcı, 2012). Yalnızlık duygusu yaşayan ergenlerin sosyal, özel hayat ve genel ilişkilerinde uyum sağlama düzeyi düştüğünde yalnızlık düzeyinin yükseldiği gözlemlenmektedir. Yalnızlık düzeyi arttığında şiddete başvurma durumu incelendiğinde ise şiddete başvuran öğrencilerin diğer öğrencilere göre kendilerini daha yalnız hissettikleri görülmektedir (Yıldırım, 2007, akt.,Yazıcı, 2012).

Bilgi (2005)'nin yaptığı araştırmada ise bilgisayar oynama süresi ile yalnızlık düzeyi arasında herhangi bir ilişki kurulamamıştır. Fakat internet kafede bilgisayar oyunu oynayan öğrencilerin, evde bilgisayar oyunu oynayan öğrencilere göre kendilerini daha yalnız hissettikleri sonucuna varılmıştır (Bilgi, 2005, s.75).

Gençlerin spor yapmalarının yalnızlık ilişkisi açısından incelendiği bir başka çalışmada ise spor yapan gençlerin yapmayanlara göre daha düşük yalnızlık duygusu içinde oldukları saptanmıştır. Ancak katılmak istedikleri etkinlikler için harçlık bulamayan öğrencilerin yalnızlık düzeyleri, harçlığı olan öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur (Yazıcılar, 2004, s.58).

Ergenlik döneminin sonunda bulunan üniversite öğrencilerinin en temel sorunlarından biri de yalnızlıktır. Üniversite öğrencileri ile yapılan çalışmalarda yalnızlık hisseden gençlerin depresyon düzeyinin yükseldiği (Shaver, Brennan, 1991), intihar etme olasılığı, fiziksel hastalıkların görülme sıklığı ve erken ölüm (Kirkpatrick-Smith, Rich, Bonner, Jans 1991; Lunsky, 2004), riski ile karşı karşıya buldukları belirlenmiştir. Bu nedenle gençlerin sosyal ilişkilerinin geliştirilmesi, yalnızlığı giderici faaliyetlere yönlendirilmesi iyi ruh hallerinin korunması için sosyal desteğin çok büyük önemi olduğu vurgulanmaktadır (Akt. Kozaklı, 2006, s.15).

Roshoe ve Skomski (1989) ergenlerle ilgili yaptıkları çalışmada ise yalnızlık duygusu yaşayan ergenlerin bu sorunun üstesinden gelmek için bazı davranışlar geliştirdiklerini ortaya koymuşlardır. Bu davranışlar şöyledir;

- Okullardaki sosyal yardım servislerinden yararlanma, örnek olarak Ege Üniversitesi'nde öğrencilere sosyal destek amaçlı psikolog bulunmaktadır.
- Sosyal gruplara (spor, sanat eğlence) katılmak, koro, dağcılık kulübü vb.

- Yalnızlık hissettiklerinde birini aramak, sanal da olsa görüşme yapmaktır. Günümüzde sıklıkla kullanılan bir yöntem olmuştur.

Çalışma sonucunda yalnız ergenler tek başına olduklarında okumak, müzik dinlemek, uyumak gibi eylemleri yaptıklarını da belirtmişlerdir (Kozaklı, 2006, s.40).

3.2.5. Yalnızlık ile internet ve mobil telefon bağımlılığı etkileşimi

İnsanlar yalnızlığın getirdiği boşluk duygusu ve yalnızlığın ürkütücülüğüne karşı savunma mekanizmaları geliştirmektedirler. Bunlar, sürekli ve aşırı yemek yeme, gerekli gereksiz alışveriş yapma, seçmeden art arda film ya da TV izleme, satın alma düşüncesi olmasa bile dükkân vitrinlerini izlemeyi alışkanlık haline getirme şeklinde olabilmektedir. Yaşamdan umut ve beklentileri kalmayan kaygılı, yalnız insanlar bu şekilde davranış geliştirmektedirler (Geçtan, 1998, s.112). Günümüzde bu savunma mekanizmalarına mobil telefonları ve interneti de eklemek yerinde olacaktır. Yalnızlaşan bireyler yoğun bir şekilde bu cihazları da kullanabilmektedirler.

İnternet kullanımındaki hızlı artışla birlikte yalnızlık ile internet kullanımı arasındaki ilişki incelenmeye başlanmıştır. Ancak çalışma sonuçları farklılık göstermektedir. Bazı araştırmalarda internet bağımlılığının yüksek düzeyde duygusal yalnızlık ve düşük düzeyde sosyal yalnızlık getirdiği belirtilirken, bazı araştırmalarda ise yoğun internet kullanımının bireyin yalnızlığına çözüm olabileceği belirtilmektedir (Eldeleklioğlu, 2008, s.129). Selnow'a göre internet, çocuk ve gencin arkadaşının yerini almakta "Elektronik arkadaş" olarak tanımlanmaktadır. Bilgisayar oyunları çocukların zamanlarının büyük kısmını alarak sosyal ilişkiler kurmalarını güçleştirmekte ve bireylerin yalnızlığına neden olabilmektedir. İnternet bağımlısı gençlerin kişilerarası ilişkilerde sorun yaşadığı, giderek yalnızlaştığı ve yüz yüze ilişki kurmada güçlük çektikleri de ifade edilmektedir (Kelleci, 2008, s.2-3).

Young (1996)'da internet bağımlısı olarak tanımlanan bireylerin yaşamlarındaki gerçek kişilere daha az zaman ayırarak bilgisayar veya mobil telefonlarıyla yalnız kalmayı tercih ettiklerini belirtmektedir. Toplumdan ve gerçek ilişkilerden kopan bağımlı bireylerin bu davranışı, zaman içerisinde sosyal izolasyonun artmasına ve gittikçe daha çok yalnız kalmalarına neden olabilmektedir (Çağır, 2010, s.26).

Ankara'da üniversite öğrencisi veya çalışan 213 genç ile yapılan bir çalışmada internet kullanımı ve bağımlılığı ile yalnızlık ve kişilerarası ilişki tarzları incelenmiştir. Bağımlıların genellikle sosyal ortamlar (sohbet, sosyal ağlar, SMS vb.) için internet ve mobil telefon kullanmakta oldukları gözlemlenmektedir. Çalışma sonuçlarına göre internet bağımlılığı yüksek olan bireyler kendilerini daha yalnız hissetmektedirler. Burada önemli olan nokta yalnızlık mı internet bağımlılığına neden olmaktadır, yoksa yalnızlık internet bağımlılığın sonuçlarından biri olarak mı değerlendirilmelidir? Morahan-Martin'e göre ilişkinin yönünü saptamak güç olmakla birlikte, internet kullanımının yalnızlığa neden olabileceği görüşü savunulmaktadır. İnternet bağımlılık düzeyinde kullanıldığında öncelikle sosyal ilişkilerde gerçek yaşamın yerini almakta bu durum kullanıcıların kötü bir döngüye girmelerine neden olabilmektedir. Kişilerarası ilişkiler açısından incelendiğinde ise günlük yaşamda yüz yüze gerçek iletişimde bulunma doyumu ile internet bağımlılığı arasında negatif bir ilişki olduğu çalışmalarda yer almaktadır (Batıgün ve Hasta, 2010, s.214).

Bu alandaki ilk çalışma Norman Nie ve Lutz Erbring tarafından 1996 yılında gerçekleştirilmiştir. Sonuçlar beklenildiği gibi olmuş, internette fazla zaman geçirmenin, gerçek paylaşım zamanlarını azalttığını ortaya koymuş, 'internet insanı kalabalıkta yalnız hale getiriyor' şeklinde açıklanmıştır (Norman, 2000).

Gürçay ve Kümbül (2001)'ün internetin sosyal ve psikolojik etkileri ve sosyal izolasyon, bağımlılık ilişkileri konusunda yaptıkları çalışmanın sonucuna göre de internet bağımlılığı arttıkça yalnızlık da artabilmektedir.

Yapılan bir diğer çalışmada ise internet kullanımı sonrası sosyal çevre ilişkilerindeki değişime genel olarak bakıldığında deneklerin aile ve arkadaşlarıyla yüz yüze iletişimlerinde önemli sayılabilecek azalmaların yaşandığı görülmektedir. Arkadaş çevresi ile yüz yüze iletişimde kayıplar yaşadığını düşünenlerin oranı %18,4 iken bu oran aile ile yüz yüze iletişimde %21,9'a ulaşmaktadır (Işık, 2007, s.106,107).

ABD'de yapılan bir araştırmada ise 277 kolej öğrencisi üzerinde internet bağımlılığı davranışı incelenmiştir. Bağımlı olarak değerlendirilen kullanıcıların haftada ortalama 8,48 saat internete bağlı kaldıkları ve bu kişilerin bağımlı olmayan öğrencilere göre daha yalnız kişiler olduğu saptanmıştır (Aksoy, 2013b).

İnternet ve mobil telefonların bireyin sosyalleşmesine etkisi olduğu muhakkaktır. Yeni başlayanlar için internet ve mobil telefonlar ilgi çekici ve geniş bir sosyalleşme alanı olarak görülmektedir. Bireyler bu yeni teknolojik oyuncaklara uyum sağlayabilmek için fazla zaman ayırmakta, bağlanmaktadırlar. Zaman içerisinde beklentilerini gerçekleştiremeyen birey hayal kırıklığı yaşayabilmektedir. Belli bir dengeye ulaşılması mümkün olabilse de bireye göre bu süre ve biçimi değişmektedir (Tüzün, 2002, s.48). Bazı bireylerde de bağımlılık gelişirken, yalnızlık da gerçekleşmektedir. Yalnızlık internet ve mobil telefon bağımlılığının en önemli psikolojik etkilerinden biridir. Özellikle çocuklar ve gençler gittikçe artan oranda yalnızlık tehdidi altındadırlar. İnternet kullanıcılarında yalnızlık şu şekilde gelişmektedir;

- İnternet (bilgisayardan veya mobil telefonlardan bağlanmada) başında geçirilen zaman arttıkça uyku düzeni bozulmakta,

- Uyanık kalabilmek için kafeinli içecekler, sigara gibi uyarıcı maddeler tüketilmekte,
- İnternete bağlanmama ya da az kullanmaya çalışma bireyde huzursuzluk ve kızgınlığa neden olmakta,
- Birey planladığından fazla zamanını internette geçirmeye başlamakta,
- İnternetin başından kalkması gerektiği halde kalkmakta zorlanmakta,
- İnternet başında geçirilen zaman arttıkça diğer sorumluluklar aksatılmaya başlanılmakta,
- İş, okul gibi alanlarda başarı düşmekte,
- Sosyal alanlarda daha az zaman geçirilmeye başlanmakta, sosyal izolasyon ve yalnızlık gerçekleşmektedir (Okay, 2012).

Sanal iletişim yüz yüze iletişimin soluk bir benzeridir. İnternette gezinti yapmayı, mobil telefonlardan mesajlaşmayı, film izlemeyi, kitap okumayı, cinselliği sanal paylaşımlarda arayan insanlar gittikçe yalnızlaşabilmektedirler. Bilim insanları iletişim araçlarının zaten var olan bireyselliği ve yalnızlaşmayı arttırdığını iddia etmektedirler (Dağdaş, 2002, akt. İlhan, 2005, s.83-84).

Pedagog Akgül tarafından sanal iletişimden vazgeçememe nedenin insanların bir şeylere bağlanma ihtiyacından kaynaklandığı, bu durumun teknoloji ile birleştiğinde uyum bozukluğunun ortaya çıktığı açıklanmakta, insanların en temel ihtiyaçlarının sosyalleşme ve aidiyet duygusu olduğu, gerçek iletişim ile giderilemeyen bu ihtiyaçların sanal ortamda giderilmeye çalışıldığı belirtilmektedir (Akt. Turan, 2010).

Bazı araştırmacılar mobil telefonun insanların sosyal ağlarını keşfetmelerini (yeni arkadaşlara sahip olmak), geliştirmelerini (aile bireylerini ve eski arkadaşlarını tutmak) ve izole (diğerleri ile bağlantı kurmamak) etmelerini sağladığını ifade etmektedirler (Chen, 2007 s.7-8).

Günlük hayatta gerçek iletişim dışında boş zamanları değerlendirmek için yoğunlukla kullanılan internet ve mobil telefonların bu zaman diliminde genellikle eğlenceye dönük olarak değerlendirildiği görülmektedir (TÜİK 2012a). Ancak sorun, çocukların ve gençlerin boş zamanlarını sosyal ve sportif faaliyetlere ayırmak yerine bu iletişim araçları aracılığı ile harcamalarıdır. Dikkat çekici bir diğer nokta da kendilerini internet ve mobil telefonlara kaptıran kişilerin aslında sosyal ortamlarının yetersiz olmasıdır. Sosyal çevresi zayıf meşguliyetleri az olan insanların bu araçlara bağlanmaları daha kolay olmaktadır (İlhan, 2005, s.127-128). Zaten internet ve mobil telefonların insanları yalnızlaştırıp toplumsal yaşamdan koparması tespiti tüm kullanıcılar için değil bu araçları aşırı kullanan ve akılcı kullanmayan bireyler için geçerli olan bir durumdur. Uzmanlar internet ve mobil telefonun getirdiği faydalar göz önüne alınarak, kısıtlama veya yasaklama yerine bilinçlendirmenin etkili olacağını belirtmektedirler (İlhan, 2005, s.127).

Ünlü iletişim bilimci Mc Luhan da kitle iletişim araçlarının insanların bunalımında temel neden olarak görülemeyeceğini, yeni iletişim teknolojileri (TV, bilgisayar, mobil telefonlar vb.)'nin suçlu görülmesi yerine bu teknolojileri akılsızca kullanan insanların suçlu sayılması gerektiğini belirtmektedir. Gerçek bir özgürlüğe ulaşabilmek için ise yalnızlaşmaya alışmış insanların sorunlarına çözüm sağlayabilecek bir sistemin gerekliliği üzerinde durmaktadır (Ataseven, 1991).

4. ARAŞTIRMA VE ANKET ÇALIŞMA

4.1. Araştırmanın Amacı

Günümüzde iletişimin değişen görünümünde yüz yüze gerçekleşen kişiler arası iletişimden teknolojik destekli iletişime doğru bir geçiş yaşanmaktadır. Özellikle mobil iletişim günlük yaşamın vazgeçilmezleri arasında yerini sağlamlaştırmaktadır. Çocukların okula ve dershaneye gitmeye başlamaları ile birlikte iletişim aracı olarak mobil telefon ve fonksiyonlarının kullanımı yaş sınırı olmaksızın yaşamın ayrılmaz parçası haline gelmiştir. Geline nokta, özellikle eğitimin herhangi bir aşamasında bulunan çocuklar ile gençlerin yaşamlarının doğal bir ihtiyacı olarak tanımlanan mobil telefonlar herhangi bir nedenle kullanılmadığı ya da ulaşılamadığında, kişide tedaviye kadar gidebilen psikolojik sorunlar oluşturabilen bir niteliktedir. Araştırmanın amacı, mobil telefon kullanım alışkanlığı ve alt boyutları arasındaki ilişkiyi analiz ederek mobil telefon kullanım alışkanlığı ile bazı sosyo-demografik özellikler arasındaki bağlantıyı bağımlılık boyutuyla ortaya koymaktır.

4.2. Araştırmanın Örnekleme

Araştırmanın örneklemini, İzmir'in Buca İlçesinde Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde 2011-2012 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören 311 lisans öğrencisi oluşturmaktadır.

Çalışma, derslere katılan öğrencilere anket formu dağıtılarak elde edilen bilgilerle gerçekleştirilmiştir. Dağıtılabilen 400 anket formundan 350'si geri alınabilmiş böylece %85'lik bir geri dönüş gerçekleştirilmiştir. Anket formlarının kullanılabilir olan 311'i (%89) analize tabi tutulmuştur.

4.3. Araştırmanın Ana Hipotezi

Çalışmada, mobil telefon kullanımına ilişkin oluşturulan mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutları arasında güçlü bir iç-korelasyon elde edilmiştir. Bu

veri ve bilgiden hareketle ana hipotez, "mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki vardır" şeklinde oluşturulmuştur. Bu hipotezle bağlantılı alt hipotezler oluşturulup, sınanmıştır.

4.4. Alt Hipotezler

H1: Mobil telefon kullanım alanı ile mobil telefon kullanımının özel hayata etkisi alt boyutları arasında anlamlı ilişki vardır.

H2: Mobil telefon kullanım alanı ile mobil telefon kullanımının sorun çözümüne etkisi alt boyutları arasında anlamlı ilişki vardır.

H3: Mobil telefon kullanım alanı ile mobil telefon kullanım amacı alt boyutları arasında anlamlı ilişki vardır.

H4: Mobil telefon kullanım alanı ile mobil telefon kullanımının genel etkisi alt boyutları arasında anlamlı ilişki vardır.

H5: Mobil telefon kullanımının Özel Hayata Etkisi ile mobil telefon kullanımının sorun çözümüne etkisi alt boyutları arasında anlamlı ilişki vardır.

H6: Mobil telefon kullanımının Özel Hayata Etkisi ile mobil telefonun kullanım amacı alt boyutları arasında anlamlı ilişki vardır.

H7: Mobil telefon kullanımının Özel Hayata Etkisi ile mobil telefon kullanımının genel etkisi alt boyutları arasında anlamlı ilişki vardır.

H8: Mobil telefon kullanımının Özel Hayata Etkisi ile mobil telefon kullanımının genel etkisi alt boyutları arasında anlamlı ilişki vardır.

H9: Mobil telefon kullanımının sorun çözümüne etkisi ile mobil telefonun kullanım amacı alt boyutları arasında anlamlı ilişki vardır.

H10: Mobil telefon kullanımının sorun çözümüne etkisi ile mobil telefon kullanımının genel etkisi arasında anlamlı ilişki vardır.

H11: Mobil telefonun kullanım amacı ile mobil telefon kullanımının genel etkisi alt boyutları arasında anlamlı ilişki vardır.

H12: Mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutlarından mobil telefon kullanımının Özel Hayata Etkisi alt boyutu ile okul başarısına ilişkin düşünce arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H13: Cinsiyete göre mobil telefon kullanım alanı alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir.

H14: Cinsiyete göre mobil telefon kullanımının Özel Hayata Etkisi alt boyutu arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H15: Cinsiyete göre mobil telefon kullanımının sorun çözümüne etkisi alt boyutu arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H16: Cinsiyete göre mobil telefon kullanımının kullanım amacı alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir.

H17: Cinsiyete göre mobil telefon kullanımının genel etkisi alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir.

H18: Gelir getirici bir işte çalışma durumuna göre mobil telefon kullanımının kullanım alanı alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir.

H19: Gelir getirici bir işte çalışma durumuna göre mobil telefon kullanımının Özel Hayata Etkisi alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir.

H20: Gelir getirici bir işte çalışma durumuna göre mobil telefon kullanımının sorun çözümüne etkisi alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir.

H21: Gelir getirici bir işte çalışma durumuna göre mobil telefon kullanımının kullanım amacı alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir.

H22: Gelir getirici bir işte çalışma durumuna göre mobil telefon kullanımının genel etkisi alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir.

H23: Yatarken mobil telefonun kapalı olma durumuna göre mobil telefon kullanımının kullanım alanı alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir.

H24: Yatarken mobil telefonun kapalı olma durumuna göre mobil telefon kullanımının Özel Hayata Etkisi alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir.

H25: Yatarken mobil telefonun kapalı olma durumuna göre mobil telefon kullanımının sorun çözümüne etkisi alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir.

H26: Yatarken mobil telefonunun kapalı olma durumuna göre mobil telefon kullanımının kullanım amacı alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir.

H27: Yatarken mobil telefonun kapalı olma durumuna göre mobil telefon kullanımının genel etkisi alt boyutu arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H28: Mobil telefonun sağlığa etkisi hakkında bilgi sahibi olma durumuna göre mobil telefon kullanımının kullanım alanı alt boyutu etkisi anlamlı bir farklılık gösterir.

H29: Mobil telefonun sağlığa etkisi hakkında bilgi sahibi olma durumuna göre mobil telefon kullanımının Özel Hayata Etkisi alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir.

H30: Mobil telefonun sağılığa etkisi hakkında bilgi sahibi olma durumuna göre mobil telefon kullanımının sorun çözümüne etkisi alt boyutu bir farklılık gösterir.

H31: Mobil telefonun sağılığa etkisi hakkında bilgi sahibi olma durumuna göre mobil telefon kullanımının kullanım amacı alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir.

H32: Mobil telefonun sağılığa etkisi hakkında bilgi sahibi olma durumuna göre mobil telefon kullanımının genel etkisi alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir.

H33: Yaşıa göre mobil telefon kullanımının kullanım alanı alt boyutu etkisi anlamlı bir farklılık gösterir.

H34: Yaşıa göre mobil telefon kullanımının zel Hayata Etkisi alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir.

H35: Yaşıa göre mobil telefon kullanımının sorun çözümüne etkisi alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir.

H36: Yaşıa göre mobil telefon kullanımının kullanım amacı alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir.

H37: Yaşıa göre mobil telefon kullanımının genel etkisi alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir.

H38: Kardeşı sayısına göre mobil telefon kullanımının kullanım alanı alt boyutu etkisi anlamlı bir farklılık gösterir.

H39: Kardeşı sayısına göre mobil telefon kullanımının zel Hayata Etkisi alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir.

H40: Kardeş sayısına göre mobil telefon kullanımının sorun çözümüne etkisi alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir.

H41: Kardeş sayısına göre mobil telefon kullanımının kullanım amacı alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir.

H42: Kardeş sayısına göre mobil telefon kullanımının genel etkisi alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir.

H43: Eğitim durumuna göre mobil telefon kullanımının kullanım alanı alt boyutu etkisi anlamlı bir farklılık gösterir.

H44: Eğitim durumuna göre mobil telefon kullanımının Özel Hayata Etkisi alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir.

H45: Eğitim durumuna göre mobil telefon kullanımının sorun çözümüne etkisi alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir.

H46: Eğitim durumuna göre mobil telefon kullanımının kullanım amacı alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir.

H47: Eğitim durumuna göre mobil telefon kullanımının genel etkisi alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir.

4.5. Araştırma Süreci

4.5.1. Veri toplama

Araştırmada veriler anket yolu ile elde edilmiştir. Ankette yer alan soru ve ifadeler araştırmacı tarafından düzenlenmiştir. Anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde mobil telefon kullanım alışkanlığına ilişkin olarak **mobil telefon kullanım alanı, mobil telefonun Özel Hayata Etkisi,**

sorun çözümüne etkisi, mobil telefon kullanım amacı ve mobil telefonun genel etkisi alt boyutlarını oluşturan cümleler, ikinci bölümde ise örneklemin demografik özellikleri ile aile yapısına ilişkin sorular yer almaktadır.

4.5.2. Mobil telefon kullanım alışkanlığı anketi

Anket mobil telefon kullanım alışkanlığını ve örneklem için bu alışkanlığın etkilerini ölçmeyi amaçlayan ifadelerden oluşmaktadır. Anket formu mobil telefon kullanım alışkanlığında; kullanım alanı için 12 madde, Özel Hayata Etkisi için 14 madde, sorun çözümüne etki için 14 madde; mobil telefon kullanım amacı için 9 madde ve mobil telefonun genel etkisi için ise 6 maddeden oluşan toplam 5 alt boyut ve 55 cümleden oluşan bir soru formudur. Alt boyutlarda (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum, (4) Katılıyorum ve (5) Kesinlikle Katılıyorum seçeneklerinden oluşan 5'li Likert kullanılmıştır.

Ayrıca çalışma için önemli olduğu düşünülen mobil telefon kullanım alışkanlığının öğrencilerin özel hayatına etkisine ilişkin bilgi elde etmek amacı ile anket formuna eklenen "Aşağıdaki etkinlikler için haftada genellikle kaç saat ayırırsınız?" sorusu "Hiç", "1-2 saat", "3-5 saat", "6-10 saat", "11-19 saat" ve "20 saat ve üstü" seçeneklerinden oluşan bir gruplama yapılarak analiz edilmiştir.

4.5.3. Araştırmanın kısıtlılıkları

- Çalışma yalnız bir fakülte öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir.
- Anketi yanıtlayan öğrenci sayısı yeterli kabul edilmiştir.
- Ulaşılabilen öğrenci sayısı kısıtı nedeni ile bölümlere göre bir ayırım yapılamamıştır.
- Anket soruları ve ifadeler araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

4.5.4. Uygulama

Anket uygulaması için 2011-2012 eğitim-öğretim döneminde fakültede derslere katılan öğrencilerin bir bölümüne ulaşılmış olup, uygulama ders öncesinde dersin yürütücülerinden izin alınıp ve istekli öğrencilere anket formu dağıtılıp toplanması ile gerçekleştirilmiştir. Seçilen örnekleme yöntemi ise kolay örnekleme yöntemidir.

4.5.5. Veri Analizi

Mobil Telefon Kullanım Alışkanlığı Anketi ile 311 öğrenciden toplanan verilerin istatistikî analizi, SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 17.0 istatistik programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. İlk adımda verilerin tablollaştırılması ve sonuçlara göre hangi analizlerin yapılabileceğini belirlemek için frekans analizi ve tanımsal istatistik yapılmıştır. Sonraki adımda ise, elde edilen veri sayısı sınırlılığı nedeni ile az olduğu ve örneklem normal dağılım göstermediği için parametrik olmayan testlerden sıralanmış veriler için, iki kategori arasında bu sıra sayılarının rassal olarak dağılıp dağılmadığını test etmek için Mann-Whitney U testi (Özdemir, 2010:308); ordinal ölçüm seviyesinde ele alınan değişkenlerin iki ya da daha fazla kategorinin ortalama sıra sayıları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını test etmek için Kruskal-Wallis H testi (Özdemir, 2010:310), mobil telefon kullanım alışkanlığı anketi alt boyutlarının aralarındaki ilişkiyi incelemek için Kendalls'Korelasyon analizi yapılmıştır.

4.6. Bulgular

Örnekleme sınırlılığı içerisinde elde edilen verilerle ilgili analizler gerçekleştirilerek sonuçları yorumlanmıştır. Bu analizler temel olarak;

- Demografik değişkenlerin tanımsal analizleri,

- Mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutları betimleyici istatistik analizleri,
- İstatistiki veri analizleri,
- Korelasyon analizleri,

dir. Bu çerçevede 5 alt boyutta mobil telefon kullanma alışkanlıkları ile ilgili sonuçlar elde edilerek yorumlanmıştır.

4.6.1. Demografik değişkenlerin tanımsal analizleri

Tablo 4.1'de görüldüğü gibi örneklemin %60,5'ni kız, %37,6'nı erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Öğrencilerin %91'i 19-24 yaş aralığında olup, 25-30 yaş aralığında olanlar %4,5'lik bir gruptur. 18 ve 18 yaş altı; % 3,2'lik bir ağırlıktadır. Bir diğer ifade ile yaş grubu "Y nesli"nden oluşmaktadır.

Tablo 4.1. Katılımcıların cinsiyet ve yaş değişkenleri açısından dağılımı

	Frekans	Yüzde Dağılımı %
CİNSİYET		
Kız	<u>188</u>	<u>60,5</u>
Erkek	117	37,6
Cevapsız	6	1,9
YAŞ		
= <18	10	3,2
19-24	<u>283</u>	<u>91</u>
25-30	14	4,5
Cevapsız	4	1,3

Tablo 4.2. Katılımcıların eğitim düzeyi ve kardeş sayısı açısından dağılımı

	Frekans	Yüzde Dağılımı %
Sınıf(Lisans)		
1. Sınıf	76	24,4
2. Sınıf	41	13,2
3. Sınıf	88	28,3
4. Sınıf	99	31,8
Cevapsız	7	2,3
Kardeş sayısı		
Kardeşim yok	17	5,5
1 Kardeş	8	2,6
2 Kardeş	145	46,6
3 Kardeş	89	28,6
4 Kardeş	22	7,1
5 Kardeş	11	3,5
6 Kardeş +	10	3,2
Cevapsız	9	2,9

Tablo 4.2'ye göre eğitim düzeyine yönelik soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, %31,8'lik bir oranla en yüksek paya lisans dördüncü sınıf öğrencileri sahipken, %24,4'lük bir oran ile lisans birinci sınıf öğrencileri ikinci sırada bulunmaktadır.

Öğrencilerin kendisi de dahil olmak üzere kardeş sayısına yönelik soruda “iki kardeş” olduklarını belirten ifadeye verilen yanıt %46,6 ile en yüksek oranı temsil etmekte iken “3 kardeş” olduklarını belirten ifadeye verilen yanıt %28,6 oranı ile ikinci sıradadır. “6 kardeş ve daha fazla” olduklarını belirten ifadeye verilen yanıt ise %3,2 oranı ile düşük temsili oluşturmaktadır.

Tablo 4.3. Katılımcıların aile yapısı ve çalışma durumlarına ilişkin sonuçlar

	Frekans	Yüzde Dağılımı %
Aile tipi		
Çekirdek aile(anne+baba+çocuk)	267	85,9
Geleneksel aile (anne+baba+çocuk+büyükanne+büyükbaba)	18	5,8
Tek ebeveynli(anne/baba ayrılığı)	22	7,0
Cevapsız	4	1,3
Gelir getirici bir işte çalışma durumu		
Evet	38	12,2
Hayır	270	86,8
Cevapsız	3	1

Tablo 4.3'te aile tipini belirlemeye yönelik soruya verilen yanıtlarda "Çekirdek aile (anne+baba+çocuk)" seçeneğine verilen yanıt %85,9 oranı ile en yüksek payı temsil etmektedir. Tek ebeveynli (anne/baba ayrılığı) seçeneğine verilen yanıt %7 oranı ile ikinci en yüksek oranı temsil etmektedir. "Geleneksel aile (anne+baba+çocuk+büyükanne+büyükbaba)" seçeneğine verilen yanıt %5,8 oranı ile en düşük oranı temsil etmektedir.

Tablo 4.3'e göre katılımcıların çalışma durumları, "Gelir getirici bir işte çalışıyor musunuz?" sorusuna öğrencilerin %86,8'i "Hayır"; %12,2'si ise "Evet" yanıtını vermiştir.

Tablo 4.4'te mobil telefon kullanım alışkanlığı ile ilgili sorulara verilen yanıtlar yer almaktadır. "Yatarken mobil telefonunuzu kapatır mısınız?" sorusuna öğrencilerin % 82'i "Hayır"; %17,7'i "Evet" yanıtını vermiştir. Başka bir ifade ile araştırmaya katılan öğrencilerin sadece yaklaşık dörtte biri yatarken mobil telefonunu kapattığını ifade etmektedir.

“Mobil telefonunuzun sağlığınıza zarar vermemesi için nasıl kullanmanız gerektiğini biliyor musunuz?” Sorusuna ğrencilerin % 84,5’sı “Evet”; %14,5 ‘i ise “Hayır” yanıtını vermiştir (Tablo 4.4).

Tablo 4.4. Kullanıcı alışkanlığına ilişkin bilgiler

	Frekans	Yüzde Dağılımı %
Yatarken mobil telefonunuzu kapatır mısınız?		
Evet	55	17,7
Hayır	<u>255</u>	<u>82</u>
Cevapsız	1	0,3
Mobil telefonunuzun sağlığınıza zarar vermemesi için nasıl kullanmanız gerektiğini biliyor musunuz?		
Evet	<u>263</u>	<u>84,5</u>
Hayır	45	14,5
Cevapsız	3	1
Mobil telefonda aşağıdakilerden hangisi önemlidir?		
Marka	33	10,6
Model	33	10,6
Kalite	<u>111</u>	<u>35,7</u>
Fiyat	26	8,4
Arkadaş tavsiyesi	2	0,6
Hepsi	102	32,8
Cevapsız	4	1,3

“Mobil telefonda aşağıdakilerden hangisi önemlidir?” sorusu için “Kalite” seçeneğine verilen yanıt %35,7 ile en yüksek oranı temsil etmekte bunu “Hepsi” seçeneğine verilen yanıt %32,8 ile izlemektedir. Aynı soru için “Arkadaş tavsiyesi” seçeneğine verilen yanıt ise %0,6 ile en düşük oranı temsil etmektedir (Tablo 4.4).

Tablo 4.5. Katılımcıların mesaj kullanma sıklıkları

Aylık ortalama kaç mesaj gönderiyorsunuz?	Frekans	Yüzde Dağılımı %
500'den az mesaj	106	34,1
500-1000 arası mesaj	99	31,8
1000-5000 arası mesaj	99	31,8
5000'den fazla mesaj	6	1,9
Cevapsız	1	0,3
Toplam	311	100

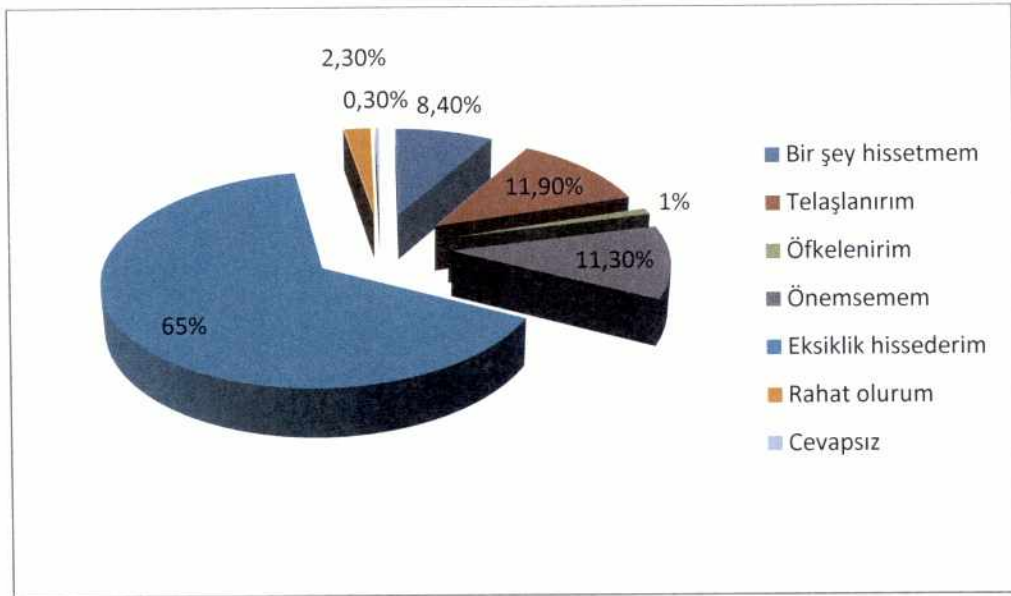
“Aylık Ortalama Kaç Mesaj Gönderiyorsunuz?” sorusu için “500'den az mesaj” seçeneğine verilen yanıt %34,1 ile en yüksek iken; “500-1000 mesaj” ve “1000-5000“ mesaj” seçeneklerinin her birine verilen yanıt %31,8 oranı ile ikinci en yüksek oranı temsil etmektedir. Diğer bir ifade ile örneklemin %63,6'sı aylık “500-5000” arası mesaj gönderdiğini belirtmektedir (Tablo 4.5).

Tablo 4.6. Mobil telefonunuz yanınızda olmadığında ne hissedersiniz? Dağılımı

Mobil telefonunuz yanınızda olmadığında ne hissedersiniz?		
	Frekans	Yüzde Dağılımı%
Bir şey hissetmem	26	8,4
Telaşlanırım	37	11,9
Öfkelenirim	3	1
Önemsemem	35	11,3
Eksiklik hissedirim	202	65
Rahat olurum	7	2,3
Cevapsız	1	0,3
Toplam	311	100

Öğrencilerin mobil telefonları yanlarında olmadıklarında hissettikleri duygu durumuna ilişkin sonuçlar yukarıdaki Tablo 4.6 ve Şekil 4.1’de görülmektedir. Örneklemin %65’i (202 kişi) mobil telefonu yanında olmadığına “eksiklik hissettiğini” %11,9’u (37 kişi) “telaşlanırım” %11,3’ü (35 kişi) ise “önemsemem” yanıtını vermiştir. En düşük oran ise %1’lik (3 kişi) ile “öfkelenirim” olmuştur.

Şekil 4.1. Mobil telefonunuz yanınızda olmadığına ne hissedersiniz? Dağılımı

4.6.2. Mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutları betimleyici istatistik analizleri

Katılımcı öğrencilerin Mobil telefon kullanım alışkanlığı anketinin alt ölçeklerinin betimleyici istatistik analizleri yapılarak, alt ölçeklerin birbirlerine göre ve alt ölçekleri oluşturan bilgilerin aralarındaki puan ortalamaları değerlendirilmiştir. Puan ortalamalarına göre; gerek alt ölçekler arasında gerekse her bir alt ölçeği oluşturan bilgiler arasında en yüksek ve en düşük puan ortalamaları tespit edilerek yorumlanmıştır.

Tablo 4.7'de görüldüğü gibi anket alt ölçeklerinden alınan puanların ortalaması sırası ile mobil telefon kullanımının genel etki alt boyutu ($X=3,3966$; $S= 0,54072$) ve mobil telefon kullanım amacı alt boyutunda ($X=3,1656$; $S= 0,53614$) en yüksektir.

Tablo 4.7. Alt boyut ölçek puanlarının betimleyici istatistik bilgileri

Mobil Telefon	N	Min	Max	Ort	Std. Sapma
Kullanım Alanı	311	1	3,67	2,3236	0,54964
Özel Hayata Etki	311	1	3,79	2,0355	0,64799
Sorun Çözümü	311	1,29	5	2,8867	0,49784
Kullanım Amacı	311	1,5	5	3,1656	<i>0,53614</i>
Genel Etki	311	1,83	5,33	3,3966	0,54072
Toplam	311				

Mobil Telefon Kullanım Alışkanlığı Anketi alt ölçeklerinden alınan puan ortalaması en düşük olanlar ise sırası ile; mobil telefon kullanımının Özel Hayata Etkisi ($X=2,0355$; $S=0,64799$) ve mobil telefon kullanım alanı ($X=2,3236$; $S= 0,54964$) alt boyutlarıdır.

4.6.2.1. Mobil telefon kullanımının özel hayata etkisi alt boyutu ölçek ifadelerinin betimleyici istatistik analizi

Tablo 4.8'de görüldüğü gibi mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutlarından mobil telefon kullanımının Özel Hayata Etkisine ilişkin bilgi elde etmek amacı yapılan analizde grupta alınan puan ortalaması en yüksek olan ifade "Yatmak-uyumak" ($X=4,95$; $S=1,2$)'tir. Bu sonucu "Bilgisayar/ mobil telefon kullanmak" ($X=3,95$; $S=1,376$) ifadesi izlemektedir.

Tablo 4.8. Mobil telefon kullanımının özel hayata etkisi ölçek ifadeleri ve ölçek puanının betimleyici istatistik bilgileri

Mobil Telefon Kullanım Alışkanlığının Özel Hayata Etkisi	N	Min	Max	Ort	Std. Sapma
Spor/egzersiz yapmak	309	1	6	2,18	0,991
Kafeye gitmek	311	1	6	2,69	1,035
TV izlemek	302	1	6	2,67	1,177
Kitap, magazin veya gazete okumak	306	1	6	2,9	1,089
Arkadaşları eve çağırmak ya da onların evine gitmek	308	1	6	3,07	1,221
Arkadaşlarla dışarıda vakit geçirmek	306	1	6	3,49	1,204
Resim yapmak	310	1	6	1,35	0,797
Aileme zaman ayırmak	305	1	6	3,15	1,485
Gönüllü çalışmalara katılmak	308	1	6	1,99	1,232
Müzik aleti çalmak, koroda olmak	309	1	6	1,4	0,974
Ev işleri yapmak	311	1	6	2,54	1,129
Bilgisayar/mobil telefon kullanmak	308	1	6	3,95	1,376
Müzik dinlemek	308	1	6	3,75	1,345
Yatmak-uyumak	311	1	6	4,95	1,2
Özel Hayata Etkisi	311	1,71	4,86	2,8638	0,58059
Cevapsız	38				

Aynı gruplamaya göre alınan puan ortalaması en düşük olan ifadeler ise “Müzik aleti çalmak, koroda olmak” ($X=1,4$; $S=0,974$) ve “resim yapmak” ($X=1,35$; $S=0,797$) ifadeleridir. Özel Hayata Etkisi ortalaması 2,8638 iken; yatmak-uyumak, bilgisayar/mobil telefon kullanmak, müzik dinlemek, aileme zaman ayırmak, arkadaşlarla dışarıda zaman geçirmek, arkadaşları eve çağırmak ya da onların evine gitmek puan ortalamaları genel ortalamanın üzerindeki sıralamaları oluşturmuştur.

4.6.2.2. Mobil telefon kullanımının genel kullanım alanı alt boyutu ölçek ifadelerinin betimleyici istatistik analizi

Mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutlarından genel kullanım alanına yönelik bilgilere ilişkin grupta alınan puan ortalaması en yüksek olan

ifade “Mobil telefonumu evde unuttuğumda eve geri dönerim” ($X=3,19$; $S=1,331$) şeklinde oluşmuştur (Tablo 4.9).

Tablo 4.9. Mobil telefon kullanımının genel kullanım alanı alt boyutu ölçek ifadelerinin betimleyici istatistik bilgileri

Mobil Telefon Kullanım Alışkanlığının Genel Kullanım Alanı	N	Min	Max	Ort	Std. Sapma
Okulda mobil telefonumu kapatırım	308	1	5	1,69	1,044
Otobüste mobil telefonumu kapatırım	310	1	5	1,66	1
Banyo, tuvalet vs. girerken mobil telefonumu yanımda götürürüm	305	1	5	2	1,32
Sinema, tiyatro ve konserde mobil telefonumu kapatırım	305	1	5	2,85	1,511
Okuldayken sınıf arkadaşlarıma mesaj atarım	306	1	5	2,72	1,296
Hoparlör kullanıyorum	303	1	5	2,34	1,245
Ders çalışırken mobil telefonumu kapatırım	309	1	5	2	1,105
Kulaklık kullanıyorum	298	1	5	2,87	1,372
Mobil telefonumu evde unuttuğumda eve geri dönerim	307	1	5	3,19	1,331
Mobil telefonumdan internete giriyorum	307	1	5	2,71	1,497
Ders sırasında sıklıkla mesaj gönderiyorum	309	1	5	2,17	1,142
Ailem mobil telefon harcamalarımı çok buluyor	311	1	5	1,72	1,01
Mobil telefon genel kullanım alanı	311	1	3,67	2,3236	0,54964

İkinci sırada “Kulaklık kullanıyorum”($X=2,87$; $S=1,372$) ve üçüncü sırada “Sinema, tiyatro ve konserde mobil telefonumu kapatırım”($X= 2,85$; $S=1,511$) ifadeleri yer almaktadır. Aynı gruplamaya göre alınan puan ortalaması en düşük olan ifadeler ise “Otobüste mobil telefonumu kapatırım”($X=1,66$; $S=1$) ve “Okulda mobil telefonumu kapatırım”($X=1,69$; $S=1,044$) ifadeleridir.

Genel kullanım alanı ortalaması 2,3236 iken; mobil telefonumu evde unuttuğumda eve geri dönerim, kulaklık kullanıyorum, sinema, tiyatro ve konserde mobil telefonumu kapatırım, okuldayken sınıf arkadaşlarıma mesaj atarım, hoparlör kullanıyorum, mobil telefonumdan internete giriyorum puan ortalamaları genel ortalamanın üzerinde olan sıralamalar olarak oluşmuştur.

4.6.2.3. Mobil telefon kullanımının sorun çözümüne etkisi alt boyutu ölçek ifadelerinin betimleyici istatistik analizi

Tablo 4.10. Mobil telefon kullanımının sorun çözümüne etkisi ölçek ifadeleri ve ölçek puanının betimleyici istatistik bilgileri

	N	Min	Max	Ort.	Std. Sapma
Ebeveynlerden biriyle konuşmak	311	1	6	3,41	1,141
Ebeveynler dışında bir yakınl konuşmak	310	1	6	3,35	0,929
Aile dışından olan bir yetişkinle konuşmak	307	1	5	2,63	1,009
Bir öğretmenle konuşmak	309	1	5	1,87	0,929
Mesaj göndermek	305	1	5	2,95	1,229
Kardeşlerden biriyle paylaşmak	307	1	5	3,02	1,292
Bir arkadaşla konuşmak	307	1	6	3,73	0,967
Kendine saklamak	305	1	5	2,95	1,061
Mobil telefon ile konuşmak	305	1	5	2,93	1,114
Kavga etmek	308	1	5	1,75	0,954
Ağlamak	309	1	5	2,34	1,068
Uyumak	309	1	5	2,64	1,074
Müzik dinlemek	310	1	6	3,49	1,051
Yürümek	310	1	6	3,28	1,086
Sorun Çözümüne Etkisi	311	1,29	5	2,8867	0,49784

Mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutlarından sorun çözmeye yönelik bilgilere ilişkin grupta alınan puan ortalaması en yüksek olan ifade "bir

arkadaşla konuşmak" ($X=3,73$; $S=0,967$) şeklinde oluşmuştur. İkinci sırada "Müzik dinlemek" ($X=3,49$; $S=1,051$) ve üçüncü sırada "Ebeveynlerden biri ile konuşmak" ($X= 3,41$; $S=1,141$) ifadeleri yer almaktadır.

Gruplamaya göre alınan puan ortalaması en düşük olan ifadeler ise "Bir öğretmenle konuşmak" ($X=1,87$; $S=0,929$) ve "Kavgaya etmek" ($X=1,75$; $S=0,954$) ifadeleridir. Sorun çözümü ortalaması 2,8867 iken; ebeveynlerden biriyle konuşmak, ebeveynler dışında bir yakınlıkla konuşmak, mesaj göndermek, kardeşlerden biriyle paylaşmak, mobil telefon ile konuşmak, müzik dinlemek ve yürümek puan ortalamaları genel ortalamanın üzerindeki sıralamaları oluşturmuştur (Tablo 4.10).

4.6.2.4. Mobil telefon kullanımının kullanım amacı alt boyutu ölçek ifadelerinin betimleyici istatistik analizi

Tablo 4.11. Mobil telefon kullanımının kullanım amacı alt boyutu ölçek ifadelerinin betimleyici istatistik analizi

	N	Min	Max	Ort	Std. Sapma
Konuşma	311	2	6	3,96	0,84
Mesaj gönderme	310	1	6	4,02	0,947
Kamerasını kullanma	308	1	5	2,64	0,949
İnternete bağlanma (Eğlence/oyun)	309	1	5	2,38	1,177
Günlük gerilim ve sorunlardan kaçma	305	1	5	2,03	1,009
SMS Servislerini kullanma (maç sonucu, hava durumu, mağaza indirimleri vb)	308	1	5	1,89	1,19
Mesaj alma	309	1	5	3,9	0,885
Müzik dinleme	311	1	5	3,34	1,153
Alarm	311	1	5	4,28	0,92
Mobil Telefon Kullanım Amacı	311	1,5	5	3,1656	0,53614

Tablo 4.11'e göre mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutlarından kullanım amacına yönelik bilgilere ilişkin grupta alınan puan ortalaması en yüksek olan ifade "Alarm" ($X=4,28$; $S=0,92$) şeklinde oluşmuştur. İkinci sırada "Mesaj gönderme"($X=4,02$; $S=0,947$) ve üçüncü sırada "Konuşma" ($X= 3,96$; $S=0,84$) ifadeleri yer almaktadır.

Gruplamaya göre alınan puan ortalaması en düşük olan ifadeler ise "Günlük gerilim ve sorunlardan kaçma" ($X=2,03$; $S=1,009$) ve "SMS servislerini kullanma (maç sonucu, hava durumu, mağaza indirimleri vb)" ($X=1,89$; $S=1,19$) ifadeleridir. Kullanım amacı ortalaması 3,1656 iken; konuşma, mesaj gönderme, mesaj alma, müzik dinleme ve alarm puan ortalamaları genel ortalamanın üzerindeki sıralamaları oluşturmuştur.

4.6.2.5. Mobil telefon kullanımının genel etkisi alt boyutunun ölçek ifadelerinin betimleyici istatistik analizi

Mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutlarından genel etkisine yönelik bilgilere ilişkin grupta alınan puanların ortalaması en yüksek olan ifade "Mektup/kartpostal yazma oranım azaldı" ($X=4,35$; $S=1,328$) şeklinde oluşmuştur. İkinci sırada "TV izleme oranı "($X=3,44$; $S=0,968$) ve üçüncü sırada ise "Radyo dinleme oranı" ($X= 3,2$, $S=1,184$)'na ilişkin ifadeler yer almaktadır (Tablo 4.12).

Tablo 4.12. Mobil telefon kullanımının genel etkisi ölçek ifadeleri ve ölçek betimleyici istatistik bilgileri

	N	Min	Max	Ort	Std. Sapma
Mektup/kartpostal yazma oranım	310	1	6	4,35	1,328
Kitap (basılı) okuma oranım	304	1	6	3,07	06,79
Dergi (basılı) okuma oranım	305	1	6	3,18	0,686
Gazete (basılı) okuma oranım	308	1	6	3,1	0,668
Radyo dinleme oranım	310	1	6	3,2	1,184
TV izleme oranım	311	1	6	3,44	0,968
Mobil Telefonun Genel Etkisi	311	1,83	5,33	3,3966	0,54072

Gruplamaya göre alınan puan ortalaması en düşük olan ifade ise “Kitap (basılı) okuma oranı” ($X=3,07$; $S=0,679$)’dir. Kullanım amacı ortalaması 3,3966 iken; kitap (basılı) okuma oranım, dergi (basılı) okuma oranım, gazete (basılı) okuma oranım, radyo dinleme oranına verilen yanıtların puan ortalamaları genel ortalamanın altındaki sıralamaları oluşturmuştur.

4.6.3. İstatistikî Veri Analizleri

4.6.3.1. Mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutlar ve cinsiyet için Mann-Whitney U Farklılık Testi

Mobil telefon kullanım alışkanlığı etkisinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Mann-Whitney U testi gerçekleştirilmiş ve elde edilen sonuçlar Tablo 4.13 ve Tablo 4.14’de özetlenmiştir.

Sonuçlara göre; Tablo 4.13’de görüldüğü gibi mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutlarından mobil telefon kullanımının, kullanım amacı ($p=0,022<0,05$) cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Tablo 4.13. Cinsiyet için Mann-Whitney U Test

Mobil Telefon	Z	p
Kullanım Alanı	1,754	0,079
Özel Hayata Etki	0,242	0,808
Sorun Çözümü	1,444	0,149
Kullanım Amacı	2,296	0,022
Genel Etki	0,66	0,509

$P<0,05$

Tablo 4.14’de görüldüğü gibi kız öğrencilerin mobil telefon kullanım amaçlarına ilişkin sıra sayılarının ortalaması erkek öğrencilerden daha yüksektir.

Tablo 4.14. Cinsiyet için Mann-Whitney U Test

Mobil Telefon Kullanım Alışkanlığı	Cinsiyet	N	Mean Rank	Sıra Sayı Ortalaması
Kullanım Alanı	Kadın	188	146,41	27525,5
	Erkek	117	163,59	19139,5
Özel Hayata Etkisi	Kadın	188	141,18	26541,5
	Erkek	117	172	20123,5
Sorun Çözümü	Kadın	188	178,03	33470
	Erkek	117	112,78	13195
Kullanım Amacı	Kadın	188	163,57	30752
	Erkek	117	136,01	15913
Genel Etki	Kadın	188	139,7	26263,5
	Erkek	117	174,37	20401,5
	Total	305		

4.6.3.2. Mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutları ve gelir getirici bir işte çalışma için Mann-Whitney U Farklılık Testi

Mobil telefon kullanım alışkanlığı etkisinin gelir getirici bir işte çalışma durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Mann-Whitney U testi gerçekleştirilmiş, sonuçlar Tablo 4.15 ve Tablo 4.16'da özetlenmiştir.

Tablo 4.15. Gelir getirici bir işte çalışma durumu için Mann-Whitney U Test

Mobil Telefon;	z	p
Kullanım Alanı	1,655	0,098
Özel Hayata Etkisi	2,969	0,003
Sorun Çözümü	6,291	0,000
Kullanım Amacı	2,66	0,008
Genel Etki	3,376	0,001

P<0,05

Tablo 4.16. Gelir getirici bir işte çalışma durumu için Mann-Whitney U Test

Mobil Telefon Kullanım Alışkanlığı	Gelir getirici bir işte çalışıyor musunuz?	N	Sıra Sayı Ortalaması
Kullanım Alanı	Evet	38	4970
	Hayır	270	42616
Özel Hayata Etkisi	Evet	38	5746,5
	Hayır	270	41839,5
Sorun Çözümü	Evet	38	5129,5
	Hayır	270	42456,5
Kullanım Amacı	Evet	38	4693
	Hayır	270	42893
Genel Etki	Evet	38	5535,5
	Hayır	270	42050,5
	Total	308	

Sonuçlara göre; Tablo 4.15'de görüldüğü gibi mobil telefon kullanım alışkanlığı etkileri anketi alt boyutlarından, mobil telefonun Özel Hayata Etkisi ($p=0,003<0,05$; $Z=2,969$); sorun çözümü etkisi ($p=0,000<0,05$; $Z=6,291$), kullanım amacı ($p=0,008<0,05$; $Z=2,66$) ve genel etkisi ($p=0,001<0,05$; $Z=3,376$) alt boyutları gelir getirici bir işte çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Gelir getirici bir işte çalışan öğrencilerin tüm mobil telefon kullanım alışkanlığı etkilerine ilişkin sıra sayılarının ortalaması gelir getirici bir işte çalışmayan öğrencilere göre daha yüksektir (Tablo 4.16).

4.6.3.3. Mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutları ve yatarken telefonun kapalı olma durumu için Mann-Whitney U Farklılık Testi

Mobil telefon kullanım alışkanlığı etkisinin yatarken mobil telefonun kapalı olma durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Mann-Whitney U testi gerçekleştirilmiş ve elde edilen sonuçlar Tablo 4.17 ve Tablo 4.18'de özetlenmiştir.

Tablo 4.17. Yatarken mobil telefonun kapalı olma durumu için Mann-Whitney U Test

Mobil Telefon;	Z	p
Kullanım Alanı	2,135	0,033
Özel Hayata Etkisi	0,457	0,647
Sorun Çözümü	0,536	0,592
Kullanım Amacı	1,947	0,052
Genel Etki	0,455	0,649

P<0,05

Sonuçlara göre; Tablo 4.17'de görüldüğü gibi mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutlarından sadece mobil telefon kullanım alanı ($p=0,033<0,05$; $Z= 0,2135$) alt boyutu yatarken mobil telefonun kapalı olma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Tablo 4.18. Yatarken mobil telefonun kapalı olma durumu için Mann-Whitney U Test

Mobil Telefon;	Yatarken mobil telefonunuzu kapatır mısınız?	N	Mean Rank	Sıra Sayı Ortalaması
Kullanım Alanı	Evet	55	132,11	7266
	Hayır	255	160,55	40939
Özel Hayata Etkisi	Evet	55	150,49	8277
	Hayır	255	156,58	39928
Sorun Çözümüne Etkisi	Evet	55	161,37	8875,5
	Hayır	255	154,23	39329,5
Kullanım Amacı	Evet	55	134,2	7381
	Hayır	255	160,09	40824
Genel Etki	Evet	55	160,44	8824
	Hayır	255	154,44	39381
	Cevapsız	1		
	Total	310		

Yatarken mobil telefonunu kapatmayan öğrencilerin mobil telefon kullanım alışkanlığının etkilerine ilişkin sıra sayılarının ortalaması yatarken mobil

telefonunu kapatan öğrencilerden daha yüksektir. Diğer mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutları ise yatarken mobil telefonun kapalı olma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir (Tablo 4.18)

4.6.3.4. Mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutları ve sağlığa etkisi hakkında bilgi sahibi olma durumu için Mann-Whitney U Farklılık Testi

Mobil telefon kullanım alışkanlığı etkilerinin mobil telefonun sağlığa etkisi hakkında bilgi sahibi olma durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Mann-Whitney U testi gerçekleştirilmiş ve elde edilen sonuçlar aşağıda Tablo 4.19 ve Tablo 4.20'de özetlenmiştir.

Tablo 4.19. Mobil telefonun sağlığa etkisi hakkında bilgi sahibi olma durumu için Mann-Whitney U Test

Mobil Telefon	Z	p
Kullanım Alanı	0,524	0,6
Özel Hayata Etkisi	1,938	0,053
Sorun Çözümü	0,788	0,431
Kullanım Amacı	0,663	0,508
Genel Etki	0,423	0,672

P<0,05

Tablo 4.19'da görüldüğü gibi mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutları ile mobil telefonun sağlığa etkisi hakkında bilgi sahibi olma durumu arasında anlamlı farklılık söz konusu değildir.

Mobil telefonun sağlığa etkisi hakkında bilgi sahibi öğrencilerin mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutlarından kullanım alanı alt boyutuna ilişkin sıra sayılarının ortalaması, mobil telefonun sağlığa etkisi hakkında bilgi sahibi olmayan öğrencilerden daha yüksektir (Tablo 4.20).

Tablo 4.20. Mobil telefonun sağlığa etkisi hakkında bilgi sahibi olma durumu için Mann-Whitney U Test

Mobil Telefon	Mobil telefonunuzun sağlığınıza zarar vermemesi için nasıl kullanmanız gerektiğini biliyor musunuz?	N	Mean Rank	Sum of Ranks
Kullanım Alanı	Evet	263	153,4	40344,5
	Hayır	45	160,92	7241,5
Özel Hayata Etkisi	Evet	263	150,44	39564,5
	Hayır	45	178,26	8021,5
Sorun Çözümü	Evet	263	156,15	41068
	Hayır	45	144,84	6518
Kullanım Amacı	Evet	263	153,11	40268,5
	Hayır	45	162,61	7317,5
Genel Etki	Evet	263	153,62	40402,5
	Hayır	45	159,63	7183,5
	Total	308		

4.6.3.5. Mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutları ve yaş için Kruskal-Wallis Testi

Öğrencilerin yaşına göre mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutları arasında anlamlı farklılık olup olmadığını test etmek için Kruskal-Wallis H testi gerçekleştirilmiş ve elde edilen sonuçlar Tablo 4.21 ve Tablo 4.22'de özetlenmiştir.

Tablo 4.21. Yaş için Kruskal-Wallis Test

Mobil Telefon;	Ki-kare	df	p
Kullanım Alanı	2,421	2	0,298
Özel Hayata Etkisi	6,704	2	0,035
Sorun Çözümü	5,683	2	0,058
Kullanım Amacı	12,3	2	0,002
Genel Etki	3,06	2	0,217

P < 0,05

Sonuçlara göre; Tablo 4.21'de görüldüğü gibi mobil telefonun Özel Hayata Etkisi ($p=0,035<0,05$); kullanım amacı ($p=0,002<0,05$) yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Başka bir ifade ile diğer mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutları yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Tablo 4.22. Yaş için Kruskal-Wallis Test

Mobil Telefon	Yaş	N	Mean Rank
Kullanım Alanı	18 = <	10	118,6
	19-24	283	156,2
	25-30	14	134,82
Özel Hayata Etkisi	18 = <	10	89,05
	19-24	283	154,95
	25-30	14	181,14
Sorun Çözümü	18 = <	10	160,25
	19-24	283	156,51
	25-30	14	98,89
Kullanım Amacı	18 = <	10	188,3
	19-24	283	156,59
	25-30	14	77,07
Genel Etki	18 = <	10	140,7
	19-24	283	152,54
	25-30	14	192,93
	Cevapsız	4	
	Toplam	307	

Tablo 4.22'de görüldüğü gibi öğrencilerin mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutlarından özel hayata etki de 25-30 yaş grubunun sıra sayı ortalaması diğer yaş gruplarından yüksektir. Aynı şekilde kullanım amacında ise, 18 yaş ve altında olan grubun sıra sayı ortalaması diğer yaş gruplarına göre yüksektir. 19-24 yaş aralığına ilişkin sıra sayılarının ortalaması birbirine

oldukça yakındır. 25-30 + yaş aralığında olan öğrencilerin ise mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutlarına ilişkin en düşük sıra sayı ortalaması mobil telefon kullanım amacı içindir.

4.6.3.6. Mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutları ve kardeş sayısı için Kruskal-Wallis Testi

Öğrencilerin kardeş sayısına göre mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutları arasında anlamlı farklılık olup olmadığını test etmek için Kruskal-Wallis H testi gerçekleştirilmiş ve elde edilen sonuçlar aşağıda Tablo 4.23 ve Tablo 4.24'de özetlenmiştir.

Tablo 4.23. Kardeş sayısı için Kruskal-Wallis Test

Mobil Telefon			
	Ki-kare	df	p
Kullanım Alanı	3,459	4	0,484
Özel Hayata Etkisi	2,043	4	0,728
Sorun Çözümü	26,173	4	0,000
Kullanım Amacı	7,066	4	0,132
Genel Etki	3,297	4	0,509

P<0,05

Sonuçlara göre; Tablo 4.23'de görüldüğü gibi sadece mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutlarından mobil telefonun sorun çözümüne etkisi ($p=0,000<0,05$) kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Tablo 4.24'e göre de bir kardeşe sahip olan öğrencilerin mobil telefon kullanım alanı ve amacı ile genel etkisine ilişkin sıra sayılarının ortalaması diğer sahip olunan kardeş sayılarına göre daha yüksektir. Özel hayata etki 3 kardeşe sahip öğrencilerde, sorun çözümü ise 2 kardeş olan öğrencilerde sıra sayı ortalaması olarak diğer kardeş sayılarına göre daha yüksektir.

Tablo 4.24. Kardeş sayısı ve eğitim için Kruskal-Wallis Test

Mobil Telefon Kullanım Alışkanlığı	Kardeş Sayı	N	Sıra Sayı Ortalaması
Kullanım Alanı	1 Kardeş	8	155,94
	2 Kardeş	145	139,97
	3 Kardeş	89	141,7
	4 Kardeş	22	113,77
	5 Kardeş	11	117,59
Özel Hayata Etkisi	1 Kardeş	8	103,69
	2 Kardeş	145	138,15
	3 Kardeş	89	142,71
	4 Kardeş	22	129,77
	5 Kardeş	11	139,36
Sorun Çözümü	1 Kardeş	8	135,75
	2 Kardeş	145	151,43
	3 Kardeş	89	140,32
	4 Kardeş	22	71,89
	5 Kardeş	11	76
Kullanım Amacı	1 Kardeş	8	169,25
	2 Kardeş	145	143,14
	3 Kardeş	89	136,81
	4 Kardeş	22	122,61
	5 Kardeş	11	87,95
Genel Etki	1 Kardeş	8	164,69
	2 Kardeş	145	139,66
	3 Kardeş	89	139,35
	4 Kardeş	22	112,66
	5 Kardeş	11	136,5
	Cevapsız	36	

4.6.3.7. Mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutları ve eğitim alınan sınıf için Kruskal-Wallis Testi

Öğrencilerin eğitim alınan sınıfa göre mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutları arasında anlamlı farklılık olup olmadığını test etmek için Kruskal-Wallis H testi gerçekleştirilmiş ve elde edilen sonuçlar Tablo 4.25 ve Tablo 4.26'da özetlenmiştir.

Tablo 4.25. Eğitim alınan sınıf için Kruskal-Wallis Test

	Ki-kare	df	p
Kullanım Alanı	16,216	3	0,001
Özel Hayata Etkisi	8,466	3	0,037
Sorun Çözümü	2,189	3	0,534
Kullanım Amacı	11,194	3	0,011
Genel Etki	8,973	3	0,03

Sonuçlara göre; yukarıda Tablo 4.25'te görüldüğü gibi, eğitim alınan sınıf için yapılan analizlerden elde edilen sonuçlara göre mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutlarından; kullanım alanı ($p=0,001<0,05$), özel hayata etki ($p=0,037<0,05$), kullanım amacı ($p=0,011<0,05$) ve genel etki ($p=0,03<0,05$) boyutları farklılık göstermektedir.

Tablo 4.26'da görüldüğü gibi lisans birinci sınıf öğrencileri için mobil telefon kullanım alışkanlığının etkilerine ilişkin sıra sayılarının ortalaması diğer sınıflara göre daha yüksektir (Tablo 4.26).

Tablo 4.26. Eğitim alınan sınıf için Kruskal-Wallis Test

Mobil Telefon Kullanım Alışkanlığı	Sınıf (Lisans)	N	Sıra Sayı Ortalaması
Kullanım Alanı	1.Sınıf	76	184,29
	2. Sınıf	41	133,01
	3. Sınıf	88	154,48
	4. Sınıf	99	134,41
Özel Hayata Etkisi	1.Sınıf	76	161,68
	2. Sınıf	41	118,71
	3. Sınıf	88	163,77
	4. Sınıf	99	149,43
Sorun Çözümü	1.Sınıf	76	162,15
	2. Sınıf	41	161,35
	3. Sınıf	88	145,68
	4. Sınıf	99	147,48
Kullanım Amacı	1.Sınıf	76	174,13
	2. Sınıf	41	140,62
	3. Sınıf	88	161,36
	4. Sınıf	99	132,94
Genel Etki	1.Sınıf	76	169,72
	2. Sınıf	41	119,55
	3. Sınıf	88	154,78
	4. Sınıf	99	150,9
	Cevapsız	7	

4.6.3.8. Mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutları ve telefon yanında olmadığındaki hisler için Kruskal-Wallis Testi

Öğrencilerin “Mobil telefonunuz yanınızda olmadığında ne hissedersiniz?” sorusuna mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutlarında anlamlı farklılık olup olmadığını test etmek için Kruskal-Wallis H testi gerçekleştirilmiş ve elde edilen sonuçlar Tablo 4.27 ve Tablo 4.28’de özetlenmiştir.

Tablo 4.27. "Mobil telefonunuz yanınızda olmadığında ne hissedersiniz?" için Kruskal-Wallis Test

	Ki-kare	df	p
Kullanım Alanı	2,246	5	0,814
Özel Hayata			
Etkisi	6,084	5	0,298
Sorun Çözümü	3,819	5	0,576
Kullanım Amacı	15,18	5	0,01
Genel Etki	6,512	5	0,26

Tablo 4.27’de görüldüğü gibi, mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutlarından; kullanım amacı ($p=0,011<0,01$) “Mobil telefonunuz yanınızda olmadığında ne hissedersiniz?” sorusuna verilen yanıtlar diğer alt boyutlara göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Bu farklılıkta “öfkelenirim” yanıtının sıra sayı ortalaması diğerlerine göre en yüksek ortalamadır (Tablo 4.28).

Tablo 4.28. "Mobil telefonunuz yanınızda olmadığında ne hissedersiniz?" sorusu için Kruskal-Wallis Test

Mobil telefonunuz yanınızda olmadığında ne hissedersiniz?		N	Sıra Sayı Ortalaması
Kullanım Alanı	Bir şey hissetmem	26	152,31
	Telaşlanırım	37	146,2
	Öfkelenirim	3	114,5
	Önemsemem	35	144,3
	Eksiklik hissederim	202	160,39
	Rahat olurum	7	149
	Total	310	
Özel Hayata Etkisi	Bir şey hissetmem	26	139,73
	Telaşlanırım	37	151,84
	Öfkelenirim	3	116,67
	Önemsemem	35	148,11
	Eksiklik hissederim	202	157,62
	Rahat olurum	7	225,71
	Total	310	
Sorun Çözümü	Bir şey hissetmem	26	161,69
	Telaşlanırım	37	154,68
	Öfkelenirim	3	129,67
	Önemsemem	35	130,94
	Eksiklik hissederim	202	160,11
	Rahat olurum	7	137,79
	Total	310	
Kullanım Amacı	Bir şey hissetmem	26	120,62
	Telaşlanırım	37	171,53
	Öfkelenirim	3	177,67
	Önemsemem	35	128,13
	Eksiklik hissederim	202	164,02
	Rahat olurum	7	81,86
	Total	310	
Genel Etki	Bir şey hissetmem	26	118,69
	Telaşlanırım	37	153,12
	Öfkelenirim	3	206,83
	Önemsemem	35	154,4
	Eksiklik hissederim	202	159,17
	Rahat olurum	7	182,43
	Total	310	

4.6.4. Korelasyon analizleri

Korelasyon analizinde **Kendall's tau_b** analizi yapılmıştır. Kendall's tau-b yöntemi iki ordinal ölçekli değişken ya da ordinal bir aralık ölçekli değişken arasındaki ilişkiyi bulmak için seçilir (Özdemir; 2010:269).

Tablo 4.29. Mobil telefon kullanım alışkanlığı etkilerinin alt boyutları arasında Kendall's tau_b korelasyon analizi sonuçları

	Kullanım Alanı	Özel Hayata Etkisi	Sorun Çözümü	Kullanım Amacı	Genel Etki
Kullanım Alanı	1	,323**	,078*	,165**	0,072
Özel Hayata Etkisi		1	0,055	0,049	,168**
Sorun Çözümü			1	,269**	0,013
Kullanım Amacı				1	,140**
Genel Etki					1

**%99 Güven aralığında anlamlı

*%95 Güven aralığında anlamlı

Tablo 4.29'da görüldüğü gibi mobil telefon kullanım alanı ile mobil telefonun özel hayata etkisi (0,323) ve kullanım amacı (0,165) arasında %99 güven aralığında, pozitif yönlü ve zayıf bir ilişki vardır. Aynı zamanda mobil telefon kullanım alanının, mobil telefon kullanımının Özel Hayata Etkisi ile ilişkisi diğer etkilere göre en yüksektir. Mobil telefonun kullanım alanı ve genel etkisi arasında ilişki yoktur. Mobil telefonun genel etkisi ile Özel Hayata Etkisi (0,168) arasında %99 güven aralığında pozitif ve zayıf bir ilişki vardır. Mobil telefonun kullanım amacı ile sorun çözümü etkisi (0,269) ve mobil telefonun kullanım amacı ile genel etkisi (0,140) arasında %99 güven aralığında pozitif ve zayıf bir ilişki vardır. Mobil telefonun kullanım alanı ile sorun çözümüne etkisi (0,072) alt boyutları arasında %95 güven aralığında pozitif ve zayıf bir ilişki vardır. Bu ilişki mobil telefonun diğer alt boyutlarının birbiri ile olan ilişkisinden daha düşüktür. Mobil telefonun Özel Hayata Etkisi ile sorun

çözümü, kullanım amacı arasında; mobil telefonun genel etkisi ile kullanım alanı ve kullanım alanı ve sorun çözümü ile arasında ise ilişki yoktur.

Tablo 4.30. Mobil telefon kullanım alışkanlığı etkileri alt boyutları ile aylık ortalama gönderilen mesaj sayısı arasında Kendall's tau_b korelasyon analizi sonuçları

Mobil Telefon;	Aylık ortalama kaç mesaj gönderiyorsunuz?	Kullanım Alanı	Özel Hayata Etkisi	Sorun Çözümüne Etki	Kullanım Amacı	Genel Etki
Aylık ortalama kaç mesaj gönderiyorsunuz?	1	,110*	0,08	,094*	,210**	,092*
Kullanım Alanı		1	,323**	,078*	,165**	0,072
Özel Hayata Etkisi			1	0,055	0,049	,168**
Sorun Çözümü				1	,269**	0,013
Kullanım Amacı					1	,140**
Genel Etki						1

**%99 Güven aralığında anlamlı

*%95 Güven aralığında anlamlı

Tablo 4.30'da görüldüğü gibi mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutlarından mobil telefon kullanım alanı (0,110), mobil telefonun sorun çözümüne etkisi (0,094) ve mobil telefon kullanımının genel etkisi (0,92) ile aylık ortalama gönderilen mesaj sayısı arasında %95, kullanım amacı (0,210) ile de %99 güven aralığında pozitif yönlü ve zayıf bir ilişki vardır. Mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutlarından sadece mobil telefon kullanımının Özel Hayata Etkisi ile aylık ortalama gönderilen mesaj sayısı arasında ilişki yoktur.

Tablo 4.31. Mobil telefon kullanım alışkanlığı etkileri alt boyutları ve aylık mobil telefon değiştirme nedeni arasında Kendall's tau_b korelasyon analizi sonuçları

Mobil Telefon;	Kullanım Alanı	Özel Hayata Etkisi	Sorun Çözümüne Etkisi	Kullanım Amacı	Genel Etki	Mobil telefonunuzu hangi nedenle değiştirirsiniz?
Kullanım Alanı	1	,323**	,078*	,165**	0,072	-0,044
Özel Hayata Etkisi		1	0,055	0,049	,168**	-0,087
Sorun Çözümü			1	,269**	0,013	-0,009
Kullanım Amacı				1	,140**	-,183**
Genel Etki					1	-,154**
Mobil telefonunuzu hangi nedenle değiştirirsiniz?						1

**%99 Güven aralığında anlamlı

*%95 Güven aralığında anlamlı

Tablo 4.31'de görüldüğü gibi mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutları ile mobil telefon değiştirme nedeni arasında kullanım amacı (-0,183) ve genel etki (-0,514) alt boyutları arasında %99 güven aralığında negatif yönlü ve zayıf bir ilişki vardır. Mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutlarından; kullanım alanı, Özel Hayata Etkisi ve sorun çözümünün mobil telefonun değiştirilme nedeni ile arasında ilişki yoktur.

Tablo 4.32. Mobil telefon kullanım alışkanlığının özel hayata etkisi alt boyutu ve "Kendinizi sizin yaşınızdaki diğer öğrencilerle karşılaştıracak olursanız, okulda ne derece başarılı olduğunuzu düşünüyorsunuz?" soruları arasındaki ilişkinin Kendall's tau_b korelasyon analizi sonuçları

Özel Hayata Etkisi	Kendinizi sizin yaşınızdaki diğer öğrenciler ile karşılaştıracak olursanız, okulda ne derece başarılı olduğunuzu düşünüyorsunuz?
Özel Hayata Etkisi	1
Kendinizi sizin yaşınızdaki diğer öğrenciler ile karşılaştıracak olursanız, okulda ne derece başarılı olduğunuzu düşünüyorsunuz?	0,024
Özel Hayata Etkisi	1
Kendinizi sizin yaşınızdaki diğer öğrenciler ile karşılaştıracak olursanız, okulda ne derece başarılı olduğunuzu düşünüyorsunuz?	1

**%99 Güven aralığında anlamlı

*%95 Güven aralığında anlamlı

Tablo 4.33. Hipotezler tablosu

HİPOTEZLER	KABUL	RED
H1: Mobil telefon kullanım alanı ile mobil telefon kullanımının Özel Hayata Etkisi alt boyutları arasında anlamlı ilişki vardır.	x	
H2: Mobil telefon kullanım alanı ile mobil telefon kullanımının sorun çözümüne etkisi alt boyutları arasında anlamlı ilişki vardır.	x	
H3: Mobil telefon kullanım alanı ile mobil telefon kullanım amacı alt boyutları arasında anlamlı ilişki vardır.	x	
H4: Mobil telefon kullanım alanı ile mobil telefon kullanımının genel etkisi alt boyutları arasında anlamlı ilişki vardır.		x
H5: Mobil telefon kullanımının Özel Hayata Etkisi ile mobil telefon kullanımının sorun çözümüne etkisi alt boyutları arasında anlamlı ilişki vardır.		x
H6: Mobil telefon kullanımının Özel Hayata Etkisi ile mobil telefonun kullanım amacı alt boyutları arasında anlamlı ilişki vardır.		x
H7: Mobil telefon kullanımının Özel Hayata Etkisi ile mobil telefon kullanımının genel etkisi alt boyutları arasında anlamlı ilişki vardır.	x	
H8: Mobil telefon kullanımının Özel Hayata Etkisi ile mobil telefon kullanımının genel etkisi alt boyutları arasında anlamlı ilişki vardır.	x	
H9: Mobil telefon kullanımının sorun çözümüne etkisi ile mobil telefonun kullanım amacı alt boyutları arasında anlamlı ilişki vardır.	x	
H10: Mobil telefon kullanımının sorun çözümüne etkisi ile mobil telefon kullanımının genel etkisi arasında anlamlı ilişki vardır.		x
H11: Mobil telefon kullanım amacı ile mobil telefon kullanımının genel etkisi alt boyutları arasında anlamlı ilişki vardır.	x	
H12: Mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutlarından mobil telefon kullanımının Özel Hayata Etkisi alt boyutu ile okul başarısına ilişkin düşünce arasında anlamlı bir ilişki vardır.		x

Tablo 4.33 (Devam) Hipotezler tablosu

HİPOTEZLER	KABUL	RED
H13: Cinsiyete göre mobil telefon kullanım alanı alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir.		X
H14: Cinsiyete göre e mobil telefon kullanımının Özel Hayata Etkisi alt boyutu arasında anlamlı bir farklılık vardır.		X
H15: Cinsiyete göre mobil telefon kullanımının sorun çözümüne etkisi alt boyutu arasında anlamlı bir farklılık vardır.		X
H16: Cinsiyete göre mobil telefon kullanımının kullanım amacı alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir	X	
H17: Cinsiyete göre mobil telefon kullanımının genel etkisi alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir		x
H18: Gelir getirici bir işte çalışma durumuna göre mobil telefon kullanımının kullanım alanı alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir		x
H19: Gelir getirici bir işte çalışma durumuna göre mobil telefon kullanımının Özel Hayata Etkisi alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir	x	
H20: Gelir getirici bir işte çalışma durumuna göre mobil telefon kullanımının sorun çözümüne etkisi alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir	x	
H21: Gelir getirici bir işte çalışma durumuna göre mobil telefon kullanımının kullanım amacı alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir	x	
H22: Gelir getirici bir işte çalışma durumuna göre mobil telefon kullanımının genel etkisi alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir	x	
H23: Yatarken mobil telefonu kapalı olma durumuna göre mobil telefon kullanımının kullanım alanı alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir	X	
H24: Yatarken mobil telefonun kapalı olma durumuna göre mobil telefon kullanımının Özel Hayata Etkisi alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir.		x

Tablo 4.33. (Devam) Hipotezler tablosu

HİPOTEZLER	KABUL	RED
H25: Yatarken mobil telefonun kapalı olma durumuna göre mobil telefon kullanımının sorun çözümüne etkisi alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir		x
H26: Yatarken mobil telefonun kapalı olma durumuna göre mobil telefon kullanımının kullanım amacı alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir.		x
H27: Yatarken mobil telefonun kapalı olma durumuna göre mobil telefon kullanımının genel etkisi alt boyutu arasında anlamlı bir farklılık vardır.		x
H28: Mobil telefonun sağlığa etkisi hakkında bilgi sahibi olma durumuna göre mobil telefon kullanımının kullanım alanı alt boyutu etkisi anlamlı bir farklılık gösterir	x	
H29: Mobil telefonun sağlığa etkisi hakkında bilgi sahibi olma durumuna göre mobil telefon kullanımının Özel Hayata Etkisi alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir		x
H30: Mobil telefonun sağlığa etkisi hakkında bilgi sahibi olma durumuna göre mobil telefon kullanımının sorun çözümüne etkisi alt boyutu bir farklılık gösterir	x	
H31: Mobil telefonun sağlığa etkisi hakkında bilgi sahibi olma durumuna göre mobil telefon kullanımının kullanım amacı alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir.		x
H32: Mobil telefonun sağlığa etkisi hakkında bilgi sahibi olma durumuna göre mobil telefon kullanımının genel etkisi alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir		x
H33: Yaşa göre mobil telefon kullanımının kullanım alanı alt boyutu etkisi anlamlı bir farklılık gösterir	x	
H34: Yaşa göre mobil telefon kullanımının Özel Hayata Etkisi alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir	x	
H35: Yaşa göre mobil telefon kullanımının sorun çözümüne etkisi alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir		x
H36: Yaşa göre mobil telefon kullanımının kullanım amacı alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir	x	

Tablo 4.33. (Devam) Hipotezler tablosu

HİPOTEZLER	KABUL	RED
H37: Yaşa göre mobil telefon kullanımının genel etkisi alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir	x	
H38: Kardeş sayısına göre mobil telefon kullanımının kullanım alanı alt boyutu etkisi anlamlı bir farklılık gösterir		x
H39: Kardeş sayısına göre mobil telefon kullanımının Özel Hayata Etkisi alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir		x
H40: Kardeş sayısına göre mobil telefon kullanımının sorun çözümüne etkisi alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir.	x	
H41: Kardeş sayısına göre mobil telefon kullanımının kullanım amacı alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir		x
H42: Kardeş sayısına göre mobil telefonu kullanımının genel etkisi alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir		x
H43: Eğitim durumuna göre mobil telefon kullanımının kullanım alanı alt boyutu etkisi anlamlı bir farklılık gösterir.	x	
H44: Eğitim durumuna göre mobil telefon kullanımının Özel Hayata Etkisi alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir.		x
H45: Eğitim durumuna göre mobil telefon kullanımının sorun çözümüne etkisi alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir.		x
H46: Eğitim durumuna göre mobil telefon kullanımının kullanım amacı alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir.	x	
H47: Eğitim durumuna göre mobil telefon kullanımının genel etkisi alt boyutu anlamlı bir farklılık gösterir.	x	

SONUÇ VE ÖNERİLER

İletişim, her geçen gün gerek içerik gerekse iletişimi gerçekleştiren araçlar yönü ile farklılaşmaktadır. Pek çok konuda olduğu gibi iletişimde de alışılmış kalıplar yerini değişen dünyanın yeni ilişki biçimlerine bırakmaktadır. Bireyler yeni teknolojik aletlerle özellikle mobil telefonlarla kuşatılmış durumdadır. Türkiye'de bilgisayar ve mobil telefon kullanımı hızla yayılmaktadır. Elde edilen veriler ışığında özellikle mobil telefon kullanımında büyük bir artış yaşandığı gözlemlenmektedir. Mobil telefonlarda internet sesli, yazılı ve görsel iletişim ile bilgi aynı anda küçük bir cihazda bir araya gelmiştir. Mobil telefonlar fonksiyonları özellikle akıllı telefonlardan internete bağlanılabilmesi ve işletmecilerin sundukları servisler aracılığı ile de adeta izlemeye yetişemediğimiz bir hızla kullanım alanlarını genişletmekte, yaşamımızı en derinden etkilemeye devam etmektedirler. Günümüzde iletişim mekândan ve zamandan bağımsız olarak şekillenebilmekte, alışılmıştan ve beklenenden farklı sonuçları ile hayatlarımızda hem çözüm hem de yeni sorunların yaratıcısı olmakta ve olanca hızıyla bunu devam ettirmektedir. Türkiye'de 2012 yılı üçüncü çeyreğinde mobil telefon abone sayısının ulaştığı nokta 67,17 milyondur. Abonelerin 9.685.926'sı mobil telefon internet kullanıcısıdır. İnternet kullanımı da 18.618 TByte'dır (BTK, 2012). Yapılan bir araştırmada 2012 yılı içerisinde mobil telefon ile internete bağlanma oranında Türkiye'nin dünyada 1. sırada, akıllı telefonlar ile internete bağlanmada Japonya'nın ardından 2. sırada yer alması dikkat çekmektedir (Deloitte, 2012). Türkiye'de 2008 yılında sayısı 6 milyon olan geniş bant internet abonesi 2012 yılı 3.çeyreğinde 19,3 milyona ulaşmıştır. Benzer şekilde 2012 yılı ilk üç ayında ev ve işyeri dışında internete kablosuz bağlanmanın %23,7'sinin mobil telefonlarla gerçekleştiği ifade edilmektedir. Türkiye bugün mobil kapsamada dünyada 1.sırada yer almaktadır. Ancak, internet erişim imkânı olan hane oranı kentlerde %55,5 olarak gerçekleşirken kırsal yerlerde bu oran %27,3'e düşmektedir (TÜİK, 2012a). Ülke genç nüfusumuzun (12.591.641 kişi) %51,1'ini genç erkekler, %48,9'unu ise genç kadınlar oluşturmaktadır. Genç

erkeklerin internet kullanım oranı %80,6 iken, genç kadınlarda bu oran %55,4'te kalmaktadır (TÜİK, 2012b).

Türkiye'de mobil telefonların, özellikle akıllı telefonların hayatımıza girmesi ile mobil telefondan internete bağlanma oranlarında önemli ölçüde artış olması, mobil telefonların gençler tarafından yoğun bir şekilde kullanıldığını göstermektedir. Gençler, işletmecilerin kendilerini hedefleyen cazip kampanya ve promosyonlar içeren servislerini bağımlılık yaratabilecek düzeyde sıklıkla kullanmaktadırlar. Nitekim dünya'da gençlerin %60'ı bilinçsizce veya "takıntılı" bir vaziyette sürekli akıllı telefonlarından, sosyal ağlarını, mesajlarını ve e-postalarını kontrol ettiklerini ifade ederken bu oran Türkiye'de %93'e çıkmaktadır (Deloitte, 2012).

Yapılan araştırmalarda günümüz insanının yaşamsal faaliyetlerinin her alanında ve her anında yer alan mobil telefonlar ile fiziksel, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamaya çalıştığı gözlemlenmektedir. Bayramlar, kandiller, SMS ile kutlanmakta her konuda danışmanlık hizmetleri de mobil telefonlar aracılığı ile sağlanmaya çalışılmaktadır. İnsanların birbirleriyle yüz yüze ilişkileri giderek azalmaktadır. Sanatçıların evlerinden verdiği konserler, mobil telefonlardan ve internetten canlı yayınlara izlenebilmektedir. İnsan-mobil telefon etkileşimi sınırları aşıldığında ise bağımlılık oluşmakta devamında sosyal izolasyon gerçekleşmektedir.

BİT Sektörü başka bir çok sektörde, bilgiye erişim, bilgi üretimi ve paylaşılmasına imkan sağlayarak sadece kısa vadeli değil uzun vadede de kurumların etkin ve verimli işleyişine önemli katkı sağlamaktadır (Atılım, 2013) BİT'ler bilgiye hızlı ulaşımı ve paylaşmayı sağlarken maliyetleri de azaltmakta, çevreye de fayda sağlamaktadır. BİT'lerin bu derece öneminin artması, ülke ekonomisinin lokomotifleri olarak değerlendirilmesinin ve desteklenmek istenilmesinin, yanında topluma ve bireylere sunduğu fırsat ve imkânlarla birlikte, yaşanan sorunlar ve denetlenmelerindeki güçlükler nedeniyle Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde de çözüm arayışlarına gidilmiştir;

Meclis Araştırma Komisyonu çalışmalarını tamamlayarak, "Bilgi Toplumu Olma Yolunda Bilişim Sektöründeki Gelişmeler İle İnternet Kullanımının Başta Çocuklar, Gençler ve Aile Yapısı Üzerinde Olmak Üzere Sosyal Etkilerinin Araştırılması Amacıyla Kurulan, Meclis Araştırması Komisyonu Raporu Haziran 2012" kamuoyu ile paylaşılmıştır. Raporda BİT'ler ekonomik, sosyal, eğitsel yönleri ile ayrıntılı bir biçimde incelenmiş, bireyin mutluluğunun, aile birliğinin ve ülke geleceğinin sağlanmasındaki rolü ve endişeler ile alınacak önlemlerle, yapılması öngörülen önerilere yer verilmektedir (TBMM, 2012).

Dünyada internet bağımlılığı ortalama %6 düzeyinde iken Türkiye'de %2-3 dolayındadır. İnternet bağımlılığı en fazla Uzakdoğu Asya Ülkeleri'nde görülmektedir. Ülkemizde de internet ve mobil telefon bağımlılığı hızla yayılmakta hem önlem almak hem de tedavi amaçlı çabalar yoğunlaşmaktadır. Birçok üniversite ve araştırma hastaneleri¹ ile birlikte özel tedavi merkezleri de uzun zamandan beri teknoloji bağımlılarını tedavi etmektedir. Bu durum geleceğe yönelik önemli ve öngörülemez sorunları işaret etmektedir.

ODTÜ Eğitim Fakültesi'nin lise öğrencileri ile yaptığı bir çalışmanın sonucunda, siber zorbalığa maruz kalanların oranı yüzde %30 olarak saptanmıştır. Bu oran Belçika'da %18 Amerika'da ise %21'dir (Siber, 2013).

Avrupa Çevrim İçi Çocuklar Türkiye Raporu'na göre de çocuklar, istenmeyen mesajları almayı önleyebilecek, bilgi doğruluğunu denetleyebilecek ve kişisel bilgilerinin paylaşılmasını engelleyebilecek özel araçlara ihtiyaç duymaktadırlar (EU, 2010).

Türkiye'de mobil telefon kullanma yaşının 10 yaşa kadar inmesi ve bazı sorunların yaşanması ilköğretimde de önlem almayı gerektirmiştir. MEB tarafından bilişim suçları da disiplin cezası gerektiren davranışlar kapsamına

¹ EGEBAAM, Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Hastanesi bünyesinde açılan İnternet Bağımlılığı Polikliniği vd.

alınmıştır. Bir diğer çözüm de Bakanlığa bağlı okullarda ankesörlü telefon hizmeti verilmeye başlanmasıdır (MEB, 2007).

Son yıllarda bilgi odaklı olarak yeniden şekillenen bireyselleşmeye eğilimli toplumsal yaşamda, yeni iletişim teknolojilerinin etkisi de büyük olmaktadır. Bireyselliğin ön plana çıkması ile insan, toplum ve teknoloji etkileşimi giderek bireyin yabancılaşması ve yalnızlaşması sonucunu getirebilmektedir. İnsanlar bilgisayar ve mobil telefonlar ile birçok işlemi yapabildiklerinden (sosyal ağlar, eğlence, danışman, kütüphane vb.) sayesinde kendi kendilerine yeterli olduklarını düşünebilmektedir. (Kocacık, 2003 s.6). Günümüzde yetişkinlerin olduğu kadar çocukların da oyun arkadaşları bilgisayarlar ve mobil telefonlar olmuştur.

Dünya Bilgi Toplumu Zirvesi 2003, Cenevre 1. aşaması sonundaki bildirgenin 9. maddesinde bilgi ve iletişim teknolojilerinden beklenenler sıralanmaktadır.

“Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin birer amaç değil araç olarak kullanılması gerektiğinin farkındayız. Uygun şartlar oluştuğunda, bu teknolojiler, verimliliğin artırılması, ekonomik büyüme sağlanması, iş ve istihdam yaratılması ve herkesin yaşam kalitesinin yükseltilmesi için güçlü birer araç olabilecektir.” (Yamaç, 2008).

Bildirgenin bu maddesinde BİT'lerin işlevsellik temelli kullanımlarının önemine vurgu yapılmaktadır. Mobil telefonlar özellikle gençler tarafından iletişim aracı olarak değil, sosyal amaç olarak kullanılmaktadır. Mobil telefonları bir kimlik ögesi olarak benimseyen gençler zorunlu hale gelmemiş olsalar bile herhangi bir arıza, bozulma olmaksızın telefonlarını değiştirebilmekte, son moda telefonları satın almayı isteyebilmektedirler.

Türkiye’de ailelerin sosyal alanlarda birlikte zaman geçirme alışkanlıklarının yetersiz olduğu gözlenmektedir. TAYA (2011)’ya göre ebeveynler ile çocukları arasında sorun yaşanan alanların başında internet, bilgisayar

oyunları ve mobil telefon kullanımı gelmektedir. Araştırmada elde edilen diğer önemli bulgular da aile üyelerinin sosyal etkinlikleri birlikte yapma oranlarıdır. Evde yapılan faaliyetlerde (TV izleme %59,4) yüksek oranlarda bir araya gelen aile üyelerinin kamusal alanda (pikniğe gitme %5,6 ve sinema, tiyatroya gitme %3,2) birlikte olma oranları daha düşük kalmaktadır (TAYA, 2011).

Türkiye’de m-ticareti de kapsayacak olan “Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Yasa Tasarısı” gündemde olup, kanunlaşması halinde mobil telefon kullanıcılarına özellikle istenmeyen SMS’ler konusunda yararlar sağlayacağı öngörülmektedir.

Mobil telefon ve internet kullanımının, ağırlıklı ve öncelikli olarak 18-24 yaş grubunda gerçekleşmiş olmasına rağmen bugün geleneksel noktada ilköğretim seviyesine kadar inmiş olması yarattığı sonuçların araştırılma gerekliliğini bilim insanları için yeni çalışma alanı olarak oluşturmuştur. Çünkü sadece iletişim amaçlı olma özelliği artık çok küçük ve hatta önemsiz bir nitelikmiş gibi gözükürken mobil telefonlar bağımlılık ve sosyal izolasyon gibi bazı bireysel temelli ancak toplumsal sonuçlu rahatsızlıkların oluşmasına neden olmuştur ve olmaya devam etmektedir.

Bu noktada çalışmada, 18-24 yaş aralığında olan üniversite öğrencilerinin örneklemini oluşturduğu bir uygulama gerçekleştirilmiştir. Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi 2011-2012 eğitim öğretim döneminde 1., 2., 3. ve 4. Sınıf öğrencilerine uygulanan ankete yanıt veren 350 öğrenciden alınan geçerli 311 sonuç (%89) analiz edilerek, “mobil telefon kullanım alışkanlığı ile alt boyutları arasında anlamlı ilişki vardır” hipotezi sınanmıştır. Öğrencilerin mobil kullanım alışkanlığı; “kullanım alanı”, “özel hayata etkisi”, “sorun çözümüne etkisi”, “kullanım amacı” ve “genel etki” alt boyutları ile değerlendirilmiştir.

- Mobil telefon kullanım alışkanlığına ilişkin anketi oluşturan alt boyutlar; kullanım alanı (12 madde), özel hayata etki (14 madde), sorun çözümüne etki (14 madde), kullanım amacı (9 madde) ve genel etki (6 madde)'dir.
- Parametrik olmayan analiz yapılmıştır.
- Örneklemin % 60,5'i kız, % 37,6'sı erkek öğrencilerden oluşmaktadır.
- *Öğrenciler yaş olarak % 91'lik bir oranda 19-24 aralığında yoğunlaşmaktadır.
- % 31,8'i 4.sınıf öğrencisidir.
- Öğrencilerin % 86,8'i gelir getirici bir işte çalışmamakta ve % 82'si yatarken mobil telefonunu kapatmamaktadır.
- % 35,7'si için mobil telefonda önemli olan unsur "kalite"dir.
- Mobil telefonumu nasıl kullanmam gerektiğini biliyorum diyenlerin oranı % 84,6'dır.
- Örneklemin % 63,6'sı ayda ortalama 500-5000 arası mesaj göndermektedir.
- Telefonu yanında yokken eksikliğini hissedenlerin oranı %65, telaşlanırım diyenlerin oranı ise %11,9'dur.
- Mobil telefon kullanımının özel hayata etkisi değerlendirmesinde grupta alınan puanların ortalaması en yüksek ikinci sonucu "**bilgisayar/mobil telefon kullanmak**" sonucuna karşılık gelmektedir.
- Mobil telefonun genel kullanım alanına yönelik bilgi de oluşturulan grupta en yüksek puan ortalaması "**mobil telefonumu evde unuttuğumda geri dönerim**" şeklinde ve ilk sırada oluşmuştur.
- Sorun çözmeye yönelik bilgilerde grupta alınan puanların ortalamasının en yüksek olduğu ifade öncelikle "**bir arkadaşla konuşmak**"tır. Örnekleimde sorun çözümünde kullanılan yollardan biri olarak "mobil telefon ile konuşmak" yer almamaktadır. Bağımlılık boyutunda önemli ve bağımlılık yaratmayan bir alternatif olarak değerlendirilmektedir.

- Mobil telefon kullanım amacına ilişkin ölçek ifadeleri içinde grupta alınan puanların en yüksek olduğu ifade 1.sırada “**alarm**” ve 2.nci sırada “**mesaj gönderme**”dir.
- Mobil telefon kullanımının genel etkisini ölçen ifadelerin grupta aldığı puanların ortalaması en düşük ifade “**kitap (basılı) okuma oranı**”nın azalmış olmasıdır. Işık'ın 2007 yılında Gazi Üniversitesinde 563 öğrenci ile gerçekleştirdiği araştırmada, basılı kitap okuma oranına ilişkin sonuç “değişmedi” seçeneğinde yoğunlaşmıştır.
- Mobil telefon kullanım alışkanlığının alt boyutlarından kullanım amacı cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir. Kız öğrencilerin sıra sayısı ortalaması erkek öğrencilerden yüksektir.
- Gelir getirici bir işte çalışan öğrencilerin tüm alt boyutlara ilişkin sıra sayılarının ortalaması gelir getirici bir işte çalışmayan öğrencilere göre daha yüksektir.
- Yatarken mobil telefonu kapama durumu mobil telefonun kullanım alanı alt boyutunda anlamlı farklılık göstermektedir.
- Mobil telefonun sağlığa etkisi hakkında bilgi sahibi olma durumu ile mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Ancak, bilgi sahibi olan öğrencilerin alt boyutlarına ilişkin sıra sayısı ortalaması bilgi sahibi olmayan öğrencilere göre daha yüksektir.
- Yaş ve mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutları arasındaki ilişkide mobil telefonun kişisel etkisi ve kullanım amacı yaşa göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- Mobil telefon kullanım alışkanlığı ile kardeş sayısı arasında anlamlı farklılık olup-olmadığına bakıldığında mobil telefonun “sorun çözümüne etkisi” kardeş sayısına göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- Eğitim alınan sınıfa göre mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutlarından “kullanım alanı”, “kişisel etki”, “kullanım amacı” ve “genel etki” boyutları farklılık göstermektedir. Lisans 1.sınıf öğrencileri için mobil telefon kullanma alışkanlığının etkilerine ilişkin sıra sayılarının ortalaması diğer sınıflara göre daha yüksektir.

- “Mobil telefonunuz yanınızda olmadığında ne hissedersiniz?” sorusuna mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutlarından “kullanım amacı” anlamlı farklılık göstermektedir.
- Mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutlarından mobil telefon kullanımının kişisel etkisi alt boyutu ile okul başarısına ilişkin düşünce arasında anlamlı bir ilişki yoktur.
- 25-30 yaş ile 18 yaş altındaki gruplarda mobil telefon kullanma alışkanlığının özel hayata etkisi yüksektir.
- Telefon yanında olmadığında ortaya çıkan duygu “öfkelenmek”tir.
- Oluşturulmuş olan 47 alt hipotezin 23’ü kabul, 24’ü reddedilmiştir.
- Örneklem sınırlılığı içerisinde **“mobil telefon kullanım alışkanlığı alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki vardır” Ana Hipotezi kısmen kabul edilmiştir.** Diğer bir ifade ile bağımlılıktan söz etmek mümkün olmamakla birlikte göz ardı edilmemesi gereken sonuçlar da oluşmuştur.

İnternet ve mobil telefonların insanları yalnızlaştırıp toplumsal yaşamdan koparması tespiti tüm kullanıcılar için değil bu araçları aşırı kullanan, akılcı kullanmayan bireyler için geçerli olan bir durumdur. Uzmanlar internet ve mobil telefonun getirdiği faydaların göz önüne alınarak, kısıtlama veya yasaklama yerine bilinçlendirmenin etkili olacağını belirtmektedirler.

“İletişim Araçları Kullanımının Yarattığı Bağımlılığın Sosyal İzolasyon Üzerindeki Etkisi, Cep Telefonları Üzerinde Bir Çalışma” konulu tez çalışmamızda bu tez kapsamında elde edilen veriler ve yapılan anketten ortaya çıkan sonuçlar değerlendirilerek, internet ve mobil telefon bağımlılığının sosyal izolasyon etkisinin azaltılması amacıyla sıralanan önerilerin dikkate alınarak uygulanmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir. Ayrıca konumuzla doğrudan ilgisi bulunmayan ancak toplumsal faydayı artıracığı düşünülen bazı önerilere de yer verilmiştir.

Mobil Telefon Alım ve Kullanım Kılavuzu hazırlanarak mobil telefon alımında Özgül Soğurma Oranı (Specific Absorbtion Rate (SAR))² değerlerine dikkat edilmesi, kullanma konumunda uyulması gereken kurallar (kulaklık veya hoparlör açma, alarm olarak kullanmama vb.), kullanım ömrü dolan mobil telefonların geri dönüşümüne olanak sağlayacak bilgilerin verilmesinin toplumsal fayda sağlayacağı değerlendirilmektedir. Bu kılavuzlar mobil telefon satış yerleri ile işletmeci abone merkezlerinde halka ulaştırılabileceği gibi okullarda ve mahalle muhtarlıklarında da görünen yerlere konularak ilgilenenlerin alması sağlanabilir.

Kurumumuz tarafından mobil telefonlarla ilgili karşılaşılan sorunlar ortaya çıktığında Kurul Karar'ı alınarak kısa sürede çözüm yoluna gidilebilmektedir (Vodafone FreeZone Kampanyasında olduğu gibi). Ancak olası sorunların ortaya çıkmadan öngörülmesi ve önlemlerin alınabilmesi için mobil telefonlarla ilgili bir düzenlemeye ihtiyaç duyulduğu, bu konuda hazırlanacak yönetmeliğin toplumsal faydayı arttıracığı değerlendirilmektedir.

Kurumumuz bünyesinde, Kurum temsilcisi ve işletmeci temsilcileri ile uzmanlar (ilgili üniversite uzmanlarından, psikolog vb.)'dan oluşturulacak bir KURUL tarafından mobil telefonların, kampanya, reklamlar ve promosyonlarının yayınlanmadan önce incelenmesi, tavsiye ve önerilerde bulunulmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

TİB'in Güvenli İnternet Uygulaması kapsamı benzeri Güvenli Mobil İhbar Hattı kurulmasının ya da Güvenli İnternet Uygulaması genişletilerek birlikte uygulamaya geçirilmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Kurum Merkezi ve Bölge Müdürlüğü Personeli tarafından güvenli internet kullanımı ile ilgili okullarda verilen eğitimlerin Mobil Telefon Kullanımı

² SAR: Elektro manyetik dalgaların enerjisinin vücut dokuları tarafından soğurma hızına denir, birimi W/kg'dır.

Eğitimini de kapsayacak içerikte sunulması ile çocukların ve gençlerin bu konuda bilinenmelerine destek sağlanabilecektir.

Türkiye’de kentlerde ve kırsalda internet erişimi açısından yaşanan eşitsizliğin çözümünde mobil telefon kapsama alanının yüksek olmasından faydalanılarak mobil telefonlar aracılığı ile internet erişiminin toplumun geniş kesimlerine ulaştırılması çabalarına destek olunabilir. Aynı şekilde ölkemizde internet kullanımındaki cinsiyetler arası farklılığın azaltılabilmesi için de mobil telefonlardan yararlanılabilir.

Bir başka yönü ile de mobil telefonlar aracılığı ile toplumun bütün kesimlerine ulaşılarak bazı sorunlara çözüm olabileceği (eğitim, sağlık, vatandaşlık vb.) değerlendirilmektedir.

MEB’in Fatih Projesi ile okullarda eğitimin teknoloji ile birleşmesinin çok büyük fayda getireceği muhakkaktır. E-learning (e-öğrenme)’in yerini giderek artan oranda m-learning (mobile learning)’e bırakıyor olması okuldan bağımsız akıllı telefonlarla yaşanabilecek ve geleceği işaret eden özellikle bağımlılık ve yalnızlık odaklı sorunları göz ardı etmemek ve önlem almak gerekliliğinin aciliyetini gün işığına çıkarmaktadır. Öğretmen, öğrenci ve velilerin, farkındalık oluşturucu ya da artırıcı kamusal bilgilendirilmelere geç kalınmadan başlanılmalıdır.

MEB tarafından okullarda okutulan Medya Okuryazarlığı ders içeriğinde mobil telefonların kullanımı ile ilgili bilgilerin yer alması gerekliliği üzerinde durulmalıdır. Ayrıca bu derslerin pilot okullar yerine tüm ilköğretim okullarında okutulmasının büyük fayda getireceği öngörülmektedir (Medya, 2013).

Birçok AB üyesi ölkede (Hollanda, Norveç, Fransa vb.) ağdaş bilgi toplumuna ulaşmada, bireylerin bilgi teknolojilerinin kullanımı ve var olan bilgilerin sürekli güncellenmesi gerekliliğinden hareketle yaşam boyu

öğrenme³ çerçevesinde uygulanmakta olan programlara benzer uygulamalar hayata geçirilebilir (Beycioğlu, 2008, s.374-375). Mevcut uygulamalar (Halk Eğitim Merkezleri) BİT'leri kullanma amaçlı geliştirilebilir. Okuma yazma seferberliği gibi Bilişim Okuryazarlığı seferberliği başlatılabilir. MEB aracılığı ile okullarda resim, karikatür ve kompozisyon, yarışmaları gibi sanatsal faaliyetler düzenlenebilir. Velilere ve yetişkinlere mobil telefon kullanımı ile ilgili eğitimlerin verilmesi ebeveynlerin farkındalık ve bilgi düzeyini arttıracığından çocukların ve gençlerin bilinçlendirilmelerinde ve mobil telefon ile interneti doğru kullanabilmelerinde büyük faydalar getirebilir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, RTÜK ve ilgili kurumlarca, yazılı ve görsel basında, dizilerde, filmlerde ve sanatsal etkinliklerde konu ile ilgili bilgilendirme yapılarak halkın bu konuda bilinçlendirilmesine yardımcı olunabilir.

Avrupa'da çocukların ve gençlerin internet güvenliği arttırmak için ürün ve hizmetlerin geliştirilmesi amacıyla yol gösterici ilkeler belirlenerek aralarında France Telecom, Britihs Telecom, Vodafone, Nokia gibi şirketlerin de yer aldığı 25 firma imzaladıkları bildiriye 19 Ocak 2012 tarihinde Brüksel'de açıklamışlardır. Türkiye'de de özellikle mobil telefon işletmecileri başta olmak üzere, internet servis sağlayıcılar, üreticiler, mobil ve bilgisayar oyun üreticileri ve satıcıları bir araya gelerek toplumun farklı kesimleri üzerindeki etkileri ile ilgili özdenetimlerini sağlayabilecekleri ilkeleri oluşturabilmeleri, çocuk ve gençlerimize yönelik internetin ve mobil telefonun olası zararlarının önlenmesinde büyük fayda getirebilir.

Yasal düzenlemelerde ulusal ve uluslararası anlaşmalarda çocuk işçiliğinin yasa dışı olması gerçeği göz önüne alınarak, çocukların mobil telefon

³ AB, Yasam boyu öğrenmeyi, "Bilgiyi, yeteneği ve yeterliği geliştirmek amacıyla kişisel, vatandaşlık ve sosyal işlerle ilgili olan perspektif içerisinde, hayatın her anında üstlenilen bütün öğrenme aktiviteleri" olarak (CEC, 2001: 9) tanımlamaktadır.

reklamlarında kullanılmasının önüne geçilmesi, ilgili kamu kurumlarınca önlem alınması gerektiği değerlendirilmektedir.

Mobil telefonlarda karşılaşılabilecek riskleri azaltacak yazılımların hazırlanarak telefonlara yüklenmesi sağlanabilir. Ebeveynlerin çocuklarının mobil tehditlere maruz kalabilecekleri endişelerinin giderilebilmesi için, hatları yedek kart şeklinde oluşturulabilir ve 18 yaş altı çocukların mobil telefonları ile ilgili her türlü bilgiye eş zamanlı ulaşılabilir.

Ailelerin sosyal alanlarda çocukları ile birlikte kaliteli zaman geçirme alışkanlığı edinmeleri, güçlü çocuk ebeveyn ilişkisinin kurulabilmesi ile çocukların doğal gelişimlerine yardımcı olunabileceği gibi internet ve mobil telefon bağımlılığının önlenmesinde olumlu katkı sağlayabilecektir. Örnek olarak aile yemekleri ve piknik verilebilir.

Aileler çocuklarının yaşlıları ile arkadaşlık etmelerini kolaylaştıracak önlemler almalıdırlar. Çocukların dışarıda vakit geçirmelerini sağlayacak hobilerinin geliştirilmelerine ve dağcılık, satranç vb. kulüplere katılmalarını sağlayarak yüz yüze gerçek iletişim ortamlarını arttırmalıdırlar. Ailelerin çocuklarına kitap okuma alışkanlığı kazandırmaları ve arkadaşları ile doğal ortamlarda birlikte olmalarını sağlamaları da bağımlılığın önlenmesindeki en önemli etkenlerden ikisi olarak görülmektedir.

EK-2'de görüldüğü üzere okullarda hatta ailede "BİT Kullanım Sözleşmesi" hazırlanarak uygulanmasının çocukların ve gençlerin kendi özdenetimlerini sağlamada yarar sağlayacağı düşünülmektedir.

Genellikle yurtdışından ithal edilen mobil telefonların bu akıl dışı alımları aile ekonomisine olduğu kadar ülke ekonomisine de olumsuz yönde etki etmekte kullanılmayan telefonlar teknoloji çöplüğü oluşmasına da neden olabilmektedir. Yerli telefon üretiminin teşvik edilmesinin ülkeye büyük faydalar sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Çalışmamızda ortaya konulan mobil telefonların bireysel ve toplumsal etkileri ve önemi de göz önüne alınarak Kurumumuz, Sağlık Bakanlığı, işletmeciler ve ilgili kurumlarca mobil telefonlar ile ilgili araştırmaların yapılması ve gerekli tedbirlerin alınmasının toplumsal yarar sağlayacağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKLAR

- Açıköğretim Fakültesi, 2013, İletişimin Tanımı ve Öğeleri,
<http://notoku.com/iletisimin-tanimi-ve-ogeleri/> (09.04.2013)
- AKSAÇLIOĞLU Ayşe Gül ve YILMAZ Bülent, 2007,
 Öğrencilerin Televizyon İzlemeleri ve Bilgisayar Kullanmalarının
 Okuma Alışkanlıkları Üzerine Etkisi,
<http://tk.kutuphaneci.org.tr/index.php/tk/article/viewArticle/2036>,
 (17.01.2013)
- AKSOY Alper, 2013a, İnternet bağımlılığı,
http://www.bagimlilik.info.tr/internet_bagimliliği.html (10.04.2013)
- AKSOY Alper, 2013b, İnternet bağımlılığının dünyada ve Türkiye’de durumu,
http://www.bagimlilik.info.tr/internet_bagimliliginin_dunyada_ve_turkiyede_durumu.html, (25.03.2013)
- AKSU Ayhan, 2007, Mobil Pazarlama ve Piyasa Etkinliğinin İncelenmesi,
 Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi, İstanbul, (10.03.2013)
- ALİKAŞİFOĞLU Müjgan, 2012, İnternet Kullanımı ve Çocuk Ergen Sağlığı,
http://www.tbmm.gov.tr/arastirma_komisonlari/bilisim_internet/docs/Turk_Pediatric_Kurumu_internet%20Kullanimi%20ve%20cocuk-Ergen-sagligi.pdf, (12.01.2013)
- Anadolu Ajansı (AA), 2012, internet cafe sayısı 27 bin 500'e düştü
<http://ekonomi.haber7.com/ekonomi/haber/907109-kayitli-internet-cafe-sayisi-27-bin-500e-dustu> (29.03.2013)
- ARISOY Özden, 2009, İnternet Bağımlılığı Tedavisi, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, http://www.cappsy.org/archives/vol1/cap_1_6.pdf, (04.02.2013)
- ATASEVEN Füsün, 1991, Teknolojik Gelişme, Kitle İletişim Araçları ve Okul, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Sayı: 6/ 87-109
- Atılım İçin Bilişim Raporu, 2013,
<http://www.tubisad.org.tr/Tr/News/Sayfalar/RaporTanitimiBasinToplantisi.aspx>, (15.03.2013)
- Avea Müşteri Profil Endeksi, 2012,
<http://www.aveamedyamerkezi.com/bulten/kadinlar-konusma-ve-sms-te--erkekler-data-ve-akilli-telefon-kullaniminda-birinci-.aspx>, (01.03.2013)

- Avea, 2013, Mobil Öğrenci Tarifesi,
<http://www.avea.com.tr/web/KonusMesajlas/Tarifeler/MobilOgrenci>,
 (01.03.2013)
- Bağımlılık, 2013, Psikoaktif Maddeler ve Bağımlılık,
http://www.bagimlilik.info.tr/psikoaktif_maddeler_ve_bagimlilik.html,
 (04.05.2013)
- BARIŞ Aslı, 2013, Dijital dil devrimi,
<http://www.hurriyet.com.tr/cumartesi/22719846.asp>, (05.05:2013)
- BATIGÜN DURAK Ayşegül ve HASTA Derya, 2010, İnternet bağımlılığı:
 Yalnızlık ve kişilerarası ilişki tarzları açısından bir değerlendirme,
 Anadolu Psikiyatri Dergisi, s.213-219
- Belgeler, 2013, Bağımlılık Nedir? Bağımlılığın Türleri ve Sonuçları,
<http://www.belgeler.com/blg/1b5/baimlilik-nedir-trleri-ve-baimliliin-sonulari>, (03.03.2013)
- BEŞKARDEŞ Fuat, 2013, İnternet bağımlılığı,
<http://fuat.beskardes.com/saglik/2366/internet-bagimlilik-yrd-doc-dr-a-fuat-beskardes.html>, (29.03.2013)
- BİLGİ Aysel, 2005, Bilgisayar Oyunu Oynayan ve Oynamayan İlköğretim
 Öğrencilerinin Saldırganlık, Depresyon ve Yalnızlık Düzeylerinin
 İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Bilişim ve İletişim Araçları Kullanım Yönergesi,
<http://www.okan.edu.tr/sayfa/bilisim-ve-iletisim-araclari-kullanim-yonergesi>, (25.01.2013)
- BTK, 2012 Türkiye Elektronik Haberleşme Sektörü: Üç Aylık Pazar Verileri
 Raporu, 2012 Yılı 3.Çeyrek, Sektörel Araştırma ve Stratejiler Dairesi
 Başkanlığı, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Ankara
- BTK, İletişim Başkanlığı Raporu, 2011, Çocukların Sosyal paylaşım Sitelerini
 Kullanım Alışkanlıkları Araştırması Raporu, Ankara
- BTK, 07.12.2012 tarihli 2012/DK-14/608 sayılı Kurul Kararı,
http://www.btk.gov.tr/mevzuat/kurul_kararlari/dosyalar/2012%20DK-14-608.pdf (21.03.2013)
- BTK, Elektronik Haberleşme Vasıtasıyla Yardım ve Bağış Toplanması
 Hizmeti ile ilgili 28.03.2012 tarihli, 2012/DK-08/134 Kurul Kararı
- BTTK, Bilgi ve İletişim Teknolojileri Terimleri Kılavuzu,

- Cellphones, devices biggest driving distractions,
<http://www.reuters.com/article/2011/07/08/us-driving-report-idUSTRE7663XC20110708?feedType=RSS&feedName=internetNews>, (19.0.2013)
- CCWTR, 2013, Her 4 Türk gencinden 3'ü akıllı telefon bağımlısı,
<http://smgconnected.com/her-4-turk-gencinden-3%E2%80%B2u-akilli-telefon-bagimlisi>, (05.05.2013)
- CHEN Yi-Fan, 2007, The Mobile Phone and Socialization: The Consequences Of Mobile Phone Use In Transitions From Family To School Life Of U.S College Students by New Brunswick, New Jersey May The State University of New Jersey
- COOPER Martin, 2013, Mobil telefon 40 yaşında,
<http://www.tvhaberturk.com/dunya-hali/video/cep-telefonu-39-yasini-doldurdu-40tan-gun-aliyor/86816>, (18.04.2013)
- CÖMERT İtir Tari, 2013, Diğer bağımlılıklar,
http://www.ogelk.net/Dosyadepo/diger_bagimliliklar.pdf, (28.03.2013)
- CÜCELOĞLU Doğan, 2013, Anne - Çocuk İlişkinde Kadınların Yaşadığı İletişim Sorunları ve Çözüm Önerileri,
<http://kauksaum.kafkas.edu.tr/yayin2.php>, (07.05.2013)
- ÇAGIR Gülden, 2010, Yüksek Lisans Tezi,
 Lise ve Üniversite Öğrencilerinin Problemlı İnternet Kullanım Düzeyleri İle Algılanan Esenlik Halleri ve Yalnızlık Düzeyleri Arasındaki İlişki
- ÇAKIR Vedat, ÇAKIR Vesile, 2010, Televizyon Bağımlılığı Araştırması,
<http://web.firat.edu.tr/firathaber/sayilar/225/10.pdf>, (12.01.2013)
- ÇEÇEN Rezan, 2007, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi dergisi, Cilt.3, Sayı:2, s.180-190.
- ÇİMEN Fulya, 2013, Türkiye Mobil Devrimi İçin Hazır,
<http://sosyalmedya.co/mobil-2013-dosya/2/>, (24.01.2013)
- Deloitte, 2012, <http://sosyalmedya.co/deloitte-mobil- cihazlar-raporu/>, (24.01.2013)
- DEMİR Tamer, 2011, Van Sunum, Turkcell Grup,
 tamer.demir@turkcell.com.tr

- DEMİRAY Uğur ve EROĞLU Erhan, 2008, Etkili İletişim,
<http://www.pegem.net/dosyalar/dokuman/11022008172632Etkili%20%C4%B0leti%C5%9Fim,%20Prof.%20Dr.%20U%C4%9Fur%20Demiray.pdf>, (20.11.2012)
- Dil, 2012 http://www.dilimiz.com/dil/orhun_abideleri.htm, (16.11.2012)
- DİLBAZ Nesrin, 2013a,
<http://www.doktorsitesi.com/makale7televizyon-bağımlılığı/5573>,
 (12.01.2013)
- DİLBAZ Nesrin, 2013b, Gençleri Bağımlılıktan Kurtarma Projesi,
http://www.sagligimicinhersey.com/Hastalik_DigerSaglikSH_Detay_32_2625Gencleri_Bagimlilik_Kurtarma_Projesi.html, (02.03.2013)
- DİLBAZ Nesrin, 2013c, Çocuk ve Gençlerde Bilgisayar ve İnternet Bağımlılığı ve Çözüm Önerileri,
<http://www.doktorsitesi.com/makale/cocuk-ve-genclerde-bilgisayar-ve-internet-bagimlilik-ve-cozum-onerileri/5574>, (23.03.2013)
- DİNÇ Mehmet, 2010, İnternet Bağımlılığı, Ferfir Yayınları, İstanbul
- DURUSOY Raika, 2011, Bornova'da 2150 Lise Öğrencisinin Mobil telefonu Kullanımı ile İlişkili Semptomlar Çevre ve Halk Sağlığı İçin EMANET 7-8 Ekim 2011, Paneller ve Bildiriler, s.202-207
- Dünya Ekonomi.com, 2013, Araç kullanırken mobil telefonu ile konuşan 235 bin 408 kişiye 72 lira tutarında idari para cezası uygulandı,
<http://www.dunyaekonomi.com/mobil-telefonuyla-konusan-235-bin-surucuye-ceza-yagdi>, (25.03.2013)
- EKİCİ Yılmaz, 2005, E-mail ve mobil mesaj kontrasyonu bozuyor!
<http://www.turkzeka.com/zeka/tzhaber/haberdetay.asp?id=52>,
 (25.03.2013)
- ELDELEKLİOĞLU, Jale,2008, Yalnızlığın Belirleyicileri Olarak : Cinsiyet, Duygusal İlişki, İnternet Kullanımı Algılanan Sosyal Destek ve Sosyal Beceri, Avrasya Eğitim Araştırmaları Dergisi (Eurasian Journal of Educational Research) 33, s. 127-140,
- Ericsson Mobility Report February 2013,
<http://www.ericsson.com/res/docs/2013/ericsson-mobility-report-february-2013.pdf>, (25.03.2013)
- ERTEM Fırat,2006, Cep Telefonu Kullanımının İnsan İlişkilerine Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

- E-kitap, 2013, <http://www.idefix.com/ekitap/>, (15.04.2013)
- EU Kids , 2010 Avrupa Çevrimiçi Çocuklar (Eu Kids) Projesi Türkiye Bulguları Basın Toplantısı, 21 Ekim 2010
- Gamyun, 2007, <http://www.gamyun.net/gamyun.php>, (10.03.2013)
- GEÇTAN Engin, 1998, İnsan Olmak, 19.Basım Remzi Kitabevi, İstanbul
- GÖKSEL Ahmet Bülent ve YURDAKUL Nilay Başok, 2004, Temel Halkla İlişkiler Bilgileri, Ege Üniversitesi İletişim fakültesi, Yayın No. 15, İzmir
- GÖNENLİ Gülşah, 2013, Yeniiletisimtech, Powerpoint sunum <http://www.belgeler.com/blg/2enx/yeniiletisimtech>, (10.03.2013)
- GÜNÜÇ Selim, 2009, İnternet Bağımlılık Ölçeğinin Geliştirilmesi Ve Bazı Demografik Değişkenler İle İnternet Bağımlılığı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Van
- GÜNÜÇ Selim ve KAYRI Murat, 2010, Türkiye’de İnternet Bağımlılık Profili ve İnternet Bağımlılık Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik-Güvenirlik Çalışması, <http://www.efdergi.hacettepe.edu.tr/201039SEL%C4%B0M%20G%C3%9CN%C3%9C%C3%87.pdf>, (10.02.2013)
- GÜRÇAY Cemile, KÜMBÜL Burcu, 2001, İnternetin Sosyal ve Psikolojik Etkileri: İnternet Sosyal İzolasyon Yaratan Bir Bağımlılık mı? Bilişim Toplumuna Giderken Psikoloji, Sosyoloji ve Hukukta Etkiler Sempozyumu, Ankara,
- GÜZELİŞ Alpaslan, 2010, Telgraftan İnternete”Telekomünikasyon” EMO yayını, İzmir
- ILGICIOĞLU Burak, 2013, NFC Nedir? <http://www.webrazzi.com/2011/02/19/nfc-teknolojisi-nedir-nfc-ile-neler-yapilabilir/>, (10.03.2013)
- İnternet World Stats, 2012, <http://www.internetworldstats.com/stats.htm>, (20.01.2013)
- IRVINE Philip, 2005 Treatment for text message addict http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/scotland/4342326.stm, (10.03.2013).
- İŞİK Umur, 2007, Medya Bağımlılığı Teorisi Doğrultusunda İnternet Kullanımının Etkileri ve İnternet Bağımlılığı, Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya

IM Sooyun, 2007, The Frame Work for Kinetic Text Messages On Mobile Phones, Master Of Fine Arts Iowa State University, Ames, Iowa

ITU 2012, Key statistical highlights: data release
http://www.itu.int/ITU-D/ict/statistics/material/pdf/2011%20Statistical%20highlights_June_2012.pdf, (21.01.2013)

İçişleri Bakanlığı Araştırma ve Etütler Merkezi (AREM), 2013, İnternet ve çocuklar/gençler, Sanal Dünya vd.
http://www.arem.gov.tr/ortak_icerik/arem/Yayinlar/internet_ve.pdf, (04.02.2013)

İletişim, 2012, İletişim Araçları Nelerdir?
<http://www.vehayat.com/egitim/iletisim-araclari-nelerdir.html>, (10.04.2013)

İletişim, 2013,
<http://www.hakkinda-bilgi-nedir.com/iletisim-nedir+iletisim-hakkinda-bilgi>, (10.04.2013)

İLHAN Vahit, 2012, Gündelik Hayatta E-Yaşam: İhtiyaç-Arzu Çelişkisi Çerçevesinde Yeni İletişim Teknolojileri Bağımlılığı, Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, s.59-78.

İLHAN Vahit 2005, Teknolojide İnsani Boyut: Yeni İletişim Teknolojilerinin Gündelik Hayattaki Yeri (Kayseri örneği), Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri

İNTEL Mobil Etiket Araştırması, 2013, Basın Bülteni, www.intel.com.tr/basin, (07.03.2013)

KARACA Mehmet, 2007, Doktora Tezi Sosyolojik Bir Olgu Olarak İnternet Gençliği, Elazığ Örneği, Fırat Üniversitesi, Elazığ

KARAMAN Kemal, KURTOĞLU Meltem, 2009, Öğretmen Adaylarının İnternet Bağımlılığı Hakkındaki Görüşleri, Akademik Bilişim'09 Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri, Harran Üniversitesi, Şanlıurfa

KARAHASAN, Fatoş, 2012, Nomofobi <http://ekonomi.milliyet.com.tr/siz-de-nomofobi-kurbani-olabilirsiniz/ekonomi/ekonomiyazardetay/13.12.2012/1641067/default.htm>, (13.12.2012)

- KELLEÇİ Meral, 2008, İnternet, Cep Telefonu, Bilgisayar Oyunlarının Çocuk Ve Gençlerin Ruh Sağlığına Etkileri, TAF Preventive Medicine Bulletin, 2008: 7(3) www.korhek.org 253 Derleme/Rewiev Article TAF Prev Med Bull 2008; 7(3):253-256
- KILIÇ Ayhan, 2013, Telefonda mesaj atanlar dikkat, <http://www.haber7.com/saglik/haber/1018089-telefondan-fazla-mesaj-atanlar-dikkat>, (25.04.2013)
- Kitap, 2011, Türkiye ve Dünyada Kitap Okuma Oranları Araştırması, <http://www.ekolaykitap.com/haberler.asp?nws=6>, (17.01.2013)
- KOCACIK Faruk, 2003, Bilgi Toplumu ve Türkiye, C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi Mayıs Cilt, 27 No:1 s.1-10
- KOZAKLI Hatice, 2006, Üniversite Öğrencilerinde Yalnızlık ve Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin Karşılaştırılması Yüksek Lisans Tezi Mersin, 2006, (10.03.2013)
- KURUCAN Halil İbrahim, 2012, <http://dergi.altinoluk.com/index.php?sayfa=yillar&MakaleNo=d315s046m1>, (29.03.2013)
- KULOĞLU Murat ve KORKMAZ Sevda, 2011, Mobil Telefonu ve Baz istasyonlarının Nöropsikolojik Etkileri, New/Yeni Symposium Journal www.yenisymposium.net, Nisan 2011, Cilt 49, Sayı 2
- LARAMIE, David J. Emotional and behavioral aspects of mobile phone use ProQuest Dissertations and Theses; 2007; ProQuest Dissertations &Theses (PQDT)
- LASEN Amporo, 2004, Telefonla duygusal bağ, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=123478>, (07.03.2013)
- Madde, 2012, <http://www.madde.gov.tr/index.php/nasil-korurum/48-bagmlk-nedenleri>, (27.12.2012)
- MAMA, 2013, Sağlık Bilgi Programı, USAID: MAMA - New mobile health partnership launched to save lives at birth Hilary Rotham Clinton http://www.who.int/pmnch/media/membernews/2011/20110503_usaid_mama/en/index1.html, (30.01.2013)
- Marconi, 2013, Guglielmo Marconi <http://www.gelisenbeyin.net/guglielmo-marconi.html>, (23.03.2013)

- MEB, 2007, Milli Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Ödül ve Disiplin Yönetmeliği
http://mevzuat.meb.gov.tr/html/26408_0.html, (12.01.2013)
- MEB, 2003, Bilgisayar ve internet bağımlılığı sunumu.
mebk12.meb.gov.tr/meb_iys.../20023827_internetbagimlilik.ppt,
 (16.03.2013)
- MEGEP, (Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi)
 2011a, Gazetecilik, İletişim Süreci ve Türleri, 2011, Ankara,
http://MEGEP.meb.gov.tr/mte_program_modul/modul_pdf/90KG00013.pdf, (04.05.2013)
- MEGEP, 2011b, Gazetecilik Radyo Televizyon Tarihi, Ankara
http://MEGEP.meb.gov.tr/mte_program_modul/modul_pdf/321GM0025.pdf, (08.01.2013)
- Medya Okuryazarlığı, 2013,
<http://www.medyaokuryazarligi.org.tr/documents/program.pdf>
 (17.01.2013)
- Nokia, 2005, Cep telefonu kullanım 12 yaşa kadar düştü
<http://arsiv.sabah.com.tr/2005/01/07/eko126.html>, (03.04.2013)
- NORMAN H. Nie, 2000 Stanford Institute For The Quantitative Study Of
 Society Internet And Society A Preliminary Report Lutz Erbring,
<http://www.bsos.umd.edu/socy/alan/webuse/handouts/Nie%20and%20Erbring-Internet%20and%20Society%20a%20Preliminary%20Report.pdf>,
 (10.02.2013)
- ODABAŞIOĞLU Gürkan, ÖZTÜRK Özgür, GENÇ Yasin, PEKTAŞ Özkan,
 2007, On Olguluk Bir Seri ile İnternet Bağımlılığı Klinik Görünümleri,
 Bağımlılık Dergisi, Cilt:8 sayı:1 S:46-51
<http://m.friendfeed-media.com/6388290b1328a6d058d89028bb23fbfad7337c95>,
 (04.02.2013)
- OSKAY Ünsal, 2011, İletişimin A B C'si, DER Yayınları, İstanbul
- OKAY Tuncer, 2012, İnternet Bağımlılığı, Sunum, TBMM.
 Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi Psikiyatri Kliniği,
 (27.12.2012)
- ONAT Ferah, AŞMAN ALİ KILIÇ Özlem

- Sosyal Ağ Sitelerinin Reklam Ve Halkla İlişkiler Ortamları Olarak Değerlendirilmesi,
http://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2012/05/no9_vol3_09_onat_alikilic.pdf, (24.01.2013)
- O'TOOLE Kathleen, 2013, Study offers early look at how internet is changing daily life (<http://news.stanford.edu/pr/00/000216internet.html>).
 (04.04.2013)
- OYUN, 2013 Bilgisayar oyunları pazarı hızlı büyüyor,
<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/22792192.asp>, (01.05.2013)
- ÖGEL Kültegin, 2013, Tutkulu bağılıklar, aşk ve ilişki bağımlılığı
http://www.ogelk.net/Dosyadepo/diger_bagimlilik.pdf (28.03.2013)
- ÖZAŞÇILAR Mine, 2009, Doktora Tezi, Cep Telefonu Kullanımının Sosyolojik Boyutu "Bireysel Güvenlik ve Günlük Hayattaki Yeri, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul
- ÖZDEMİR Ali, 2010, Yönetim Bilimde Araştırma Yöntemleri ve Uygulamalar, Beta Yayınları 2. Baskı, İstanbul
- ÖZKAN Abdullah, 2006, Küreselleşme Sürecinin, Medya ve Kültür Üzerindeki Etkileri, Stratejik Rapor, TASAM yayınları, İstanbul,
<http://akademik.maltepe.edu.tr/~osmanurper/reklam%FDokumak/kuresellesmes%FCrcinin%20medya%20etkisi.pdf>, (04.01.2013)
- PARSA Alev Fatoş, 2013, İmgenin Gücü ve Görsel Kültürün Yükselişi
<http://www.fotografya.gen.tr/cnd/index.php?id=226,329,0,0,1,0>,
 (09.03.2013)
- Reklam, 2013, Reklam yatırımı yapan Firmalar <http://www.mediakat.com/wp-content/uploads/2013/02/1-14-Şubat-2013-Connected.jpg>,
 (17.03.2013)
- RTÜK, 2009, Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması-2, Ankara,
http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=88e435c1-2a20-4956-92e0-6c3d295ca079
- SAVASÇI İpek ve GÜNAY G. Nazan, 2008, İşletmelerin Rekabet Üstünlüğü Sağlamalarında Müşteri Değerinin Yaratılması: GSM Operatörlerinin Üniversite Öğrencilerine Sundukları Hizmet Algılamalarına Yönelik Bir değerlendirme252 Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı: 30, Ocak-Haziran 2008, ss.251-274

SAYAR Kemal, 2012, İnternet bağımlılığı, www.kemalsayar.com, (27.12.2012)

SEVGİ Levent, 2013, Baz istasyonları ve insan sağlığına etkileri, http://www3.dogus.edu.tr/lsevgi/LSevgi/Bilim/LS_MakroBakis.pdf, (01.04.2013)

SGK, 2013, Üç ayda 70 internet bağımlısı, <http://ekonomi.haberturk.com/teknoloji/haber/718177-3-ayda-70-internet-bagimlisi>, (17.03.2013)

Siber Zorbalık, 2013, http://www.zaman.com.tr/aile-saglik_dikkat-cocuklar-siber-zorbalik-kiskacinda_2078612.html, (16.04.2013)

SMALL Gary ve VORGAN Gigi, 2009 E-Beyin: Modern Beynin Evrimi, Omega Yayınları, İstanbul

ŞENYUVA, Deniz, 2013, Gençler Akıllı Telefon Bağımlısı, <http://sosyalmedya.co/gencler-akilli-telefon-bagimlisi/>, (24.01.2013)

SİGMAN Aric, 2009, İnternette sosyalleşirken gerçek hayatı unutmayın) <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/476337.asp>, (20.03.2013)

TARHAN Nevzat, NURMEDOV Serdar 2011, Bağımlılık, Timaş Yayınları, 1.Baskı, İstanbul

TARHAN Nevzat, 2011, İnternet bağımlılığı Kişiliği de Bozuyor <http://www.nevzattarhan.com/asiri-internet-kullanimi-kisiligi-bozuyor.html>, (05.06.2013)

TARHAN, Nevzat, 2013, <http://www.e-psikiyatri.com/category/bagimlilik-tedavileri/internet-bagimlilik-bagimlilik-tedavileri>, (28.03.2013)

TARI CÖMERT, İtir ve ÖGEL Kültegin, 2009, İstanbul Örneğinde İnternet ve Bilgisayar Bağımlılığının Yaygınlığı ve Farklı Etkenlerle İlişkisi. Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği, İstanbul. Türkiye Klinikleri J Foren Med 2009;6(1):9-16

Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması (TAYA), 2011, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara

TBD, 2013, Bilişim Terimleri Karşılıklar Sözlüğü

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), 2012, Bilgi Toplumu Olma Yolunda Bilişim Sektöründeki Gelişmeler İle İnternet Kullanımının Başta Çocuklar, Gençler ve Aile Yapısı Üzerinde Olmak Üzere Sosyal Etkilerinin Araştırılması Amacıyla Kurulan, Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, Haziran 2012, Ankara

TEMİZEL Handan, 2013,
http://www.iibf.selcuk.edu.tr/iibf_dergi/dosyalar/831348063296.pdf,
 (04.01.2013)

TİB, 2013 Güvenli Web, İstatistikler,
<http://www.guvenliweb.org.tr/istatistikler/content/internet-kullan%C4%B1m-al%C4%B1%C5%9Fkanl%C4%B1klar%C4%B1>,
 (05.05.2013)

TORUK İbrahim, 2013, Üniversite Gençliğinin Medya Kullanma Alışkanlıkları Üzerine Bir Analiz,
http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/%C4%B0brahim%20TORUK/TORUK,%20%C4%B0BRAH%C4%B0M.pdf,
 (04.01.2013)

TOSUN Cangül, 2013, Kişilerarası ve iletişim Çatışma yönetimi,
http://www.siviltoplumakademisi.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=715:catismayonetimiveiletisim&catid=54:sivil-toplum-bilinci&Itemid=132 (09.03.2013)

TÖNEL Adnan, 2007, Uzaktan Kumandalı Çocuklar, Hayykitap, İstanbul,

TRT Tarihçe, <http://www.trt.net.tr/Kurumsal/Tarihce.aspx>, (10.01.2013)

TTB, 2013, Halk Sağlığı Uzmanları Derneği ve diğerleri,
<http://www.ttb.org.tr/index.php/Haberler/halksagligi-2380.html>,
 (17.02.013)

TUNA Güncel, 2013, guncelarkun @ msn.com (Sözlü görüşme) MEB,

TURAN Fatma, 2010, Sohbetin Ortasında Telefon Karıştırmak Hastalık Habercisi mi? Zaman Gazetesi, (11.09.2010)

TURNALAR KURTARAN, Gülmisal 2008, İnternet Bağımlılığını Yordalayan Değişkenlerin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin

- Turkcell, 2013a, <http://medya.turkcell.com.tr>, (03.03.2013)
- Turkcell, 2013b, www.turkcell.com.tr, (03.03.2013)
- TÜİK, 2012a, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, 2012, <http://www.TÜİK.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13425>, (10.03.2013)
- TÜİK, 2012b, İstatistiklerle Gençlik, 2012, <http://www.TÜİK.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13509>, (17.05.2013)
- TÜİK, 2012c, İstatistiklerle Aile, 2012, <http://www.TÜİK.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13662>, (22.05.2013)
- Türk Dil Kurumu (TDK) İletişim <http://tdkterim.gov.tr/bts/>, (04.02.2013)
- TÜRKAY, 2009, Türkiye’de Katı Atık Yönetimi Sempozyumu, 15-17 Haziran 2009, Yıldız teknik Üniversitesi, İstanbul, <http://www.e-atik.com/wp-content/uploads/2009/08/turkay2009-s43.pdf>, (01.05.2013)
- TÜSEV, 2012, Kaynak Geliştirmede Mobil Teknolojilerin Rolü 4 Aralık 2012 http://www.tusev.org.tr/userfiles/image/AE%20Kaynak%20Geli%C5%9Ftirmede%20Mobil%20Teknolojinin%20Rolu_rev01.pdf, (10.03.2013)
- TÜZÜN Ümran, Gelişen İletişim Araçlarının Çocuk ve Gençlerin Etkileşimi Üzerine Etkisi, Düşünen Adam; 2002, 15, s.46-50
- USLU İbrahim, 2011, TV Yayıncılığında Kamu Hizmet Yayıncılığı Uzmanlık tezi, Ankara, <http://www.rtuk.org.tr/upload/UT/33.pdf>
- UYAROĞLU Mehveş, 2013, Bağımlılık Üzerine, http://www.ihsn.gov.tr/onemligunler_ayrinti.aspx?sirano=5, (03.02.2013)
- UZBAY Tayfun İ. 2011, Madde Bağımlılığının Tarihçesi, Tanımı, Genel Bilgiler ve bağımlılık yapan maddeler meslek içi eğitim dergisi, http://www.teb.org.tr/images/upld2/ecza_akademi/makale/20110325100354madde_bagimliligi_tarihcesi.pdf, (20.12.2012)
- UZGÖREN Ergin, ŞENGÜR Mehmet ve YİĞİT Ümit, 2012, Üniversite Öğrencilerinin Mobil Telefonu Talebini Etkileyen Faktörler- Dumlupınar Üniversitesi Öğrencilerine Yönelik Uygulama Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF Dergisi (C.XIV, S I, 2012)

Vodafone, 2012, Türkiye Sürdürülebilirlik Raporu, Yeşile saygılı Kırmızı

Vodafone, 2013, www.vodafone.com.tr

YABANCI Serhat, 2013, Bilgisayar ve internet bağımlılığının psiko-sosyal etkileri,
http://www.doktorum.net/mid/Articles/id/282/Bilgisayar_ve_internet_ba_gimlilikinin_psiko-sosyal_etkileri, (25.03.2013)

YALÇIN Cemal, Sosyolojik Bir Bakış Açısıyla İnternet, C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi Mayıs 2003 Cilt : 27 No:1 77-89,
<http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/82.pdf>, (01.03.2013)

YAMAÇ Kadri, 2008, Ulusal Bilim Ve Teknoloji Politikası Bilgi Toplumu Ve Bilgiye Dayalı Ekonomi Bağlamında Bazı Görüşler, Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık, 2008, s.71-79

YAŞAR M.Ruhat, 2007, Yalnızlık, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Cilt.17 Sayı.1 s.237-260, Elazığ,

YAVUZ Mehmet, 2013, Bilgisayar tehdit ediyor,
<http://www.haberturk.com/saglik/haber/657753-bilgisayar-tehdit-ediyor>, (30.03.2013)

YAZICI Neşe, 2012, Yalnızlık,
http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/63/01/729117/dosyalar/2012_12/05081852_yalnzk.1.ppt, (09.03.2013)

YAZICILAR İlknur, 2004, Spor Yapan ve Yapmayan Gençlerin Yalnızlık Düzeylerinin Araştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Eylül, 2004)

YILMAZEL Özgür, Temel Bilgi Teknolojileri Anadolu Üniversitesi Yay., 2012,
<http://www.itu.int/ITU-D/ict/statistics/> (24.01.2013)

YILMAZ Ercan ve ALTINOK, 2009, Vicdan, Okul Yöneticilerinin Yalnızlık ve Yaşam Doyum Düzeylerinin İncelenmesi Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi 2009, Cilt 15, Sayı 59, s. 451-469

“Y” Nesli, 2013, Açılın “Y” Nesli Geliyor,
<http://www.enocta.com/web2/ContentShowOne.asp?CType=2&ContentID=552&T=5>, (05.05.2013)

YOUNG Kimberley S. 2013, İnternet Addiction,
<http://www.netaddiction.com/articles/newdisorder.pdf>, (05.05.2013)

YUMLU Konca, 1994, Kitle iletişim Kuram ve Araştırmaları, İzmir

YÜNCÜ Zeki, 2013, EGEBAM'da Sözlü Görüşme, (6.02.2013),
zeki.yuncu@ege.edu.tr

EKLER

Ek-1 Mobil telefon kullanım düzeyi anketi

CEP TELEFONU KULLANIM DÜZEYİ ANKETİ

Cep telefonu kullanım alışkanlığımıza ilişkin bilgilere ulaşma amaçlı çalışma akademik bir uğraşın parçasıdır. Bu nedenle isminizi yazmanız gerekmemektedir. Doğru cevap yoktur. Sadece sizlere doğru gelen cevap ya da cevaplar vardır. Ayrıca tüm soruları yanıtlamanız çalışmanın tamamlanabilmesi için çok önemlidir. Ayırdığınız zaman için teşekkür eder, yaşamınızda güzellikler dilerim.

Selma AY

Sınıfınız
Yaşınız
Kaç kardeşisiniz ?
Kaç yıldır cep telefonu kullanıyorsunuz ?
Cep telefonu harcamanız aylık ortalama ne kadar TL?

Cinsiyetiniz () Kız () Erkek

Annenizin eğitim durumu nedir? () Okur-yazar değil () İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite Yüksekokul

Annenizin mesleği nedir? () Memur () İşçi () Serbest Meslek () Esnaf () Emekli
() Çalışmıyor (işsiz) () Ev hanımı

Babanızın eğitim durumu nedir? () Okur-yazar değil () İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite Yüksekokul

Babanızın mesleği nedir? () Memur () İşçi () Serbest () Esnaf () Emekli () Çalışmıyor

Ailenizin gelir durumu nedir? () Gelir giderden az () Gelir gidere denk () Gelir giderden fazla

Cep telefonunda aşağıdakilerden hangisi () Marka () Model () Kalite () Renk () Fiyat
() Arkadaş tavsiyesi () Hepsisi

Aylık ortalama kaç mesaj gönderiyorsunuz? () 500'den az () 500-1000 () 1000-5000 () 5000'den fazla

Evinizde cep telefonu değiştirilecek olsa yeni telefonu kim kullanır? () Anne () Baba () Ben () Kardeş

Nerede kalıyorsunuz ? () Ailemle () Evde yalnız
() Evde arkadaşlarımla () Akrabamın yanında
() Devlet yurdunda () Özel yurttta
() Diğer lütfen belirtiniz)

Aile tipiniz? () Çekirdek aile (anne+baba+çocuk)
() Geleneksel aile (anne+baba+çocuk+büyükanne+büyükbaba)
() Tek ebeveynli aile (anne/baba ayrılığı)

Cep telefonunuzu hangi nedenle değiştirirsiniz ? () Modeli eskidiğinde
() Hediye geldiği zaman
() Fonksiyonları yetersizleştiğinde (internet,3G vb.)
() Bozulduğunda
() Diğer (belirtiniz)

Cep telefonunuz yanınızda olmadığında ne hissedersiniz? () Bir şey hissetmem () Önemsemem
() Telaşlanırım () Eksiklik hissedirim
() Öfkelenirim () Rahat olurum

Yatarken cep telefonunuzu kapatır mısınız? () Evet () Hayır
Gelir getirci bir işte çalışıyormusunuz ? () Evet () Hayır
Okulda cep telefonunuzu kapatır mısınız? () Evet () Hayır
Otobüste cep telefonunuzu kapatır mısınız? () Evet () Hayır
Banyo tuvalet vs. giderken cep telefonunuzu yanınızda götürür musunuz? () Evet () Hayır
Sinema, Tiyatro ve Konserde cep telefonunuzu kapatır mısınız? () Evet () Hayır
Okuldayken sınıf arkadaşlarınıza mesaj atar mısınız? () Evet () Hayır
Cep telefonunuzun sağlığınıza zarar vermemesi için nasıl kullanmanız gerektiğini biliyor musunuz? () Evet () Hayır
Hoparlör kullanıyor musunuz? () Evet () Hayır
Ders çalışırken cep telefonunuzu kapatır mısınız? () Evet () Hayır
Kulaklık kullanıyor musunuz? () Evet () Hayır
Cep telefonunuzu evde unuttuğunuzda eve geri döner mısınız? () Evet () Hayır
Aile büyüklüğünüzün telefonunu da kullanıyor musunuz? () Evet () Hayır
Cep telefonunuzdan internete giriyor musunuz? () Evet () Hayır
Aileniz cep telefonu harcamanızı çok buluyor mu? () Evet () Hayır
Ders sırasında mesaj gönderiyormusunuz? () Evet () Hayır

Kendinizi sizin yaşınızdaki diğer öğrenciler ile karşılaştıracak olursanız, okulda ne derece başarılı olduğunuzu düşünüyorsunuz? () Mükemmel, en iyilerden biriyim
() Çok iyi, ortalamamın üstündeyim
() Ortalamamın üstündeyim
() Orta düzeydeyim
() Ortalamamın biraz altındayım
() Ortalamamın oldukça altındayım
() Zayıf, en kotulardan biriyim

Lütfen arka sayfadan devam ediniz.

Cep telefonu kullanmaya başladıktan sonra kendinizde gözlemlediğiniz değişiklikleri aşağıdaki başlıklara göre belirleyiniz

	Hiç katılmıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
Yaşam biçimim değişti					
Fiziksel aktivitem arttı					
Önemli yaşam aktivitelerim azaldı					
Arkadaşlarımın sayısı azaldı					
Sosyalleşme düzeyim azaldı					
Ailemle yüz yüze iletişimim azaldı					
Arkadaşlarımla yüz yüze iletişimim azaldı					
Unutkanlığım arttı					
Sağlığım bozuldu (duyma, görme, parmak ağrısı ...)					
Arkadaş edinmem kolaylaştı					
Yalnızlık duygum azaldı					
Kendimi daha iyi hissettiğim zamanlar arttı					
Derslerime yoğunlaşmam zorlaştı					
Daha hareketsizleştim					

Aşağıdaki etkinlikler için haftada genellikle kaç saat ayırırsınız? (her şık için bir yanıt işaretleyiniz)

	Hiç	1-2 Saat	3-5 Saat	6-10 Saat	11-19 Saat	20 Saat ve üstü
Spor ve egzersiz yapmak						
Kafeye gitmek						
TV izlemek						
Kitap, magazin veya gazete okumak						
Arkadaşları eve çağırma ya da onların evine gitmek						
Arkadaşlarla dışarıda vakit geçirmek						
Resim yapmak						
Aileme zaman ayırmak						
Gönüllü çalışmalara katılmak						
Müzik aleti çalmak, koroda olmak						
Ev işleri yapmak						
Bilgisayar , cep telefonu kullanmak						
Müzik dinlemek						
Yatmak-uyumak						

Sizi sıkıran bir problem olduğunda, kendinizi iyi hissetmek için ne sıklıkla aşağıdakilere başvurursunuz: (her şık için bir yanıt işaretleyiniz)

	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman
Ebeveynlerden biriyle konuşmak					
Ebeveynler dışında bir yakınıla konuşmak					
Aile dışından olan bir yetişkin ile konuşmak					
Bir öğretmenle konuşmak					
Mesaj göndermek					
Kardeşlerden biriyle paylaşmak					
Bir arkadaşla konuşmak					
Kendine saklamak					
Cep telefonu ile konuşmak					
Kavgaya etmek					
Ağlamak					
Uyumak					
Müzik dinlemek					
Yürümek					

Cep telefonu kullanma amaçlarınızı dikkate alarak bir derecelendirme yapınız.

	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman
Konuşma					
Mesaj gönderme					
Kamerasını kullanma					
İnternete bağlanma (Eğlence/oyun)					
Günlük gerilim ve sorunlardan kaçma					
SMS Servislerini kullanma(maç sonucu hava durumu, mağaza indirimleri vb.)					
Mesaj alma					
Müzik dinleme					
Alarm					

Cep telefonu kullanımınız diğer iletişim araçlarıyla ilişkinizi nasıl etkilemiştir? Bu iletişim araçlarına ayırdığınız zamanı dikkate almayınız

	Çok arttı	Arttı	Değişmedi	Azaldı	Çok azaldı	Zaten yoktu
Televizyon izleme oranım						
Radyo dinleme oranım						
Gazete (basılı) okuma oranım						
Dergi (basılı) okuma oranım						
Kitap (basılı) okuma						
Mektup/kartpostal yazma						

Cep telefonu deyince ne anlıyorsunuz? 3 kelimeyle ifade ediniz

Ek-2 Bilişim ve İletişim Araçları Kullanım Yönergesi

Bilişim ve İletişim Araçları Kullanım Yönergesi

Amaç

Madde 1- Bu yönergenin amacı Üniversite bünyesindeki akademik ve idari birimlerde bilişim ve iletişim araçlarının (elektronik posta, ağ, kablosuz ağ, bilgisayarlar, görüntü sistemleri, ses sistemleri, telefon vb.), eğitim faaliyetlerinin yürütülmesinde gerekli teknolojik araç ve hizmetlerin etkili, verimli ve usulüne uygun olarak kullanımını sağlamak için gerekli ilkeleri belirlemektir.

Kapsam

Madde 2- Bu yönerge, Üniversite bünyesindeki bütün akademik, idari ve teknik birimlerde çalışan kişiler ve öğrencilerin, üniversiteye ait tüm birimlerde kullandıkları her türlü bilişim ve iletişim araçları ile gerçekleştirdikleri faaliyetleri kapsar. Üniversite ile diğer kurum ve kuruluşlar arasında yürütülen müşterek çalışmalarda görev alan diğer kamu ve özel sektör elemanları da bu yönerge hükümlerine uymak zorundadırlar.

Bilişim ve İletişim Araçlarının Kullanım Prensipleri

Madde 3- Kullanıcılar kendilerine sağlanan bilişim ve iletişim araçları ile haberleşme araçları ve benzeri diğer vasıtaları Üniversitenin hedefleri ile uyumlu olarak ve buna aykırı olmayacak şekilde kullanmakla yükümlüdürler. Öte yandan belirtilen vasıtaların üniversite hedefleriyle çelişmeyen tarzda akademik amaçlar dışındaki diğer sosyal faaliyetlerde kullanımı Üniversite tarafından engellenemez.

Yönergeye Aykırı Olan Kusurlu Davranışlar

Madde 4- Aşağıda belirtilen davranışlar bilişim ve iletişim araçlarının usulsüz kullanım biçimleri olup bunlara müsaade edilemez;

- a) Bilişim ve iletişim araçlarının Türk hukuk mevzuatına ve uluslararası anlaşmalara göre suç teşkil edecek biçimde kullanılması.
- b) Bilişim ve iletişim araçlarının üniversitenin izni olmadan ticari amaçla satış veya reklam için kullanılması.
 - c) Lisanssız ve kanun dışı yazılımların kullanım ve kurulumu.
- d) Ağ iletişimi, bant genişliği ve depolama alanlarının eğitim amacına uygun olmayan şekilde kullanımı.
 - e) Başkalarının kişilik haklarını ihlal edici, hakaret içeren ve toplum ahlakına aykırı materyallerin gönderilmesi ve bu tür materyallerin bilinçli olarak saklanması ve depolanması.
 - f) Bilişim araçlarının başkasının kullanıcı adı ve şifresi ile izinsiz ve yetkisiz olarak kullanımı.
- g) Başkasının şifresini kırmaya veya ele geçirmeye teşebbüs etme. (sniffer, keylogger, spyware, trojan ve benzeri amaçlı programlar kurulumu)
- h) Üniversiteye mensup birim veya kişilerin dosyalarını izinsiz şekilde inceleme, değiştirme, zarar verme, her türlü virüsü kasıtlı olarak yayma,
 - i) Diğer kullanıcıların işlerine mani olmak kastıyla faaliyetlerde bulunma.
 - j) Ağ üzerindeki paketleri yakalama, izleme, değiştirme veya değiştirmeye teşebbüs etme.
- k) Üniversite yetkililerinin izin ve bilgisi haricinde, sahibi belirsiz makam, grup, kulüp adıyla etki alanı (domain) veya kullanıcı ismi açma.
- l) Telif hakları yasasına aykırı olarak dosya transferi, kopyalanması ve dağıtım yapılması, Peertopeer (P2P noktadan noktaya) dosya paylaşım programları, telif hakları ve lisansları ihlal etmenin yanı sıra, yüksek bant genişliği tüketerek birincil amaçlar için ağ kullanımına kaynak bırakmamaktadır. Bu nedenle, tüm "peertopeer" dosya paylaşım araçlarının kullanılmasına izin verilmemektedir. Her türlü p2p programlarının kullanıcının kendi bilgisayarında olsa bile kullanımı.

Denetim

Madde 5- Üniversite, prensip olarak akademik ve idari birim mensuplarının şahsi elektronik postalarını, bilgisayarlarında kayıtlı bulunan dosyaları denetlemeyip takip etmeyeceğini ve telefonlarını dinlemeyeceğini taahhüt eder.

Ancak, söz konusu bilişim ve iletişim araçlarının, usul ve amacına aykırı kullanımı hakkında yapılmış ciddi şikâyetlerin veya bunlara ilişkin delillerin ortaya çıkması halinde, Rektörlük makamının yazılı onayı ile, kullanıcılara sağlanan bilişim araçları ve kanalların izlenmesi hakkı saklıdır.

Belirtilen durumlarda takip hakkının kullanılması Rektörlük makamının yazılı izin ve talimatıyla mümkündür. İzleme ve kayıt işleminin yapılmasını öngören Rektörlük makamı yazısında, hakkında takip ve kayıt işlemi yapılacak kişinin bilgileri, işlemin başlangıç ve bitiş zamanı, izleme ve kaydetme işleminin ne şekilde yapılacağı belirtilir.

Bilgi işlem ünitesi ve diğer teknik servis yetkililerinin kendilerine verilen yazılı talimat çerçevesinde 4. maddede belirtilen hususlarda yapacağı izleme ve kayıt faaliyetleri gizli tutulur ve suç kapsamında

değerlendirilemez.

Yetkisiz Denetim

Madde 6- Üniversite Bilgi İşlem ünitesi ve diğer teknik servisleri ile akademik ve idari birim mensuplarının 5. maddede belirtilen usul ve amaçlar haricinde, yetkisiz olarak yapacakları denetim ve kayıt faaliyetleri kesinlikle yasak olup buna aykırı davranışlar hakkında gerekli idari, hukuki ve cezai takibat Rektörlük makamınca yetkili kurumlarla işbirliği içinde yürütülecek ve ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde öngörülen müeyyideler bu kişiler hakkında uygulanacaktır.

Usulsüz Kullanımların Denetiminde Uygulanacak Prosedür

Madde 7- Bilişim araçlarının usulsüz kullanıldığına ilişkin ciddi şikâyet ve delillerin ortaya çıkması halinde, Rektörlük makamınca söz konusu olay ve iddiaları araştırmak üzere üç kişiden oluşan bir "Bilişim Suçları İnceleme Komisyonu" tayin edilir. Komisyonca Üniversite Bilgi İşlem Birimini temsilen bir üye ve hakkında inceleme başlatılan kişinin mensup olduğu birimi temsilen bir üye yer almak zorundadır. Komisyon, kendisine verilen görevi yirmi gün içinde tamamlayarak raporunu Rektörlük makamına sunmakla yükümlüdür. Komisyon, hakkında inceleme başlatılan kişinin savunmasını almadan raporunu düzenleyemez. Düzenlenen raporda, kullanıcının beyanlarına ve ulaşılan diğer delillerin değerlendirilmesi ile ilgili bilgilere, soruşturmanın aşamalarına, komisyon üyelerinin görüş ve tekliflerine ayrı ayrı yer verilir.

Gizlilik

Madde 8- Komisyon raporları gizli olup Rektörlük makamının talimatı olmaksızın Üniversite Yönetim Kurulu ve hakkında inceleme yapılan kişi hariç kimseye gösterilemez ve bilgi verilemez. Buna aykırı davranışlar hakkında gerekli yasal işlemler ayrıca yapılır.

Kararların Bildirilmesi

Madde 9- Hakkında inceleme yapılan kişilerle ilgili olarak alınan kararlar kendilerine tebliğ edilir. Yapılan inceleme sonucunda diğer mevzuat hükümlerine göre suç olduğu kanaatine ulaşılan eylemler hakkında yetkili makamlara Rektörlükçe bildirimde bulunulur.

Kararlara İtiraz

Madde 10- Komisyon kararlarına karşı 15 gün içerisinde Üniversite Yönetim Kuruluma itiraz edilebilir. Üniversite Yönetim Kurulu söz konusu itiraz hakkında en geç bir ay içerisinde karar verir. İtiraz üzerine verilen kararlara karşı idari yargı yoluna başvurulabilir.

Yürürlük

Madde 11- Bu yönerge Üniversite Senatosu tarafından kabul edildiği tarihte yürürlüğe girer. Yönerge'nin yürürlük tarihinden önce gerçekleşmiş olan ve yönerge kapsamına giren eylemler hakkında herhangi bir işlem yapılamaz.

Yürütme

Madde 12- Bu Yönerge hükümleri Rektör tarafından yürütülür.

ÖZGÜNLÜK BİLDİRİMİ

Uzmanlık tezi olarak sunduğum bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlardan her seferinde değinme yaparak yararlandığımı ve Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Meslek Personeli Sınav, Görev, Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğe uygun olarak hazırladığımı belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

09/05/2013

Selma AY

ÖZGEÇMİŞ

1961 yılında İzmir'de doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini İzmir'de tamamladı. Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F.'nden 1984 yılında mezun oldu. 1984 yılında PTT'de göreve başladı. 2001 yılında Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu İzmir Bölge Müdürlüğü'ne geçiş yaptı. Halen burada Uzman olarak çalışmaktadır.

